

פולמוס

עופות הפטם המצויים

**קובץ תשובות ומכתבים
של גדולי הרבנים והמומחים בנושא**

עופות הפטם הרגילים

כשר? או לא?

פולמוס

עופות הפטם המצויים

**קובץ תשובות ומכתבים
של גדולי הרבנים והמומחים בנושא**

**עופות הפטם הרגילים כשר?
או לא?**

**בקובץ זה נקבצו דעות המתירים והאוסרים של עופות הפטם הרגילים
ככתבם וכלשונם כדי שיוכל המעיין ללמוד את הנושא לאשורו**

יו"ל לזיכוי הרבים
להערות והארות:
avigh25620@gmail.com

לשוחרי ההלכה קונטרס זה יוצא לאור להגדיל תורה ולהאדירה.
השתדלנו להכניס במסגרת זו כל חומר-שהוא משני הצדדים שראוי להעלות על שולחן מלכים, למעט
מאמרים ארוכים מאוד שאין באפשרותינו להכניס.
בדעתנו אי"ה להו"ל קונט' נוספים ובהם המכתבים והמאמרים שיכתבו בנושא.
ניתן לשלוח חומר לקונט' הבא עד לתאריך טו חשון תשע"ח לכתובת אמייל הנ"ל.

בשער

"לא ניתנו מועדות לישראל אלא כדי שיעסקו בהם בתורה", זכות כפולה ומכופלת היא ללמוד סוגיא זו – סוגית עופות טמאים, שרבות בשנים לא עסקו בזה רוב העוסקים בתורה, עקב כך שלא היה מצוי שאלות בכגון דא, והנה כעת נתעוררו שלומי אמוני ישראל לסוגיא זו, ונחלקו העם לב' מחנות.

המחנה האחד טוענים שעופות הפטם המצויים שהורגלו לאכלם עשרות שנים הם בחשש עופות בלי מסורת ועופות טמאים, מכיוון שהעופות מיוצרים בבתי חרושת בחו"ל ואין פיקוח על ההכלאות וההרכבות שעושים. והמחנה השני טוענים שעוף הבראקל שהביאו אותו האוסרים את עופות הפטם הרגילים הוא העוף הטמא, שיש בו שינויים מעוף הבלאדי שהיה נאכל לפני העופות מבתי החרושת ואין עליו מסורת. ומכיוון שיש בזה הרבה דו"ד ורבים אומרים מי יראנו טוב להקיף את כל דברי הרבנים בזה להגדיל תורה ולהאדירה, אי לכך אנו מדפיסים בזאת את כל המכתבים בענין עוף הפטם הרגיל שיוכלו בימי המועד ללמוד ולעיין בסוגיא זו.

והנה לעת עתה מפני טרדת החג עלה בידינו להדפיס רק את ענין עופות הפטם הרגיל, ולא הספקנו לסדר את שיטות החולקים אודות עוף הבראקל [למעט כמה מכתבים שמדברים על שתי הסוגיות יחד], לכן נסתפק בכך שנציין ללומד הנכבד שכפי שעולה מהחומר שהצטבר לפנינו, המחלוקת בענין הבראקל הוא בעיקר על ב' נקודות עיקריות, א. האם הבראקל דומה 100% לתרנגולים שאכלו אבותינו לפני בוא העוף הפטם הרגיל אותו אוסרים האוסרים. ב. האם מספיק בזה שדומה בצורתו ובהנהגתו לתרנגולים שאכלו אבותינו כדי לקבוע שיש לו מסורת או שצריך לברר שאכלו אבותינו את אבותיו של הבראקל ממש.

והנה העתקנו במסגרת קונטרס זה דברי מרנן ורבנן גדולי הדור וגדולי הרבנים שליט"א, וכן חלק מדברי המומחים ככתבם וכלשונם ללא להביע דעה לכאן ולכאן, כי אין מטרתנו בקונטרס זה רק להביא הענין לפני תופסי התורה ושוחרי דעת שיוכלו לעיין להשכיל ולהבין. בנוסף הבאנו רק מכתבים שנוגעים ישירות לחלק ההלכה בסוגיא זו כדי להתרחק ממחלוקת שאינה לש"ש.

ויה"ר שתתרבה הדעת לעסוק בסוגיות הנוגעות למעשה יום יום, ובזכות שישראל קדושים רוצים לחזור ולשנות פרק זה איזה עופות כשרים ואיזה עופות שאינם כשרים, ובזכות קיום התורה והמצוות כהלכתן, נזכה לשוב בחג הסוכות לפני ה' אלוקינו ובשמחת בית השואבה בבית הבחירה אמן ואמן.

חלק א'

דעת תורה

בענין עופות הפטם הנאכלים
לכתחילה, דיעבד או איסור

פרק א'

דברי רבותינו

שנחלקו בכשרות עופות הפטם מלפני כ' שנה

מִרְנָן פּוֹסֵק הַדּוֹר הַגֵּר"ש וּוּאָזְנֵר זְצוּק"ל
מִכְתָּבֵי הַגֵּרמ"ש קִלְיִין שְׁלִיט"א
מִכְתָּבֵי מִרְנָן הַגֵּר"נ קִרְלִיץ שְׁלִיט"א
מִרְנָן הַגֵּרִי"י פִּישֶׁר זְצוּק"ל
מִרְנָן הַגֵּר"מ בְּרַאנְדְסְרוֹפֶר זְצוּק"ל

פרק ב'

מכתבי

מִרְנָן הַגֵּאב"ד שְׁלִיט"א
וּמִרְנָן הַרֵאב"ד שְׁלִיט"א
מִכְתָּבֵי מִרְנָן הַגֵּאב"ד הַגֵּרִי"ט ווִיִּיס שְׁלִיט"א
מִכְתָּבֵי מִרְנָן הַרֵאב"ד הַגֵּר"מ שְׁטֵרנְבוּךְ שְׁלִיט"א
מִכְתָּב אִישֵׁי מֵאֶחָד לְמִרְנָן הַרֵאב"ד הַגֵּר"מ שְׁטֵרנְבוּךְ שְׁלִיט"א מִזְקֵנֵי הַחֲכָמִים שְׁבִירוֹשֵׁלִים
מִכְתָּב הַגֵּה"צ הַמְּפֹרָסִם הַגֵּר"ח רִבִּינוֹבִיץ' שְׁלִיט"א
הַרֵב חַיִּים רוֹטֶר – הַמּוֹמָחָה שֶׁל הַגֵּר"מ שְׁטֵרנְבוּךְ שְׁלִיט"א
תְּגוּבָה לַהֲנ"ל

פרק ג'

**מכתב רב ואב"ד ב"ב
הגרמי"ל לנדא שליט"א
על דברי השבט הלוי
ותגובות הרבנים שליט"א**
מכתב רב ואב"ד ב"ב הגרמי"ל לנדא שליט"א
ותגובות הרבנים למכתבו
מכתב כ"ק מוהר"א מסטמאר שליט"א
מכתב מרנן גדולי הרבנים שליט"א
מכתב הגר"י קפלן שליט"א
תגובה למכתב הגר"י קפלן שליט"א
תגובת מאחד הת"ח שליט"א לתגובה הנ"ל

פרק ד'

**דעת מרנן גדולי הרבנים שליט"א
וגדולי ההוראה שליט"א
האם נשתנה בעיית העופות היום
מתקופת מרן הגר"ש וואזנר זצוק"ל**
מכתב הגאון הצדיק המפורסם הגרי"י קאלמאנאוויץ' שליט"א
חלק ממכתב מרן הגרמ"ש קליין שליט"א שהובא לעיל
מכתב הגאון הגדול רבי שבח רוזנבלט שליט"א וחברי בד"צ שארית ישראל שליט"א
מכתב הגאון הגדול רבי מנחם מנדל לובין שליט"א ראש בתי הוראה דמרן הגר"נ קרלין שליט"א
מכתב הגאון רבי שלמה יהודה הירש שליט"א רב ועד השחיטה דהעה"ח
מכתב הגאון רבי דוד שמידל שליט"א
מכתב הגאון רבי משה זארגער שליט"א
הגאון רבי משה מרדכי קארפ שליט"א
תגובת הגר"י קפלן שליט"א למכתב הרב קארפ שליט"א

חלק ב'

חכמה בגויים

מכתב מנשיא חברת 'רוס'

מסמך מהג"ל

מכתב מחברת 'קוב'

חלק ג'

מאמרים

פתיחה למאמרו של הגאון רבי אפרים צבי שמילוביץ שליט"א מחשובי הרבנים בארה"ב

ממאמרו של הרב הגאון רבי אמיתי בן דוד שליט"א מח"ס שיחת חולין

מאמר הגאון רבי יוסף בנימין וואזנר שליט"א מקונ' 'פעמי יעקב'

מאמר הרב הגאון ש.צ. נכד מרן שליט"א

מאמר הרב הגאון רבי יוסף טאוב שליט"א בני ברק

חלק א'

דעת תורה

בענין עופות הפטם הנאכלים
לכתחילה, דיעבד או איסור

פרק א'
דברי רבותינו
שנחלקו בכשרות עופות הפטם
מלפני כ' שנה

מֵרֵן פּוֹסֵק הַדּוֹר הַגֵּר"ש וּוֹאֲנֵר זְצוּק"ל

הַגַּרְמ"ש קִלְיִין שְׁלִיט"א

הַגַּרְמ"ש קִלְיִין שְׁלִיט"א

מֵרֵן הַגֵּר"נ קִרְלִיץ שְׁלִיט"א

מֵרֵן הַגֵּר"נ קִרְלִיץ שְׁלִיט"א

מֵרֵן הַגַּרִי"י פִּישֶׁר זְצוּק"ל

מֵרֵן הַגֵּר"מ בְּרֵאנְדְסְרוֹפֶר זְצוּק"ל

תשובת מרן הגר"ש וואזנר זצ"ל

שבט

י"ד סימן קיג

חלוי

צג

יורה דעה

סימן קיג

ב"ה, יום ב' לס' אלה הדברים ד' מנ"א תשנ"ח לפ"ק

כבוד ידידינו הח"צ מופלג טובא הרב ר' יחזקי' חבון שליט"א

אחדש"ט ושל"ט בכבוד,

יקרתו והקונטרס קבלתי, הנה נתעוררתי ע"י מע"כ ת"ח מופלג וממונה על צמי מטבחים של עופות, וגם בקי היטב צענין גידול העופות הטורים בזה"ק, ע"ד המכילה שהחמילה להתחשט מאד בחקופה האחרונה שמרכיבים זע"ז, מינים שונים של סוגי המרגולים, וזה כדי לפי דבריהם לשבח המין ולעבר גנים שונים כדי לזכות בשבח ממון במכירת העופות.

ונתברר למעלה מכל ספק שמינים שמרכיבים לפעמים הזכר הוא ממין מרגול עוף שאין לנו מסורה עליו ונמשך הדורות מדקדקי ההלכה פשוט ממין זה.

והיות כי אנו נמשכים אחרי פסיקת רבינו הרמ"א ביו"ד סי' פ"ב בסימני עופות דאין לסמוך ע"ז ואין לאכול שום עוף אלא במסורה שקבלו שהוא טהור, וכן נוהגים, ואין לשנות ע"כ.

וגם לדעת רבינו הב"י בשו"ע שלא נחית לזה, היינו בעופות שדקדקו אותם ומנאלו כל הג' סימנים של טהרה בגופם, וסך וקורקנן נקלף, ואצבע יתרה, אשר זה מספיק לשיטת רבינו משה בר יוסף הידוע בפרק א"ט שמוה מוכח שאינו דורס ג"כ, אבל למעשה חשש רבינו הב"י גם לדעת רש"י דגם זה לא מספיק ובעיני ידיעה ברורה מכל ד' סימני טהרה.

והיות כי הדברים נמקרים כהיום ביד מגדלי העופות שאין להם שום ידיעה בשטח זה גם אם הם שומרי

מורה ומלות ומכ"ש האחרים שרחוקים מזה, א"כ דבר חמור לפנינו שמתעוררים מינים שאינם דקדקים בטהרתן עם המינים המקובלים, ונמכרים ונשחטים הגידולים אח"כ בתור עופות במסורה בלי להרגיש.

וגם אם ננקוט בהוראת מרן הח"ס יו"ד סי' ע"ד צענין בר אווז הכר שהרכיבו על בר אווז ציפי, ובר אווז הכר אין אוכלים מדין שלילת מסורה, והמיר הביצים והאפרוחים, הנה כל הצירופים שצריך שם הח"ס לא שייכים בדין. וכיו"ב במשוכת בית שלמה יו"ד ח"א סי' קמ"ד שמגדל כנ"ל, אבל לא ראה להתקל למעשה בנולדים שזמנם [מלמד הביצים] רק בצירוף הסכמת גדולי הדור, יעשה"ה אריכות דבריו.

והנה הגאונים האלה מדברים עכ"פ מעופות שחברים מסורה אבל אין פקפוק בסימנים כי נתברר, ואעפ"כ נחקשו להמיר מכה חסרון המסורה אעפ"י שהמדובר רק בזרע הזכר ואיכא דא דחז"ל, וגם דא אין חוששין לזרע האב, עיין ה' בדבריהם הק' ובשאר רוב ספרי גדולי אחרונים שדנו בזה.

אבל נדון שלפנינו כבר כתבתי דהוא משנה חמור דנעשים הדברים ע"י"ד אינם בקיאים כלל, וגם הוא דבר חמדי, וכבר כתבתי צעניי בכמ"ק שאין להעמיד הנהגת הכלל על דברים של דיעבד, ובפרט לענין קדושת האכילה, ונתרבה מיום ליום שמרכיבים המינים, בלי להודע מה מרכיבים, והדברים יבואו ח"ו למכשול גדול באיסור מאכלות.

ע"כ עלינו להתעורר ולעמוד בהשגחה חמורה שלא להביא לשחיתת עופות רק ממקור שהוא דקדק מחשש תערובת מינים, ושהאפרוחים גדלים רק ממין שהמסורה ברורה בלי פקפוק בין מזד הזכר ובין מזד הנקבה, - והשי"ת יגילנו ממכשולים ופגיעה ח"ו בקדושת ישראל.

והרני דושי"ת.
מצפה לרחמי ה'

RABBI MOSHE SHOUL KLEIN

Dayan in Beth Din of Hagaon Harav Wozner Zatzal
and Rabbi of "Or Hachayim" area Bnei Brak

משה שאול קליין

דומ"צ בביד"צ דמרת הגר"ש ואזנר וצללה"ה
ורב שכונת "אור החיים" בני ברק

ב"ה, יום ב' לסי' אלה חדרים
ד' מנחם אב תשע"ו לפ"ק

בענין כשרות מסורת העופות

הנה זכרתי ימים מקדם אשר מרן רבינו פוסק חדור הגר"ש ואזנר זצ"ל כינס בביתו כמה פעמים בנושא כשרות מסורת התרגולים אשר נשחטים תחת השגחות מהודרות, אמנם נתברר שאופן גידול העופות נעשים ע"י שמרכיבים מינים שונים כדי לחשביה מקחן, ונתברר למעלה מכל ספק שהמינים שמרכיבים הזכר הוא ממין תרגול עוף שאין לנו מסורת עליו, [וכהיום נתברר שגם הנקבה מערבין במינים שונים].

וכמה נצטער אותו צדיק על המשגה החמור שיש באכילת עופות אלו ובפרט שאסור להעמיד הנהגת הכלל על דוחקים, ומרן רבינו זצ"ל כתב בתשובתו הרמה ביום ז' מנ"א שנת תשנ"ח להזהיר ע"ז, ונדפס בשו"ת שבט הלוי (חיי"י סי' קי"ג) וסיים בלשונו הקדוש ע"כ עלינו להתעורר ולעמוד בהשגחה חמורה שלא להביא לשחיטת עופות רק ממקור שהוא בדוק מחשש תערובת מינים, ושהאפרוחים גדלים רק ממין שהמסורה ברורה בלי פקפוק הן מצד הזכר הן מצד הנקבה - והשי"ת יצילנו ממכשולים ופגיעה ח"ו בקדושת ישראל, עכ"ל.

והנה מרן רבינו זצ"ל קרא לכמה אנשים הידועים במסירות נפש לדבר שבקדושה שיעשו השתדלות אצל גבירים שיסכימו להשקיע ממון כדי להחזיר את טהרת מסורת העופות לכלל ישראל, וגם שיחפשו חיפוש אחר חיפוש למצא תרגולים שלא נגעה בהם יד אדם לערב מין בשאינו מינו, ולקחו על עצמם שליחות זו במסירות נפש, והסתובבו מאות פרסאות במקומות נידחים, וגם בדקו אצל משמרי עופות המקפידים שלא לערב המינים, ועלה בידם הבירור שהעוף הנקרא "ברקל" שמקורו ממדינת בלגיה ואשכנז הם מהעופות שהם במסורת בלי שום פקפוק.

אמנם כדי שיוכלו להביא עופות אלו לקהל החרדים לדבר ה' צריך יגיעה גדולה והשקעה עצומה של מליוני דולרים וגם עופות אלו הם יקרים בהרבה מעופות הרגילים מפני אופן גידולם ועוד סיבות, וע"כ הוקמה חברת "מסורת טהרת העופות" העוסקים לגדל העופות הנ"ל כדי להביא העופות האלו לציבור היראים, ועל פי הדין צריך לגדור שלא יסיג שום אדם את גבולם לעסוק ביצור העופות של מסורת עד חמש עשרה שנה.

ויהי רצון שנוכה להחזיר עטרה ליושנה שכלל ישראל יזכו להעלות על שולחנם עופות כשרים בלי פקפוק, והעוסקים בזה יזכו שחפץ ה' בידם יצלח ושיתברכו בכל מילי דמיטב.

וע"ז באתי עה"ח

משה שאול קליין

RABBI MOSHE SHOUL KLEIN

Dayan in Beth Din of Hagaon Harav Wozner Zatzal
and Rabbi of "Or Hachayim" area Bnei Brak

מו"ה שאול קליין

דומ"צ בביד"צ דמרן הגר"ש ואזנר
זצללה"ה

ורב שכונת "אור החיים" בני ברק

ב"ה, יום מנחם אב תשע"ז לפ"ק

דעת מרן בעל "שבט הלוי" זצ"ל בענין מסורת התרנגולים הנקראים "בראקל",

כדי להביא את דעת מו"ר פוסק הדור זצ"ל הריני להביא את העובדות דלקמן,

א. רבינו זצ"ל נתעורר לפני כעשרים שנה על נושא כשרות מסורת התרנגולים בזמנינו הנקראים עוף פטם אשר יש כמה מפעלים של גויים שהם המתעסקים בזה, וכדי להשביח מקחם מערבים מינים שונים בעופות אלו, וכפי הידיעה אז היה רק חשש שעירבו את זרע הזכרים של מינים אחרים בנקבות כשרים, וכינס כמה רבנים גדולים וביניהם הגר"י קרליץ שליט"א לדון בשאלה זו כדרכו לעשות כן בכל שאלה הנוגע לכלל ישראל, ונמנו וגמרו שיש בזה שאלה חמורה וצריך לעשות פעולות כדי לשנות פני הדברים שיוכלו כלל ישראל לאכול עופות הכשרים שיש להם מסורת, וכתב תשובה שנדפסה בחלק עשירי (סי' קי"ג) וכתב שם כמה צדדים להתיר בדיעבד, אבל לא נחה דעתו שיהיה דבר שיש שאלות חמורות עולות על שולחן בני ישראל הכשרים.

ב. ושוב כינס רבינו כמה ת"ח אנשי אמת ומביני מדע וגם ביכלתם להוציא הוצאות ע"ז, ושלחם לילך למקומות בחו"ל אשר גדלים התרנגולים באופן טבעי ללא הכלאות, והלכו בשליחות רבינו זצ"ל ובברכתו ממקום למקום וביררו בירור אחר בירור עד שהגיעו לתרנגולים הנקראים "בראקל" שגדלו באופן טבעי ללא כל תערובת מינים אחרים, ובאו לרבינו זצ"ל וסיפרו את כל הברורים שעשו, וסמך ידו עליהם וביקשם להביא את העופות הנ"ל לארץ ישראל ולהתחיל בגידולם, והצליחו להביא כמה עופות כדי שרבינו זצ"ל יראה בעיניו את העופות, ואמר בשמחה שזה תואר העופות שהיו קודם המלחמה שגדלו התצירות, [וידוע דלרבינו זצ"ל היה טביעת עין חדה כשראה אדם לפני ששים שנה זכר תוארו בדיוק והכירו כשראהו שנית].

ג. אחר שזכו לברר את מסורת התרנגולים הנקראים "בראקל" שהם אלו שאכלו אבות אבותינו מדורות עולם כפי שהעיד רבינו זצ"ל ניסו העוסקים בדבר להביא לארץ ישראל ולהתחיל בגידולם ונתקלו בקשיים רבים מצד השלטונות, ולא עלה בידם עד הנה, אמנם לאחרונה נתגברו ע"ז והתחילו לגדל בארץ ישראל מעופות אלו, וכמובן שעופות אלו יקרים מאד כי צריך להשקיע בגידולם וגם גדלים באופן טבעי כמה חדשים ולא כהעופות הרגילים שמגדלים אותם רק כחמישה שבועות.

הגרמ"ש קליין שליט"א

- ד. והנה העופות שרגילים היום הנקראים עוף פטם שונים קצת בצורתם מצורת התרנגולים שהיו רגילים בהם לפני כשמונים שנה, וזה בא ע"י ההכלאות השונים שנעשו בזה, עד שחושבים על העופות שיש בהם מסורת כעופות משונים מהעופות הרגילים, והאמת שהעופות הנקראים "בראקל" הם העופות שהיו רגילים בהם מדורות עולם.
- ה. כמו כן פשיטא לרבינו זצ"ל דמה שאכלו בשנים האחרונות ללא שום ידיעה על מקור העופות לא הוי בגדר מסורת, רק מה שרואים שגדלים באופן טבעי כמקדמת דנא, ולא מה שמגדלים באופן מלאכותי, ללא שום ידיעה על מקור העופות.
- ו. ולאחרונה נתברר שיש חששות על תערובות של נקיבות ממינים אחרים בעוף פטם, ונמצא שחלק מהלימוד זכות שמבואר בתשובה שכתב רבינו זצ"ל אינו קיים.
- ויה"ר שנזכה להחזיר עטרה ליושנה שיוכלו כל בית ישראל לאכול רק מבשר שאין בהן חששות כלל ונזכה להגאל בגאולת עולם בב"א.

וע"ז באתי עה"ח

משה שמואל קליין

נחיצות הבירור

כ"כ הממונים על השחיטה מגלים שיש
לפעמים שינויים בצורת התרנגול ממה
שאנחנו רגילים מאז.

כ"כ יש כהיום הרבה ביצים ששני
הצדדים כדים והרי הדבר מעורר ספק
בהלכה. [יעוין בפרי תואר פ"ו ס"ק ב']
ובדרכי תשובה כאן פ"ב ס"ק ו הביא
מגליון הבית מאיר שהחמיר מאוד בזה.

אודה מאד אם אוכל לשמוע דעת כת"ר
בזה בבירור המעשה ובהלכה.

נסים קרליץ

בס"ד, יום ט' טבת תשנ"ט

כבוד הרבנים הגאונים בית דין צדק
בירושלים עיה"ק שליט"א

אחדש"ת

בנדון התרנגולים המצויים בינינו.

אחרי שהמצב כיום בעולם וגם בארץ
שהעוסקים בזה, עושים פעולות שונות
להרכיב מיני תרנגולים שונים באופנים
שונים בודאי מוטל עלינו לפקח על
הדברים, אחרי שיש מינים שאין לנו מסורת
עליהם כמובן.

* * *

מורן הגר"נ קרליץ שליט"א

הרב ש. י. נסים קרליץ

רמת אהרן

רח' ר' מאיר 6, בני-ברק

בס"ד, יום ל' ניסן תשס"ג

הנני מצב אצל

כי יהיה אבין אקמץ שלטא

אורי דוקיץ צולא-טחורים אלא חש-הכאה

והנ' הדא מלץ צולג שני הנראג הינ

נני טחורים מקיטא ונמ שרים זלא כל

חש.

חסים קרליץ

סימן נה

בענין תערובת עופות טמאים וטהורים

מצעו בנק, וא"כ ברור שהוא דורס, וכן ראה שם מרנגול שהי'
מחזיק את מאכלו ברגליו, דלשיטת רש"י זהו דורס, וכיום
מגיעים לבית השחיטה הרבה עופות שהם לאצאיהם של אותם

מש"כ מע"כ שלאחרונה מערבין כללוב מרנגול לכן שיש בו
שינוי אחד, פי' שנוצות צמחו על ארכבותיו שחולק את
לאצעותיו בצורה טבעית, וברור לו שזה לא הי' מקרי אלא

ס"ל חוששין לזרע האב, ממחיה מינה דאב, וחלו בו בעצמו דיני דאב, ודיניה כמצוה עיי"ש, ולסברה זו הכא אין לנו צ' נדדי הימר (א) דאין חוששין לזרע האב (ב) מדין זוח"ג, דאי ס"ל חוששין לזרע האב לא מהני לן כלל סברה דזוח"ג.

אולם מדברי המוס' חולין דף נ"ח הנו' מצואר דלא מדבריו, וסברי דאי הוה זוח"ג לא מגרע לן מה דנחשב מינה למצוה, דע"ז גופא חנו דניס, דאמאי יחשב מינה למצוה כיון דאיכא זוח"ג, אלא דמ"מ ז"ע מה דתרו דשאיני התם דלמחר הצירוף של הגורמים נהיה האיסור, דאמאי לא בטיל כל גורם עוד קודם שנהיה צירוף האיסור, ואי נימא דכל דינא דזוח"ג אם הוא מטעם ציטול, הכונה דהוא ציטול בדבר הנגרם, שפיר י"ל דהכא דע"ז הצירוף נעשה האיסור לא שייך ציטול, אלא אי נימא דזוח"ג הציטול הוא, דמבטל את כל הגורם, א"כ הרי כבר מבטל עוד קודם שנהיה צירוף האיסור ואמאי לא בטל, [ע"י מש"כ בזה בע"ז דף מ"ט].

והנראה בזה, דכונתם משום דהימר בהימר לא בטל ולהכי בדבר הנגרם אי אפשר למידן צ"י מדין ציטול, אלא דנימא דה"י דין ציטול בדבר הנגרם ע"ז שפיר כפשו דאז לא שייך ציטול דע"ז צירופם נעשה האיסור, וכמש"ג.

וא"כ כ"ז שייך התם דהוה הימר בהימר, משא"כ הכא דהוה מינה דאיסורא דהיינו מן הדורס, בודאי איכא למידן צ"י דין זוח"ג בין לבטל כל הגורם, ובין לבטל דבר הנגרם.

אולם בלחמ ים לדון בכלל אי צעין למידן כאן מדין זוח"ג, דהנה בחוס' ע"ז דף מט ד"ה שאל נטע כתבו זח"ל וא"ת מ"ש גידולי אגוז של ערלה מגידולי טבל ומעשר שני שהן חולין ואפי' גידולי מרומה אלא שגזרו עליהן צ"ח דבר, וי"ל דערלה שאסורה בהנאה ים לאסור הגידולין שגם זה הנאה היא, אלא באיסור אכילה אין לאסור בגידולין שאינו אוכל האיסור עצמו עכ"ל.

וביאר דברי המוס' י"ל בחרי גווי, (א) דכונתם דמ"ד זוח"ג אסור, לא אסר אלא באיסורי הנאה, דעכ"פ איכא הנאה להדבר הנגרם מאיסורי הנאה, אלא באיסורי אכילה כ"ע מודו דזוח"ג מוסר, אלא היכא דליכא זוח"ג גם באיסורי אכילה אסור, (ב) דנימא דכונתם דבאיסורי אכילה לא נאסר כלל דבר הנגרם ולא צעין לזה הימר דזוח"ג.

והנה בגמ' נדרים דף נ"ז ע"ב מיעי לי צבאל של שביעית אי גידולי הימר מעלין את העיקר, ופי' שם הר"ן דמיעי לי נמי על הגידולין אי שרי, דאי שרי הגידולין פשיטא דמעלין את העיקר, ואי לא מעלין פשיטא דהגידולין אסורין, ופשט לי התם, מפרומה דגידולין מותרין, ופרישין מערלה וכלאי הכרם דגידוליהן אסורין עיי"ש, ואי נימא דאיסורי אכילה שאני, דהתם בכלל לא נאסר דבר הנגרם, א"כ מאי מדה הגמרא איסור שביעית ומרומה דהוא איסור אכילה, לערלה וכלאי הכרם דהוא איסור הנאה, ה"ל דשאיני ערלה וכלאי הכרם, דהוה איסורי הנאה ולהכי אסורין הגידולין, משום דבאיסורי הנאה זוח"ג אסור, וע"כ מוכח דס"ל לגמרא דגם באיסורי אכילה צעין להחריף דזוח"ג, ואי ס"ל דזוח"ג מוסר, אין נפק"מ בין איסורי הנאה לאיסורי אכילה, ובכל ענין מוסר, והתוס' לא חדשו, אלא דלמ"ד זוח"ג אסור, מודה דבאיסורי אכילה זוח"ג מוסר, ולזה שפיר י"ל דהגמ' שם בנדרים אולא

מפרומה של עופות וזאבים ערום מנוצות וצבע עור זאבים משתנה לחלוטין בכל מצב של פחד מצבע זהיר לצבע אדום. הנה נקראת חת"ס יור"ד סי' ע"ד דן בענין אוח הנר שהריכו על אוח הבית ונחשבו הנוצות בהרבה אחרים, ואוח הנר אין לוכלים מפני שלילת מסורת, והחירו שם, משום הא דריב"ל בגמ' צמרות דף ו': דלעולם אינה מתעברת לא טהורה מן הטמא ולא הטמא מן הטהור, וא"כ בודאי עופות הנעשים מציון ע"כ מבגים של זכר נעשו, דאל"ה הרי אינם מולידים עופות מביניהן, וא"כ בודאי מעופות טהורים נולדו, ולא מהאי זכר נחגדלו, וגם אפילו אי מהאי זכר נחשבו ע"כ נחבר שזה עוף טהור, אף שאינו נאכל, משום דאין לו מקורה.

ואף דכתב לדון דלא אמר ריב"ל דאין טהור מתעבר מן הטמא אלא גבי צהמות ולא גבי עופות, וא"כ כל זה מלי בפלוגתא אי חוששין לזרע האב, ואי זוח"ג מוסר, אלא מכיון דאין דומין הבגים לאוח הנר, ולכן חולין במר רובא, דמלאוריחא גם צ"ח בטלי ברובא, וגם לדעת הלמה נדק גם באוח הנר עצמו הריירו, ואף דלא קי"ל כותי מ"מ אינהו מיכל אכלי וגם חוששין לזרע גופא ספיקא הוא ולכן החירו עיי"ש.

ורבירי ז"ע, דנראה דמסק"ל אי כלל דריב"ל דאין טהור מתעבר מן הטמא נאמר גם גבי עופות, והרי התח"ס בעצמו שם להלן הביא מש"כ בחידושי על הגמרא שם, ושם הוכיח בעצמו מרש"י גמ' נדה דף כ': ומדברי המוס' בדעיה קמייחא דס"ל כרש"י שם דתרנגולא דאגמא הזכר הוה משומה ספיקות וטמא, והנקיבה מזה הימין ה"י טהור, עד דחיהו דדרסי עיי"ש, הרי מצואר בדעתם דאפשר צעוף שיהי צמבע הנריאה הזכר והנקיבה חלוקין זה מזה בטומאה וטהרה עיי"ש, הרי מצואר להדיח לשיטתם דכלל דריב"ל לא נאמר צעוף.

עוד הביא שם מדברי המוס' בנדה שם, דצעוף ליכא להאי הלכתא דכל היולא מן הטהור טהור, והיינו דאפי' נימא דריב"ל קאי גם על עוף, מ"מ צעוף ליכא להאי הלכתא דהיולא מן הטהור טהור, ותרנגולת שהטילה בינה, וינא ממנה אפרוח שאין לו סימן טהרה, הרי הוא אסור דלאו יולא מן הטהור הוא, דאינו יולא מהתרנגולת אלא מעפרה קא גביל עיי"ש. והנה כל זה דנו צעוף הנר אוחא שהריכו על אחא הבית, שפיר דנו גם מדין רוב, אלא כאן שמתכנין עופות הדורסים שהם בודאי טריפות, הרי מדין רוב אי אפשר לדון כמש"כ הריב"ש ח"ב, דכיון דנאמרו סימנין, נרין לבדוק צמימנים, ואי אפשר לילך אחר הרוב, וכל מה שיש לדון הוא רק מדין אי חוששין לזרע האב, וכן מדין זוח"ג, וזה גופא נרין לדון למ"ד חוששין לזרע האב, אם אפשר להחיר מדין זוח"ג. ובאמת וזה מצואר מדברי המוס' בחולין דף נח. ד"ה מכאן, דחמיה אמאי לא מחירין התם גבי פרידות מדין זוח"ג, אפי' אי ס"ל חוששין לזרע האב, ותרו דלא שייך התם זוח"ג, כיון דלמחר הצירוף של הגורמים נהיה האיסור.

ובספר חידושי ר"ם הלוי ה' מאכ"א פ"ג הי"א [ועי' מש"כ בגמ' חולין דף נ"ח עיי"ש], שכתב שם לחדש דלמ"ד חוששין לזרע האב, לא שייך להחיר מדין זוח"ג, והוא משום דאי

עפרה בעלמא, הרי אפי' אין כאן גורם היסר אלא כולו
איסורא, נמי היזא ממנו מותר, כדאמר' בתמורה לא. גבי
אפרות שנעשה מבית עריסה, דכיון דגולה מבי אסרחה
ונעשה עפרה בעלמא, אפי' ר"א דס"ל דח"ג אסור, מדה
דמותר עיי"ש, וה"נ בגידולין שזרעו כלה נעשה עפרה בעלמא
ומותר, אלא דאיסורי הנאה בלחוד, הוא דלא מהני הא
דנעשה עפרה בעלמא, והתם הוא דבעינן לדון מדין דח"ג.
ולפי"ז הרי נחבאר לנו דכל כונת התוס' במש"כ דשאני איסור
אכילה, אין הכוונה דלא מהני דח"ג, אלא הכוונה דלא
לא בעינן כלל להחירא דח"ג, דהרי ביארנו דכל כונתם דוקא
לאיסורי אכילה אשר נעשו עפרה בעלמא, דלא לא בעינן
להחירא דח"ג, כדאיתא בתמורה, וכמש"נ.

ולפי"ז צדוק דדן, שפיר אית לן למידן הרי מרי נדדי
דהחירא (א) מדן אין חוששין לזרע האב, ואפי' אי
נימא דדינא דח"ג מהני לבטל דבר הנגזר, ועוד יש לדון
לשיטת תוס' דאיסורי אכילה היכא דנעשה עפרה בעלמא,
לא בעינן בכלל לדון מדון דח"ג, והכא נמי הרי דעופות נולדו
מביצים אשר נעשו כעפרה בעלמא כדאיתא בתמורה ל"א.
אלא דאף דקיי"ל דח"ג מותר, מ"מ לבחילה אסור כמו
שכתב הרמב"ם פ"י דמעש"ש ה"ב, דאין נוסעים
לכחילה אגח של ערלה, והיינו משום דס"ל כמש"כ הר"ן דפי'
כל הכללים דהא דס"ל לר' יוסי דאסור לנעוץ לכחילה הוא
משום דאין מצטלין איסור לכחילה עיי"ש [ועי' מש"כ בזה
בגמ' ע"ז דף מ"ט], וא"כ צדאי צריך להחירא ולעמוד
בהשגחה חמורה שלא להביא לשחיטה רק עופות שלא נולדו
ממערכות המינים, ואז ממילא יפקדו כל הדברים האלו מה
שמערכים עופות טמאים עם טהורים, אחר שיראו שאינו הולך
במסחר.

וכל זה כתבנו לפי"מ שאמרו השואלים שהזכר הוא העוף
הטמא, אולם אחרים טוענים שהנקבה הוא העוף הטמא,
א"כ צדאי כל הצולדים הם עופות טמאים, דהרי אפי' אי
הזכרים הם עופות טהורים, מ"מ אין לנו צ' נדדי היסר, אלא
אי נימא דחוששין לזרע האב, אז איכא לדון מדין דח"ג, ועי'
מש"כ בגמ' חולין דף נח. בתוס' ד"ה מאלף, דתוס' דהתם
קברי דאפי' אי נימא דאין חוששין לזרע האב היינו דלא
מתהווה מינא דאב, אבל צדאי איכא כאן גורם היסר דאב,
ובתוס' צבורות דף ז. ד"ה והא, איפכא משמע דחולקין ע"ז,
וכן בתוס' אגדה דף פ: ד"ה אלא, קברי צדאי תירוצא
דאפי' דלמ"ד אין חוששין לזרע האב ליכא אלא חד גורם
עיי"ש.

וא"כ הרי פליגי בזה בעלי התוס', וצדאי צריך לחוש כאן
באיסור דאורייתא בלחילה עופות טמאים, ומכיון
דאיכא לצרר אס העוף חולק את רגליו והוא עוף ודאי טמא
דהוא עוף הדורס, צדאי אסור לאכול העופות, וכן הבינים
אפי' הם מספנה דארעא, מ"מ הרי הם מעוף טמא.

נאם ישראל יעקב פישר

למ"ד דח"ג מותר, ולדדי' אין חילוק בין איסורי הנאה
לאיסורי אכילה, או י"ל דהגמ' ס"ל התם דהיכא דאין
הגורמים שום לא אמרי' צי דח"ג, כמש"כ התוס' בנדרים
שם.

אולם אם נימא דאיסורי אכילה לא בעינן כלל להחירא
דח"ג, א"כ מאי פרכינן מערלה וכלאי הכרם, הא
שאני איסורי אכילה דלא בעינן צי כלל להחירא דח"ג, לכן
גידוליהן מותרין, וע"כ דכונת תוס' דאיסורי אכילה לכו"ע
אמרי' דח"ג מותר, אבל היכא דליכא דח"ג כמו דמיי' שם
בנדרים, אין חילוק בין איסורי אכילה לאיסורי הנאה, כיון
דליכא כאן החירא דח"ג.

אולם יש לדמות דהתוס' אינם מפרשים כהר"ן דמיצעי לר'
שם בנדרים על הגידולין עצמן אי מותרין, אלא כדפרשו
הרא"ש והרמב"ם שם דכל האיצעיא היא אי מצטל להעיקר,
אבל הגידולין עצמן צדאי מותרין הן, וא"כ לא שייך כלל לחלק
בין איסורי הנאה לאיסורי אכילה, ושפיר יש לפרש דברי התוס'
כהלך הדין דאיסורי אכילה לא בעינן כלל להחירא דח"ג.
והנה צעיקר דברי התוס' שכתבו לחלק בין איסורי הנאה
לאיסורי אכילה, וכתבו כן לישב גם מה גידולי תרומה
מותרין צ"ע, הא תרומה נמי אסורה בהנאה של כלי, וצוה י"ל
דסברי דהתם אין האיסור על ההנאה, אלא האיסור הוא
הכללי, אלא דיש חנאי איזה כלי אסור, כלי שיש בו הנאה,
אלא דאכתי צ"ע, הא גידולי הקדש נמי מותרין כדאיתא
בתרומות פ"ט מ"ד, והרי הקדש אסור בהנאה, ואמאי מותרין
שם הגידולין, וע"כ נראה דשאני הקדש דכל איסורו מלד
הקדושה שבו, וכיון שנעשו בטלה הקדושה, ולכן אין בו
איסורא דהקדש.

ולפי"ז נראה דגם מתרומה לא הוקשה להם מתחילה, דהרי
גם תרומה כל איסורה משום קדושת תרומה שבה,
וכשזרעה בטלה קדושת תרומה שבה, וכן נראה מדנקטו
בשנתם בהתחלת קושיתם ע"ש מגידולי טבל וממע"ש, ולא
נקטו טבל ותרומה ביחד, אלא אס"כ כתבו, ואפילו גידולי
תרומה, והוא משום דמתרומה לא קשה להו כנ"ל, דכיון דכל
איסורו משום קדושת התרומה שבה, וכשזרעה בטלה
קדושתה.

אולם עיקר חילוקם שכתבו לחלק דאיסורי אכילה לא בעינן
להחירא דח"ג, או דהתם לכו"ע אמרינן דח"ג מותר,
צ"ע מהא דאמר' בחולין דף נ"ח גבי ביצי טריפה דלמ"ד
דח"ג אסור, אסורים הביצים, אף דלא הוה רק איסור אכילה,
ואין לומר דשאני התם דאיכא לאיסור דיוצא מן הטמא, ובעינן
לדון אי הוה יוצא מן הטמא, דא"כ בכל איסורי אכילה נמי
נימא דאיכא איסורא דיוצא מן הטמא.

והנראה בזה, דאפי' דאיסורי אכילה דיש בהם איסורא
דיוצא מן הטמא, גם התוס' מודים דבעינן ליה
החירא דח"ג, אלא כל חדושם הוא באיסורי אכילה בגזונא
דגידולין, דכזה"ג ס"ל דליכא איסורא דיוצא מן הטמא, והוא
משום דכל גידולין שזרעו כלה ס"ל דהוה כעפרה בעלמא
דאחר שנעשה עפרה אז מתגדלי הגידולין, והיכא דנעשה

קנה

יו"ד סימן מו

בשם

פה

סימן מו

בס"ד, פציה"ק ירושלם תו"ב, אור ליום ד' ג' אדר תשס"ד לפ"ק.

שוכט"ס למע"כ הגאון הגדול חובר חברים מחוכם מוהר"ר יהודא משולם דוב פאלאטשעק שליט"א בעהמ"ח ספר שו"ת מגד יהודה חבר הביד"צ התאחדות הרבנים דארה"ב וקנדה, ברוקלין יצ"ו.

אחדשה"ט הגני בזה על דבר שאלתו בנוגע להתרגולים המטילות ביצים הידועים בשמם ובלשונם "לעקהארן" בהיות שכידוע שבזמנינו כהיום התרגולים מורכבים מכמה וכמה סוגי תרגולים שונים שאין לנו מסורת עליהם וישנם ג"כ כאלו שהם מערערים שהם מורכבים גם מסוגי עופות הטמאים ויש בהם אחר מהסימני טומאה שהם חולקים את רגליהם ומבואר בשו"ע יו"ד (סי' ס"ב סע"ב) דאם הוא חולק את רגליו כשמעמידים אותו על חוט בידוע שהוא דורס ואסור לאוכלם יעו"ש, ומעתה אם נכונים הדברים לא לבד שאותם התרגולים אסור לאוכלם אלא גם אין לנו שום ביצה המותרת לאכילה, והוא דבר שאי אפשר לעמוד בו, ועוד הוא העיקר דבוראי לא ניתן להאמר שכלל ישראל כולו בעבר ובהווה נכשלים ח"ו באכילת אפילו רק חשש דברים טמאים, וגם כי אין לנו כהיום שום מוצא בזה כי סדנא דארעא חד הוא וכמעט הוא מן הנמנע כהיום למצוא תרגולים כאלו שאין עליהם חשש מורכבים מכל מיני וסוגי תרגולים, ונפשכם היפה בשאלתכם אם יש לנו איזה ידיעה להלכה למעשה בנושא זה.

והנלע"ד הנה צנוגע לגופא דמילתא מה שהתרגולים כהיום צומנינו מורכבים מכל מיני וסוגי תרגולים ואפילו מתרגולים כאלו שאין עליהם שום מקור, אי משום הא אין עליהם שום חשש אסור לאוכלם כמבואר בדברי הדרכי תשובה (שם סק"ל) בשם שו"ת צ"ח שלמה (ת"א) מיו"ד סי' קמ"ד קרוצ' לסופו) שכתב לענין התרגולים החדשים שיצא עליהם ריגון שהם אסורים ונתערבו ונתערבו עם התרגולים הישנים, ורוב התרגולים של המדינה הם מציינים של התרגולים הישנים שנחשבו מהתרגולים החדשים וממש אי אפשר לזהר מהם, ומסיק בזה דאף שהרמ"א סגר עלינו הדרך שאין לאכול שום עוף אלא במסורות, מכל מקום צאלו התרגולים כיון שאנו רואים שיש להם השלשה סימני טהרה על כן אף שבאים מאלו התרגולים החדשים, הלא גם התרגולים אינם אסורים מדינא כיון שיש להם כל סימני טהרה רק מטעם מנהגא שכתב דוהגין להחמיר דגם כשיש להם השלשה סימני טהרה צריכין מסורת, אם כן די לנו להחמיר לענין גוף התרגולים

אבל לענין האפרוחים הנולדים מציינים הישנים אף שבאים מזכרים של התרגולים החדשים כל שאינם צורות עופות החדשים אין להחמיר כל כך כי יש ספק ספיקא להקל עכ"ל יעו"ש.

והכי גמי נימא לענין נידון דידן דכל זמן שאורח התרגולים הישנים עליהם ויש להם כל השלשה סימני טהרה אין לנו להחמיר מחמת מה שהם מורכבים מכל מיני וסוגי תרגולים שאין לנו מסורת עליהם וכל זה פשוט לענ"ד.

אלא מה שעומד בעיקר כעת לנגדנו הוא על מה שיצא הערעור שהוא חולק את רגליו שהוא מורה על סימני דריסה אשר לכאורה ריעותא גדולה היא, אמנם האמת יורה דרכו כי כבר לפני כמה שנים שנאו גם אצלנו הביד"צ דפה עיה"ק ירושת"ו לערער על זה כי העופות המטילות ביצים הם חולקים את רגליהם, ונכון הדבר כי בהשקפה הראשונה ששמענו מזה חששנו מאד, וזכרנו כי הגאון הגדול הראש"ד מהרי"י פיסר זצלה"ה חרד על זה כי שאלה נראה היא, אמנם למעשה יצאנו אז נכמה וכמה מקומות לצר נידון זה ועשינו כמה וכמה מבחנים בזה והעמדנו אותם על חוט מתוח או חוט בחל מעבה ונתברר לנו אם כי נכון הדבר שביני ביני עד שמתישבים שפיר על החוט ישנם לפעמים שהם חולקים אצבעותיהם אמנם הדבר נראה ויכר שאינם עומדים ומיושבים היטב בצמיחות רק עם כל השלשה אצבעותיהם יחד, וצדקנו גם בעופות טמאים וראינו בזה הצדל גדול בין חלוקת רגליהם של עופות הטמאים שהם מסודרים היטב שנראה ויכר הוא שזהו טבעם אשר נצאו בזה, משא"כ בתרגולים אלו דאפילו כשהם עומדים בחלוקת אצבעותיהם על חוט המתוח נראה ויכר בזה שאין עמידתם ביציבות ושאלו זה עמידתם הטבעית אלא באקראי בעלמא עד שהם מתישבים שפיר על עמדם כן ראינו בעינינו וכן נתברר לנו לאחר החקירה ודרישה בזה, ועל סמך זה החליטו הביד"צ שאין שום חשש בזה בעזה"ת.

עוד נלענ"ד להעיר בכל עיקר נידון זה דאפילו נצא לתוש ששינוי זה שבעמידתם הארעית מעמידים עצמם בחלוקת אצבעותיהם מוצע מתערובות גינעטים ממני וסוגי תרגולים טמאים על ידי זריקות או דרכים אחרים מכל מקום כל שאינו התערבות מינים בדרך הטבע וההולדה אין זה פוסל ומטריף מדינא, ואין כעת בידי להאריך יותר בנידון זה ומו לא מדי.

מנאי דו"ש בלונ"ח
מאיר בראנדסרופר

הנחיה 1457/11

שלכאורה נסתרים מדברי גדולי הפוסקים, מ"מ אין בכונתנו לאסור הדבר לחלוטין ולהכניס את כלל ישראל למצב שא"א לעמוד בו, ולא נכתבו הדברים אלא כדי לחזק את ידי העסקנים, ולבקש מהמורים בעם שיראו לעמוד לצד אותם אשר באמתחתם פתרון למצב הדחוק הזה.

בהשגחה חמורה שלא להביא לשחיטת עופות רק ממקור שהוא בדוק מחשש תערובת מינים, ושהאפרוחים גדלים רק ממין שהמסורה ברורה בלי פקפוק, בין מצד הזכר ובין מצד הנקבה, עכ"ל. ואסיים מעין הפתיחה; האומנם שכל ההיתרים דחוקים, ויש מהם

אצרף מכתב מאת מורי זקני הגר"ש הלוי שליט"א, מה שכתב לי בענין לאחר ראותו את הדברים המתפרסמים לפנינו.

הרב שמואל הלוי ואזנר

רב אב"ד ור"מ זכרון מאיר
בני ברק

היראים, דדעתו דיתכן דאפילו יונים יכולים להתהפך מטהור לטמא, וכן להיפך, ואע"ג שזה חידוש עצום, ואני כעניי בשבט הלוי יו"ד (ח"ב) סי' כט פקפקתי על עצם ההוכחה, מכל מקום אם אנו מכניסים טמא ממש, שזה יכול לגרום אפילו לשינוי הסימנים כידוע - אין בידינו להכשיר, ועוד לי קצת ראיות לזה, ואין עתה הזמן.

ובב"ל אופן, להאכיל לבני ישראל שמצווים על 'והתקדשתם והיתם קדושים' במאכלות, כדאיתא בפ' קדושים, ולפטמם אפילו בעופות טהורות עם טבע של עופות טמאים - לא ירד בני עמכם. **כתבתי** בקיצור על הגליון (של דברי נכדי הנ"ל), המצפה לרחמי ה'...

ב"ה, ראיתי מה שביאר כבוד נכדי הרב הגאון וכו' ר' יוסף בנימין שיחי' לאוי"ט, בטוב טעם ודעת. ואין לי שום ספק בלבי, דמה שהביא בסוף דבריו מסקנתי ע"פ מה שכתבתי לענ"ד בחלק י' שבשבט הלוי סי' קיג - דהמצב כהיום יכול לבוא לידי הירוס במאכלות אסורות, אם לא נשגית על מקור מגדלי עופות שמקלקלים ע"י הזרעה מלאכותית - הוא האמת, ודבריו נכונים בטעמם, ומיניה לא יזוע.

ומה שכתב ידידי המכובד הגאון ר' מאיר ברנדסדורפר, שאין הזרעה כזאת יכולה לגרום שינוי הלכה מטהור לטמא, דהיא רק שינוי גנטי, במחכ"ת לא נראה כן, וע"י בחידושי סוגיות למרן החת"ס בסוגיא דנשר, שהוכיח מדברי רבינו

פעמי יעקב ★ גליון חודש מנחם-אב תשס"ד

**פרק ב'
מכתבי
מרן הגאב"ד שליט"א
ומרן הראב"ד שליט"א**

מרן הגאב"ד הגרי"ט ווייס שליט"א
מרן הראב"ד הגר"מ שטרנבוך שליט"א
מכתב אישי מאחד מזקני החכמים שבירושלים
למרן הראב"ד הגר"מ שטרנבוך שליט"א
מכתב הגה"צ המפורסם הגר"ח רבינוביץ' שליט"א
הגר"ח רוטר שליט"א –
המומחה של הגר"מ שטרנבוך שליט"א
תרנגולא דאגמא
תגובה להג"ל

מזן הגאב"ד הגרי"ט ווייס שליט"א

BETH DIN TZEDEK

OF THE ORTHODOX
JEWISH COMMUNITY

281A STRAUSS ST.

JERUSALEM

FAX 02-6221317 פאקס

טל. 02-6236550 TEL

בית דין צדק

לכל מקהלות האשכנזים

שע"י "העדה החרדית"

פניה"ק ירושלים תוכב"א

רח' שטראוס 26/א

ת.ד. 5006 P.O.B

בס"ד יום א' לסדר וד' עקב תשמעון תשע"ג לפ"ק
לכבוד חברת "מסורת טהרת העופות" העומקים ביצור העופות עם מסורת
תחת השגחת הבד"ץ
מאחר שנתברר לנו שעניין גידול מקור העופות נעשה במפעלים בחו"ל
בחשש תערוכת עופות בלא מסורת, ועל כן הוקמה חברה הנ"ל לייצר עופות
שיש להם מסורת טהרה בהשגחתנו מתחילת תייצור. לזכות לכל כלל ישראל
באכילת עופות טהורים ללא שום חשש
והיות וחמישימת העומדת לפני החברה הנ"ל טעון בקשיים גדולים עד מאוד
וכן משקיעים מאמצים גדולים והוצאות גדולות מאוד להצלחת העניין
ע"כ אנו מזוהרים לכל יהיו מאן דהוא להשיג גבול למשך חמש עשרה שנה
ולא לסייע בכל דרך שהוא וכן לא לקנות מהם עד תאריך הנ"ל,
ומן השמים ישלחו ברכה והצלחה לכל העומקים בדבר מצוות גדולה זו
ובזכות הזהירות במאכלות יתברכו בכל מילי דמיטב

ובעז"ח

י.מ.ש.ל.ו.
א.מ.ש.ל.ו.

מרן הגאב"ד הגרי"ט ווייס שליט"א

BETH DIN TZEDEK
OF THE ORTHODOX
JEWISH COMMUNITY
281A STRAUSS ST.
JERUSALEM
פאקס 02-6221317 טאקס

בית דין צדק
לכל מקהלות האשכנזים
שע"י "העדה החרדית"
פניה"ק ירושלים תובב"א
רח' שטראוס 26/א
ת.ד. 5006 פ.ו.ב.

בס"ד
יום ג' לסדר וד' עקב חשמעון תשע"ג לפ"ק
לכבוד ועד השחיטה המתודרת דעתנו הע"י
ולחברת "מסורת מותרת העופות" העוסקים ביצור העופות עם מסורת
תחת השגחת חבר"ץ

אנו עומדים בס"ד לסדר שחיטה עם עופות בהשגחה על מסורת
המקובלת שכשרה למהדרין מן המהדרין שאין עוד חכשר דוגמתו
וצריך לזה עבודה ומרחת רבה, ועל כן הוקמה הברה הנ"ל לייצר עופות
שיש להם מסורת מותרת בהשגחה מתחילת היצור.

ולכן מוטל על ועד השחיטה לעשות ככל האפשר שהתיקון יצא לפועל
במהרה שיתחילו תיכף ומיד בייצור העופות בהשגחה, ואנו מתחייבים
לחברה הנ"ל שלאחר שייצרו עכורנו העופות האלו עם המסורת יחייבו
את בעלי המשחמות שתחת השגחתנו לקנות אך ורק מעופות אלו אף
שיהיו יקרים קצת לפי הצורך, וכמובן שעד שהמחיר יגיע למחיר השוק
המחיר תהי' בפיקוח הצדקה הפיקוח של צדקה ושל צדקה ושל צדקה
ומן השמים ישלחו ברכה וחצלחה לכל העוסקים בדבר מצווה גדולה זו
ובזכות הזמירות במאכלות יתברכו בכל מילי דמיטב

ובעת"ח

גרי"ט ווייס שליט"א

גרי"ט ווייס שליט"א

גרי"ט ווייס שליט"א

כשרות המאכלות

ומצאו תרנגול שחולק רגליו שהוא סימן לעוף דורס, (ע"י סי' פ"ב), ולכאורה היינו ע"י שבא מהכלאה עם מין טמא, וע"כ שואלים אם לאסור התרנגולים וביצים עד שנדע מוצאם שגודלו ללא הנדסה גנטית, או אין לחשוש לזה כלל.

והנה לפי מה שהכנתי אמנם ה"גנים" הללו הם מיוחדים לשיפור התרנגול ופועלים היטב, אבל מ"מ לא דמי לזרע או ביצה מתרנגול שעיקר יצירת הולד הלוא היא ממנו, ולכן חוששין לזרע האב, אבל כאן התרנגול הוא התרנגול הרגיל שנפוץ בארץ ישראל, רק ב"השתלה גנטית" משנים ומשפרים את תכונותיו ולפעמים גם מראיתו משתנה קצת, אבל

סימן קפד

אודות הכלאה גנטית בעופות היום

- מכתב גלוי -

לכבוד מורנן ורבנן שליט"א

אודות השאלה שמתברר שנפוץ לאחרונה "הכלאה גנטית", היינו שמשתילים או מזריקים גנים בעוף ועי"ז משביח התרנגול, ומגיעים לארץ תרנגולים כאלו מכמה מקומות בחו"ל, ודבר זה גורם למהפכה בענף גידול התרנגולים. ומסתפקים אולי ההכלאה היא מגנים של מין טמא, ובפרט שיש טוענים שבדקו

קצה

והנהגות

יורה דעה

תשובות

אפילו שהם קצת שונים מותר לאוכלם ולא נחשוש לדורס, וכן כאן התרנגולים המצויים אין לחשוש כלל שאסורים וע"ש היטב שמוכיח כדבריו מהקדמונים, ולענין העוף שטוענים שמצאו שהוא חולק רגליו שזהו סימן לדורס נדון בזה להלן. והאמת היא שאין כאן אפילו כדי ריעותא שנצטרך רוב להתיר, שאם היינו צריכים להיתירא דרוב, אז היה ראוי לדון דהוה רוב התלוי במעשה שלא מועיל ואפילו מה"ת לא מועיל לשיטת הרמב"ם כמשנ"ת בסימן הקודם, וכן להריב"ש (סי' קצ"ב) בעופות צריך דוקא סימנים ולא מועיל רוב, אלא שכאן מוצאים עוף כזה (אם הוא בכלל דרוסה) רק לעתים רחוקות ואין כאן אפילו כדי ריעותא לחשוש לכל העופות, וכמו שנבאר כל זה בס"ד להלן. (רק אם ברור שיש בו הסימנים שמטמאין יש פוסלים מה"ת דס"ל שהסימנים עצמם הם מטמאין, עיין תוס' נדה שהבאנו לעיל).

אמנם לפני שנבאר את עיקר הדין, נקדים לעורר מה ששמענו כשביקרנו את המקום שעוסקים בו בגידול תרנגולים כאן בארץ, סיפר המומחה (יהודי דתי) שבאסיפה שהתקיימה חודש לפני כן ונתכנסו בה מגדלי עופות מכל פינות העולם, הציע פרופסור אחד מומחה עולמי שלא תרי נסיונות נתברר לו שאם נרכיב לתרנגול "גנים" מעכברים ימהר הגידול, ויהיה להם בזה תועלת מרובה, ולדברי המספר הוא עצמו התנגד. ואף שכנראה עומדים עדיין בשלב של מחקרים בלבד, מי ימר שלא נגיע לכך. והקדמונים הביאו שאם תינוק יונק מגויה אף שמן הדין אין בזה איסור, מ"מ הלוא אוכל דברים טמאים שמטמטם את הלב ומוליד בו עי"ז טבע רע ר"ל, עיין רמ"א יו"ד ס"ס פ"א, ומי יודע אם הפעולה הזו, לשלב גנים של עכברים שמשנה את טבע התרנגול עד כדי שמורגש בהתרנגול, לא מוליד טבע רע באלו שיאכלו מבשר התרנגול, והרמב"ם בתשובה כתב שבאכילת מאכלות אסורות עלול לבוא לידי מחשבות כפירה (ותנות) ר"ל, ומטעם זה לבד ראוי לנו לעמוד על המשמר, אף שאין שום סימנים של טומאה כלל, מ"מ האוכל הזה מאוס ומשקץ לנפש ישראל קדושים.

נראה שבזה לא נאסר התרנגול, ורק אם התרנגול לפנינו ניכר בכל סימני טומאה יש לאוסרו, אפילו שעיבורו ודאי מטהורים, שהסימנים אוסרים, עיין תוס' נדה נ: (ד"ה תרנגולתא דאגמא), ובתרנגולים שלפנינו לא נמצאו סימני טומאה.

ונראה שהרמ"א שאוסר כל עוף שאין לנו בו מסורת, היינו דוקא במין חדש המשונה מהמינים המסורים לנו, אבל כאן התרנגולים הלא הם אותם המצויים ומקובלים אצלנו מדור דור, אלא דיש לחוש שמא נשתנו קצת מטבעם הקודם ונאסרו, בזה נראה דאפילו אם נאסור את אותם התרנגולים שנמצא בהם שינוי, לא נאסור את כל העופות, כיון שאין כאן מין חדש שונה, וכל העופות שלפנינו נראים כמאז ומעולם והם בחזקתם בלי שינוי, וכפי ששמעתי ובירדתי בשחיטה של העדה החרדית ששוחטים אלפי עופות יום יום, לא מצאו עוף משונה, ואת אותם העופות שנמצא בהם סימני דורס אמנם נאסור (אף שספק גדול אם מדינא הם אסורים כעוף דורס וכמו שנבאר להלן) אבל לא נעשה בזה שום נדנוד של חשש בשאר העופות, ולא היישין למיעוטא דמיעוטא כי האי, ואם באנו לחשוש בכגון דא לא נוכל לשתות חלב כיון שמצוי טריפות בפרה וכמו שמביא בב"י (סי' ל"ט) בשם רש"י, וביצים לא נאכל שמא נולדו מטריפות, אלא ודאי אזלינן בתר רוב, וכ"ש כאן שאפילו אחד מני אלף שמצוי אצלנו לא שמענו שסימניו כעוף טמא, ודאי אין לחשוש דכל העופות והביצים הם ח"ו באיזה חשש.

ובשערי ציון (מהגאון מבילסק זצ"ל) מסביר באריכות (סימן כ"א ענף ג') ומוכיח שבעופות המצויים אף שיש מדינות שהונים המצויים שם הם בשינוי ניכר (דצוארם ארוך וחטוטרם שלהם היא למעלה מחרטומם, והם כבדים מאוד) ומ"מ לא נחוש לדורס, שעצם הדבר שעופות אלו מצויין באלפי בתים וחצרות ולא שמענו שדורסים, מעיד שאינם דורס, שלא שמענו שמטילים ארס או אוכלים עוף אחר חי בלי שימות, או שהוא מכה בצפרניו. וע"כ

וְשִׁמְעֵתִי שמעלימים מחקרים אלו מהרבים, כיון שיש קבוצה קטנה שטוענים שזהו צער ב"ח לעכברים ואין לעשות כזה נסיונות, אבל אם אנו נעמוד על המשמר בתקופה זאת של התפתחות האפשרות לעשות שינויים ב"גנים" שלא ליכשל במאכלות אסורות נצליח בס"ד. והמגדל הזה ששוחחנו עמו, שאל כמה חרדים שנוהגין בכשרות מהודרת בארץ, וכששמע שיימנעו מלקנות תרנגולים שעברו שינוי גנטי אמר שמוכן להיכנע להחרדים, ויעשה הכל כפי רצונם ולא יביא מחור"ל מאומה, ומוכן לעמוד תחת השגחה מעולה, ובלבד שיקבל הכשר. וכמוכן השפעת העכברים או צפרדעים המורכבים לא ניכר בסימני התרנגול, [רק אולי בבדיקות מעבדה], ואם כן אף שאין סימני טומאה כלל, אם אין פיקוח עלולים ליכשל, ודי בהערה זאת.

אמנם נבוא לעיקר הלכה, וקשה למצוא לנושא זה שרש בקדמונים כיון שהוא דבר שנתחדש רק בימינו, שיכולים ע"פ הגדסה גנטית לשנות את הטבע. ואולי יש לדמות להרכבה באילן, שמצינו שילדה שסיבכה בזקנה לענין שנות ערלה מונין כזקנה, ואף שהענף הצעיר שהורכב משנה את תכונות האילן, מ"מ לא נשתנה לגמרי לאילן אחר, אלא נשאר ביסודו כמו שהוא רק בתוספת שנויים, ורק באתרוג כשמרכיבים בו מין אחר אנו פוסלים, כיון שחסר פסול בו וצריך למצוה דוקא אתרוג טהור ללא תערובת.

וְלִפִּי דעת המגדל ששוחחתי עמו, אולי אמת הדבר שמתוך אלפי תרנגולים המצויים ימצא עוף משונה שחולק את רגליו, אבל מסתבר שחז"ל גם כן ידעו את זה, ונתנו סימן זה רק לענין ספק דורס והיינו מין שמסתפקים בו אם הוא דורס או לדעת חז"ל קיבלו זאת לסימן דורס ואסור, אבל כשאין לנו בו שום סיבה לחשוש שדורס ואין בו זיהרא ואינו טורף, אע"פ שחולק את רגליו אין לחשוש בו, ומה עוד שלדעת המגדל הנ"ל גם קודם שהתחילו להרכיב היו מוצאים אחד מני אלפים כהנ"ל, רק לא השגיחו בזה כיון שלא הסתפקו בדריסתו, ולכן כשראי שהוא ממין

טהור אין לאוסרו אפילו אם מצאנו אחד שחולק את רגליו, (וסמך לדבריו שבש"ע יו"ד סימן פב ס"ב כתב שאם אינו יודע אם דורס אם לאו, אם כשמעמידין אותו על חוט חולק את רגליו בידוע שהוא דורס, הרי מיירי להדיא שאינו יודע אם המין הזה דורס או לא, אבל אם אין לנו יסוד לחשוש שדורס, ואינו סוג או מין חדש לא נקבע בכל הזן הזה שהוא דורס אם הוא ממין ידוע שטהור, רק בגלל שאחד חולק את רגליו כהנ"ל). ואף שלהכשיר את התרנגול הזה בעצמו לא נקבל את דבריו, אבל לחשוש בכל העופות על ידי זה אינו אלא תמוה ביותר וח"ו לשמוע דבריהם.

ובעיקר הדין דחוששין לזרע האב, ביאר הגר"ח מבריסק זצ"ל בספרו ששייך רק לענין לקבוע אם הוא מין טהור או טמא וכן אם הוא בהמה או חיה (ויל"ע מחולין דף ע"ה עמ' ב' בבן פקועה שבא על בהמה מעלייתא שתולין בחוששין לזרע האב, ושאלתי זאת את מרן הגאון דבריסק זצ"ל ואמר שזהו כמין אחר וצ"ב), אבל בנידון דידן ביארנו שאינו אלא גורם שינוי בתכונות ואין יסוד לאוסרו. ואולי אם נדע בבירור שע"י הגדסה גנטית ממין טמא השמינו אותו, יהיה מקום לדון מצד נתפסמה כל ימיה באיסור דאסרינן, וד"ז צ"ב, עיין יו"ד סי' ס' ס"א בהגה"ה, וכמדומני שנתפסמה כל ימיה באיסור אינו אלא איסור מדרבנן, וכהיום בודאי אין לאסור מצד זה שאין עוד ריעותא ולא איתחזק שמפסמים בעופות טמאים כלל. ולפני כמה שנים ביקרנו מטעם הבד"ץ באיזו מושבה, ומצאנו שם תרנגולים שהצואר שלהם ארוך ומשונה ובלי שערות והעידו לפנינו שכבר לפני חמשים שנה הכשירו אותו בירושלים, ולא קבלנו את הדברים, והכרענו שבכל עוף משונה יש לאסור, וכך היא ההוראה עד היום בעדה החרדית.

וְלִפִּי השאלה הזו לא תישאר רק בנוגע לתרנגולים רק הגדון יגיע גם לבהמות, ואף שחז"ל אמרו שאין טהור מטמא מתעכרים, היינו שאין מזדווגים זה לזה, אבל ע"י הגדסה גנטית לא שמענו, ויתכן מאד שעלולים ליקח גנים מחזיר שתכונתו שהוא אוגר שומן הרבה בגופו כדי להשמין בשר

תשובות

יורה דעה

והנהגות

קעז

כשר, ולעולם לא נכיר הדבר, וחובתנו לעמוד על המשמר כהנ"ל.

ולמעשה דעתי להציע:

א. לא לשחוט שום עוף כשנמצא בו איזה שינוי מהתרנגולים המקובלים כגון שרגליו קצרות או איזה שינוי אחר, ואנו כבר הורינו כן לפני כמה שנים ונחזק הדברים עוד פעם.

ב. בינתיים אין שום חשש על התרנגולים ואין היום שום יסוד בארץ להחמיר בזה, אבל הדאגה לעתיד מוטלת עלינו, ואם לא נדאג לזאת עכשיו עלולים ח"ו לאחר את המועד ולא יעזור כבר הפיקות.

ויש להתקשר כעת עם מגדלי העופות והבקיאים בחכמת הגנטיקה כדי להבטיח מהיום והלאה שלא יעשו בארץ שום הרכבה מדברים האסורים. ולא יביאו כאן מחו"ל, ואז נפרסם שבמקום פלוני שגידול העופות נעשה בפיקוח ובהשגחה מעולה ומשם נקח העופות והביצים, ונדרוש להעמיד על כך מומחה בשכר. ויהא בזה בס"ד זיכוי לרבים ונדרוש שימהרו לסדר ענין זה.

ולענין ביצים שטוענים שמצאו בזמן האחרון ביצים ששני הצדדים שלה שוין שזה סימן שבא מטמא, כי ביצה טהורה סימנה שצד אחד כד וצד אחד חד, הלוא מבואר בפוסקים שאם יש חילוק ביניהם אפי' במשהו כבר בטל הסימן וטהור, ואולי היום לא בקיין בזה מספיק. ואף אי נימא כהאחרונים שסמכו על סימן זה לבד לתרנגולים ועופות, היינו כשמצאו מין חדש קיבלו הסימן דביצים כדי לקבוע שזהו מין טמא, אבל לדידן שהמין הזה עד עכשיו ידוע ככשר ורובם ככולם הם וביציהם בסימנים הכשרים כדת וכדין, די לנו אם לחומרא נימנע מלאכול ביצה זאת, אבל לא נטיל מזה חשש על כל התרנגולים שבשוק שבחזקתם הם עם מסורת מדור דור. (וב"בית מאיר" מיירי שמצאו מין משונה ומוכיח מהביצים שאכן זה מין שונה).

ולמעשה עומד אני ברעתי שצריכים לסדר השגחה ולדאוג לעתיד מפני שעתיד קדושת עם ישראל תלוי בו, ובפרט שבכל מיני מדינות כגון סין עוסקים במחקרים אלו ושם מצוי הרבה גם ביצים טמאים, ולאחב"י אנו קוראים שאף שאין צורך לחשוש היום, אבל כשם שהם דואגים לעתידם הבטחוני והכלכלי לכמה שנים, גם לכשרות אנו תייבין לדאוג, ואז הקב"ה יעמוד לעזרתנו, ונראה נפלאות וסייעתא דשמיא כמו שאמרו הבא ליטרה מסייעים אותו, והקב"ה יראנו נפלאות מתורתו.

ואגב רצוני לבאר שהרמב"ם באגרותיו מביא שעל ידי מאכלות אסורות מגיעים למחשבות כפירה, וכונתו שהנפש הישראלית היא קדושה בטבעה ורוצה לידבק בהקב"ה, אבל כשנטמא, הגשר הטבעי להקב"ה כביכול מתרוצץ, ונכנסין אצלו מחשבות כפירה אף שאינו ח"ו כופר ממש, רק מתבלבל ובמיוחד כשמתפלל מטרידים אותו מחשבות זרות. והאמת שכל עבירה רח"ל מטמאה את האדם, אבל עולה על כולם מאכלות אסורות שנאמר בהם ונטמאתם. ובזמן האחרון מערבים צבעים וויטמינים אסורים במאכלים, וצריך תפלות וסייעתא דשמיא שלא יכשל ויזכה לחיי קדושה וקירבה לה' ית"ש. ^{הנני} וב"חובת הלבבות" כתב שכדאי ליגזר ממאה שערי היתר כדי לא ליכנס בשער אחד של איסור ח"ו, ולכן עליו ליהרר ולהזהיר.

הנני המצפה בכליון עיניים לישועת ה' ולרחמי שמים מרובים.

סימן קפה

בשר קפוא

שאלתו בענין בשר קפוא שמקפיאים מיד אחר השחיטה בלא למלוח ומולחים רק אחר שמפשירים, האם יש בזה עבירה על תקנת הגאונים לא למלוח אחרי שעברו ג' ימים מהשחיטה, ומביא בעצמו דברי האחרונים ונימוקיהם, ומסיק שפלא הדבר להחמיר בזה כיון שיסודו אינו אלא מנהג

בס"ד

יום חמישי ב' אלול תשע"ז

אודות מה שמערערים לאחרונה על העופות שכל בית ישראל אוכלים זה עשרות שנים בכל מקומות מושבותיהם, וטוענים שלא נתברר מסורת על הקורני"ש ועל הרוק שהם אבות העופות שלנו [המכונים פטמים], ולכן לדבריהם יש לאסור את כל העופות שלנו לאכילה כיון שנולדו מעופות בלי מסורת, ועוד טוענים שיש לחשוש שמא עושים הכלאות בעופות מזנים אחרים שלא נודע מסורת עליהם, ומה עוד שלדבריהם יש שינוי בצורת העוף טהור בשנים האחרונות, ואין לנו מסורת על צורת העוף החדשה, ועל כן רוצים הם למצוא תחליף לעוף המקובל אצלנו, ולהתחיל לאכול מעתה רק עוף מזן אחר המכונה "בראקל" שלפי דבריהם עדיין לא הוכלא, ומשתדלים לגדלם ולהפיצם לתוך בית ישראל.

הנה ראשית דבר, כיון שנהגו כל בית ישראל - ובכללם גם גדולי וצדיקי עולם - לאכול את העופות המקובלים אצלנו, זה לכשעצמו כבר מספיק בכדי להכשיר את העופות, וחס ושלום מלפקפק על כל עם ישראל ועל גדולים וצדיקים במשך הרבה שנים ולומר שכולם נכשלו באכילת עוף טמא, ודבר זה עדיף גם ממסורת, ועל כן אין לנו להיכנס במשא ומתן האם העופות כשרים או לא, אלא אם באנו לדון אין לנו אלא לדון **מדוע** הם כשרים, אך המציאות בוודאי ברורה שכלל ישראל כולו בכל מקומות מושבותיהם בראשות גדולי וצדיקי עולם לא נכשלו באכילת עופות טמאים.

וכבר כתב הנצי"ב (שו"ת משיב דבר ח"ב סי' כ"ב) שעופות שנהגו ישראל להחזיקם בחזקת טהרה, יש להיתירם גם אם לא נודע מה מקורם, וכלשונו שם: "תדע שהיתר העוף אינדיק שאנו אוכלין היו הרבה מערערים עליהם בשעה שהביאום מאינדיא ולא היה מסורת על כשרותם, וגם עוד היום יש מחמירים ופורשים מהם, ומ"מ כבר נהגו להיתר ואין פוצה פה, והוא משום שכבר הוחזקו להיתר ואין ראיה לאסורם", עיי"ש, וגם כאן מאחר שעם ישראל החזיקו את העופות שלנו בטהרה זה שנים רבות, הרי זה גופא נחשב כמסורת ועדיף ממסורת.

ומה שטוענים על הכלאות הנעשים מידי שנה בעופות מזנים אחרים שאינם ידועים, ביררתי הדבר אצל גדולי המומחים בארץ ובחו"ל, והם טוענים בתוקף שלא נעשים הכלאות מזנים אחרים מלבד העופות הידועים לנו, ומלבד זאת לדברי המומחים אין מקום כלל לחשוש הכלאות בעופות טמאים ממש, כי גם אם אפשר להכליא טמא וטהור יחדיו בכדי להוליד וולדות מהם וולדות, אבל אין זה רווחי, ולכן מצד המציאות אין מקום לתלות את העופות בתולדת עוף טמא ממש.

ומה שטוענים העוררים שיש שינוי בצורת העוף שלנו מצורת העוף שהיה נראה בעבר, ולדבריהם אין לנו מסורת להכשיר את העוף בצורתו החדשה, דע ששקר בפייהם, דבידועי קאמינא שאין שום שינוי בצורת עוף טהור זה שנים רבות, והעידו לפני מומחי כשרות ויהודים זקנים בארץ ובחו"ל שאין שום שינוי בצורת עוף טהור, [והשינוי בגובה הרגלים והגדלת החלקים הנאכלים בעוף וכדו', היה גם פעם במיעוט העופות המצויים בינינו, ומהמיעוט הזה הפרו והרבו עופות רבים בשיטות ידועות, ועכ"פ אין זה שינוי בצורת העוף הטהור].

ב[ולגבי העוף הגדל בבליה הנקרא "בראקל", שלפי לדבריהם עוף זה לא הוכלא, ומשווקים את בשרו לאכילה, ויש מהם שגם אוכלים ביצים רק מביצי עוף זה, הנה הם מביאים עדויות מכמה שוחטים שמעידים ששחטו עוף כזה ולכן לדבריהם יש לזה מסורת, אבל ביררתי אצל אחד מהשוחטים שהעידו ששחט עוף זה, ואמר לי שלא זה היה העוף שהיה מצוי בכל המדינה, אלא כאשר ממנו לשוחט היה שוחט, ושאלתי האם בדק וחקר עליו אם הוא כשר או ששחט מכל מה שהביאו לפניו בלא דרישה וחקירה, והשיב ששחט בלא שום בדיקה וחקירה, ופשוט שאין זה בגדר מסורת, דמסורת היינו דווקא כשבמדינה שלמה אוכלים אותו בקבלה מאבותיהם, ולא כשיש איזה שוחטים שהזדמן לידם לשחוט עוף כזה.

לאחר מכן ביררנו אצל שוחטים אחרים, והוברר שגם מה ששחטו לפעמים, לא היה אלא עוף אחר הדומה לו במראהו החיצוני, והוא הנקרא "בלד", והבראקל במראהו מטעה לחשוב שהוא

העוף הבלאדי כיון שהם באמת דומים במראיתם הכללי, אבל באמת ישנם שינויים רבים ביניהם, כפי שנתברר לי מכמה מומחים שינויים רבים בין הבלאדי לבראקל, ולא אוכל להיכנס לכל הפרטים כי רבים הם, אך זה וודאי שהבראקל שונה מהבלאדי. [ויש אומרים גם שהבראקל חולק את רגליו ואינו מיישר עצמו אחר כך כדוגמת העופות שלנו שגם כאשר חולקים את רגליהם הם מיישרים עצמם לאחר זמן מועט].

וביררנו אצל מספר מומחים המתמחים בתחום זה, המכירים היטב את הבלאדי לצורותיו השונות, ואף מכירים את התפתחות גידול עופות הבלאדי באיזור זה במהלך חמישים – שישים שנה האחרונות, ולדבריהם השינויים שבין הבלאדי לבראקל אינם רק שינויים קלים, אלא הם במהותם שני עופות שונים, ויש ביניהם הרבה שינויים, כגון במבנה הגוף שהבראקל יותר צר וגבוה ומתאים לצורת עופות קרב, וגם נוצות הבראקל הם מוארכות וצרות ללא הסיומת העגולה האופיינית לעופות עם מסורת, וגם המעוף שלו יותר גבוה משאר עופות ביחס למשקלו, [ובשונה מעוף להגורן שמשקלו מועט, וגובה המעוף מותאם למשקלו], וגם זנבו מוארך יותר מעוף הבלאדי, והוא שונה גם בטעם ובצבע בשרו מעוף הבלאדי.

ודע שעוף הבראקל בעצמו לא היה נשחט בירושלים ובארץ ישראל, שהוא היה מצוי באיזור בלגיה, ולפני קרוב למאה שנה התחיל להתמעט מאוד והוכרז כעוף בסכנת הכחדה, ולפני כארבעים שנה לא נשארו אלא עופות בודדים בכל העולם מעופות אלו, ולאחר מכן החלו לגדלו בשנית, והיה מצוי באיזור בלגיה, וכל המעידים על ראיית בראקל בארץ, לא ראו אלא תרגולים דומים לאלו המכונים בלדי, ומאידך, בבלגיה גופא שהוא מקום גידול הבראקל, העידו בפני יושבי בלגיה, שאין שום מסורת בבלגיה על אכילת הבראקל.

ולכן הדבר פשוט וברור שאסור לאכול עוף הבראקל, וגם בדק הגרמ"ל לנדא שליט"א המציאות ומצא שאין שום היתר והכרז עליו לאיסור, ודין העוף כמפורש בדברי חיים (יו"ד ח"ב סי' מ"ה) שבלא מסורת ברורה דינו כעוף טמא, ואפילו כל גדולי ישראל יתירו הוא באיסורו עומד.

וראוי לתקן שכל שוחט שישחט עוף כזה, הוא נפסל בכך לשחיטה אצלנו, וכל מי שאוכל מעוף זה, אינו יכול להיות משגיח כשרות אצלנו, וראוי לכל אחד לדעת שאם חלילה יתפשט הדבר, יהא עליו לבדוק בשעה שמזמינים אותו לאכול אצל אחרים, [ובמיוחד בבני ברק] שאין מאכילים אותו מעוף זה.

ולפני כשבוע שחטו באשדוד כשבעת אלפים עופות מעוף ה"בראקל", וזה כמה שנים שהם כבר מוכרים את ביצי הבראקל לאכילה ביוקר – וטוענים שזה מהודר, ולכן אני קורא לרבנים ואדמו"רים בארץ ובגולה, להכריז שהעופות והביצים שלנו כשרים ומהודרים, ובית ישראל אינם נכשלים ח"ו בטריפות, ומכח התורה"ק אוסרים לאכול ולהאכיל את העוף החדש.

ומבואר בזוה"ק שבשעה שהשטן בא לקטרג שעם ישראל חוטאים, אומרים לו הבא עדים, והוא יורד למטה ומביא מה ששומע מרבנים המקטרגים על ישראל, ולכן ראוי לנו לפרסם האמת שאין כאן נדנד חשש, והקב"ה נהנה שבניו לא חטאו.

ובלונדון ראיתי אצל האדמו"ר משאץ הרה"צ רבי שלום מוסקוויץ זצ"ל, שהיה תקיף בדעתו שמצות מכוונה הם חמץ גמור וכשיטת הגה"ק ה"דברי חיים" מצאנו זצ"ל, אך מ"מ אחר ימי הפסח היה מעמיד על שולחנו מצות מכוונה, והיה אומר "לפני הפסח אמנם זה מוחזק אצלנו כחמץ גמור, אך עכשיו לאחר הפסח חלילה לי לומר שיהודים אכלו חמץ, ש"יהודים אינם אוכלים חמץ" ח"ו", ולכן העמידם על שולחנו להורות שאין בזה חשש חמץ שעבר עליו הפסח.

ועובדא הוי בהגה"ק בעל ה"דברי יואל" מסאטמאר זצוק"ל שהגיע לארץ בשנת השמיטה, וביקר אצל מרן הגאון רבי ראובן בענגיס זצ"ל, וסיפר לו שהביא עמו מחוץ לארץ את כל מאכלו, ואפילו חלב לקח עמו, ושאל אותו הרב בענגיס זצ"ל מה עניין חלב ושביעית, והשיב שכשם שאין שותים בפסח חלב של בהמה שאכלה חמץ, כך גם יש לחוש שלא לשותות חלב בהמה שאכלה ספיחי שביעית, וכיון שבארץ ישראל הפרות אוכלות ספיחי שביעית, החלב נאסר בשתייה, ולכן הביא עמו חלב מחו"ל.

Rabbi Moshe Sternbuch

Chief Rabbi

of the Orthodox Rabbinical Courts

Rosh HaYeshiva

Jerusalem

משה שטרנבוך

ראב"ד

לכל מקהלות האשכנזים

ראש הישיבה

מח"ס מועדים וזמנים ושו"ת תשובות והנהגות ועוד

בעיה"ק ירושלים ת"ו

הקול יצא בירושלים שהרה"ק מסאטמאר זצ"ל אוסר שתיית חלב ארץ ישראל בשביעית, והגיעו הדברים אף לאוזני מרן הגאון דבריסק זצ"ל, ומרן זצ"ל רגז מאוד ואמר, "מאחר שנהגו כל בית ישראל לשתות את החלב אין להרהר אחר מנהג ישראל, ובפרט בדבר משקה הנוגע לחיי נפש", וכשהגיעו דברי מרן הגרי"ז זצ"ל לאוזני הרה"ק מסאטמאר זצ"ל, הצטער מאוד והיה לו הרבה עוגמת נפש, ושלח מיד להודיע להגאון דבריסק זצ"ל שדעת שניהם שווה שאין להרהר על מנהג כל ישראל, ובחינם טפלו עליו עלילות שקר, ורק משום שבלא"ה הביא עמו מאכלו מחו"ל, הביא עמו גם חלב, אבל לא פקפק ח"ו על מנהג כל ישראל.

וידוע שבזמן הבית יוסף נחלקו המנהגים אם צריך לעשר פירות הגויים שגמרם גוי, ורובם נהגו כהרמב"ם שאין מעשרים פירות של נכרי, והבית יוסף שמע שיחידים מחמירים בזה כשיטת התוס', וכינס יחד את חכמי צפת, וגזרו בנידוי חרם ושמתא שעוד כל ימי עולם לא יעשר אדם לקוח מהגוי לחומרא, שלא ניתנה תורה להיעשות כשני תורות שכל אחד יעשה לעצמו חומרות כרצונו בפרהסיא נגד מה שפשט בכל ישראל, ולא כמו היום שמטילים מום בית ישראל קדושים שנכשלו ונכשלין.

ויש לרבנים ובתי דינים ואדמורי"ם לפרסם ששעם ישראל לא עברו ח"ו על אכילת מאכלות אסורות, והעופות שלנו כשרים ומהודרים, ועוף הבראקל אסור באכילה, ובזכות זה הקב"ה יגן עלינו ונזכה בקרוב לקבל פני משיח צדקינו.

מכתב אישי להגר"מ שטרנבוך שליט"א מא' מזקני החכמים שבירושלים עיה"ק

לכבוד הגאון המפורסם ידידי מאז הגר"מ שטרנבוך שליט"א

אחדש"ת כראוי

ראיתי מכתבו הארוך בענין העופות התעשייתיים שמעכ"ת רוצה להכשירם בלא פקפוק, ובענין העוף מאיזור בראקל מבלג' שרוצה לאוסרם בלא פקפוק, והיות שדבריו אינם מתיישבים על לבי כלל לכן הנני כותב הדברים כדלהלן.

והנה מוכרחני לכתוב הקדמה קטנה לדברי שהרי כל דברי כת"ר הם סותרים את דברי מרן השבט הלוי וצוקללה"ה שכתב שצריך לתקן הענין והיה מצטער צער רב על פירצה זו שאוכלים העופות מבתי החרושת ללא שום פיקוח והשגחה ואיתו עמו עוד גדולי הדור, וכן על העוף מהמקום שנקרא בראקל שהוא בשיתוף עם עוד גדולי הדור העידו על המסורת שלהם, ואם כן כל דבריו הם לבוא לחלוק על מרן שבט הלוי וסיעתו, וזה מאד מתמיה לדחות בהשערות ובטענות של שוא ואולי וכיו"ב דברי חמורי עולם, ולזה הוכרחתי להיכנס לעובי הקורה לברר המציאות וההלכה.

(א) ואתחיל מסוף דבריו שדימה הענין למעשה עם החלב של בהמות שאכלו ספיחין שכמו שאז כיון שנהגו היתר לסמוך על הפוסקים שאין החלב נאסר ה"ה כאן כיון שכבר נהגו היתר בעופות התעשייתיים שוב אין לפקפק על מנהג ישראל ויש להתירם, וקושטא אמינא שאין הענינים דומים זה לזה כלל בעיני, שוודאי שאם יש מנהג לפסוק כחד שיטה ונהגו כן הרי זה קובע את ההלכה ובפרט בחלב שהוא חיי נפש מודינא לך שאין לפקפק ולבוא להחמיר כשיטת המחמירים, אבל בנידון העופות התעשייתיים השאלה היא במציאות האם העופות הם כשרים או ח"ו שאינם כשרים ואם אינם כשרים ואכלום בטעות כדוגמא שהי' בזמן חז"ל שסברו על תרנגולא דאגמא שהוא כשר ונתברר שהוא טמא בודאי אסרוהו מכאן ולהבא ונתנו מלקות למי שהמשיך לאכלם בטענת מנהג לאכלם.

(ב) ואולי כוונת כת"ר לטעון שבאמת יש פלוגתא בראשונים אם מספיק להתיר באכילה בבדיקת שלש סימני טהרה ויש הרבה ראשונים שזה מספיק, וסובר כת"ר שיש לסמוך על המנהג ולאכול בשלש סימנים בלבד בלא מסורת, אלא שבזה סותר משנתו שהביא מתשובות דברי חיים שזה כעוף טמא ואפילו כל גדולי ישראל יתירוהו דינו כעוף טמא, ולפי"ז לא הבנתי דבריו שרוצה לסמוך על המנהג להתיר העופות התעשייתיים [חוץ ממה שיש בעופות התעשייתיים גם פקפוק בסימנים].

(ג) ומעתה אחזור לתחילת דבריו שטוען שמחמת שנהגו כל בית ישראל לאכול את העופות התעשייתיים ובכללם גדולי וצדיקי עולם, זה כשלעצמו מספיק להכשיר את העופות התעשייתיים, ולא אבין את דבריו שכמפורסם שהיו מערבים אלכהול בחשש חמץ ביינות וזה נודע רק לאחר ששתו כל ישראל יין זה בפסח, ובוודאי שמשעה שנודע אסרוהו במוחלט והשגיתו שלא יקרה כזאת חלילה לשנה הבאה ולא הי' מי שחשב שימשיכו לשתות את היין התעשייתי הזה כיון שהי' מנהג לשתות יין בחשש חמץ רח"ל, ובאשר לצדיקים ששתו יין זה הרבה דרכים למקום להצילם ומי שיש לו זכות להנצל הקב"ה שמר עליו מחשש חמץ וה"ה מחשש עופות שאינם כשרים והיוכל איש חקור סוד יצרו איך שמר על הצדיקים.

(ד) עוד טען שיש לסמוך על דברי המשיב דבר שכתב שעוף שנכנס בטעות אין אוסרין אותו, והנה כאשר יתבונן בכל התשובה יראה שאינו ענין כלל לכאן שלא הי' כלל החששות שיש בתעשייתם, וגם אינו ענין לכאן שנעשה באופן מסודר ובקביעות שכסדר מכניסים עופות חדשים, ואם באנו לקבל דבריו גם באופן זה א"כ יכולים בזה לעקור כל סימן פ"ב שבשו"ע היתכן לחשוב על דבר כזה.

(ה) עוד כתב כת"ר ומה שטוענים על הכלאות הנעשים מידי שנה וכו' ביררתי הדבר אצל גדולי המומחים בארץ ובחוץ לארץ והם טוענים בתוקף שלא נעשים הכלאות מזנים אחרים מלבד העופות הידועים לנו, עכ"ל, הנה כבר נתפרסם ממנהלי החברות בעצמם שהם מכליאים כל סוגי העופות, ומנגד שמע כת"ר ממומחים שאין מכליאים כלום, וסומך על המקילים ומאמינם שלא מכליאים, ויש לי בזה שאלה פשוטה, שמאחר שיש בית חרושת שעושים שם הכלאות שזה כו"ע מודים, א"כ מהיכא תיתי להאמינם בכל מיני סברות שיכליאו רק עופות כשרים, והרי כל מי שמבין קצת בעיני עופות יודע שאם היו נותנים לו להכליא כל מה שרוצה היה מנסה כל סוגי העופות שיש, והיה מגיע להשגים הטובים ביותר ואיך יתכן שבתי החרושת שמשיקעים מליארדים של דולרים להשביח את העופות שיהא נאכל בכל העולם כולו ובעיקר להגויים ורק מעט מזער הוא לכשרי ישראל, לא ינסו לשפר את העופות עם הכלאות של עופות אסורים? תמה תמה אקרא, אלא מה שיש "מהמומחים" שמיושנים מאד שנשמע מדבריהם שבגלל שאם יכליאו עופות חדשים יקלקלו את ההשיגים שהי' להם מקודם ולכן אינם מכליאים מינים חדשים ומסתפקים בישנים [מלבד שגם הישנים אין להם מסורת] דבריהם הם דברי שטות שידוע שכהיום בעולם ההתפתחות כבר התגברו מזמן על הבעי' זו ויכולים להכליא עופות חדשים עם הישנים ולקחת את התועלת מהחדשים יחד עם הישנים, ואע"פ שזה יקח להם חמש או עשר שנים לא איכפת להם כי כל מעלה שהם משיגים שווה להם כל הון שבעולם כמפורסם, וכל זה פשוט למי שמחפש לידע האמת.

(ו) ויתר על כן וכי יעלה על הדעת שהרי כל בית חרושת שמייצר כל מוצרי אכילה שהוא לא מאמינים לבעלי בית החרושת ולא למומחים מבחוץ, וק"ו בן בנו של ק"ו בעירבוב של עופות שאי אפשר לבוא בפתע ולתפסם בשקר ולראות שהם מכליאים עופות האסורים, שאפשר שרק פעם בעשר שנים מכליאים עוף אסור ואח"כ לא רואים כלום וכל הבא אחריו שהם הצאצאים אסורים באכילה, והיעלה על הדעת לשאול מומחים או אותם בעצמם ולאכול אפילו ספק איסור חמור כזה.

(ז) עוד כתב כת"ר שאין שינוי בין העופות של היום לבין העופות של פעם, ולא ירדתי לסוף דעתו שהרי מלפני שאכלו את העופות מבתי החרושת היו אוכלים את הבאלדי ודומיהם כגון הלגורן והברקל [ובכל מדינה בשם שנתנו לעופות שבאיזור מגורם] והאם רוצה כת"ר לומר שהעופות ששוחטים היום מבתי החרושת הם דומים לבלאדי, והרי כל אחד יראה שהם משונים הרבה זמ"ז, ואע"פ שמתחילה כשהגיעו העופות הלבנים והחליפו מהבאלדי לעופות הלבנים כפי הנראה שסברו שאין השינויים בינם לבין הבלאדי שינוי גדול שיצריך מסורת נפרדת [שבודאי שזה אין ולא הי' מסורת נפרדת על העופות הלבנים של בתי החרושת] ובמשך השנים נתרבו וגדלו השינויים בין הבאלדי לעופות התעשייתיים שהם משתנים קצת לאט לאט בכל שנה ועכשיו יש כבר שינוי הרבה יותר גדול ביניהם, שכל אחד יכול לראות מיד כמפורסם, ואף אם יש צד לומר ששינוי זה עדיין אינו מצריך מסורת מיוחדת הרי העופות שהם מוכלאים בהם בודאי הם שונים לגמרי מהעופות שבמסורת וא"כ אין שום מסורת על העופות של בתי החרושת ולכן אינני יורד לסוף דעתו וכוונתו בזה.

ומעתה נעבור לטענות של מעכת"ר על התרנגול המכונה בראקל ע"ש מקום גידולו.

(ח) וטוען כמה טענות א' שהשוחט שאמר ששחטו אמר שלא שחטו אותו בכל המדינה אלא כשהיו מביאים היה שוחטם, ב' שאר השוחטים אמרו שלא שחטו את הבראקל אלא עוף אחר הדומה לו במראהו החיצוני והבראקל במראהו מטעה לחשוב שהוא העוף הבאלדי כאן שהם באמת דומים במראהם הכללי אבל באמת ישנם שינויים רבים בין הבאלדי לבראקל ולא אוכל להכנס לפרטים כי רבים הם אך זה ודאי שהבראקל שונה מהבלאדי עכ"ל, ג. שוב מנה את השינויים ואלו הם, שהברקל יותר צר וגבוה ומתאים לצורת עופות קרב ונוצות הבראקל מוארוכות וצרות ללא הסיימת העגולה באופיינים לעופות שבמסורת, וגם המעוף שלו יותר גבוה משאר עופות ביחס למשקלו ובשונה מעוף הלגהורן שמשקלו מועט וגובה המעוף מותאם למשקלו עכ"ל.

(ט) והנה מה שטוען א' שהשוחט אמר שלא שחטו בכל המדינה פשוט שאחר שבאו העופות מבתי החרושת נתמעט השימוש בעופות החצר אע"פ שהיו שוחטים מהם לאלפים ולרבבות, ומה חסרון יש בזה, ומה שטען ב' שהוא רק מטעה במראהו שדומה לבלאדי כאן יש הודאה שעוף הבראקל הוא העוף הנמסר במסורת מדור דור, שהרי בכל מדינה ובכל משפחה של עופות ישנם שינויים קלים בין זה לזה ומשל למה הדבר דומה שבראותו אדם עם שער שחור והוא ה' רגיל רק לאנשים עם שער בהיר יאמר שזה אינו אדם אלא קוף, וכל מבקש אמת יודה שאלו השינויים שכת"ר מונה והולך יש תמיד בין התרנגולים מאותו מין ולמה הלך לחפש בניירות מומחים שיסכימו לומר לו שיש שינויים מדומיינים, הרי הרבנים והשוחטים ראו בעוף זה שזהו העוף שאכלוהו בכל תפוצות ישראל, ואם לא בשביל להעמיד דבריו למה הלך לבקש לו מומחים שיאמרו לו שינויים שיש בין עופות הבראקל לבלאדי והרי אותם מומחים [אם אכן מומחים הם שזהו ספק גדול אם הם מומחים או אינטרעסנטים ומחרחרי ריב] יביאו לו גם שינויים יותר גדולים בין הבאלדי שבירושלים לזה שבשכם, ובין זה שבמצרים לבין זה שבתוניס, והנכון שכל שהוא מטעה במראיתו שהוא בלאדי וצריך מומחים שיחפשו שינויים א"כ הרי הוא העוף הכשר למהדרין מן המהדרין, מלבד שבאם ישאל מומחים באמת לא יטעו בדבר שתינוקות יודעים שעוף הלגהורן שוה במשקלו לבראקל, ואצל המומחים הם משפחה אחת, רק עוף הלגהורן באותו משקל של הבראקל עף הרבה יותר מהברקל וכשם ששיקרו עליו בזה כך כל דבריהם שקרים והבלים.

(י) והנה נכנסתי בענין זה לפני ממיצתי, שנהגתי שלא לפרסם דברים ברבים לברר הדברים לאשורם ולפרסם, מחמת שראיתי פולמוס גדול זה אומר בכה וזה אומר בכה ומאחר שאני מכיר את כת"ר ובידידות זה רבות בשנים, ובראותי שמובילים את כת"ר לעת זקנתו לענינים של פאליטיקא ושקרים, הנני חס על כת"ר שנמשך לזה בלי שמיעת היטב מהעסקנים, ואינו יודע את החורבנות שנעשים מהנהגה זו, והאנשים אשר סביבו מגרים את כת"ר לצאת כל פעם במחלוקות מפלגתיות, ואם ה' יודע כמה הושפל מחמת זה כבוד התורה של כת"ר ושל אחרים, וכמה צעירים נפלו חללים ממחלוקות אלו, ושפלות נוראה שהצעירים רואים שאין ענין של הלכה אלא הכל תלוי בפאליטיקא ומי שרוצה להכשיר העופות של בתי החרושת צריך להמציא איסורים על העופות שאכלו כל ישראל במושבותם, ולחפש מומחים שיעידו לו על שינויים, והקב"ה ברוב רחמיו ישים עלינו שלו' ויחזירנו בתשובה שלימה ונזכה לביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן

כה דברי ידידו משכבר הימים השוחר טובתו האמיתית

א.מ.ר.

מכתב הגה"צ המפורסם הגר"ח רבינוביץ' שליט"א

בס"ד,

לכבוד כ"ק מורינו הגה"ק שליט"א

עתה באתי מול הדרת קדושתו על ענין כשרות העופות אשר כידוע שהעופות הרגילים יש בהם חששות של תערובת עופות שאינם כשרים, והי' שלא יכשלו עם קודש בפגם מאכלות אסורות ח"ו.

אמנם בס"ד בהשתדלות עצומה של כ"ק הגאב"ד מורינו ר' יצחק טובי' שליט"א הגאב"ד דפעיה"ק ירושלים ת"ו וכן עוד צדיקים וישרים שמסרו נפשם להביא עופות כשרים כמקדמת דנא ע"פ הגה"ק ר' שמואל הלוי ואזנר זצ"ל ועוד בעלי ההוראה המובהקים דארה"ק ועכשיו מחמת חולשתו של מורינו הגאב"ד ה' יחלימהו, באו פריצים ורוצים להשבית מלאכת הקודש לתקן ענין כשרות העופות, לכן באתי בזה לבקש מכבוד קדושתו לעמוד לנו לעזר מעיר, לחזק ידי העוסקים במלאכת הקודש להציל עם ישראל מלהכשל ח"ו בונטמתם בס ח"ו ויעתיר בעדינו להצליח לתקן כדבעי.

המעתיר בעדכם, חיים רבינוביץ בלאאמו"ר הגה"ק רבי בנימין זצוקללה"ה

פאזמ"כ ד'תשנ"ח ח' ניסן
בית דין ד'תשנ"ח ח' ניסן

מכתב הרה"ג ר"ח רוטר שליט"א - [המומחה שדיבר בביתו של הראב"ד שליט"א]

חיים רוטר

דומ"צ

מח"ס ושו"ת שערי חיים

רח' חוני המעגל 20

אלעד

תרנגולתא דאגמא

בענין העוף החדש המכונה ה"נזיר מבראקל" שהובא מחו"ל

בס"ד אור ליום ו' י"ב מנחם אב תשע"ז

**לכבוד הרבנים הגאונים, ומנהלי מערכות הכשרות בארצינו הקדושה, שלו' רב לאוהבי תורתך ואין
למו מכשול.**

יראתי בפצותי את פי בפני ראשי אלפי בני ישראל אולם מכיון דקיי"ל דבאיסורא אין חכמה ותבונה
ואין עצה לנגד ה', באתי בשורות דלהלן בזה החלי.

הנה קמה גם ניצבה קבוצת עסקנים וצירפו עמם כמה ת"ח דפקיע שמם למדקדקים במצות, ועוררו
לפני רבות בשנים על כשרות עופות הפטם שאנו אוכלים שהם מעורבים עם מינים שאינם טהורים,
[וכבר דנו בזה בבד"ץ בראשות גאון ישראל בעל האבן ישראל וכמש"כ בענין זה באריכות בשו"ת
קנה בשם ח"ד סי' מ"ו] ועתה באו עם עוף חדש הנקרא "הנזיר מבראקל" וס"ל דהוא נקי מחשש
תערובת של מינים שאינם טהורים, ומגמתם להחזיר ולהעלות על שולחן של בניי קדושים אך ורק
את העוף החדש [כמופיע במכתבים] וכבר עשו מעשה ושחטו ואכלו עוף זה וכן נתנו אותו לאכילה
למתי מעט הידועים כמדקדקים במצות, ומכיון שבעניתי עוף זה אין עליו מסורת וענין זה חמור עד
למאוד, ועיי' בדרכי"ת (סי' פ"ב סוסק"א) במש"כ בדין הכלים שבשלו בהם עוף בלא מסורת ובדברי
חיים (יור"ד ח"ב סי' מ"ה) כתב דדינו כעוף טמא ויש בו גם כמה שינויים מהותיים מהתרנגול
המסורתי, וגם מצורתו ותכונות אופיו איכא חשש גדול שהוא דורס, ועוד כמה ריעותות גדולות [גם
באיברים הפנימיים] מלבד שצריך זהירות גדולה בשחיטתו בין מדין חלדה ובין מדין חשש נבילה
מחמת בליעת הסימנים וכדלהלן [כידוע למבינים בשחיטה] על כן באתי בזה וההכרח לא יגונה.

א) אינו דומה כלל בפרצופו לתרנגול המסורתי, וכמדומה שיש לו דמיון בפרצופו "עיניו" לבת היענה
ורואה אני חובה לציין שאצלי בחצרי גדלו במשך שנים מכל מיני סוגי תרנגולים, כך שיש לי איזשהו
הבחנה בהם, ושו"ר במכתבו של ר' דוב פרידמן שליט"א שו"ב מאה שערים מטעם העדה החרדית
כשישים שנה שכ"כ וז"ל ע"ד העוף בראקל שהובא לאחרונה מעבר לים "התבוננתי על פרצופו" **וזהו
שינוי גדול מעוף המסורה לנו מאבותינו ורבותינו**, כמו"כ כשהראתי את תמונתו לאאמו"ר הגאון
בעל השערי אהרן שליט"א הוא נבהל ושאלני איך יתכן שהתירו עוף זה הלא הוא דומה בפרצוף פניו
או לינשוף או לבת היענה ועכ"פ ודאי לא לאף עוף טהור שיש לנו במסורת.

ב) כל גופו מכוסה בנוצות ומסביב לצוארו [לא במקום השחיטה] גודלים כעין שערות ארוכות, חובה
עלי לציין שעד כמה שידי יד כהה מגעת לא זכור לי התייחסות בשותי"ם ובשאר ספרי השחיטה לעוף
שיש לו שערות בצוארו ואמנם לעוף "המשי" יש שערות [היה לי בחצרי] אולם הוא מקובל לעוף בלא
מסורת ונזהרים מלאוכלו [עיי' בספר תורת העוף עמוד ק"ע תמונה 10] ועיי' בשו"ע או"ח (סי' תצ"ח
סעיף י"ב) דכ' לאסור בכבש "לתלוש" ביו"ט את הצמר לעשות מקום לסכין (ובסעיף י"ג) כ' לאסור

הרב חיים רוטר – המומחה של הגר"מ שטרנבוך שליט"א

בתרגול "למרוט" את "הנוצה" וכו' ובפשטות אם ישנו עוף טהור עם שערות בצוארו היה צריך לזה התייחסות בהלכה, ובפרט שצריך לגזוז את השערות [או לסובבם] דבלא"ה איכא חשש חלדה מחמת אורך השערות ושו"ר לעי' בדרכ"ת (סקמ"א).

ג) התרגול המסורתי נטרף בקל ע"י תנים שועלים ונמיות [ולפעמים אף ע"י חתולים ואמנם זה משונה עי' בב"ק טו ע"ב] משא"כ עוף דידן כ' חכמי הטבע שהוא יכול לזהות טורף גם ממרחק ק"מ ועי' בב"ק צג ע"א שאין לך נרדף בעופות וכו'.

ד) התרגול המסורתי יכול לעוף בניתור אחד כמה עשרות מטרים, אולם אינו יכול לעופף כציפור, וכו' חכמי הטבע דעופות אלו יכולים להיות ציפורים מעופפות למדי, וגם בלהקה.

ה) הקנה שלו אינו עגול כשאר התרגולים הכשרים אלא פחוס [פלאטשיק].

ו) כ' חכמי הטבע שעוף זה "מוכלא" מכמה סוגי עופות כנראה "פיואמי" שעדיין קיים במצרים ועוד, אולם בשל ההכלאה נעלמה ההבחנה.

ז) עוד כ' דעוף זה הפך לנדיר מאוד לאחר מלחמת עולם השניה והוא כמעט ונכחד ומקורן מכפר "בראקל", לא הרחק מעיר השוק "אלסט" שבמזרח בריסל בבלגיה.

ח) עוד כ' חכמי הטבע במפורש דלפני דהתחילו לשמר את גזעו הוא עבר כמה וכמה הכלאות כך שכל אמיתות שמירת גזעו היא מתחילה לאחר שכבר הוכלא, וא"כ מה הועילו בזה.

ט) עוד רואים בכתבי חכמי הטבע שההתייחסות שלהם אליו יותר כציפור, בשנת תשל"א הוקם מועדון כדי להציל את הגזע.

והנה האמת היא דמכיון דקיי"ל (חולין, סג ע"ב) דאין עוף טהור נאכל אלא במסורת, וכ"ה להלכה בשו"ע יור"ד (סי' פ"ב סעיף ב') וכמעט ולא שייך בימינו מי שיכול להעיד על עוף שהוא טהור ויש לעדותו תוקף הלכתי גם אם הוא אדם גדול וזאת מכיון שצריך לזה עוד כמה סימוכין הלכתיים [שכמעט ואינם בנמצא] וכמש"כ בשו"ע ובנו"כ ועי' בקיצור בחכ"א (כלל ל"ו סעיף ט') ובדרכ"ת (סקל"ז ול"ח) האריכות בזה היא אך למותר.

אולם מה נעשה שאנו נמצאים בדור יתמי דיתמי ואין לנו לא ראש ולא מנהל וכל קבוצה עושה מה שנראה לה לנכון, אין ברירה אלא לרדת לפרטים, ובפרט דמאז ומעולם מסרו אבותינו ורבותינו את נפשם מדור דור על השחיטה ועל הזהירות ממאכלות אסורות שזהו מיסודות התורה וקדושת עם ישראל, ולכן מן הראוי ואולי אף חובה על הרבנים וראשי הישיבות הנכבדים ויחידי סגולה בכל מקום שהם לבדוק ענין זה לעומקו וגם את מש"כ בעניותי.

ותמה תמה אקרא איך אותם המחדשים אינם חשים לנפשם ואף שכוונתם רצויה שמא מעשיהם אינם רצויים, וכן שאפשר שתקנתם קלקלתם, דמי לנו גדול מחכמי הגמ' הק' דהתירו באכילה תרגולתא דאגמא, ולאחר זמן ראו שטעו בהוראתם, וזאת לאחר שראוהו שדורסת עי' בחולין (סב ע"ב) ובפירש"י שם, ונקבע להלכה שעוף טהור נאכל במסורת, ובמסורת פירושו לפי כל כללי ההוראה של מסורת, וא"כ איך על סמך סיפורי מעשיות מחדירים עוף חדש לשולחן הטהור של ישראל קדושים, ועי' בשו"ע (סעיף ג') דכ' יש אומרים שכל עוף שחרטומו רחב וכף רגלו רחבה כשל אווז כידוע שאינו דורס ומותר באכילה אם יש לו שלשה סימנים בגופו ע"כ ומבואר דבכה"ג דעת המחבר

הרב חיים רוטר – המומחה של הגר"מ שטרנבוך שליט"א

דנאכל אף בלי מסורת, ואעפ"כ כבר כתב בזבחי צדק (סקכ"ד) דגם אגן יתמי דיתמי, אין לנו אלא דברי הרמ"א שאפילו בהני אין לסמוך אלא על המסורת וכו' עיי"ש והובא בכף החיים (סקכ"ט) ועיי"ש דמסיים וא"כ כיון דאפילו בהני אין לסמוך רק על המסורת, לא הארכנו בסימני עופות, כיון דעיקר המסורת, ע"כ, וא"כ מנין העוז להכשיר עוף זה שאין עליו כלל מסורת לפי כללי הלכות מסורת, וכן שהוא כ"כ משונה מהתרנגול ובפרט שעוף זה הובא ממקום נידח רחוק ממקום ישוב יהודים מאיזה גוי מאיזור בראקל על סמך שהוא פרימיטיבי שאינו מערב עופות ומה לנו דאינו מערב עופות [אם זה נכון בכלל] בשעה שאותו גוי את "הנשר" שלו הוא גם אינו מערב ועיי"א ליצור מסורת וערבא ערבך צריך דמנין לנו שאינו עוף טמא על אף שאינו מעורב, והוא גם משונה בשערות ארוכות מאוד בצוארו, ובצורת וצבע חרטומו [ורגליו שחורות] ובאיברים הפנימיים הקנה אינו עגול כעופות הכשרים אלא פחוס [פלאטשיק] וכבר כ' דכ' חכמי הטבע שבתחילת גילגולו הוכלא כמה וכמה פעמים וכנ"ל.

והנה יש מי שמעיד שהראה עוף זה בפני אדם גדול פלוני ובפני אדם גדול פלמוני וכו' והכשירו אותו, אולם מה נעשה שא"א לברר את אמיתות העדות וזאת מפני שכולם אינם יכולים לאשר או להכחיש עדות זו [חלקם אינם בחיים וחלקם זקנה קפצה עליהם] ועד השחיטה הראשונה העלימו את הדבר ולא הראו את העוף לאף אחד מחברי הבד"ץ החיים וקיימים אמנו בבריאיות לאורך שנים טובות ורבני הכשרויות בארץ, ודבר זה אומר דרשני דונסתרר וגו', ועי' בפסחים (קיב ע"א) אם בקשת ליחנק היתלה באילן גדול וד"ל (ועי' בשו"ת שע"ח ח"א סי' קכ"ג אות ד') ואכמ"ל, ובפרט עכשיו לאחר שעשו מעשה אינם נאמנים עי' ביבמות (עז ע"א) וכבר האריך בזה המהרלב"ח בקונטרס הסמיכה (ועי' בשו"ת שע"ח ח"א סי' קע"ז) וביותר שרק לאחר שקמו עוררים על עוף זה הם הלכו להוציא עדויות באופנים שונים מהשוחטים וכמו שהשוחטים כתבו במכתבם [לאיסור] מיום ח' מנ"א תשע"ז, ובלא"ה כשאין אנו יודעים מה שאלו ואיך שאלו וכו' אם בכלל שאלו אין ערך לעדות זו, ובפרט תמוה איך יתכן שעל הגנת זכויותיהם ועל הבלעדיות הם הוציאו מכתבים מגדולי הרבנים כבר לפני כמה שנים ורק על כשרות מסורת עוף זה אין בידם כלל מכתבים מזקני הרבנים והפוסקים דאז והלא הם ידעו מראש שבנ"י קדושים לא יאכלו דבר חדש כ"כ בקלות ובפרט שענין המסורת הוא הציר המרכזי בזה, וגם חלק מהרבנים שחתמו להם על הגנת זכויותיהם אומרים שמעולם לא נשאלו על ידם על כשרות עוף זה, ורק עתה לאחר שהשקיעו מליוני דולרים מתוך ביטחון בזכויותיהם, וקמו עוררים, נזכרו לספר דברים שא"א להכחישם וכנ"ל.

כתב השו"ע ועוף טהור נאכל במסורת והוא שיהיה דבר פשוט באותו מקום שזה עוף טהור, ולפי"ד פשוט שאם יעיד לנו שוחט שהוא שחט כמה מאות עופות כאלו לאיזה קצב שגידל אותם בשוק הכרמל בתל אביב, עדות זו לא יוצרת מסורת ואדרבה מנין לנו שהיה מותר לו לשחוט אותם ובפרט שזה לא היה פשוט באותו מקום שזה עוף טהור, ושוחט זה צריך כפרה על מעשיו [ואפשר שעדותו בדדמי וטעה במרחק השנים בינו לעוף הבלאדי וכמו שהעיד בפני שוחט ששחט עמו בשוק הכרמל לפני ארבעים וחמש שנה שלא ראה שם כאלו עופות].

וכבר כתב בשו"ת מהרי"ל (סי' צ"ה) והבא להעיד מסורת חדשה על עוף נכרי שאין מכירין אותו יצטרך שיהיה בר סמכא ומעיד על אנשי מדינה או עיר אחרת שהוא מנהג פשוט שם לאוכלו, או שמקובל מפי אדם גדול דכדאי לסמוך על עדותו דודאי דייק שפיר וחזי מאן דאסהיד עליה, אבל איניש דעלמא או דאסהיד שראה או שמע מאיניש דעלמא אהא לא סמכין, דילמא לא דייק שפיר,

הרב חיים רוטר – המומחה של הגר"מ שטרנבוך שליט"א

ובשינוי מועט מתהפך הענין ועביד דטעי וכו' ואכה"ג קאמר תלמודא והוא שיהיה בקי בהן ובשמותיהם, "וזה אינו נמצא האידנא כלל" ע"כ ועי' בדרכי"ת (סי' פ"ב סקל"ז ול"ח).

כללו של דבר שצפור זה שהורכב עם עוף ויצא ההכלאה המשונה הזאת שעל צווארה שעורות ומתחתיה נוצות ומשונה בפרצופו, עוף זה אין עליו מסורת ומעולם לא נשחט ע"פ ת"ח ולא נתפשט התיור, ודינו כעוף טמא וכמש"כ בשו"ת דברי חיים וכו"ל ואסור באכילה, ומי שאכלו ה"י צריך כפרה על מעשיו ואין לזוז מדברי הרמ"א שכי' וז"ל דאין עוף נאכל אלא במסורת שקיבלו שהוא טהור וכן נוהגין ואין לשנות, ובדין זה כל ישראל גם הספרדים יוצאים ביד רמ"א.

וקיבלתי עדות משוחט מבלגיה שהיהודים שם נזהרים ואוכלים רק מהעופות הלבנים ולא מהשחורים מחשש עוף טמא.

ולקראת סיום מכתבי קיבלתי שליחות ממרן שר התורה הראב"ד הגר"מ שטרנבוך שליט"א לאחד מצדיקי הדור, ששמע שהאכילוהו מעוף זה, לומר לו דאינו מאמין שנכשל בזה (ועי' בט"ז סק"ד) ועכ"פ שעוף זה הוא בלי מסורת וכבר כתב הדברי חיים דדינו כעוף טמא ע"כ תוכן השליחות.

ודבר פלא הוא איך יתכן שעל כל ספק וספק ספיקא, גם מדרבנן נזהרים ומתרחקים בתכלית הזהירות משמרת למשמרת, ובדבר חמור זה שנוגע לכל כלל ישראל והוא מיסודות התורה וקדושת עם ישראל, והוי ספיקא דאורייתא של עוף טמא עושים את הכל במחשך בלי לקבל אישור בכתב לא מהגאב"ד לא מהראב"ד ולא מאף חבר הבד"ץ, ורק לאחר מעשה, שהם עומדים בפני נזקים כספיים עצומים מנסים ללקט מכתבים, אתמהא, שומו שמים על זאת...

והשי"ת ישמרנו ממאכלות אסורות ח"ו

מצפה לישועה קרובה ובאתי עה"ח

חיים רוטר.

לידידי יושב בית המדרש

הן הוזרו, אבל לא מבראקל אלא אנחנו רוצים להינזר ממאכלות אסורות ולהתקדש בקדושת התורה ולאכול את הבראקל שהוא העוף שאכלו אבותינו ואבות אבותינו מעולם, והננו משיבים לו כגמולו בליצנותא דע"ז כדין מגלה פנים בתורה שלא כהלכה ומעתה נבוא קצת על סדר דבריו המאוסים וניכר מתוך כתבו שלא קרא ולא שנה כלום וכל כולו שייך לסטרא אחרא אבל כדי שלא יחשוב מאן דהוא קטן שבקטנים שיש ממש בדבריו נבואה קצת על סדר דבריו:

כתב בעל התרנגולתא דאגמא, אינו דומה כלל בפרצופו לתרנגול המסורתי וכמדומה שיש לו דמיון בפרצופו "עיניו" לבת היענה קוקוריקו, עכ"ל, והי' תימא בעינינו מהיכן מכיר בעל התרנגולתא דאגמא את העוף המסורתי שהרי העופות מבתי החרושת הם בתערובת עופות בלא מסורת וזה הרי כל הנידון א"כ מהיכן קיבל את הידע על עוף המסורתי ובהמשך מגלה את מקורו הנפלא וזה לשונו ורואה אני חובה לציין שאצלי בחצרי גדלו במשך שנים מכל מיני סוגי תרנגולים כך שיש לי איזשהו הבחנה בהם, עכ"ל, הרי שגילה מקורו לדעת איזה עוף יש לו מסורת שסיפרו לו התרנגולים שבחצירו שיש לעצמם מסורת, והא ששנינו שאין אדם מעיד על עצמו הוא באדם דוקא אבל בתרנגול מעיד אפילו על עצמו.

עוד הביא שם פלוגתא בין בעל התרנגולתא דאגמא אם העוף שכל ישראל במושבותם אכלוהו מדור דור דומה לינשוף או לבת היענה, וכותב שלו עצמו ברור שדומה לבת היענה אבל אביו מסופק אם דומה לינשוף או לבת היענה נמצאנו למדין שהינשופים והבת היענות שבחצירו של בעל התרנגולתא דאגמא דומין מאד זה לזה עד שנחלקו האב ובנו אי יש לדמות לינשוף או לבת היענה אלא שצריך לדעת שהינשופים והבת היענות שנמצאים בכל העולם כולו הם רחוקים כרחוק מזרח ממערב,

הן אמת שהנני העני ממעש יושב בירכתי בית המדרש ומנסה להתחמם כנגד אורן של תלמידי חכמים ולשתות בצמא את דבריהם ונזדמן לידי מכתב של בעל התרנגולתא דאגמא שכותב לכבוד הרבנים הגאונים ומנהלי מערכות הכשרות בארצינו ואמרתי לנפשי הן אני עני רוצה להתאבק בעפר חכמים ומימי לא שמעתי על בעל התרנגולתא דאגמא והנה נזדמן לידי מכתבו החשוב לרבנים הגאונים ומנהלי מערכת הכשרות אהי' גם אנכי זנב לאריות וקראתי מכתבו בסקירה אחת ושוב אחזור ואעבור עליו אחת לאחת.

אבל למען האמת מוכרחני לומר שמיד אחר הכותרת שכתב בעל תרנגולתא דעלמא דכתב וזה לשונו, הענין העוף המכונה הנזיר מבראקל, ומיד אמרתי הנה זה נעלם ממני דבר כזה שמעולם לא למדתי במשנה וגמרא על עוף נזיר ואמרתי נתחלף לו פרה בעוף ששנינו בנזיר פ"ב מ"ב אמר אמרה פרה הריני נזירה וכו' וחשב זה החכם בעל התרנגולתא דאגמא שכשם שפרה יכולה להיות נזירה כך גם עוף יכול להיות נזיר ולא הבין פשוטו של משנה שאין הכוונה חלילה שפרה יכולה להיות נזירה אלא הנידון שאפשר שאין אדם מוציא דבריו לבטלה ומתכוון האדם לפרות נזיר.

אלא ששוב קראתי בסקירה אחת וראיתי שכשם שתחילת דבריו הוא ליצנות מהתורה הקדושה וברצותו לקחת לחבורתו את ליצני הדור נתן שם נזיר לתרנגול שכל ישראל אכלוהו במסורה כדי לטהר את השרץ והם העופות מבתי החרושת שבחשש עופות טמאים והוא הזד יהיר לץ שמו שרוצה בליצנות אחת לדחות פרשה שלימה שבתורה באיסור אכילת עופות טמאים ועבירה גוררת עבירה שהשתמש במושג המקודש של נזירות שבתורה שהוא להזיר נזיר להשם ונקרא קדוש בתורה ונתנו על תרנגול להתלוצץ ולהרפות ידים מלהינזר ממאכלות אסורות ואף אנן נימא לו,

עוד טוען שהוא עף יותר משאר התרנגולים וזה טעות שהעוף הנקרא לגהורן הוא זה שעף ביותר ואעפ"כ אנחנו אוכלים את הביצים שלו בכל תפוצות ישראל כיון שהוא העוף הנפוץ ביותר לעופות להטלת ביצים לאכילה אבל הבראקל עפיתו כתרגול רגיל.

עוד טען שהקנה שלו פתוס, כך הם כל התרנגולים הרגילים רק העופות של הבית חרושת מחמת פיתום המוגזם משתנים.

עוד טען שחכמי הטבע אומרים שהוא מוכלא מפיומי, זה לא מחכמי הטבע אלא ממציאי האבולוציה המפורסמים בשטותם המופלגת.

עוד טען שזה הפך לנדיר ונאסר, דין זה הוא רק בנודר מצבע תרנגולת שנעשה אי פעם נדיר אבל בלא זה אין שום חסרון במה שנעשה צבע נדיר.

עוד טען שחכמי הטבע אמרו שעבר כמה הכלאות, לא אמרו ולא כלום וענין זה נתבאר בארוכה בקונטרס מסורת טהרת עופות שהופץ.

עוד טוען שכיון שמשמרים אותו סימן שמתייחסים אליו כציפור, וטעה מאד שמשמרים הרבה זנים של תרנגולים ושל כל סוגי הבעלי חיים.

אחר כל ההבלים האלו מתחיל הטפת מוסר למרנן ורבנן רבם של ישראל מרן שבט הלוי זצוק"ל ויבלחט"א מרן הגר"נ קרלי"ץ ומאות ת"ח אמתיים שאוכלים עוף זה כבר עשרים שנה בידעם שהוא הוא העוף שהי' נאכל במסורת מדור דור, וכבר נתפרסם ויתפרסם עדות כל השוחטים וכל הרבנים שזהו העוף שהי' נאכל מדור דור בכל תפוצות ישראל.

ואי אפשר להמשיך להשיב על כל ההבלים וממה שכתבנו רואים שאינו יודע בין ימינו לשמאלו ומן השמים ירחמו כי חוצפתו לשלוח לכל מקום דברי גידופין נגד גדולי הדור הוא דבר נורא שאע"פ שרואים שהוא עם הארץ ושוטה אבל צריך ליזהר שלא יתקררו אחרים כמו במעשה עמלק ומן השמים ירחמו.

ולפי"ז יש לומר שכשם שהינשופים והבת היענות שבחצרותיו של בעל התרנגולתא דאגמא חלוקין ביסודן מכל הינשופים והבת היענות שבכל העולם כך גם תרנגולות שבחצירותיו של בעל התרנגולתא דאגמא שונים מכל התרנגולים שבעולם ולכן לא הצליח להכיר בבראקל כהעוף שבמסורת אכלוהו כל ישראל במושבותם, וקל להבין.

עוד כתב בעל התרנגולתא דאגמא שהעוף הזה ה"בארקל" הוא משונה לפי שיש לו שערות סביב צוארו, אכן הוא משונה מהעופות של בתי החרושת אבל כל התרנגולים שאכלנו מימות עולם יש להם שערות כאלו וגם העופות שאנו אוכלים הביצים שלהם יש להם שערות כאלו, אלא שהזכרים יש להם שערות יותר ארוכות וזה ידוע לכל מי שמכיר תרנגולים זולת לבעל התרנגולתא דאגמא וכבר העידו כל השוחטים הזקנים שהיו שוחטים עופות עם שערות כאלו ממש, אלא שצריך לדעת האין לתופסם שלא יפריע השערות לשחיטה, אלא שטענתו של בעל התרנגולתא דאגמא צ"ע שלא מצא בשות"ם שיש לתרנגולים שערות גדולות, ויש לתרץ שזה היה דבר פשוט שכל העופות הי' להם שערות כאלו ולכן לא הוצרכו לכתוב בשות"ם מה דינו של מי שמצא תרנגול עם שערות גדולות אלא ששוב סתר בעל התרנגולתא דאגמא משנתו שמתחילה כתב שבמקום השחיטה אין שערות גדולות ושוב הקשה למה לא כתוב להזהר גם בתרנגולים מהשערות הגדולות אבל התירוץ הוא פשוט שבתרנגולים כולם כך ויודעים לשוחטם שלא במקום השערות.

ועוד טען שאינו נטרף בקל, שקר הוא דובר בכל הספרים כתוב שזה תלוי במקום גידולו של התרנגולים ואין נפקא מינא בין תרנגול עם שער ארוך או שער קצר לענין להיטרף מטורפין למיניהם רק הכל תלוי אם הוא נמצא במקום שיש טורפין שאז הוא לומד להיזהר מהם.

פרק ג'

**מכתב רב ואב"ד ב"ב
הגרמי"ל לנדא שליט"א
על דברי השבט הלוי
ותגובות הרבנים שליט"א**

**מכתב רב ואב"ד ב"ב
הגרמי"ל לנדא שליט"א
מכתב ב"ק מזהר"א מסטמאר שליט"א
מכתב מורנן גדולי הרבנים שליט"א
מכתב הגר"י קפלן שליט"א
תגובה למכתב הגר"י קפלן שליט"א
תגובת אחד הת"ח שליט"א לתגובה הנ"ל**

RABBI MOSHE Y. LANDA

RABBI OF

BNEI-BRAK, ISRAEL

משה יהודה לייב לנדא

בן הרב הגה"ח מוהר"ר יעקב זללה"ה

רב אב"ד דבני-ברק

כ"ק וכ"ג האדמו"ר מוהרר"א שליט"א מסאטמר

שלו' ורוב ברכה.

אקרא בקול גדול אוי מה הי' לנו. דורות לא עלה על דעת הבע"ד להכשיל יהודים יראים ושלמים המהדרים ונזהרים לאכול כשר ומהודר. גם הזקן וכסיל הבין היטב שאי אפשר להכשיל יהודים כאלו, במאכלות אסורות, עופות טמאים וכדו' ר"ל

ואילו בעת הזאת החליט להתלבש גם על כאלו שמוסרים נפשם על כשרות בהידור ולהכשילם ר"ל.

זה כבר כעשרים שנה, אשר החלו לערער על העופות ששוחטים בארץ, שאין להם מסורת ולא התענינו כלל איך נותנים הכשר לעופות והאם נותני הכשר גם הם יודעים שיש סימן פ"ב בשו"ע. כאשר הוכיחו להם דלא ידעי מאי דקא אמרי, לא חששו לכתוב פלפולים נגד המפורש במחבר בשו"ע וכדו'.

כתוצאה מערעורים אלו, החליטו בסוד לפני ב' או ג' שנים, להביא עופות חדשים אשר לא ידעום אבותינו ולהתחיל מסורת חדשה ונפתחה הדרך לפני הבע"ד ר"ל. כשם שהביאו העופות כאן בא"י הביאו בארה"ב ובצרפת. הם אומרים בפירוש כי חדלה מסורת בישראל ולכן חייבים ליצור מסורת חדשה ואם אין מסורת בישראל ימצאו מסורת אצל הגוים והביאו עופות אשר אומרים בשם הגוי שעופות אלו לא נשתנו מאז מתן תורה. לא בדקו האם דברי הגוי אמת ובודאי לא יודעים לבדוק האם אין עופות אלו מן העופות הטמאים או אולי נתערבו בהם עופות טמאים. ובפרט בימינו אשר רבו הדרכים לבדוק ולמצוא מהנעשה רבות בשנים וכמו שיתבאר להלן. על כגון דא אין מלים להסביר ורק לצעוק אוי מה הי' לנו.

בכל השנים לא פרסמנו איך היתה המסורת ואיך נתנו הכשר על העופות. כיון שידוע שהמתעקשים להטיל פסול וחסרון, ימצאו דרכיהם, (וכמבואר בשו"ת תולדות יצחק, קאמארנא, קונטרס דרך נשר סי' ג')

אך בראותי המצב ודרכי הבע"ד. החלטתי לא עוד עת לחשות. מי יודע אם לא כל מיני הכשרים אשר הכשילו את הציבור, הם אשר הביאו המצב הנורא הזה.

בתחילה כאשר תושבי חו"ל הגיעו ארצה מחו"ל התחילו להשתמש בעופות שגידלו הערבים ואשר כולם הכירו את העופות שאכלו אותם גם בחו"ל.

אחר שנת תשי"ב-תשט"ו, התחילה התפתחות של טיפוח עופות בארץ, הי' יהודי חרדי שרצה להקים חות טיפוח עופות. היו מפעלים בחו"ל אשר טיפחו אפרוחים. היו צריכים לברר על עופות עם מסורת. הגענו לבית שחיטה של סטמר שהיו בקשר עם חברת "אנטרפ" אשר טיפחו אפרוחים. נתברר על עוף המכונה "קורניש אדום" ועוף "קורניש לבן" שיש להם מסורת, עוף "ליגורן לבן" שיש לו מסורת וכן עוף המכונה "פלימוט רוק" שיש לו מסורת.

מצירוף עוף המכונה "פלימוט רוק" עוף עם מסורת. עם הקורניש הלבן שיש לו מסורת הגיעו האפרוחים ארצה או הביצים לטיפוח אפרוחים. מאז ועד היום האפרוחים שנקנים בארץ הם מהזוג הזהך אמנם לא מאותו מפעל אשר כבר לא קיים אבל מאותו צירוף. כל המומחים יודעים להכיר את התרכובת הזאת. אין שום הכלאה אחרת לאפרוחים

אני יודע שמוציאים לעז על תערובת גנים. גם מוצאי הלעז יודעים היטב שעדיין אין חשש כזה. כל החידושים של שיטת הגנטיקה היא בתחילת הדרך ולדעת כל המומחים לפחות יקח עוד חמש שנים עד שיוכלו להשתמש בשיטת הגנטיקה ואולי עוד יותר. בפרט לגבי העופות הטמאים עדיין לא נחקרו נושאי הגנטיקה וממילא אי אפשר להשתמש בה. הם מקדימים לחקור את השטחים שיש בהם יותר ענין. בע"ה ידונו הרבנים בשאלות שיבואו. בדרך אגב, יש כאן כמה מומחים אשר עוסקים בשיטת הגנטיקה בזרעים ובבעלי חיים והם אומרים שבכלל אי אפשר לערב גנים בין שני מינים

אלו שהביאו העוף החדש השתמשו בו רק כנקבה ואילו הזכר לקחו את ה"קורניש" שמשתמשים בעופות כאן ואשר עליו הם מערערים על המסורת שלו, כדי לקבל צבע לבן לנוצות וכבר עומדים בדור הרביעי וסומכין על "אין חוששין לזרע האב" שזה לא רק דיעבד אלא מחלוקת בהלכה וזה מעשה ישראל ולא מעשה גוי! והוא ממש נגד פסק החתם סופר המובא בפתחי תשובה. אשר כאשר נתערבו זכרים שאין להם מסורת ברוב זכרים כשרים והאפרוחים שנולדו מעורבים והכשיר החת"ס בתנאי שלא ניכר שום שינוי באפרוחים מצד זרע האב דכיון שהאב לא השפיע כלל אין חוששין לזרע האב. אילו בדין צבע הנוצות נשתנו מצד זרע האב ובכל זאת רוצים לסמוך שאין חוששין לזרע האב. וכל זה נעשה בסוד. האין יד הבע"ד באמצע? ידוע לי אשר כבר חזרו על התהליך ד' פעמים. כלומר ולד התערובת של הקורניש הלבן והברקאל עירבו אותו שוב עם ברקאל וולדם ערבבו שוב עם ברקל כדי לקבל צבע לבן

א. שמעתי משוחטים שלמדו שחיטה לפני 30 שנה ויותר, כי בארה"ב יש שם משחטות שלמות אשר שוחטים שם עופות ללא מסורת כלל בגלל רבאי'ס שהנהיגו קולות. ולכן השוחטים החרדים לדבר ה' מזהירים את תלמידיהם להזהר מעופות טמאים וממילא בקיאותם בארה"ב בעופות טמאים יותר ממקומות אחרים. שוחטים בעולם יודעים איזו עופות שוחטים אבל בדרך כלל אינם מכירים את הטמאים. אחרת הדבר בארה"ב.

ב. גם ידוע הנאמר בגמ' נאמן הצייד לומר עוף זה התיר לי רבי הצייד וכתב הש"ך, אבל אינו נאמן לומר עוף זה התיר לי רבי החכם.

ג. והנה גברא רבא המבקש עילום שמו, ירד לעומק הבירור בענין העוף המדובר המכונה "ברקאל" הן בהלכה ובספרי שו"ת והן להבדיל אלף הבדלות בספרות המומחים ופרסומיהם לפני שנים על הסטורית העוף הזה. הוא שלח ממצאיו להרה"ג מוהר"ר שמואל ברנדסדורפר והרר"ש העבירם אלי. בחסדי השי"ת זיכנו בפרי עמלו.

לפני מאה ושלישים וחמש שנים פרסמו כי ההעדפה בעוף ה"ברקאל" היא בגלל הביצים העגולות שהוא מטיל. ומסבירים מעלת הביצים העגולות כי החלמון שלהם גדול בשליש או רבע מביצים שהם כד חד, ואף מסבירים שעיסה שצריך לה 18 ביצים עגולות של ה"ברקאל", בביצים כד אחד יצטרכו 24 ביצים. ויאלצו להשתמש בחלמונים בלבד. לא הצלחתי לראות הביצים שלהם כי שומרים על סודות. גם לא רצו שאגיע ללול העופות לראותם והגעתי ללא הסכמה ואז נאלצו לפתוח לי. יתכן שאחרי שערבו את הזכר של הפטם שלנו שהוא הזן הנקרא "קורניש" כנ"ל, נשתנו הביצים לכד חד (כי כידוע מכרו כאן ביצים של העוף המיובא ואיני מאמין שאפשר ה' למכור ביצים עגולות כד וכד) אבל הביצים של ה"ברקאל" כאשר שניהם הם מאותו המין זכר ונקבה, הן עגולות. תוך כדי כתיבה הביאו לי ידיעה כי פגשו את המוכר של הביצים ושאלו אותו האם הביצים היו רגילות או משונות. וענה ה' חלק היון משונות וחלק רגילות ושאלתי שיש ביצים משונות וענו לי שכיון שרק חלק משונה זה בסדר. בדרכ"ת סי' פ"ב סק"ו הביא מצ"צ הראשון ששמע שיש אווזות שיש להם סימן טומאה דהיינו שאין ביצים שלהם כשאר ביצים שראשן אחד כד ואחד חד צריך להזהר שלא לאכול מאלו האווזות. עוד כתב שם בדרכ"ת, שוב ראיתי דאתי ליד הספר כו"פ עם הגהות כת"י של הגאון בית מאיר ז"ל וראיתי שנכתב הגאון בעל בית מאיר בענין זה בגליון בסוף הקונטרס פני נער וז"ל ומכ"ע אם נודע עמין זה, אף רק איזה מהם, הטילו ביצים בסימני טומאה בלי ספק הם אסורים כחזיר!

ד. עוד הביא לנו נספח משנת 1904 שאז כינו את העוף "ברקאל החדש" כי הרכיבו אותו עם עוף הנקרא "סיברייט", עוף שאין לו שום מסורת. ה"סיברייט" מטיל ביצים קטנות כביצי יונה. ובספר תולדות יצחק מקאמארנא בספר דרך נשר סי' ג' עמוד קי"ד שנשאל על תרנגולים צעירים שמטילים ביצים בגודל ביצי יונים והשיב שהם טמאים!

בנוסף לזה יש ספרות על כמה הכלאות שהברקאל עבר במשך השנים אחרי 1904 ושמות העופות שהולכאו בו ורוחק מאד לומר שזה העוף הכשר מדור דור.

מבואר בפמ"ג שפ"ד סק"ב, שבמקום שיש מסורת לאיסור לא תועיל שום מסורת להיתר ואפי' מאה עדים.

והנה העיד השו"ב בערקוביץ כי לפני כ-20 שנה אמר לו חברו, שוחט מבוגר שהעוף הזה "ברקאל" מקובל כעוף טמא. וכן שמעתי בטלפון מכ"ק שליט"א בשם שני שוחטים ותיקים, שהעוף הזה מקובל כעוף טמא.

גם ידוע אשר גדולי עולם חששו מצבע כעין שחרות במקור ושינוי בצבע הרגלים. בעיני ראיתי שיש שחרות במקור וצבע הרגליים. מאמי ע"ה שצעתי בילדותי כי רגלי העופות היו צהובים וכאן מביאים לנו עופות אשר רגליהם בגוון שחור או אפור ואמרים אין צורך במסורת, הן הן העופות.

גם מופיע בז'ורנל של שנת תרע"ד שהיתה הכלאה ב" ברקאל" עוף המכונה קוצ'ין אשר ידוע שאין לו מסורת, והיתה תוצאה במראה הביצים.

ידוע לי שבתורכיה שוחטים העופות האלו וגם ביררתי על כשרות השוחט שם שאומר מי שלימדו מלאכת השחיטה הי' שוחט אותם הנקבות בלבד כי הזכרים קשה לאכלם ובישולם קשה. מ"מ אין ידוע מתי התחילו לשחוט עופות אלו ואיזה תלמידי חכמים היו שם שיכלו לקבוע מסורת. זה שלפני מאה וחמשים שנה הי' שם הגאון בעל חקרי לב עדיין לא אומר לנו שאז שחטו העוף הזה. הרי יתכן שלפני כמה עשרות שנים או בזמן מלחמת העולם השניה ומבלי ת"ח התחילו לשחוט ועתה נאמר שיש שם מסורת ובפרט כאשר בארה"ב אומרים בפירוש שהוא מקובל כעוף טמא.

גם, היום כ"ב מנ"א ביקרתי בלול ונסינו להעמיד תרנגולים ע"ג מוט כמבואר בשו"ע ויש לי 9 תמונות איך הוא חולק רגליו. וכבר העידו כבר רבנים מעיה"ק ירושלים שהעוף הזה חולק אצבעותיו!

ולסיכום הדברים יאמר:

- א. אנו שאין אנו בקיאים בעופות הטמאים המפורשים בתורה ובשמותיהן אין אנו אוכלים עוף אלא במסורת.
- ב. העופות הנשחטים בארצנו והנקראים עופות פטם, כשרותן במסורת ממש ואין עליהם שום מקום לערעור.
- ג. הכתוב בקונטרס מסורת העופות, כי אמנם העוף "ברקאל" אין לו מסורת ואין שום עדות של מסורת עליו אלא שהוא התרנגול הפשוט שאכלו בכל תפוצות ישראל אינו מקובל כלל כאשר שוחטים אינם יודעים ואינם מכירים את העוף ששחטו בכל תפוצות ישראל. דברים אלו הם נגד יסוד אמונתנו, שהתורה הזאת לא תהי' מוחלפת.
- ד. העוף המכונה "ברקאל" שהביאו לכאן ולארזה"ב ולצרפת איננו יודעים על מסורת, להיפך אנו יודעים שהי' מטיל ביצים שהם כד וכד והוא סימן טומאה. אנו יודעים שהגויים, כמסיח לפי תומו לפני מאה ושבעים ושלוש שנים (הרבה שנים לפני שהוקמה החברה של גוים "נאמנים" ששומרת על העוף מהכלאה ועל סמך דבריהם הביאו העופות) כבר כינו אותו "ברקאל החדש" בגלל שהכליאו בו עוף טמא כנ"ל. גם הוא חולק אצבעותיו הרי מכל צד ופינה אין מקום לזיכוח שהוא עוף טמא.

הדבר הקשה מכל, שהנושא הוא בעיקרי האמונה ומי יודע מה יביאו עלינו.

חייבים לקרוא לציבור להרבות תפילה ובקשה ולעורר רחמים רבים. והשי"ת

ישמרנו ויצילנו מן השעות הקשות וירחם על עמו ישראל.

ואל הנגידים אשר השקיעו ממון רב בענין וזה למעלה משנתיים ששמרו הכל בסוד כמוס. ברצוני לומר אני מבין היטב שהפסד ממון הוא כאב גדול. גם אני כואב את כאבכם. אך בכל זאת אומר כי אתם צריכים לעשות סעודת הודאה על אשר נצלתם ברגע האחרון מלהביא מכשול עצום לבית ישראל. כי איך תוכלו לעמוד בדין על האכלת טריפות לאלפים ורבבות ואין לאל ידכם להפסיק המכשלה. הקב"ה ימלא חסרונכם ותחשב לכם המחשבה שהיתה אצלכם בטעות תחשב לכם לטובה כי לטובה כוונתכם ותקבלו שכר על הפרישה, אלף פעמים ככה. ותתברכו בשנה טובה ומתוקה, כתיבה וחתימה טובה.

ולכבוד קדושתו וגאונו העומד בפרץ, אומר כבר הי' לעולמים בימי הגאון החסיד מקאמארנא כמבואר בספר תולדות יצחק בקונטרס פני נשר סי'ג' ועל מנהיגי ישראל לעורר רחמים להצלת המצב.

בכל הכבוד הראוי ובברכת כוח"ט

משה יהודא ליב לנדא

רב אב"ד דבני ברק.

אהרן טייטלבוים

אבדק"ק סאטמאר

בע"ה

כי אורך ימים ושנות חיים יוסיפו לו, שלום וישע רב לכבוד ידידי
האי נאון וגדול, מגדולי עמודי הכשרות בדורינו, כש"ת
רבי משה יהודא ליב לאנדא שליט"א
העומד על משמרת הקודש
רב אב"ד עיר התורה והחסידות בני ברק בארצה"ק תי"ב

אחר הושטת שרביט הכבוד אודיענו על קבלת מכתבו בדבר שאלת העופות אשר חרשים מקרוב באו הנקרא 'בראקל',
ונפלאות נראיתי בדברי מעב"ת שליט"א שעומד בראש הר' ה' נכון ונישא עיר מלאה חכמים וסופרים, ועיניו כיונים על צרכי
העיר ותושבי, ישמח מש"ה במתנת חלקו כאב"ד נאמן נושא את משא עבודת הקודש לפקח על עסקי מתא וצרכי הדור,
לעמוד בראש מערכת הכשרות בעיר גדולה לאלקים עם אלפי תושבים מיסודו של אביו הגה"צ זצ"ל, ומשם יתד ופינה לאחינו
בני ישראל יראים ושלמים מדקדקים בכשרות בכל תפוצות ישראל, ועל של עכשיו ביותר אזור כנבור חלציו ולקח קסת הסופר
במתניו לקנא קנאת ה' ולעמוד על המשמר כפי ראות עיניו בדת תורה הבהיר, ובמקום גדולת תורתו שם ענותנותו שלא חס
על עמלו במירחא דנופא וטירחא דנברא רבה דכוותי' כדי לברר דברים ברורים כשמלה לאמיתה של תורה ולהורות את בני
ישראל הכשרים הלכה ברורה ומשנה ברורה במקום אחד לדעת את האסור ואת המותר, ואשרי הדור שהגדולים נמלכים
בקטנים לברר דין אמת לאמיתה של תורה להעמיד הדת על תילה מיד ולדורות לאחב"י מדקדקים בכשרות למהדרין מן
המהדרין.

הן בהיות השאלה נוגע גם לבית השחיטה פק"ק קרית יואל יצ"ו, אשר ממנו מספקים בשר עוף בשחיטה מהודרת לאלפי
אלפים מאחב"י המדקדקים בכשרות פה ארה"ב יצ"ו, ישבנו כסאות למשפט עם שוחטים ותיקים וגדולי המורים הבקאים
היטב בליבון הלכתא ומציאות הדברים להבריל בין הטהור והטמא, וגם לרבות עם מגדלי עופות ומומחים בענינים אלו לברר
מציאות הדברים, והובא לפנינו העוף החדש 'בראקל' לפרוש הדברים כשמלה, ואין לו לדין אלא מה שענינו ראות. וראיתי
בהם איך שהוא משונה בכל צורתו ומהותו מהתרנגולים אשר אנו רגילים בהם, הן בצבע החרטום (עי' דרכי תשובה סימן פ"ב סק"ה,
שהביא דברי הפוסקים שחרטום שחור הוי שיני') ובצבע הרגלים (עי' שו"ת אבני צדק לק"ז היטב לב וצללה"ה יו"ד סי' כט, ששיני בצבע הרגלים הוי
שיני'), הן בקולו שצועק בקול משונה יותר מתרנגולים הרגילים, והן בצבע הכרכולת שלו שהוא משונה בצבעו ותוארו, וכמו
כן הוא עוף יעופף שלא כהרגלו של תרנגול המצוי אצלנו ובפרט לפי גודלו.

כל זה ראיתי בעיני וכן העידו לפני כמה שוחטים מובהקים שעוף זה משונה בפרטים הללו מהעופות שהיו רגילים אצלנו
ובדור העבר, ובכגון דא כבר הורה זקן ק"ז מרן הגה"ק הרברי חיים וצללה"ה (אבה"ע סי' פ"ב, ובעד כמה תשובות) ששיני כזה
צריכה מסורה מיוחדת על עוף זה ואין למידין מתרנגול לתרנגול. וכה העלה בנו מרן הגה"ק משינאווא וצללה"ה (שו"ת סי'
כ') בביאור לשון המחבר (יו"ד סי' פ"ב סעיף ב') שכ' 'ועוף טהור שנאכל במסורת והוא שיהי' דבר פשוט באותו מקום שזה עוף
טהור' דנראה כוונתו שאם יבא עוף חדש שיהי' ג"כ בתמונה זו, רק שעוף כזה לא היה עוד מקודם באותו מקום אין המסורה
של מין המצוי מועיל, עכתו"ד. וכן כ' גם במכתבו להרה"ק מהר"מ מדעעש זצ"ל בזה"ל, זה הכלל כל עוד שאינו שוה לעופות
שאנו אוכלין, הגם שדומין להם בתמונתו והשיני מעט אין אנו רשאים לאכלן עד שיהי' ידיעה שנאכלין במקום שיש בני תורה

אדרן טייטלבוים

אבדק"ק סאטמאר

ויראת שמים, עכ"ל, וכ"ש בעוף הזה שיש להם שינויים גדולים, כמ"ש לעיל. ולכן הורינו הלכה למעשה שלא להכניס עוף זה בבית השחיטה דפה. וכך נגמר הדין ע"י גדולי המורים שבארץ הקודש ה"ה מעב"ת הדר"ג שליט"א, ואתו עמו מכתבו הבהיר לאמיתתה של תורה של ידידי הנאון הגדול המפז' דרופתקא דאורייתא רבי משה שטרנבוך שליט"א ריש בי דינא רבא בירושלים עיה"ק, ובכך בודאי ישראל קדושים יתגורו מבשר עוף זה בכל מקומות מושבותיהם.

ובענין העופות הרגילים אצלינו זה עשרות בשנים, ירד ירדנו מלפני קרוב לעשרים שנה באלה מסעי יחד עם רבנים גדולי תורה והוראה שליט"א למקום גידול התרגולים והעופות לברר כל פרט ופרט לאשורו, ותיקונים גדולים עשינו על מקור מוצא העופות הנשחטים פק"ק, בפיקוח תמידי במשך כל השנים על משמר כשרות העופות שיהא ראוי לעלות על שלחן אהב"י המהדרין בכשרות. גם כעת ביום ד' פ' ראה העעל"ט ישבנו בסאות למשפט והתוועדנו יחד עם ידידי הנאון רבי שלום אליקים נעציל בערקאוויטש שליט"א דיינא רבא דפק"ק קרית יואל יצ"ו, ואתו עמו ידידי הנאון רבי יהודא משולם דוב פאלאטשעק שליט"א אב"ד ומח"ס שו"ת מגד יהודה, הם העומדים על משמרת הכשרות של בית השחיטה דפק"ק, ובררנו בבירור נמור אחרי כמה חקירות ודרישות, בירור אחר בירור, שהעופות הללו כשרים ומהודרים ואין עליהם שום ערעור או חשש כלל, ואדרבה הם הם העופות שיש להם המסורה ועלו על שלחן מלכים מאן מלכי רבנן גדולי הדור מאז ומקדם.

ובנוסף לזה ראוי לציין מה שהאריכו גדולי ישראל למעניתן, שאין לערער ולהוציא לעז על עוף טהור שיש לה ד' סימני הכשרות שנאכל כבר רבות בשנים, גם אם אין לה המסורה שחייב אותנו הרמ"א, וכמו שהביא בדרכי תשובה (יו"ד סי' פ"ב) בשם שו"ת משיב דבר (יו"ד סי' כב) לענין האינדי"ק, שהיו הרבה מערערים עליהם בשעה שהביאום מאינדיא ולא היה מסורת על כשרותם, וגם עוד היום יש מחמירים ופורשים מהם, ומ"מ כבר נהנו להיתר ואין פוצה פה, והוא משום שכבר הוחזקו להיתרא ואין ראייה לאסרם, אין לנו לאסרם ולהוציא לעז על אבותינו שאכלו עוף טמא ח"ו, עכ"ל. ויסוד דבריו קילורין גם לענינינו באותן העופות שנאכלין כבר זה שבעים שנה על ידי המוני בית ישראל ורבנים גדולים צדיקים מפורסמים אשר מימיהם אנו שותים.

גם אני שמעתי את נאקת מעב"ת שליט"א, אשר דיונים כאלו העומדים ברומו של עולם הנוגע לכלל ישראל בכל מקומות מושבותיהם, ויש בהם צדדים רבים בכללי הפסק ואופני הדיון, מקומם אך ורק על שלחן מלכים גדולי תורה והוראה עם מסורת העבר הנשאים בעול הציבור בידיעה מקיפה בטיב ההלכה ומציאות הדברים, להם משפט הבכורה ונדל האחריות לדרך בהשכל ודעת להורות את עם ה' האסור והמותר, ולא כל אברך וצורב שיש לו עט סופר. ותיתי לי' למעב"ת שליט"א שבעומדו בראש מערכת הכשרות בעירו נכנס בעובי הקורה לברר דעת תורתו הבהיר בכבוד ראש למען כבוד שמו ית'.

בזה אצא בברכת שים שלום טובה וברכה מול מעב"ת שליט"א, שיזכה עוד רבות בשנים לעמוד על משמרת התורה והעמדת הדת על תילה, למען יאריך ימים על ממלכתו מתוך בריות נופא ונהורא מעליא, ובפרום עלינו השנה החדשה זכה להכתב בספקן של צדיקים גמורים לאלתר לחיים טובים וארוכים, ובקרוב נזכה לשמוע רגלי מבשר ציון בביאת גוא"צ בב"א.

ע"ז באעה"ח יום א' לס' למען ייטב לך והארכת ימים, ה' לחודש אלול תשע"ז לפ"ק

2012

ה'תשע"ז 16.6.12

מכתב מרנן גדולי הרבנים שליט"א

ב"ה יום חמישי לסדר כל עוף טהור תאכלו
כ"ה מנ"א תשע"ז לפ"ק

ראינו מה שכתב הגרמי"ל לנדא שליט"א במכתבו, והיות והדברים אינם נכונים במציאות, דעתנו כבתחילה שהעוף הנקרא "בראקל" שהובא בפיקוח ובהשגחה מלאה הינו עוף טהור ומהודר אף משאר עופות למהדרין מן המהדרין ויאכלו ענווים וישבעו.

וע"ז באעה"ה

שריאל רוזנברג

משה שאול קליין

דומ"צ בביד"צ דמרן הגר"ש וואזנר זצ"ל ראב"ד בי"ד צדק בני ברק ת"ז

מנחם מנדל לובין

ראש בתי הוראה דמרן הגר"נ קרליץ שליט"א

כשראיתי התרנגולים שקוראים אותם "בראקל" מיד הכרתי אותם שהם העופות שראיתי בילדותי ובבחרותי בשנות תש"י המאוחרות ושנות תש"כ המוקדמות בצורת הרגליים השוקים הכרבולת והנוצות המרובות ועוד.

משה זאב זארגער

נ.ב. אמיתת הדברים. מאז שאני מכיר ביצים אלו מזה כחמש עשרה שנה, צורת הכד חד שלהם היא בדרגת ההידור של כד חד הרבה יותר מהביצים שנמכרים בשוק.

אברהם דוב הלוי ליטמאנאוויץ

Yechezkel Kaplan

Rav HaSchita

ChazonIsh Kollel Avreichem

Brak Bnei

Fax: 03-5109-870

יחזקאל הכהן קפלן

רב השחיטה

אברכים "כולל חזו"א"

בני ברק

בס"ד

אל מעלת כבוד הרב המפורסם ר' משה י.ל. לנדא שליט"א רב העיר בני ברק יצ"ו

שלו' וברכה וכטו"ס

ראיתי מכתבו בענין העופות הנקראים בראקל [ע"ש גידולם באזור בראקל שבבלגיה], ומאחר שאני מכיר הענין מהצד השני ולפום ריהטא ישנם כמה וכמה דברים שלא הבנתי במה שכתב הנני להציעם לפני כבודו, אולי יואיל להשכיל אותו להבין.

(א) תחילת דבריו כתב, אקרא בקול גדול אוי מה הי' לנו עכ"ל, ויש לי שאלה ראשונה מאד פשוטה שאינני מצליח להבין למה לפני שקורא בקול גדול לא הסכים או אנשיו לא הסכימו לשמוע את הצד השני הרי סוף סוף בין הרבנים שסוברים שצריכים לתקן ענין המסורת וסוברים שהבראקל הוא הוא העוף שהי' נאכל ע"י כל ישראל בכל מושבותם נמצאים גדולי ההוראה של עם ישראל ומה יותר פשוט מאשר לשמוע מה שבפיהם, ושלחני אליכם כמה וכמה פעמים שתשמעו גם צד שני ולא הסכימו, ולאחר שהשמש לא הסכים שלחתי אליך את דודי גיסך הרה"ג משה חיים כהן שליט"א וענו שאתה לא מרגיש טוב, ואח"כ אמר הרה"ח ר' אליעזר יודקובסקי למזכיר שלך הרה"ק כ"ץ שהיתכן שכשדנים על מרפסת יושבים כמה פעמים שומעים את ב' הצדדים ובענין כזה איך אפשר להעלות על הדעת להביע דיעה בלא לשמוע את הצד השני אפשר ואולי יש להם איזה דבר קטן שעדיין לא שמעתם, וזהו הדבר הראשון שלא אוכל להבין בשום אופן אולי יבינני.

(ב) מה דכתב וזה לשונו: "זה כבר כעשרים שנה אשר החלו לערער על העופות ששוחטים בארץ שאין להם מסורת ולא התעניינו כלל איך נותנים הכשר לעופות והאם נותני ההכשר גם הם יודעים שיש סימן פ"ב בשו"ע, כאשר הוכיח להם דלא ידעי מאי דקא אמרי, לא חששו לכתוב פלפולים נגד המפורש במחבר בשו"ע וכדו' עכ"ל".

כמדומני שטענה זו יכולני לתרץ לו להנחת דעתו כי הנה מי שעורר ענין החשש של עופות בלא מסורת בעופות הנאכלים הי' רבינו הגדול גאון ישראל בעל שבט הלוי זצוק"ל, ויש לתרץ הטעם למה הביע דיעה במקום שידע שכבודו ממונה על הכשרות בעירנו ולא חשש שיהא זה פגיעה בכבודו של הממונה על הכשרות, הוא מחמת שראה בזה שאלה כללית הנוגעת לכל כלל ישראל ולא כענין פרטי של עירינו בני ברק אשר בענין פרטי בב"ב מסתמא שהי' פונה לממונה על הכשרות בעיר, אבל מתוך שראה הענין כשאלה כללית פרסם דעתו ברבים ללא חשש, ולמה הדבר דומה שכמו שכותב תשובות בעניני מקוואות ולא יבואו אליו בטענה למה אינו פונה לממונה על המקוואות בעיר כיון שזה תשובה כללית להלכה, ופשוט.

(ג) וממשיך עוד וכותב כתוצאה מערעורים אלו עכ"ל, יש לי להעיר שזה לא הי' עירעורים בלבד אלא תשובה שכתב רבינו הגדול בעל שבט הלוי זצוק"ל, וכך גם דעתו של הגאון גאב"ד ירושלים שליט"א, וכך גם דעתו של גדול ההוראה הגר"נ קרליץ שליט"א כידוע, שהם ג' עמודי עולם.

(ד) עוד כתב: "החליטו בסוד לפני ב' או ג' שנים להביא עופות חדשים אשר לא ידעום אבותינו", הנה יראה כבודו איך שטעה בדיעת המציאות וחבל מאוד שלא הסכים לשמוע את הצד השני קודם כתיבת מכתבו והי' יודע המציאות לאשורו לפני שיכתוב. ואספר גופא דעובדא, עופות הבראקל הובאו לארץ אז בתקופה ההוא לפני כעשרים שנה והובאו לפני מרנן ורבנן השבט הלוי זצ"ל והגר"נ קרליץ שליט"א והעידו שהם הם העופות שבמסורת שאכלו בכל תפוצות ישראל כמו שמבואר בקונטרס "מסורת טהרת עופות" אלא שהגידול הי' שלא כנצרך ע"פ החוק ונתבטל גידולם, ועכשיו לפני כמה שנים שוב הביאום בגידול חוקי, וכבר מאז כלפני עשרים שנה שעוד היו הרבה אנשים שזכרו התרגולים מלפני מלחמת העולם ואכלו אלו העופות, ועכשיו שבחסדי שמים נעשה אפשרות לגדלם כאן בגידול חוקי מתרבים ב"ה המשתמשים בהם מאד.

(ה) עוד כתב: "עופות אשר לא ידעום אבותינו", וגם זה לא הבנתי שהרי רבותינו הגדולי מאורי הדור מעידים שרק הם הם העופות שאכלו אבותינו וכל השוחטים כולם שמלפני חמשים שנה כותבים [והדבר מוסרט ואי"ה נפרסם הסרט] שרק אלו העופות היו נאכלים בכל תפוצות ישראל ולמה אומר שהם עופות אשר לא ידעום אבותינו הרי ההיפך הוא הנכון שהעופות מבתי החרושת לא אכלו אבותינו וצריך לדון על כשרותם אבל העופות האלו שאכלו בכל תפוצות ישראל יעידום וידעום אבותינו.

(ו) עוד כתב וז"ל: "הם אומרים [מרנן השבט הלוי וגאב"ד ירושלים והגר"נ קרליץ וכל השוחטים הזקנים] בפירוש שחדלה מסורת בישראל ולכן חייבים ליצור מסורת חדשה ואם אין מסורת בישראל ימצאו מסורת אצל הגויים" כמדומה שלא דק להבין היטיב ענין של מסורת על עופות הנצרך ע"פ שולחן ערוך שבאמת אין הענין כמו שחושב כבודו שצריך לדעת שאכלו עם ישראל עופות האלו עצמם או אבותם ואמותיהם אלא שצריך לדעת שעופות בצורה זו שנראים כך אכלום עם ישראל ואסביר במשל שכידוע הבעל שם הק' ותלמידיו היו הולכים הרבה בדרכים והיו גם מרביתינו הקדושים שקבלו גלות על עצמם והיו הולכים ממקום למקום להשיב לב בנים לאבינו שבשמים ולא יצוייר שהיו באים לעיר

ולמקום שלא דרכה שם רגל ישראל מעולם וכידוע שלפעמים היו לוקחים אתם שוחט מובהק ישחט להם בדרכים והדבר פשוט וכך נהגו כל ישראל שלוקחים עופות אצל הגויים ובודקים שצורתם תהא כצורת העופות שהיו נאכלים במקום הישוב של ישראל ושוחטין ואוכלים העופות בלא שום פקפוק וחשש ופשוט, והרי זהו בדיוק הדבר שעשו בעוף הבראקל שדקדקו היטיב ע"פ גדולי הדור שאלו הם העופות בצורה כזאת שאכלום בכל תפוצות ישראל והביאום כדי להחזיר עטרה ליושנה ומה מקום להסתפק בזה ולבוא בטענה שלקחו תרנגולים אצל הגויים כמו שנתפרסם.

(ז) עוד כתב לא בדקו האם דברי הגוי אמת ובודאי לא יודעים לבדוק האם דברי האם דברי הגוי אמת ובודאי לא יודעים לבדוק האם אין עופות אלו מהעופות הטמאים עכ"ל, ולא נוכל להבין דבריו שכתב נתברר ונתפרסם ברבים שהם הם העופות שאכלום כל ישראל במושבותם והם התרנגולים הרגלים שגדלו בחצירות ונאכלים ללא שום חשש ופקפוק והאיך יאמר כבודו שלא יודעים לבדוק האם אין עופות אלו מהעופות הטמאים הלא רבותינו הגדולים מעידים שהם הם התרנגולים שאכלום, וגם כל השוחטים כמו שנתפרסם.

(ח) עוד כתב: "או אולי נתערבו בהם עופות טמאים" עכ"ל, ולא אבין למה נסתפק בזה שאולי לא ביררו, דבודאי ביררו וביררו, שהרי בדקו כל העופות הרגילים בעולם והמסקנא היתה שעל עופות אלו אין צריך לחשוש שמא נתערבו בהם עופות בלא מסורת כמבואר בארוכה בקונטרס מסורת טהרת עופות שמלבד רבותינו מרנן השבט הלוי והגר"נ קרליץ ששלחו שלוחים נאמנים לברר הענין, שלחו גם רבני ועד השחיטה הגרש"י הירש והגר"א ברנסדורפר שליט"א והגאב"ד שליט"א משגיחים נאמנים לברר הענין היטיב היטיב שיהא ללא שום חשש.

(ט) עוד כתב ובפרט בימינו אשר רבו הדרכים לבדוק ולמצוא וכו', פשוט ופשיטא וכך ה' מעשה שבדקו בכל הדרכים והביאו הדברים לפני גדולי הדור ומסקנתם כתובה בכתב ע"י גדולי ההוראה שאלו הם העופות שבמסורת טהרה ללא חשש תערובות אבל מי שהביא הדברים לפני כבודו נשתבש הרבה בהבנת מה שכתוב בכתבי הגויים כמו שיתבאר אי"ה להלן [ולא שצריך לקבל דברי הגויים וכבר נתבאר בקונטרס 'מסורת טהרת עופות' ענין קבלת דברי הגויים בארוכה].

(י) עוד כתב, בכל השנים לא פרסמו איך היתה המסורת ואיך נתנו הכשר על העופות וכו' וכותב עוד בתחילה כאשר תושבי חו"ל הגיעו ארצה מחו"ל התחילו להשתמש בעופות שגידלו הערבים ואשר כולם הכירו את העופות שאכלום אותם גם בחו"ל, כאן כתב דבר נכון וזהו הדבר שדיברנו שכל שרואים שצורת העוף הוא כצורת העוף שאכלום בני"י זהו המסורת, וכן גם העוף מאיזור הבראקל הוא כצורת העוף שאכלום בני"י תמיד כמו שנתבאר.

(יא) עוד כתב: "אחר שנת תשי"ב תשט"ו התחילה התפתחות של טיפוח עופות בארץ, ה' יהודי חרדי שרצה להקים חות טיפוח עופות, היו מפעלים בחו"ל אשר טיפחו אפרוחים היו צריכים לברר על עופות עם מסורת, הגענו לבית שחיטה של סטמר שהיו בקשר עם חברת 'אנטבפ' אשר טיפחו אפרוחים נתברר על עוף המכונה קורניש אדום ועוף קורניש לבן שיש להם מסורת" עכ"ל. הנה כתב כאן כמה דברים ומפי כמה אנשים, א' מפי יוסי כ"ץ בחמד שכשאביו הביא העופות מארה"ב, שאל אביו את רב המושב על העופות ואמר שיש להם מסורת ולא עלה על הדעת שחושב לסמוך עליו כלל כידוע, ב' שביקר בקהילת סאטמר וראו שגם הם שחטו את הקורניש-רוק [בכל השחיטות ולא רק בסאטמר שחטו את הקורניש-רוק ומסתמא נקט סאטמר מחמת טעותו שחשב שמי שדיבר אתו הוא כ"ק אדמו"ר מסאטמר שליט"א אבל נתפרסם שזה ה' אבדק"ק נירברטור ולא כ"ק אדמו"ר מסטמר שליט"א אבל אין בזה נפקא מינה כי בכל השחיטות שחטו את הקורניש-רוק ולא נדע האם מה שנתפרסם הוא הנכון או מה שחשב כבודו ואין בזה נ"מ] והנה דבר זה ידוע ומפורסם שהעופות התעשיתיים הם מכלוא של זכר שנקרא 'קורניש' ונקיבה שנקרא 'רוק' אלא שבשעתו לא ה' ידוע מהו מקורו של הקורניש ועכשיו שכל הידע נמצא בהישג יד ונודע שהקורניש הוא יצור שיצורו מהכלאה של מספר עופות קרב מהמזרח הרחוק, סוברים גדולי הדור שאע"פ שכבר אכלוהו עשרות בשנים זה לא נקרא מסורת שראינו מאות בשנים בכל חצירות ישראל שאינו דורס, אבל הקורניש לא גדל בחצרות ישראל, ולקחוהו מבתי החרושת ונמצא שאין לו שום מסורת כלל ולכן אין לו מסורת כלל, [ויש עוד חששות גדולות על העופות של בתי החרושת כמו שנתפרסם כבר בקונטרס מסורת טהרת עופות].

(י"ב) מה שכתב על ענין השתלת גנים, הדבר נכון הוא שהמדובר מהכלאות טבעיות או בהזרעה מלאכותית והגאון הגדול ר' אברהם בער ליטמנווין שליט"א שנשלח ע"י העדה החרדית לברר הענין הגיע למסקנא שמדובר בהכלאה רגילה ולא בהשתלת גנים וכבר נתפרסם הדבר.

(י"ג) כתב עוד אלו שהביאו העוף החדש, השתמשו בו רק כנקבה ואילו הזכר לקחו את הקורניש והאריך שמשתמשים בעופות כאן ואשר עליו הם מערערים על המסורת שלו כדי לקבל צבע לבן לנוצות וכבר עומדים בדור הרביעי וסומכין על אין חוששין לזרע האב שזה לא רק דיעבד ולא מחלוקת בהלכה וזה מעשה ישראל ולא מעשה גוי! והוא ממש נגד פסק החת"ס המובא בפתחי תשובה, אשר כאשר נתערבו זכרים שאין להם מסורת ברוב זכרים כשרים והאפרוחים שנולדו מעורבים והכשיר החת"ס בתנאי שלא ניכר שום שינוי באפרוחים מצד זרע האב דכיון שהאב לא השפיע כלל אין חוששין לזרע האב, אילו בדין צבע הנוצות נשתנו מצד זרע האב ובכל זאת רוצים לסמוך שאין חוששין לזרע האב, עכ"ל, ונדבר קודם מבחינת ההלכה איך שהבין כבודו דברי החת"ס, ואח"כ נדבר מהמציאות שאינו כמו שחושב כבודו.

הנה טעה בהבנת דברי החת"ס טעות גמורה, שאדרבא מבואר מדברי החת"ס שאין שום נפקא מינה אי הזכר השפיע על צורת הולד או לא והעיקר דלפי מאן דס"ל שחוששין לזרע האב הוא גם באינו ניכר כלל על הולד שאביו טמא רק החת"ס כתב שאם לא רואים בולד שום שינוי לא מסתברא שהוא צאצא של האב הטמא ורחוק הדבר שהוא צאצא של הטמא ונתלה אותו שהוא מהרוב שהאבות הטהורים עי"ש מפורש בדבריו הקדושים, [וכבר כתב מרן שבט הלוי שהיתר

מכתב הגר"י קפלן שליט"א

ג

זה לא שייך בהעופות מבתי החרושת ונתבאר היטב בקונטרס מסורת טהרת עופות אבל סברתו שחשב שכשאיין האב ניכר בולד אינו אוסר בזה אדרבא דעת החת"ס איפכא וכמוש"כ...].

ובענין מה שכתב המציאות מה שעשו "אלו שהביא את העוף החדש" כל מה שכתב פשוט לא נכון במציאות ואם ירצה להתעניין באמת ובתמים יוכל לדעת הכל כי אין שום סודות רק כבר כתבתי שלא רצה כבודו לדעת ולשמוע. ועכ"פ מדובר בתרנגול מאזור ברקל נקי גם מצד האב וגם מצד האם.

י"ד) עוד כתב: "גם ידוע הנאמר בגמרא נאמן הצייד לומר עוף זה התיר לי רבי הצייד, וכתב הש"ך, אבל אינו נאמן לומר עוף זה התיר לי רבי החכם, עכ"ל, ונתכוון כבודו להביא שאין נאמנות לאלו שמעידים מפי גדולי הדור על כשרות התרנגול הרגיל בכל תפוצות ישראל מפני שמעידים מפי חכם ולא מפי צייד, אבל הוא טעות חמורה וראה רק תחילת דברי הש"ך ובש"ך כתוב ההיפך הגמור ממה שחשב שבהמשך כתב ומ"מ אם ת"ח מעיד על עוף שמקובל הוא שטהור ובפרט האידנא שאין לנו צייד אלא מסורת, הרי להדיא שהת"ח מעיד על המסורת, ועיי"ש בפרמ"ג שכתב שכשמעיד מפי חכם אפשר שהחכם סומך על סימנים בלבד אבל כשחכם מעיד על מסורת פשיטא שנאמן.

ט"ו) עוד כתב והנה גברא המבקש עילום שמו הנה כבר נתפרסם שמו ומדבר דברי הבלים הרבה ותמוה היכן הגברא רבא דיד'.
ט"ז) עוד כתב: "לפני מאה ושלושים וחמש שנים פרסמו כי ההעדפה בעוף ברקל הוא בגלל הביצים העגולות שהוא מטיל", הנה הגברא רבא לא יודע להבין דברים פשוטים שכתוב בספריהם כי יש, בין הביצים שהם כד חד ב' סוגים אחד שמתחיל להשתפע ממש מלמטה והוא בשפוע עד למעלה והב' שלמטה הם כעיגול ואח"כ לאחר כשליש ביצה לערך מתחיל השיפוע ונעשה חד, והרבה פעמים הביצה שמתחלת להתשפע בכשליש הביצה היא יותר חדה בסוף מאשר הביצים שמשופעים מלמטה וכך הוא הברקל שיש לו יותר חלבון כי השפוע אינו מתיל מלמטה ממש אבל הוא בצורת כד חד הטוב ביותר וכבר בדקנו עשרות אלפי ביצים של ברקל טהור והוא כד חד הטוב ביותר.

י"ז) עוד כתב: "לפני מאה ושלושים וחמש שנים פרסמו כי ההעדפה בעוף ברקל הוא בגלל הביצים העגולות שהוא מטיל", הנה הגברא רבא לא יודע להבין דברים פשוטים שכתוב בספריהם כי יש, בין הביצים שהם כד חד ב' סוגים אחד שמתחיל להשתפע ממש מלמטה והוא בשפוע עד למעלה והב' שלמטה הם כעיגול ואח"כ לאחר כשליש ביצה לערך מתחיל השיפוע ונעשה חד, והרבה פעמים הביצה שמתחלת להתשפע בכשליש הביצה היא יותר חדה בסוף מאשר הביצים שמשופעים מלמטה וכך הוא הברקל שיש לו יותר חלבון כי השפוע אינו מתיל מלמטה ממש אבל הוא בצורת כד חד הטוב ביותר וכבר בדקנו עשרות אלפי ביצים של ברקל טהור והוא כד חד הטוב ביותר.

י"ח) עוד כתב: "בנוסף יש ספרות על כמה הכלאות שהברקלס" עבר, כבר נתבאר היטב בקונטרס מסורת טהרת עופות שכל כתבי עכו"מ היו ידועים לעסקנים ולרבנים ודקדקו להביא ברקל בלא ערבוב ועי' בארוכה בקונטרס מסורת טהרת עופות.

י"ט) עוד כתב: "מבואר בפרי מגדים שפ"ד סק"ב שבמקום שיש מסורת לאיסור לא תועיל שום מסורת להיתר ואפילו מאה עדים והנה העיד השו"ב ברקוביץ כי לפני כ' 20 שנה אמר לו חבירו שוחט מבוגר שהברקל מקובל העוף טמא וכן שמעתי מכ"ק בשם שני שוחטים ותיקים שהעוף הזה מקובל כעוף טמא" הנה כל דבריו כאן איני מתחיל להבין שהמדובר בפרמ"ג הוא שיש מקום ששם מקובל ששם יש מסורת על עוף שהוא אסור אבל לא על שוחטים שאומרים ששמעו שזה עוף טמא ויש עשרות שוחטים שמעידים שכאן יש על זה מסורת ופליאה על כבודו איך הבין דברי הפרמ"ג, ובפרט שכבר נתפרסם שהשוחט ברקוביץ כתב פעם כך ופעם כך וכל עצם הדבר שיש מסורת של טמא על ברקל הרי נראה לכל שהוא שקר כי מי מהשוחטים ידע מהשם ברקל שהרי אינו אלא התרנגול הרגיל אצל כל ישראל במושבם וא"כ הם מעידים שכל ישראל לדורותם אכלו עופות טמאים וניכר שהכל שקר.

כ) עוד כתב: "גם ידוע אשר גדולי עולם חששו מצבע כעין שחרות במקור ושינוי בצבע הרגלים, ענין זה של שחרות ברגלים אינו נכון הם אינם שחורים הם כהים בכל העופות בפולין בליטא בהונגרי' ובכל המקומות שכל העופות הצבועניים רגליהם ג"כ כהים וזה מפורסם מאד ובכל ספרי העופות כתוב כן. והרגלים בהירות כולל הצהובות הם מהעופות מהמזרח הרחוק שאינם במסורת או מהלגהורן שהוא מאירופא ויש לו רגליים בהירות וכ"ז דברים מפורסמים שהכהות ברגלים הוא מחמת כהות העוף שהרגלים תלויים בעוף כהה או עוף בהיר.

ומה שכתב שחששו מצבע רגליים או מקור כעין שחור יש ב' טעויות הא' שמדובר בשחור ממש וגם שהמדובר באווזות ולא דיברו בתרנגולים ולמעשה כאן אין לא מקור שחור ולא רגליים שחורות.

כ"א) בענין חולק את רגליו כבר נתפרסם מהגרש"י הירש והגר"א ברנסדורפר שהעופות בבית המטבחים עומדין בדיוק כמו הברקל ואינו נקרא חולק את רגליו כמו שמצורף כאן המכתב שכתבנו כבר.

וכל בר דעת מבין שא"א לאכול מפאבריק שמייצר עופות ככל העולה על רוחו ומה מעלה כבודו על הדעת שהגויים למדו סי' פ"ב בשו"ע יור"ד ונוהגין ע"פ זה וכידוע שיש גם אנשים שמכחישים שהי' שואה כן הדבר הברור הזה שיש פאבריק שעושה ככל העולה על רוחו ויבוא מאן דהוא להכחיש ולומר שהם משתמשים רק בעופות שבמסורת וכבר נתבאר בארוכה אמיתת הדברים בקונטרס מסורת טהרת עופות, ואדרבא אם יש לכבודו דברים להבינו אשמח לשמוע.

סוף דבר אינני מבין דבריו כלל, ואולי יאות להביני ואפשר ששמע שהטעו את כבודו בידע הדברים לאשורם

כ"ז כתבתי בחפזי

ועוד חזון למועד

יחזקאל הכהן קפלן

יחזקאל הכהן קפלן

בימים האחרונים נתפרסם מכתב של הגאון המפורסם שליט"א רב העיר בני ברק בענין שערוריית העופות המתחוללת לאחרונה, שכתבו אל כ"ק האדמו"ר מהר"א מסאטמאר שליט"א, ומנגד התפרסם מכתב תגובה על זה מאת הרב יחזקאל הכהן קפלן שליט"א, רב השחיטה אברכים כולל חזו"א. ראיתי אנשים המחזיקים באמתחתם את שני המכתבים, ודנים ומתפלפלים הצדק עם מי, ומתקשים להכריע ביניהם.

יען כי התורה ציוותה עלינו לגמול חסד ולעזור איש את רעהו, באתי בזה לקיים מצוה זו ולעזור למתלבטים להבין על מה נטוש הויכוח.

ונקדים בזה שכותבי שני המכתבים הינם אישים תורניים חשובים ביותר. האחד הוא רבה המפורסם של עיר התורה והחסידות בני ברק, אשר מלבד גדלותו בתורה ובהוראה וכל תפקידיו בשמירת העיר מכל משחיתיה ומחבליה בכל תחום רוחני, ועומד בראש מערכות כשרות עירובין ומקואות באופן הנעלה ביותר בעולם כולו, עומד הוא בראש מערכת שחיטה השוחטת עשרות אלפי עופות מדי יום ביומו מבלי להחסיר פרט כלשהו מהידורי הכשרות, והיא נחשבת לשחיטה הציבורית המהודרת ביותר בעולם כולו, ונסיונו עולה על כל בני דורנו. ועדיין מהדהדת באזנינו דרשתו המפורסמת של מרן פוסק הדור הגאון בעל שבט הלוי זצללה"ה שאמרה בתום השלשים לפטירת אביו הרב זצללה"ה במעמד אלפי תושבי עירנו וכותב השורות בתוכם (הרב קפלן שליט"א, אף אם כבר היה בעולם בתקופה ההיא, בודאי עדיין לא הגיע לעונת הפעוטות), והבהיר מרן שבט הלוי זצללה"ה בשפה ברורה כי התורה הורשה את רבנות העיר לכבוד הרב שליט"א, אשר כבר התמחה מאוד בעניינה בחיי אביו הרב זצללה"ה ובפרט בענייני זביחה עירובין ומקואות, וקרא לכל החוגים והעדות בראשות רבותיהם להטות שכם בזה ולקבל עליהם את הרב החדש שליט"א, והכריז בקול גדול שלא יעלה עליך פורץ גדר לעולם.

לעומת זאת, הגאון הרב קפלן שליט"א, אע"פ שאינו גדול ממנו בחכמה ובמנין (בשנים) וההבדל הוא לעין ערוך, ומערכת השחיטה שלו אינה מספקת עופות לרבבות אנשים בכל יום אלא למתי מעט, מכל מקום מבין השורות שבמכתבו נראה שהוא בעל רוח הקודש בדרגה עילאית, וגם יש לו הבנה ברורה בדרכי עיר וקדיש רבינו הבעל שם טוב הקדוש ז"ע ובמידת זהירותו ממאכלות אסורות, ויודע להשיב מלחמתה של תורה שעה גם נגד מי שגדול ממנו בחכמה ובמנין ולהוכיח שאינו מבין את דברי הש"ך והחת"ס וכו', ולהגדיר מסורת טהרה בעופות מהי.

גדולתו ברוח הקודש ראינו במש"כ במכתבו (אות י"א) שהרב שליט"א לא דיבר כלל בטלפון עם האדמו"ר מהר"א מסאטמאר שליט"א אלא עם הגאב"ד נירבאטור שליט"א, ומנא ידע אם לא ברוח הקודש, אבל לכולהו אית להו פירכא, כי אמנם דיבר בטלפון עם הגאב"ד נירבאטור שליט"א ביום ב' כ"ב מנ"א, אבל כשבוע לפני כן דיבר ג"כ עם כ"ק האדמו"ר מהר"א מסאטמאר שליט"א.

עוד כתב (באות ו') שהבעש"ט הק' בנידודיו אכל עופות בלי מסורת, אלא בדק את העופות אם נראים בערך כמו העופות הנאכלים במקומו, וכמו שעופות הבראקאל נראים בערך כמו העופות הערביים שאכלו בכל מקום. ותמיהני איך מעיז אברך צעיר בן דורנו שאין לנו מושג כלל בקדושת הבעש"ט הק' ותלמידיו הקדושים, להעיז לכתוב כדברים האלה, וכי יעלה על דעתו שהבעש"ט אכל מה שלא ראה עליו שם הוי"ה ב"ה. ובודאי מקום הניחו משמיה להכשיל את הרחוקים מדרך הבעש"ט לתלות בו את טעותם ולהאכיל לישראל עופות על פי הדומה למסורת.

כתב כמה פעמים במכתבו (אות ד' ה' ו' ז' י') שעופות הבראקאל הם שנאכלו ע"י כל ישראל בכל מקומות מושבותיהם לפני מלחמת העולם השנייה. הדבר מתמיה, וכי מה שנאכל ע"י כל ישראל במשך כל השנים נכחד מכל בתי ישראל מסוף העולם ועד סופו, ולא נשאר יהודי אחד מדקדק במצוות בכל קצוות תבל שהמשיך לגדל ולאכול את העופות המסורתיים אלא מן השמים הכשילו את כולם לעבור לאכול עופות שהם בספק תערובת עופות טמאים, עד שנשכח זכרם לגמרי ולא ידעו מה הם העופות בעלי המסורת. ומתואר בקונטרס מסורת טהרה עופות (עמ' י"ט-כ"ב) שהוצרכו לחפש במדינות שהיו קומוניסטיות ולנסוע אלפי מילין למקומות נידחים, ולהגיע לתערובת העופות באנגליה, ולברר אצל הגויים מה הם העופות שבמסורת נכרית, עד שמצאו בבלגיה עוף בראקאל ודימו לעצמם שהוא העוף הערבי שנאכל בכל תפוצות ישראל, ונאכל גם בארה"ק עד לשנת תשט"ו.

ואם כן תמה תמה אקרא, הרי הגאון שליט"א ראש בית דין של העדה החרדית, ששמו מוזכר פעמים רבות בקונטרס מסורת טהרה עופות כאחד העומדים בראש המערכה להחזיר עטרה ליושנה והשולחים לחפש עופות

תגובה למכתב הגר"י קפלן שליט"א

כשרים ברחבי תבל (ובמכתבו של הגאון הרב קפלן שליט"א לא נזכר שמו כלל וכלל), כינס בביתו אסיפת רבנים וגביית עדות אודות כשרותו של עוף הבראקאל, ועדיין לא מצא עדות שיש לעוף זה מסורת טהרה והורה שלעת עתה דינו כעוף טמא, וחזר על פסקו זה כעבור שבוע, כמודפס בגליון השבועי של דברי תורתו (פ' עקב וראה). וכי נעלם ממנו שהוא בעצמו אכלו לפני חמשים וששים שנה כאן בארה"ק, והיכן כל העדים המוזכרים במכתבו של הגאון הרב קפלן שליט"א? אלא שהם העידו על העוף הערבי הדומה לבראקאל, ומרוב השנים שעברו ומחמת גילם המבוגר טעו בדדומה. (וגם הגאון הרב קפלן שליט"א דימה כן במכתבו באות י'). והרי לפי הגאון הרב קפלן שליט"א גם עופות בצורה זו הנראים כך נחשב למסורת, אע"פ שאינם אותם עופות. ובאמת לא נמצאו עדים שאכלו בני ישראל עופות בראקאל, כי אם לגבי עשרות השנים האחרונות שהוא נאכל במדינת תורכיה.

ואלו שהביאו את עוף הבראקאל החליטו לגדלו ולשווקו ולנסות להחליפו בעוף הקיים כהיום בכל השחיטות, מבלי להמלך ברבני מערכות השחיטות הגדולות כלל, לא בראב"ד של העדה החרדית שליט"א אשר למעשה לא הסכים לשחטו ולשווקו, ולא בגאב"ד בני ברק שליט"א אשר לא הסכים לשחטו ולשווקו, כי דימו בנפשם כי על סמך עדויות מפוקפקות ושמועות פורחות באויר יכריחו את כולם לקנות את תוצרתם, והעוף הנוכחי יעלם מהאופק החרדי בארה"ק. אבל למעשה טעו בשיקולם הכלכלי ונהפכה הקערה על פיה.

במכתבו (אות ב') כתב שמי שעורר ענין החשש עופות בלא מסורת בעופות הנאכלים היה רבינו הגדול גאון ישראל בעל שבט הלוי זצוק"ל, ובהמשך כתב שמתוך שראה הענין כשאלה כללית פירסם דעתו ברבים ללא חשש. הנה כל מה שכתב כאן הוא שקר גמור, כי מי שעורר החשש הוא הרה"ח ר' יחזקיה כהן שליט"א מחסידי ראחמסטריווקא (והוא בעצמו אוכל עד היום עופות רגילים משחיטתו של הרב לנדא שליט"א כי כן הבין מתשובות הרבנים אליו, וכשל עוזר ונפל עוזר), ופנה למרן בעל שבט הלוי זצלה"ה לחוות דעתו על ממצאיו, והשיב שלפי ממצאיו עלינו להתעורר ולעמוד בהשגחה גמורה שלא להביא עופות רק ממקום שהוא בדוק מחשש תערובת מינים. וכתב לו מכתבו זה בחודש מנ"א תשנ"ח אבל לא פירסם כלום בזה לרבים להצילם ממכשול חמור כזה, וגם מרן בעל שבט הלוי זצלה"ה בעצמו אכל מהעופות הרגילים עד סוף ימיו ממש ולא ביקש לחקור מהו מקור העופות ואולי מאכילים אותו תערובת עופות טמאים, כי במה שנוגע לעצמו ולישיבתו הרמה ישיבת חכמי לובלין סמך בעינים עצומות על רב העיר שליט"א שבודאי חקר את הדבר ולא יצא מכשול מתחת ידו, ולא הביע אפילו פעם אחת בכל השנים את רצונו שיבשלו עיבור עופות אחרים או בשר אחר. ורק כשנדפס ספרו כעבור ארבע שנים הכניס בו גם מכתב זה, שיש בו ענין לבעלי הוראה והשגחה. ואילו היו דברי הגאון הרב קפלן נכונים, היה לו למרן שבט הלוי זצלה"ה לכנס עצרת גדולה בחודש אלול תשנ"ח ולעורר את הציבור שאוכלים עופות שכשרותם מוטלת בספק, ולהודיע ברבים שהפסיק לאכול ולהאכיל לתלמידיו עופות אלו וממנו יראו וכן יעשו, ודי בזה.

עוד כתב (באות ד') שהשבט הלוי זצ"ל והגר"נ קרליץ שליט"א העידו לפני עשרים שנה שהם הם העופות שבמסורת שאכלו בכל תפוצות ישראל כמו שמבואר בקונטרס מסורת טהרת עופות. הנה, במש"כ הגרמ"ש קליין שליט"א בקונטרס מסורת טהרת עופות (עמ' ס"ט) שמרן שבט הלוי זצלה"ה היה יכול להכיר אדם שלא ראה אותו ששים שנה והכיר את העופות הללו שגידלו אותם בחצרות לפני המלחמה, הנה תלמוד ערוך הוא שיש הבדל ביניהם, וכדאמרין בגמ' (חולין סג:) אלא אי אמרת רבו חכם בשלמא שמייהו גמיר להו אלא אינהו מי ידע להו, ופירש"י כלום מכירן שלא יהא אחד דומה לזה והוא טמא. כלומר, החכם יושב ספון בביהמ"ד או בחדרו על התורה ועל העבודה, ואינו בקי להכיר עופות בטביעות עין, ועלול לטעות בעוף טמא, משא"כ צייד הנמצא בין העופות כל היום (ולפי זה הוא הדין חכם הנמצא שעות רבות בבית השחיטה). ועל זה הביא הש"ך בשם מהרש"ל, דלהעיד על מסורת נאמן גם החכם, וצריך לבאר דהיינו באופן שאין עיקר עדותו מיוסדת על טביעות עין והבחנה דקה בין עוף לעוף (ולא טעה ח"ו הגאב"ד ב"ב שליט"א בהבנת דברי הש"ך), וכבר כתבנו שרבים טעו בין העוף הערבי לעוף הבראקאל. ואגב, כשמרן בעל שבט הלוי זצלה"ה אמר כן באופן פרטי לאדם אחד, לא עלה על דעתו שאומר כן כהוראה לכל בית ישראל להחליף את העוף הקיים בעוף זה בלי בירור נוסף. במכתבו של הגאון הרב קפלן שליט"א (אות י"א) כתב על רב שהעיד על עוף שיש לו מסורת טהרה, שלא עלה על הדעת שחושב לסמוך עליו כלל, כל שכן בנידון דידן לעשות מהפכה כזו מסוף העולם ועד סופו לא היתה דרכו בהוראה של הגאון שבט הלוי לומר הוראה כזו לאדם אחד באופן פרטי, ולא לבוא בדברים עם הרבנים הנוגעים בדבר, ואח"כ לפרסם הוראה לרבים.

והנה, כאשר ביקר הגאב"ד דב"ב שליט"א בלול בבית שמש ביום כ"ב מנ"א, נודע לו שעופות הבראקאל המכונים אצל הרב קפלן שליט"א עופות עם מסורת טהרה, מוכלאים כאן בארה"ק עם עופות זכרים מסוג קורניש, שלדידהו אין להם מסורת, והרי זה שוד נגד השמש. כשנתפרסם הדבר ברבים, מיהר להשיב (אות י"ג) שאין זה נכון, כי מדובר בתרגול מאיזור בראקאל נקי גם מצד האב וגם מצד האם. אינני יודע אם הגאון הרב קפלן שליט"א ברוב גאונו

תגובה למכתב הגר"י קפלן שליט"א

לא הבין את דברי הגאב"ד שליט"א, או עושה עצמו כאינו מבין, כי לא השיב ממין הטענה כלל, כי הטענה אינה על מה שהביאו מחו"ל אלא על הנעשה בסתר כאן בארה"ק, כשהרבנים המכשירים סיימו את תפקידם בהבאת העופות לארה"ק, ואילו על הנעשה כאן אין השגחה כלל, ורק הגאב"ד שליט"א דב"ב גילה זאת כי הגיע בפתע פתאום, בלי להפגש עם הגאון הרב קפלן שליט"א לפני כן כדי שיטשטש את העובדות, ונודע לו על ההכלאות הנעשות כאן בארה"ק. ושוב כתב הרב דשכונת אור החיים שליט"א השוהה בשווייץ, עם עוד כמה רבנים שאינם מבקרים במקום הכלאת העופות, שמה שכתב הרב לנדא אין הדברים נכונים, כנ"ל. כמדומני שלא ראה הגרמ"ש קליין שליט"א כן אצל מורו ורבו בעל שבט הלוי זצלה"ה שיפרסם ברבים כזה מכתב מזלזל במרא דאתרא שליט"א, ובפרט ממקום שהותו בשווייץ בלי לדעת את המציאות כלל, ובפרוס חודש הרחמים והסליחות.

הגאב"ד דב"ב שליט"א כתב שמסתמא סומכים עצמם על שיש שם גם זכרים מעופות בראקאל, ואע"פ שיש גם זכרים מעופות קורניש, חושבים שאפשר לתלות להקל, וכתב שהוא נגד פסק החת"ס (ולא טעה ח"ו בהבנת דברי החת"ס).

אודות המבואר בספרי מחקרי חכמי האומות, איני מבין בזה ואינני כותב בענין זה, אבל ראיתי סתירות בדבר, כי בקונטרס מסורת טהרת עופות בעמ' י"א כתבו בשם הגוים נגד עופות קורניש שמשתמשים בהם בעצמם, ועי' בעמ' י"ב מש"כ בשם הגוים נגד עוף רוק, ומאיך גיסא בעמ' נ"ג-נ"ד כתבו בביטול על מה שהגוים העידו על עוף הבראקאל.

אודות העופות שכל ישראל אוכלים זה שנים רבות, ומהם אכלו כל הצדיקים לדורותיהם ובודאי לא נכשלו במאכלות אסורות כמו שאמרו חז"ל שבדבר מאכל אין הקב"ה מביא תקלה על ידם, כבר כתב הגאב"ד דב"ב שליט"א במכתבו שאין שום הכלאה אחרת לאפרוחים. ודבר שכתב בפשיטות ובבטחון חזק כזה, נוטל הוא אחריות מלאה גם בעלמא דקשוט על דבריו, מתוך נסיון של למעלה מששים שנה שעוסק בענין טהרת העופות המובאים לארה"ק. וכל הנכתב בניגוד לזה נכתב בלי אחריות אודות העופות הללו, וכדרכם של מטילי מום בקדשים ומוציאי לעז על הדורות הקודמים, כפי שכבר נעשה בכמה ענינים ואכמ"ל.

בשו"ת קנה בשם (ח"ד סי' מ"ו) כתב אודות התרנגולות המטילות ביצים לאכילה, שיש פקפוקים אודות הכלאות (דלא כמש"כ במסורת טהרת עופות עמ' ד', אלא כמש"כ בעמ' ו' לענין המטילות לגידול אפרוחים) וז"ל, ומעתה אם נכונים הדברים, לא לבד אותם התרנגולים אסור לאכלם, אלא גם אין לנו שום ביצה מותרת לאכילה, והוא דבר שאי אפשר לעמוד בו, ועוד והוא העיקר, דודאי לא ניתן להאמר שכלל ישראל כולו בעבר ובהווה נכשלים ח"ו באכילת אפילו רק חשש דברים טמאים, גם כי אין לנו כהיום שום מוצא בזה כי סדנא דארעא חד הוא וכמעט הוא מן הנמנע למצוא כהיום תרנגולים כאלו שאין עליהם חשש מורכבים מכל מיני וסוגי תרנגולים. עכ"ל. והכריע בתשובתו שם להתירא, וכידוע גם הוא אכל תרנגולים וביצים עד סוף ימיו.

ודברי הגאון ראב"ד העדה החרדית שליט"א לענין התרנגולים המצויים נדפסו בגליון השבועי של דברי תורתנו (פ' ראה), שהבשר והביצים כשרים לאכילה ואין בהם שום נדנוד חשש ויש להם מסורת, ובאשר לעוף הבראקאל יש פקפוקים אם יש עליו מסורת וכן על הסימנים שלו, ולכן יש לאסור בינתיים, וכל שכן שלא להמיר ישן בחדש.

הרי כאן דברים ברורים שדעת גדולי ישראל זצלה"ה ויבלחט"א שליט"א, שאע"פ שהיו שמועות ופקפוקים שלא נתבררו להם, אע"כ הדרך הישרה להלכה ולמעשה וכמו שנהגו בעצמם, לאכול אך ורק עופות ממה שנהגו לאכול בעשרות השנים האחרונות ודינם כעוף טהור עם מסורת, ולא לחפש עופות חדשים המלאים ספקות ופקפוקים. ואודות גדולי ישראל שלא הובאה כאן דעתם, הנה בעוה"ר דעת הגאון אב"ד דהעדה החרדית שליט"א והגאון אב"ד דרמת אהרן שליט"א אינה ניתנת לבירור מחמת מצב בריאותם, וכשיזכו לרפו"ש מן השמים בקרוב ויוכלו לעיין בדבר מכל צדדיו, אזי נוכל לדעת את דעתם, כי אסור לסמוך לדינא על שמועות פורחות באויר בשמם שלא נאמרו באופן ברור הלכה למעשה לכל בית ישראל.

כמדומה שבזה יצאתי ידי חובתי לעזור לנבוכים ולהעמידם בקרן אורה באשר לשני המכתבים, ואחתום בכל חותמי ברכות, ונזכה לכתובה וחתימה טובה ושנה טובה ומתוקה בלי מכשולים ח"ו, אנא זעירא דמן חבריא.

בס"ד

לכבוד ידידי הנכבד ה"ה הרב ישראל ט. שליט"א החפץ בעילום שמו

היות ונתפרסם שאפשר לזכות כעת במצוה נדירה של 'עזוב תעזוב עמו' באתי גם אנכי לזכות בזה ולבאר את הצד השני...

ראשית, תמוה בעיני מדוע כל המצדדים בשיטת רבה של בני ברק בוחרים לדבר בעילום שמם? גם האי גברא רבא המצוטט במכתבו של הרב לנדא שליט"א, וגם אתה שבחרת בעילום שמך...

ויש לי בזה שני צדדים. א. כיון שהטענות חלושות ושדופות, מתביישים הכותבים לעמוד מאחורי דבריהם. ב. כי כשרוצים ללגלג ולדבר בצורה לא ענינית דהיינו לכתוב פאשקוויל, אז יסתר איש במסתרים, ודי בהערה זו.

ומ"מ כיון שכנראה דעתם כי המכתבים צריכים להיות דוקא בהשמטת הכותב, על כן אני מקבל עלי את דעתם בזה.

ולעצם מכתבך:

א. היות שהקדמת בדברך לגחך על איך אשר יבוא האזוב שבקיר לדבר את הארז בלבנון? אענה גם אני חלקי בזה בכל הכבוד הראוי:

אכן, הרב לנדא שליט"א הינו מומחה כשרות גדול ביותר, שדורנו חייב לו רבות בעמידה על משמר כשרות המאכלים, אך בענייני הלכה ידענו תמיד (ועכ"פ קיווינו תמיד) שכשיש שאלה גדולה וסבוכה בענין ציבורי הנוגע לכלל ישראל, הרי הוא שואל ומתייעץ עם גדולי וזקני פוסקי דורנו הגר"ש וואזנר זצ"ל ולהבחיל"ח הגר"נ קרליץ, גם ביודעי ומכירי קאמינא ששלח לברר אצל בעל המנח"י זי"ע כמה עניינים הלכתיים טרם קבלת החלטה, ואדרבא תמיד אמר שחלק ההלכה וביורור הסוגיא לעמקה אינו החלק שלו, ומקום הניחו לו מן השמים להתגדר בו באשר מומחיותו הוא בפיקוח על יישום ההנחיות ההלכתיות, ע"כ לעצם הסוגיות ההלכתיות לא דן ולא דק בהם.

ואכן זו דרכו בקודש כל השנים, לשמור ולנצור את הנחיות ההלכה המחמירות באדיקות ובקפדנות יתר כפי שידוע בכל העולם שקפדנותו של הרב לנדא בהשגחה הינו מן המפורסמות שאין צריך ראי', וזה מה שגורם לכל ירא שמים מרבים לסמוך על כל מה שמתנוסס עליה חותמתו של הרב לנדא, אולם שוב, בחלק המהותי של ההלכה אף פעם לא התערב, ואדרבא זוכרני שפעם אחת שלח לשאול את הגרי"י פיישר זצ"ל בענין פתיחת הבקבוקים בשבת, וידועים חליפות המכתבים שהיה בינו לבין מרן בעל "קנה בשם" הגר"מ ברנדסדורפר זצ"ל בענין הזריקות ושאר ענייני כשרות שהיה נצרך להם הכרעה הלכתית מגאון ופוסק בקנה מידה גדול.

והגע עצמך, הלא לא ראינו ממנו אף פעם תשובה מנומקת להלכה לפרק סוגיא הלכתית סבוכה ולדון בה מכל עבריה, וכי ראית מימך שמאן דהוא הריץ אליו שאלה להכריע בענין הלכתי העומד הפרק? או האם בשאר עניני הרבנות של העיר כגון מכירת חמץ ועשיית פרזבול וכדו' האם פנו רבני וחכמי העיר אליו או למרן הגר"ש וואזנר זצ"ל? וסתם שאלה, האם ראית איזה שהוא ספר הלכה או כל חיבור אחר שביקש הסכמה ממנו? ואגב, גם בגליון היוצא מבית מדרשו ה"ה 'פעמי יעקב' תוכל לראות כי כח

תגובת אחד הת"ח שליט"א לתגובה הנ"ל

פלפולו אינו בחלק ההלכתי של סוגיא בהלכה כי אם בחלק המעשי והפרקטי שאין בזה שום חולק שבדבר זה הינו מומחה גדול ועצום אשר לכן כל בית ישראל היראים נסמך על השגחה שלו. והאמת הברורה היא, כי ענין מסורת העופות נידון תמיד בגדולי הדור כהגה"ק ה'בית שלמה' ה'חת"ם סופר' ה'דברי חיים' הרה"ק ממונקאטש וכיו"ב, שאף שלא ניהלו גוף כשרות מימיהם ולא היו בקיאים בהעמדת חוקרים ושוטרים על מציאות העינים, מ"מ גבו עדות ופילפול בסוגיא זו המסורה לגדולי הדור בדווקא, ולכן גם דיברו בסוגיא זו מרן ה'מנחת יצחק' (קודם שכהן כרב העדה החרדית) ומרן בעל 'שבט הלוי' והדברים ברורים לכל מי שאינו מחפש להתעקש.

ואדרבה, מפרשיה זו גם הגעתי למסקנא, כי בעיניי כשרות המאכלים לא די שיש מנהל כשרות משגיח קשוח וקפדן, שללא ספק משביח עד מאד התוצאה כיון שבעלי המפעלים מפחדים ורועדים מביקור פתאומי וכדו', וכן מומחה כשרות הבקי בידיעת חומרי הגלם וסודות הייצור וא"א לרמותו בזה, כי אם יש צורך גם שבראש מערכת כשרות שבני ישראל היראים וחרדים לדבר ד' מסתמכים עליו, צריך לעמוד רב ת"ח גאון ופוסק בעל שיעור קומה היודע לדון לגופם של הלכות ולהכריע ע"פ התורה וע"פ השו"ע, ולא די בזה שיועד לשלוח סוכני חרש ו'לתפוס' בעלי חנויות/מפעלים וכו' בקלקלתם, שכאמור גם זה דבר נצרך למאד.

ועכ"פ לעיניינו, לא הרב קפלן חולק על הרב לנדא בזה, כי אם הגר"ש ואזנר זצ"ל ויבלחט"א הגר"נ קרליץ שליט"א וגאב"ד העד"ח ירושלים הגרי"ט ווייס שליט"א שפירסם כן במכתבו משנת תשע"ג, וגם מגדולי הרבנים בדורנו שפירסמו דעתם בזה והרב קפלן רק היה נושא כליהם במכתבו, ואף שאולי הפריז על המידה בדברי ביקורת, ובאמת אין דעתי נוחה מכניסתו לדברים טפלים כגון עם מי דיבר הרב לנדא וכדו', אך מ"מ בעיקר מכתבו נשא ונתן כדרכה של תורה (שלא כמו מכתבך שבעיקרו דברי לגלוג והשקפה טהורה).

ב. וע"ד דברי הקינטור כי הבעש"ט אכל על סמך שראה שם הוי"ה על העוף, ורצה בזה להפוך את המלחמה למלחמתם של תלמידי הבעש"ט והנודע ביהודה, שכידוע זהו עיקר כוחם של אנשי חצרו של הרב לנדא, שכל המציץ ואומר ביקורת נגד רבה של בני ברק, מיד נשלף הנשק העתיק של חסידים ומתנגדים, אשר מזה מובן כי כל חסיד חייב מיד להחזיק בדבריו של הרב לנדא, כי הרי מלחמת קודש היא, וצריך להיות יד החסידים על העליונה... וכואב הלב איך מצליח השטן במלאכתו זו להפוך כל ענין הנוגע להלכה והנהגה – למחלוקת פוליטית עם 'לשיטתו' כידוע ומפורסם לדאבונינו.

אך מלבד זאת איני כועס על המלגלג אלא על בורותו, שלא ידע משא ומתן בדברי האחרונים אם אפשר לסמוך על רוה"ק בעיניי הלכה, ובפרט בעיניי כשרות המאכלים כגון חלב עכו"ם או עוף ללא מסורת וכדו', ואין ספק כי הבעש"ט הקדוש לא סמך על רוח קדשו ועל שם הוי"ה השורה על העוף, אלא שבדק את כשרות המאכלים גם כן ע"פ גדרי ההלכה, וסומך אני על המחפשים בקומפיוטע"ר שימצאו מיד דברי האחרונים בזה... ותמה אני על הכותב שלא ידע על רבו שהוא אדמו"ר ידוע ומפורסם, כי אינו אוכל כבר עשרות בשנים בשר עוף, ואולי באמת הוא משום שאינו רואה עליו שם הוי"ה, וא"כ זה ריעותא גדולה כמובן...

ועכ"פ בשביל להסביר כוונת הרב קפלן גם להדיטות, אבאר דבריו, כי הרי ידוע שחכמי הדורות הלכו בגלות למקומות נידחים שלפעמים לא דרכה בהם רגל ישראל, ועכ"ז לא נמנעו מלאכול עופות באותו מקום אף שלא הכרנו את אבי אבות התרנגול דהתם, כי המסורת אינו על 'אבותיו' של 'אותו תרנגול'

תגובת אחד הת"ח שליט"א לתגובה הנ"ל

שאנו באים לאכול, שהרי אין לנו שום אפשרות לדעת את כתב יחוסו, אלא על 'מינו' של אותו תרגול שדומה בטבעת עין לאותו המין הרגיל בו.

ג. מקשה במכתבו 'וכי נכחדו כל התרגולים מן הארץ לבד הבראקל'?

ומדבריו נראה שלא ראה מאורות מימיו ויצא לכתוב קודם שראה כלל על מה הוא כותב... הרי בבירור דיברו גדולי ישראל בזה כי כל העופות בחמישים שנה האחרונות עברו עיבודים תעשייתיים, ואינו כמקודם שגדלו בחצרות הבתים לאלפים ורבבות, ועכשיו נמסרו כל התרגולים בידי המפעלים שעושים בהם כטוב בעיניהם, ואדרבה כדאי יהיה אם תבדקו בקונטרס מסורת העופות מה שכתבו בזה גדולי ישראל, ובודאי ישתנה דעתכם ע"ז, ואכן קשה היה למצוא עופות שלא נגעה בהם יד התעשייה, ורק אצל משוגעים לאותו דבר ה"ה 'אגודות משמרי העופות' היה אפשר למצוא תרגולים כאלו, אשר לא רק שלא היו תעשייתיים - ומשום זה לבד היה מותר דליכא בזה ריעותא, אלא אף יש למגדליהם אינטרס עיסקי מובהק שלא לערב בו שום מין אחר, ובודאי לא נעלם מכם פסק מפורש בשו"ע דאומן לא מרעי אנפשייהו.

ד. ולעצם עוף זה, הדברים פשוטים כביעתא בכותחא שהוא העוף שהיה נאכל קודם לכן בכל תפוצות ישראל, אלא שמחמת רגילותם של אנשי דורנו בתרגולות התעשייתיים, נדמה להם עוף ה'בראקל' למשונה, אולם כל השוחטים המבוגרים אשר זוכרים עדיין את העופות החצריים, מעידים בפה מלא כי זה העוף היה העוף הרגיל, ואם תרצו צאו לרחובות קריה ותראו שמותיהם מתנוססים ע"ג לוח המודעות, ואף שהיו כמה שוחטים שניסו להטעותם בתמונת עוף אחר, עכ"ז מיד כשהעמידום על טעותם כתבו מיד במכתבם כי הטעו אותם ובאמת עוף זה הוא העוף שהיה רגיל ביניהם.

אלא שבכדי לבטל העדויות התחדשו כאן כמה הלכתא גבירתא, חדא, כי אנשי טורקיה אינם נאמנים, ועוד, כי גם הרב וואזנר אינו נאמן כי לאו צייד הוא, ועוד, כי אמר דבריו ליחיד ולא לרבים (דהיינו שאמירתו לחברת מסורת העופות כי זה הוא העוף הטהור וממנו יביאו לכל עם ישראל, הוי אמירה ליחיד...) וביותר החידוש האחרון שנתחדש בבית מדרשכם חידוש נפלא של הגבלת גיל, כי המעיד צריך להיות דווקא צעיר כבן שלושים או ארבעים... כי אם הוא מבוגר קצת א"א לסמוך על דבריו כי אולי נחלש כח זכרונם, וא"כ סגר עלינו הדרך, כי מהיכן ניקח אנשים צעירים שיעידו על מה שהיה לפני שבעים שנה...

ה. ומה שכתבתם שלא נועצו במערכות הכשרות הגדולות, הרי משקרים בידעין, כי הרי כל המעשים נעשו ע"י וועד השחיטה של 'העדה החרדית' שהיא כידוע מערכת הכשרות הגדולה בעולם, ואיך יכחיש את החיים כאשר יש עמנו גם מכתבים של רבני העדה בנידון, וגם העוסקים בדבר היו רבנים ומשגיחים מטעם העדה החרדית, כהרה"ג שלמה יודא הירש שליט"א והרב אהרן ברנסדורפר שליט"א והרב אברהם בער ליטמאנאוויטש שליט"א, והר' שלמה ציפפער ועוד.

ו. ולענין מה שכתבתם בשם ראב"ד העדה החרדית, הרי יש מכתבו לפנינו משנת תשע"ג שבו מעיד נאמנה כי העופות התעשייתיים יש בהם חששות וז"ל שם: **מאחר שנתברר לנו שעניין גידול מקור העופות נעשה במפעלים בחו"ל בחשש תערובת עופות בלא מסורת עכ"ל**, וגם חתם לחברת 'מסורת העופות' כי עופות שיובאו על ידם [שהוא הבראקל] ישווק בלעדית ע"י ההכשר דעדה החרדית, וא"צ כאן לעדות שמיעה אלא מפי כתבם ממש, וכעת כנראה רוצה הראב"ד דשם לברר שוב הענין כדרכה של תורה, ואין זה מכחיש המפורסמות כי גם הגר"נ קרליץ שליט"א וגם מרן ה'שבט הלוי זצ"ל העידו כי זהו העוף הטהור שהיה בינינו מעולם.

תגובת אחד הת"ח שליט"א לתגובה הנ"ל

ז. ומה שכתבתם כי מרן ה'שבט הלוי' לא חידש מעצמו ענין זה אלא שמע כן מהרב חזקיהו כהן, אמת הדבר שלא נתעורר מעצמו לזה כי לא ידע המציאות, אך כשאמרו לו המציאות וביררו לפניו דבר זה נתברר לו דבר זה ביותר עד שכתב בתשובתו שנתברר דבר זה מעל כל ספק.

ח. כן כתבתם שלא פירסם דבר זה ובעצמו אכל עופות, אמת נכון הדבר כי כל זמן שלא היה אלטרנטיבה, לא רצה להחמיר בזה וסמך על כמה קולות שישנם בזה ככתוב במכתבו הנדפס בשב"ל, ובזה היה ס"ל דלא כהגר"נ קרליץ שהחליט לאוסרו ולהימנע מלאכלו, אולם כתב להדיא שחייבים לשנות מצב זה כי א"א לבנות כשרות ציבורית על קולות כאלה, ואכן כשראה שאפשר לתקן דבר זה לא היה קץ לשמחתו, וכמו שהעיד תלמידו הגרמ"ש קליין שליט"א, ואדרבה בשנת תשס"ד כשנתפרסם ההיתר של הגר"מ בראנסדורפר זצ"ל, חשש הגרי"ב לכבוד זקיננו כי מעתה יאמרו התירו פרושים את הדבר, וירפה ידם מהתעסקות בתיקון זה, ע"כ אזר כגבור חלציו וכתב תשובה ארוכה הנדפסה בקובץ 'פעמי יעקב' לבאר החששות והפקפוקים שישנם בעופות שלנו, ובסיום מכתבו חזר וכתב: **ולא נכתבו הדברים אלא כדי לחזק ידי העסקנים, ולבקש מהמורים בעם שיראו לעמוד לצד אותם אשר באמתחתם פתרון למצב הדחוק הזה** ע"כ. ועל גליון מכתבו הוסיף מרן הגר"ש ואזנר זצ"ל לאשר דברי נכדו ולזרז התיקון בזה ע"ש.

ט. ומה שכתבתם לתרץ דברי הרב לנדא במש"כ בשם הש"ך, הוספתם בזה חטא על פשע, כי בדברי גאב"ד ב"ב היה מקום לתלות שלא ראה דברי הש"ך בפנים, דהרי עיקר בקיאותו בחלק המציאות והפרקטיק וכנ"ל, אך אתם מגלים פנים בתורה שלא כהלכה כפשוטו, ותורה חדשה מאיתך תצא כי המעידים על המסורת חייבים להיות דווקא ציידים או לכה"פ שוחטים... הרי המעיין בגמ' יראה שהיה ספק אם כוונת הברייתא לצייד או לחכם, דצייד בקי בידיעת העופות הטמאים ואילו חכם בקי בסימני כשרות, וע"ז הביאה הגמ' ראייה דהצייד נאמן בידיעתו מהא דבקי בהם ובשמותיהם, והרי אין ת"ח בקיאים בעופות וע"כ דמיירי בצייד הבקי בהם ובשמותיהם ומכירם שלכן הוא נאמן ע"כ תו"ד הגמ' שם, אבל בוודאי שעופות טהורים שבקי בהם החכם ומכירם, אין ספק שיהא נאמן עליהם, ולא חכם בלבד אלא כל יהודי המכיר העוף שדומה למה שהורגלו בהם נאמן. אלא שצייד מכיר גם המינים הטמאים שאינם מצויים כ"כ במקומות היישוב ואין הת"ח מכיר אותם ואינו יכול להכריע בזה אלא ע"פ סימנים, ופשוט, וע"ז כתב הש"ך שאם החכם מכשיר על סמך ידיעה ולא על פי סימנים ודאי דגם הוא נאמן, וכן ביאר בפשיטות בפמ"ג שם, דהא דאינו נאמן לומר רבי חכם אמר לי כי אולי התיר ע"פ סימנים, אבל כשברור שהחכם התיר ע"פ ידיעה לית מאן דפליג דנאמן, דטביעות עין דת"ח לא גרע מטביעות עין דצייד, וכל המעיין אף במקצת מהשו"ת"ם אשר נכתבו בזה יראה כי מעולם לא חיפשו אנשים מיוחדים שיעידו בזה, וכל אחד היה נאמן בטביעות עינו, ולזה כיוון הרב קליין שידוע שהיה להגר"ש ואזנר זצ"ל טביעות עין חדה מאוד.

י. מה שתמהתם על הגרמ"ש קליין ודעימיה למה כתבו כי אין דברי הרב לנדא נכונים במציאות, בזמן שהוא שוהה בשווייץ, דבריו מביאים לידי גיחוך, הרי הגרמ"ש קליין נמצא בסוד הענין זה זמן זמנים טובא ויודע בדיוק את מה מכליאים עם מה, וכי הוא צריך בשביל זה להיות בבני ברק? ודומה הדבר למי שיוציא לעז על הכשרו של הרב לנדא בזמן שהותו בחו"ל, האם יהיה רבה של ב"ב מחוייב להתאפק עד בואו אל ארץ נושבת? (ואולי אדרבה יש לומר לאידך גיסא, כי להכי כתב הגרמ"ש קליין דדברי הגרמ"ל לנדא אינם נכונים, כי היה בחו"ל ושם לאו אתרא דמר הוא ומותר לו לכתוב כך, משא"כ בחזרו לארץ היה מנוע מלכתוב כך מדין כבודו של רב העיר...)

תגובת אחד הת"ח שליט"א לתגובה הנ"ל

ולעצם הענין: ידוע ומפורסם כי היה מחשבה מאת הבד"ץ ד'העדה החרדית' להתיר תערובת של בראקל נקבה עם הזכר המצוי בינינו, ואז אפשר יהיה לעשות הייצור הרבה יותר בקלות, וזאת על סמך פסק הגר"מ ברנסדורפר זצ"ל כי אפשר לסמוך על התירא ד'אין חוששין לזרע האב' בצירוף עם הספק כי אולי לא הוכלאו בו עופות טמאים ממש, וע"כ היה בחברת מסורת העופות צד לעשות שתי לולים, אחד בתערובת ואחד למהדרים ללא תערובת, וא"כ מה פסול יש בזה? (ואגב, ידענא בידיעה ברורה שהגרמ"ש לא הסכים כלל לתיקון זה שהוא לא ע"פ פסקי רבו הגדול) ועכ"פ כלול זה שביקר שם הרב לנדא לא היה שום תערובת כלל של מינים אחרים.

יא. וכמעשהו בראשונה כך מעשהו בשניה, שרצה הכותב להסביר כוונתו של הרב לנדא בקושייתו מדברי החת"ס, כי היכא דלא לשווייה לטועה בהבנת הנקרא, אכן כאן לא רק שמנסה לשנות מש"כ בחת"ס, אלא גם מגלה פנים במכתבו של הרב לנדא שלא כהלכה... ראשית, מעולם לא אמר הגרמ"ל לנדא כי מצא כלול תערובת של עופות רגילים עם בראקל, אלא כתב כי ידוע לו שכך עושים, אלא דבכדי לתרץ דבריו ברא גברא ועשה תיאוריה חדשה כי מצא שם הרב לנדא עופות אחרים ג"כ, מה שלא עלה על דעתו מעולם.

גם בגוף הדברים עיוות את דברי הרב לנדא, דהרי הגרמ"ל כתב להדיא **'והכשיר החת"ס בתנאי שלא ניכר שום שינוי באפרוחים מצד זרע האב, דכיון שהאב לא השפיע כלל אין חוששין לזרע האב'** ומשום כך רצה לומר שכיון שכוונת המגדלים שיקבל ה'בראקל' צבע הלבן מהזכר של הקורניש, נמצא דלדעת הח"ס בכה"ג חוששין לזרע האב... ובזה קאמר שפיר הרב קפלן כי טעה בהבנת החת"ס, כי הח"ס מביא ראיה מכך שהתרנגול אינו דומה לזכר הטמא - שלא בן הטמא הוא, אבל אם היה וודאי בנו, הרי אף אם לא היה דומה לו היו חוששין לזרע האב, ואילו לפרשנות שלכם שכוונת הגרמ"ל לנדא לומר דכיון שיש כלול גם זכרים קורני"ש וגם בראקל, והוא דומה לטמא – שהוא הקורני"ש דהרי כוונתם שידמה לו בצבע הנוצות, א"כ הדרא קושיא לדוכתא דהרי עינינו רואות שהבראקל אינו דומה לקורני"ש אלא צבעוני הוא? ואולי אדרבה, הוכחה הוא שבאמת לא הזדווג הבראקל עם הקורני"ש אלא הלך לו אצל מינו?

(ואודיע צערי כי לא זכיתי להבין דברי הרב לנדא כלל במכתבו, שכתב שעירבו את בן התערובת ד' פעמים עם בראקל, ולפי דבריו היו צריך לערב את וולד התערובת ד' פעמים עם הקורני"ש כדי לקבל צבע לבן, ולמה לדבריו עירבוהו שוב ושוב עם הבראקל, אתמהה???)

יב. ואגב, מתוך דבריו כאן, איני מבין מה שכתב הרב לנדא במכתבו כי לא היו הכלאות של עופות טמאים כלל, וכי מאין לו ר"ז זה? והרי בגמ' מוכח דיש מיני תרנגולים טמאים כתרנגולתא דאגמא ותרנגול ברא, ואולי הכליאו אותם עם הטהורים בכדי להשביחם? ואולי יש לו משגיח בחברות הטיפוח שלא ידענו עליהם עד כה, ואם כן מדוע זה לא יספר לנו כי יש לו השגחה בזה??? ואם יסמוך על נאמנות בעלי המפעל, א"כ בשביל מה צריכים אנו למערכת כשרות? נקראה לבעלי המפעלים ונשאלה אותם האם יש בתוצרתם דברים אסורים, והיה אם יאמרו כי כולו טהור יורו לכל העדה לאכול מתוצרתם... ואם דעתו כי אין צריכים לזה השגחה כי אין הטהור מתעבר מטמא, א"כ איך אפשר היה להכליא את הבראקל שהוא עוף 'טמא' (לשיטתו) עם התרנגול המצוי שהוא טהור??? להיכן הלך לו כלל זה דאין טהור מתעבר מן הטמא???)

יג. על קושייתו הנפלאה שהקשה מדוע על הקורני"ש מקבלים עדות הגויים דמורכב הוא ואילו על הבראקל לא, שוב הראית לדעת שיש לכם קושי בהבנת הנקרא, על קורני"ש מעידים חכמי הטבע

תגובת אחד הת"ח שליט"א לתגובה הנ"ל

וידוע כי 'מקורו' בהכלאת מינים טמאים עם טהורים וכמובא שם בקונטרס, ואילו על הבראקל מעידים חכמי הטבע כי הכליאו 'אותו' עם מינים אחרים, וא"כ מאי קושיא איכא, הרי תרי יוסף בן שמעון הם, ישנו בראקל מורכב וישנו בראקל שאינו מורכב, וזה ממש כמו שנעשה סתירה שפעם אחת מצינו שהרכיבו אתרוג עם לימון ופ"א מצינו שהאתרוגים אינם מורכבים??? והתשובה!! שישנו אתרוג מורכב וישנו אתרוג שאינו מורכב, וה"נ בבראקל, שישנו בראקל המוכלא עם עופות טמאים ואסור לאכלו ואולי נקרא שמו ג"כ 'בראקל החדש', וישנו בראקל טהור המבורר היטיב שמותר לאכלו, ומשא"כ קורני"ש שיש מחכמי הטבע המעידים כי 'מקורו' בעופות ללא מסורה שוב אי אפשר לאכלו.

יד. מה שהקשה מהא דצדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידם, ראשית, כן דרכם של אנשים רדודים ושטחיים, שכשמדברים איתם על הלכות וש"ע ולעורר על תיקון הנצרך, מיד מתחילים המה לזעוק 'איך אפשר לומר כך וכי הבעש"ט לא ידע מזה??? וכי אפשר לומר שנכשלו צדיקים בדבר זה??? ואינם רוצים כלל להזדקק לגופו של ענין, וכך כל ההלכה נעשית אצלם כהנהגות הצדיקים וסיפורי מעשיות... אם יאמרו להם ישנם תולעים בדגים, מיד יקהילו את כל העדה באמירת 'היתכן'... וכי אדמו"ר פלוני או רב פלמוני אכל תולעים??? ובזה נגמר אצלם בירור ההלכה... [ובאמת תמיהה גדולה לי עליהם שאוסרים את החסה מחשש חרקים, הרי במשנה איתא להדיא כי א' ממיני המרור הנאכלים הוא החסה??? ובגמ' איתא דהיא המין המשובח, ואיך אפשר לומר כי יכשלו תנאים בדבר כזה???] כמובן שזה יכול להיות צד בהלכה או צירוף, אבל להשתית על ענין זה את כל דרכי ההלכה??? לפי"ז אפשר לסגור את השו"ע וללכת לשאול בבתי האבות למיניהם מנהג אבותיהם וכך לפסוק ההלכות.

ולעצם הענין מצינו בגמ' דרבנן אכלו תרנגולתא דאגמא עד שנתגלה כי דורס הוא, ועי' בט"ז פ"ב סק"ד שהקשה איך אכלוהו רבנן דהא אין הקב"ה מביא תקלה לצדיקים במידי דאכילה עי' שם מה שתירץ, ועי' במנחת יצחק ח"ב סי' פ"ה מה שתירץ בזה דבזמנינו שאני ע"ש, ועכ"פ לא עלה על דעת מעולם להכריע הלכה עפ"י"ז, וגם אולי י"ל כמ"ש בקונטרס מסורת העוף, דאף שביום אכילת הצדיקים עדיין לא הכליאוהו עם עוף טמא, מ"מ יכול להיות שלמחרת כבר נעשה מורכב בטמא, דהרי כל יום נעשים בו שינויים ואין איתנו יודע עד מה.

טו. ומה שכתב שהגרמ"ל לוקח אחריות גם בעלמא דקשוט, נקט כאן לשון חסידות או לשון ההשקפה הטהורה שאינו נוגע כלל לענין פסק ההלכה, דהרי לאו בעלמא דקשוט עסקין אלא בעלמא דשיקרא, שאנו מחוייבים בו בקיום תורה ומצוות כדין וכדת, ומה ענין אחריות להלכה, דאם ההלכה שמותר הרי מותר ואם לאו הרי אסור, ומה לנו לעשות חשבונות דעלמא דקשוט.

טז. ומה שכתב שהוא עוסק בזה כבר 60 שנה, אתמהה, וכי מתי עסקו ב-60 שנה האחרונות בעניני מסורת העופות? ומה שימוש עשה הגרמ"ל לנדא בענין זה אצל אביו זצ"ל? בשלמא בדברים המצויים יום יום בכשרות וודאי שאין מומחה יותר ממנו, אך בדברים הנופלים מפעם לפעם או חששות שנתחדשו לאחרונה, אלו כלים יש לו יותר מאשר לרב אחר לפסוק בזה? ודברי הגרמ"ל במכתבו הם ברורים, היה פעם ענין כזה בלול במושב חמד וביררו אז הענין ויצא הדבר להיתר ותו לא!! ומאז ועד עתה עומד הבריר הנ"ל כיתד שלא תימוט, כי הרב של מושב חמד אמר שזה כשר...

ולעצם הענין, האם יש מי שחושב כי הרב לנדא בקי בהלכות תרומות ומעשרות, תערובות, טריפות, עירובין, הלכות פסח, וסימני טומאה וטהרה יותר משאר תלמידי חכמים החתומים במכתב להיתר??? יותר מרבי דוד שמידל שליט"א? יותר מהגרמ"ש קליין? או רבי שריאל רזנברג? נכון שבפרקטיקה

תגובת אחד הת"ח שליט"א לתגובה הנ"ל

ובניהול הכשרות אין כמוהו מומחה, אך בדברים הנוגעים לפסק וודאי שאינו פוסק בעצמו ומחמיר בכל דבר שיש בו ספק מבלי להזדקק לבירור ההלכה.

יז. מש"כ כי הגר"מ ברנסדורפר זצ"ל כתב כי א"א לומר שכל כלל ישראל אכל חשש דברים טמאים בעבר ובהווה, לא הגר"מ כתב כן אלא לשון השואל הוא, ומש"כ כי הגר"מ התירו בשופי, אמת כן הוא, אולם הגר"ש וואזנר חלק עליו בזה, כמו שכתב בגליון פעמי יעקב מנחם אב תשס"ד ע"ש, ופליאה עצומה יש לי על הרב לנדא שליט"א, שגם מה שכותבים בקובצים דבית מדרשו לא עיין בהם ולא העיר בזה אפילו הערה כלשהוא שאין המציאות כן וכדומה.

יח. ולסיום אומר, כי לא נגע כלל בדברים האחרים שכתב הגרמי"ל לנדא, כמו שהוא חולק את רגליו, שהיכו על קדקדו בזה הגר"א ברנסדורפר והגרש"י הירש שטעות גמורה בידו, כי לא זה נקרא חולק את רגליו אלא כעין התוכי, וגם כי המציאות שונה דרך בתחילה כשאנו עומד יציב אז לפעמים חולק רגליו, אולם מיד אח"כ כשמתייבב על עמדו, שוב עומדות היו רגליהם בתלתא אחד וכמ"ש הגר"מ ברנסדורפר בתשובתו, ואם נחמיר כדבריו, א"כ גם עופות המצויים בינינו חולקים רגליהם וגם ביעתא בת יומא לא ישתכח.

וגם כתב שהביצים כד כד, נסמך על שמועות שווא, ואדרבה, העיד הגרא"ד ליטמאנוויטש במכתבו שבדק בעיניו אלפי ביצי הבארקל במשך כ-15 שנה ומהודר הרבה מהעוף המצוי, וכבר ביאר הרב קפלן במכתבו את שורש טעותו.

וגם הביא עדות מהר' ברקוביץ ששמע מחבירו כי בראקל עוף טמא הוא, וכל המברר דבר זה אצל השוחט, ישמע כי לא היו דברים מעולם, אלא שאמר לו חבירו כי עוף הפורח יותר מידי סימן טומאה היא, וצ"ב איך אפשר להשוות דבריהם וד"ל.

יט. ולסיכום הדברים אומר בקצרה ב' דברים:

א. ההתנהלות

ההתנהלות של אנשי חצירו של הרב לנדא נאמנו חסידיו וכל מלחכי פינכה למיניהם, היא שערורייתית, לא עניינית ואפילו משיחית, עצם הדבר שא"א לעלות להרב לנדא ולברר עימו דבר זה על אף כל המאמצים שנעשו בנידון ואכמ"ל, עצם הענין שכל החולק על הרב לנדא נעשה כחולק על השכינה ממש, ההתעלמות המכוונת מדברי מרן הגר"ש וואזנר בתשובותיו וממכתבי רבני העדה החרדית, כתבי הפלסתר המופצים בעילום שם תחת כל עץ רענן כגדולי הסיקריקים ממש, ההפצה בכל אתרי האינטרנט ובפרט הגרועים שבהם, זיופי המכתבים ללא שום בושא כידוע ומפורסם, מסע הטיור וההשמצות שעוברים כל מי שאינו מיישר דרכו עמהם, מכל זה ועוד נראים הדברים שאין כוונתם לשם שמים אלא מחלוקת מפלגתית נטו, ובכדי לשמר שלטונם וכבודם.

ב. חלק ההלכה

עצוב מאוד שבייחוד על ענייני הלכה, במקום שיהיו בירורים אמיתיים בסוגיות הש"ס והשו"ע כדרכה של תורה, נאמרים בעיקר דברי קינה ונהי, שמועות בלתי מבוססות, ציטוטים מז'ורנאלים וכתבי עת, והרבה הרבה 'אני ואפסי עוד', בזמן שדברי התורה שנאמרו בזה הם בעיקר דברי בורות והבל שאינם מכבדים כלל את אומריהם וכותביהם בלשון המעטה.

הכותב בצער על מיעוט כבוד התורה וריבוי כבוד הפוליטי"ק

עילום השם כמנהג אנשי העיר.....

תלמיד קטן למרן הגר"ש וואזנר זצ"ל והגר"נ קרליץ שליט"א

פרק ד'

דעת מרנן גדולי הרבנים שליט"א
וגדולי ההוראה שליט"א
האם נשתנה בעיית העופות היום
מתקופת מרן הגר"ש וואזנר זצוק"ל

מכתב הגאון הצדיק המפורסם
הגרי"י קאלמאנאוויץ' שליט"א

חלק ממכתב מרן הגרמ"ש קליין שליט"א
שהובא לעיל

מכתב הגאון הגדול רבי שבח רוזנבלט שליט"א
וחברי בד"צ שארית ישראל שליט"א

מכתב הגאון הגדול רבי מנחם מנדל לובין שליט"א
ראש בתי הוראה דמרון הגר"נ קרליץ שליט"א

מכתב הגאון רבי שלמה יהודה הירש שליט"א
רב ועד השחיטה דהעה"ח

מכתב הגאון רבי דוד שמידל שליט"א

מכתב הגאון רבי משה זארגער שליט"א

הגאון רבי משה מרדכי קארפ שליט"א
תגובת הגר"י קפלן שליט"א

למכתב הרב קארפ שליט"א

בס"ד

החיים השלו' והברכה לכבוד ידידי ר' ~~הגאון~~ ~~קאלמאנאוויץ~~ ור' ~~הגאון~~ ~~קאלמאנאוויץ~~ נרם יאיר ויזרח

אחדשה"ט

אודות מה ששאלתם גין טהרת העופות המצויים, וגין הביצים המצויים. חנה ידוע לכם שאיני פוסק הלכות, אמנם זה דבר ידוע שמערבים עופות בלי מסורת, והגר"ש וואזנר זצ"ל שהוחזק לחוראה בעירנו ע"י החז"ר זצ"ל כתב בשלהי שנת ה'תשנ"ח בשרית שבט הלוי חלק י סימן קיג, 'שנחברר למעלה מכל ספק שמינים שמרכיבים לפעמים הזכר הוא ממין תרנגול עוף שאין לנו מסורה עליו'

וכתב שם עוד 'וא"כ דבר חמור לפנינו שמתערבים מינים שאינם בדוקים בטהרתן' וכו'. וחביא צד היתר באותם שיש סימנים רק חסר במסורה, מצד זוד"ג ואין חוששין לזרע האב, עוד כתב 'אבל בנדון שלפנינו דהוא משגה חמור וגם הוא דבר תמיד, ואין להעמיד הנהגת הכלל על בדיעבד ובפרט לענין קדושת האכילה'

עוד כתב שם 'שנחברר מיום ליום שמרכיבים המינים בלי להיוודע מה מרכיבים וחדברים יבואו ח"ו למכשולות גדולות באיסור המאכלות. וע"כ עלינו להתעורר ולעמוד בהשגחה חמורה שלא להביא לשחיטת עופות רק ממקור שהוא בדוק' וכו'.

והנה זה נכתב לפני שנים רבות שעדיין לא נודע בידיעה ברורה ממש על זה ועוד שאמנם אף שבאותן השנים היו השערות וחששות שיש תערובת גם בנקבה, אך לא היה ידיעה ברורה בזה [ע"י שר"ת אבן ישראל להגר"י פישר זצ"ל ח נח]

אבל רק בשנים האחרונות ע"י ששלחו רבני ועד השחיטה של העדה"ח לבורר העניין על בוריו, נודע בבירור ע"י מנהלי המפעלים אשר מרכיבים עופות שאין להם מסורת, ועוד שגם את הנקבה מרכיבים בעופות שאין להם מסורת

ועל כן אין שום צד להתיר מצד ריעותא דלא חזינא, כי עכשיו לכולם הוא בגדר של ריעותא דחזינא, וכל מה שהתירו רבנים לפני ברור זה אינו נוגע לזמנינו שיש ידיעה ודאית ולא רק אומדנא. וגם שוב ליכא צד החיתור שהביא בשבט חלוי שם מצד אין חוששין לזרע האב.

ומאידך, לא נשמע שום טענה תורני שיכול להיכנס לבית המדרש שע"ז יש איזה צד להתיר לכתחילה כנגד פסקו של בעל שבט חלוי.

ומה ששאלתם בעניין הביצים, הנה ידוע שאינו שייך לשאלה זו, כי זה עופות אחרים.

ותזכו לכתובה וחתימה טובה לחיים טובים ארוכים ולשלו' אתם וכל ב"ב ישראל. *ישראל קאלמאנאוויץ*
ח' אלול ה'תשע"ז

חלק ממכתב מרן הגרמ"ש קליין שליט"א שהובא לעיל

RABBI MOSHE SHOUL KLEIN

Dayan in Beth Din of Hagaon Harav Wozner Zatzal
and Rabbi of "Or Hachayim" area Bnei Brak

משה שאול קליין

דומ"צ בביד"צ דמרן הגר"ש ואזנר
זצללה"ה

ורב שכונת "אור החיים" בני ברק

ב"ה, יום _____ מנחם אב תשע"ז לפ"ק

דעת מרן בעל "שבט הלוי" זצ"ל בענין מסורת התרגולים הנקראים "בראקל",
כדי להביא את דעת מו"ר פוסק הדור זצ"ל הריני להביא את העובדות דלקמן,

א. רבינו זצ"ל נתעורר לפני כעשרים שנה על נושא כשרות מסורת התרגולים בזמנינו הנקראים
עוף פטם אשר יש כמה מפעלים של גויים שהם המתעסקים בזה, וכדי להשביח מקחם
מערבים מינים שונים בעופות אלו, וכפי הידיעה אז היה רק חשש שעירבו את זרע הזכרים של
מינים אחרים בנקבות כשרים, וכינס כמה רבנים גדולים וביניהם הגר"נ קרליץ שליט"א לדון
בשאלה זו כדרכו לעשות כן בכל שאלה הנוגע לכלל ישראל, ונמנו וגמרו שיש בזה שאלה
חמורה וצריך לעשות פעולות כדי לשנות פני הדברים שיוכלו כלל ישראל לאכול עופות
הכשרים שיש להם מסורת, וכתב תשובה שנדפסה בחלק עשירי (סי' קי"ג) וכתב שם כמה
צדדים להתיר בדיעבד, אבל לא נחה דעתו שיהיה דבר שיש שאלות חמורות עולות על שולחן
רוי ישראל הכשרים.

...

ד. והנה העופות שרגילים היום הנקראים עוף פטם שונים קצת בצורתם מצורת התרגולים שהיו
רגילים בהם לפני כשמונים שנה, וזה בא ע"י ההכלאות השונים שנעשו בזה, עד שחושבים על
העופות שיש בהם מסורת כעופות משונים מהעופות הרגילים, והאמת שהעופות הנקראים
"בראקל" הם העופות שהיו רגילים בהם מדורות עולם.

ה. כמו כן פשיטא לרבינו זצ"ל דמה שאכלו בשנים האחרונות ללא שום ידיעה על מקור העופות
לא הוי בגדר מסורת, רק מה שרואים שגדלים באופן טבעי כמקדמת דנא, ולא מה שמגדלים
באופן מלאכותי, ללא שום ידיעה על מקור העופות.

ו. ולאחרונה נתברר שיש חששות על תערובות של נקיבות ממינים אחרים בעוף פטם, ונמצא
שחלק מהלימוד זכות שמבואר בתשובה שכתב רבינו זצ"ל אינו קיים.
ויה"ר שנוכח להתזיר עטרה ליושנה שיוכלו כל בית ישראל לאכול רק מבשר שאין בהן חששות
כלל ונזכה להגאל בגאולת עולם בב"א.

וע"ז באתי עה"ח

משה שאול קליין

מכתב הגאון הגדול רבי שבת רוזנבלט שליט"א וחברי בד"צ שארית ישראל שליט"א

אלול תשע"ז

בס"ד

אשר נשאלנו בעניין העופות

הגנו להבהיר כי בשחיטות המהודרות שתחת פיקוח וועד הכשרות

בד"ץ "שארית ישראל"

שוחטים אך ורק מהעופות הרגילים מקדמת דנא.

ודעתינו בזאת כי הם כשרים ללא חשש בתכלית ההידור ואין לפקפק בכשרותם,

אשר נשאלנו בעניין העופות

הגנו להבהיר כי בשחיטות המהודרות שתחת פיקוח וועד הכשרות

בד"ץ "שארית ישראל"

שוחטים אך ורק מהעופות הרגילים מקדמת דנא.

ודעתינו בזאת כי הם כשרים ללא חשש בתכלית ההידור ואין לפקפק בכשרותם,

Rabbi SHLOMO J. HIRSCH

12, DOVEV MEYSHURIM St.

JERUSALEM, 94481

E. ISRAEL

Tel. 5387206

שלמה יהודה הירש

סו"צ בקרן תהרדית

ורב ועד השחיטה

ראש מלל יסב"ב רמטצאר

מנהל ירושלים תוכניא, 94481

רח' חננל מישור 12 טל. 5387206

לכבוד הגאון הגדול משירי כנה"ג ר' שליט"א

אחר דרישת שלום תורתו כיאה וכיאות להדר"ג

הנה באתי על הענין החשוב שנוגע לכשרות העופות אשר מסתמא כבר שמע כנה"ר מהענין ואחזור ואשנה פרק זה ולשמוע גם דעת כת"ר.

הנה באשר זה לפני הרבה שנים כבר עורר הגה"צ בעל שבט הלוי על ענין כשרות העופות שיש חששות ואינו ידוע האם הזכר של כל העופות הרגילים יש לו מסורת טהרה, ועכשיו לצערנו נתברר שהשאלה והחשש הוא גם על הנקיבה ומורנו הגאב"ד שליט"א עומד במאד שמחויבים לתקן הענין כמבואר במכתבו.

והענין הוא כך שפאבריקין של העופות משתמשים בכל מיני עופות לשבח מקחם שהעופות יגדלו מהר ובזול וכאשר הם מערבים הרבה עופות אי אפשר בשום אופן לדעת האם סוף סוף הנקבה היא עם מסורת טהרה כנדרש עפ"י שו"ע יור"ד פ"ב ובאשר לכך שלחנו שליחים נאמנים להביא עופות שגדלים בחצירות כמקדמת דנא וגם הגויים שמגדלים אותם משמרים אותם לעצמם מחמת שרוצים לשמר הצורה היפה של העופות ומלבד השלוחים שבקיאם מאד בצורת העופות שבמסורת כמו שהיו אוכלים בכל תפוצות ישראל עד שבאו העופות המעורבים של הפאבריקין דרשנו וחקרנו עוד שיהא ברור שזהו צורת התרנגול שנהגו לאכלו בכל תפוצות ישראל וכן העיד גם הגה"צ בעל שבט הלוי זצ"ל, ועפ"י התחלנו לגדל עופות אלו להחזיר מסורת טהרה למקומו כנפסק בשו"ע שאין סומכין על סימנים בלבד וצריך מסורת דוקא.

והנני פונה למעכ"ת לשמוע דעת תורה בענין זה כי כידוע בכל ענין קדוש מתעוררים מפריעים ובפרט בענין המאכלות אסורות שתלוי בו קדושת ישראל.

והנני מוקירו ומכבדו ואקוה להתכבד בתשובתו במהרה כי נחוץ הדבר.

שלמה יהודה הירש

משה מרדכי קארפ

קרית ספר

בס"ד ר"ח אלול תשע"ז

כאשר ראיתי היום מודעה בשם גדולי פוסקי דורינו ובראשם מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל אשר היתר העופות הוא בדיעבד. ולכתחילה יש לאכול תרנגולי הודו ושצריכים לחפש אחר זן טהור בעוף.

הנני להודיע שהם דברי שקר, באשר שמענו ממרן הגר"ש אלישיב זצ"ל, שאין חשש בעופות שלנו ומותר לכתחילה לאוכלם, ורבינו זצ"ל היה אוכלם עד סוף ימיו. וכן שאר הגדולים שהוזכרו שם היו אוכלים העופות עד סוף ימיהם ולא הידרו אחר תרנגול הודו. ומרן קה"ק הקהלות יעקב זצ"ל היה אוכלם, ולהבחל"ח בנו שר התורה רבינו הגר"ח ק שליט"א אוכלם עד כהיום הזה.

וכהיום נדפס בספר "הליכות האיש" לנינו הרה"ג ר' משה ישראלזון שליט"א וז"ל (בעמ' רע"ה) כששמעתי שנודע לרבינו שיהיה במוצ"ש אסיפה בנוגע לכשרות העופות שאלתי: האם הוא יאכל עוף בשב"ק. והשיב: למה לא. ושאלתי: האם אין שום בעיה לאכול העופות. והשיב: לי לא ידוע ואין צריך לחשוש עד שיתברר. (ערש"ק ויק"פ תשס"ד). אחר כמה ימים אמר רבינו: להנתברר כעת בעיית העופות הוא "עורבא פרח". עוד אמר רבינו אי אפשר להוציא לעז על מה שגדולי ישראל אכלו במאה שנים האחרונות. עכ"ל.

ומה שציין שם לחוברת "מן השורש" שנת תשס"ו, הוא גם שקר. כי שם במאמרו של הגאון ר' אריאל בוקוולד שליט"א מבואר שבתרנגולי הודו השאלה יותר גדולה מחמת השינויים בהם, והסומך על ההיתרים שבתרנגולי הודו בודאי יוכל לסמוך גם לגבי התרנגולים הרגילים. ובשנת תשס"ה שם פורסם שאין בתרנגולים חשש וכשרים לכתחילה.

בנוגע לעוף "הבארקאל" איני יודע ואיני נכנס לזה כלל, ואין דברינו אלא לגבי העופות הנהוגים בישראל.

וכאן המקום להתריע, אחר אשר אנו דור יתום, וכל גדולי פוסקי דורינו זצוק"ל עזבו אותנו לאנחות, ואיש הישר בעיניו יעשה, וחדשים לבקרים צצים פסקים חדשים אשר לא ראינו אצל גדולי רבותינו, ובודאי לא בתור הוראה לרבים, גם מי שהחמיר לעצמו בצנעה לא הורה כן בשום אופן לשואלים. ותחילה אסרו הדגים עם הכשר שאין בהם חשש כלל, ומפורש בפוסקים להיתר [ולאחר שהעירו להם על כך פרסמו שרבינו הגר"ק שליט"א לא הוה קים ליה הכי, ופשוט דמשום כן אי אפשר לפרסם מודעות ואזהרות לציבור הנוהג היתר פשוט ע"פ הפוסקים המקובלים בשעה שאין א' שחולק עליהם והכת"ס כ' שהוא בדוק ומנוסה] ומי שרוצה לנהוג חומרא לעצמו בדבר תע"ב אך לא יפרסם אזהרות ואיסורים לאחרים, וכעת אוסרים את בשר העופות הנהוג היתר אצל כל גדולי ישראל עד היום הזה [גם אחר שידעו מהבעיה יותר מעשר שנים] ומחר יאסרו את הביצים הנהוגים בכלל ישראל, וכאילו בטלה תורה ומסורה מישראל, ואין מי שימחה ואנו דור יתום. ולפלא הוא שהרי עדיין יש אתנו כמה זקנים משייכנה"ג שיבדלחט"א ומורים הלכה בפניהם לרבים [והם ממשיכים לאכול מהעופות הללו] ולכלל הציבור, ונתקיים בנו בעו"ה והאמת נעדרת. הש"ת ירחם על שארית עמו ישראל וישלח לנו משיחו במהרה ומלאה הארץ דעה את ד' ויה"ר שיזכו כולם לכוח"ט בסשצ"ג.

וע"ז באעה"ח

משה מרדכי קארפ

תגובת הגר"י קפלן שליט"א למכתב הגרמ"מ קארפ שליט"א

Yechezkel Kaplan
Rav HaSchita
ChazonIsh Kollel Avreichem
Brak Bnei
Fax: 03-5109-870

יחזקאל הכהן קפלן
רב השחיטה
אבריקים "כולל חזו"א"
בני ברק
בס"ד

לכבוד הגאון ר' משה מרדכי קארפ שליט"א

שלום וכטו"ס

ראיתי מה שכתב בענין העופות של בתי החרושת ולפום ריהטא
יש בדבריו כמה תמיהות והנני להעלות הדברים

תחילת דבריו יש לו טענות על מה שכתבו בשם מרן הגרי"ש
אלישיב שהיתר העופות הוא בדיעבד ומביא מה שאמר שהתברר
שבעית העופות הוא עורבא פרח.

הנה כפה"נ עירוב דברים יש כאן שהיו כמה נידונים ואף שיש
משמא דמרן הגרי"ש אלישיב כמה וכמה נוסחאות זה אומר שכך
אמר וזה אומר שכך אמר אבל כפי שעולה מתוך מה שאומרים אלו
שנתעסקו ודיברו אתו אז הוא כדלהלן

היו ג' נידונים אז בפניו ז"ל, א' שבאו לטעון בפניו שהעופות
שאנו אוכלים ביציהם עומד בחלוקת רגליהם ב' לכאן וב' לכאן ועל
זה אמר שאם יודעים שזה דבר חדש ופעם לא היה כך ורק עכשיו
נתחדש ענין זה א"כ צריך ברור אבל כאן שאין אומרים כן לכן
אדרבא כיוון שהתרנגולים עומדים כך סימן שאין זה נקרא חולק את
רגליו, והב' שהיה נידון שטענו שיש השתלת גנים של עכברים
וכיו"ב לעופות שאנו אוכלים, ובזה לא קבל הטענה כלל, והג' שיש
חשש תערובות של זכר שבלא מסורת לתוך העופות שאוכלים וע"ז
אמר שאין לאסור דיעבד ויש לסמוך בספיקות על שיטת רמב"י
שסגי בג' סימנים בגופן, ונמצא שאין כלל פלוגתא בין מרן הגרי"ש
ומרן שבט הלוי שגם מרן שבט הלוי לא אסר את העופות ואדרבא

תגובת הגר"י קפלן שליט"א למכתב הגרמ"מ קארפ שליט"א

אמר אז שלא לאסור העופות, וכבר נתפרסם שכעת השאלה חמורה יותר.

עוד כתב שהסומך על ההיתרים שבתרנגולי הודו בודאי יוכל לסמוך גם לגבי התרנגולים הרגילים, מה שכותב הוא מחמת שהבין שמה שאוכלים תרנגולי הודו הוא מחמת שהשינויים בין התרנגול הודו לתרנגולים הרגילים אינם גדולים כל כך ומהני המסורת של אכילת התרנגולים הרגילים גם לאכול את תרנגולי ההודו, ודברים אלו הם טעות גמור שבודאי התרנגול הודו עם התרנגולים הרגילים הם ב' מינים והם כלאיים זה בזה, ולא פקפק אדם בזה מעולם, וטעם ההיתר של תרנגולי הודו הוא מחמת שבשעה שהתחילו לאכול סמכו שיש עליו בעצמו מסורת ולא מחמת שהוא דומה לתרנגול הרגיל, ואחרי שנים רבות מאד נתעורר פקפוק בעדות על המסורת, ואז נקטו שאפשר להמשיך לאכול כי מה שגידלוהו מאות בשנים בחצרות של ישראל וביניהם גדולי הת"ח וראו שאינו דורס זה עצמו דומה למסורת ומותר אף לשיטת רש"י דחיישינן תמיד בכל עוף שמא הוא דורס, מ"מ בכה"ג לא חיישינן [עי' דר"כ ת"ד פ"ב ס"ק כ"ו] וכל זה אינו שייך בעופות של בתי החרושת כמובן

עוד יש עליו, תמיהא גדולה במה ששפך חמתו האיך באים לדון על עופות שמרן קה"ק הקהילות יעקב אכלם, הרי מפורסם שמרן שבט הלוי לא רצה בשו"א שיאמרו שהעופות אסורים בשעתו אלא שעכשיו שנתברר שהשאלה גם על הנקבה הדבר חמור יותר, ועד שאתה אומר לנו טול קיסם מבין שיניך יאמר לעצמו טול קורה מבין עיניך שכבודו היה מהצווחים ככרוכיא על הדגים שרבינו הקהילות יעקב זצ"ל אכלם כל יום, ואלא מאי שסובר שאם יש איזה דבר שנעלם מעיני הקהל צריך לתרץ שהקב"ה שמר את הצדיקים אבל חלילה שעי"ז יהיה איזה שהוא רפיון מלתקן הענין. ודרך אגב באורחות רבינו ח"א עמ' רל"ט כתוב שאכן הקב"ה שמר על רבינו הסטייפלר זצוקללה"ה ובשלושים שנה האחרונים לחייו לא אכל עופות.

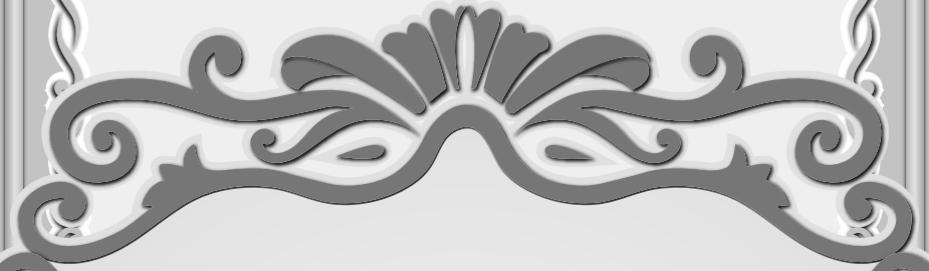
תגובת הגר"י קפלן שליט"א למכתב הגרמ"מ קארפ שליט"א

אח"כ וכלל עוד ענינים שאינם שייכים לנידון ואין כאן המקום להתדיין בזה, אבל מה שסיים שתהא האמת נעדרת, אכן כך נראה מדבריו כמא' חז"ל שהאמת נעשית עדרים עדרים והולכת שמתוך שכל אחד צריך להצדיק את מתיר את המפוקפק שהם העופות של בתי החרושת שכל אחד מבין שאם מפעל של שוקולד צריך הכשר, ק"ו מפעל של עירבוב עופות, ולהטיל פקפוק על העופות שתמיד אכלו בכל תפוצות ישראל.....

יזכה להכתב ולהחתם בסשצ"ג ומן השמים ירחמו

יחזקאל הכהן קפלן

יחזקאל הכהן קפלן

חלק ב'
חכמה בגויים

מכתב מנשיא חברת 'רוס'

מסמך מזהנ"ל

מכתב מאחד הגניטקאים

מחברת 'קוב'

להלן שני מכתבים של מומחים משתי החברות העולמיות היחידות השולטות על תעשיית העופות העולמית.

מכתב שנכתב ע"י נשיא חברת רוס (ארבור אייקרס)

רקע למכתב

כותב מכתב זה - ד"ר קולין בקסטר ג'ונס, כיהן משנת 1987 עד שנת 2002 כנשיא חברת רוס (ארבור אייקרס) הבינלאומית, בעשרות השנים שלפני 1987 עמד בראש הפירמידה של תעשיית העופות הבינלאומית וכיהן כמנכ"ל ולאחמ"כ כנשיא חברת הטיפוח של העופות בשנים בהן קרתה ההשתלטות של שתי החברות הגדולות על כל שווקי העופות בעולם.

כמובן שכל השנים האלו היה גר בארה"ב ששם נמצא הבסיס העיקרי של חברת רוס (ארבור אייקרס), אמנם עקב התפקיד הבכיר היה רוב הזמן בטיסות לכל קצווי העולם הן כדי לפקח על בסיסי החברה שמתפשטים בכל קצווי תבל והן לרכישת חברות קטנות שפיתחו איזה שהוא יתרון כלכלי מסויים בקווי העופות שלהם.

בהגיעו לגיל פרישה, פרש מהתפקיד הבכיר ביותר בתעשיית העופות וחזר לארץ מולדתו אנגליה בה הקים חברה פרטית שנותנת שרותי טיפוח וייעוץ לשתי החברות הגדולות כאחת, כיום עיקר עיסוקו הוא בפיתוח שיטות טיפוח באמצעות פיענוח D.N.A (די.אן.איי).

הגאון ר' אברהם בער ליטמאנאוויץ שליט"א נבחר ע"י ועד השחיטה של העדה החרדית לנסוע לאנגליה לפגישה עם ד"ר קולין בקסטר ג'ונס עקב היותו דובר אנגלית רהוטה, ונתבקש לברר ממקור ראשון על תעשיית העופות. המכתב נכתב כסיכום השיחה עם הגאון ר' אברהם בער שליט"א, והודפס בתרגום חופשי מאנגלית.

דר. קולין בקסטר-ג'ונס

..... אנגליה

טל: דוא"ל:

12 יוני 2017

לכ' הרב

נהייתי מהפגישה הקצרה שלנו בלונדון ב 18 למאי ומצפה להזדמנות נוספת לדבר אתך בעתיד. זמן קצר אחרי שנפגשנו, וכדי לסייע להבנת העניין, כתבתי היסטוריה קצרה על התפתחותו של עוף פטם מסחרי (נא ראה מסמך וורד המצ"ב "תעשיית הפטם המודרני").

בדרך כלל ה"רוק לבן של ארבור אייקרס" מוכר כגזע-המייסד של תעשיית עופות המודרנית. זה אינו גזע שמרכיביו הפיזיים היו ידועים אלא שולבו כמה גזעים וזה יצא כתוצאה מבדיקות צאצאים של צלובים שונים בכדי לזהות את אלו עם המאפיינים הרצויים ביותר. בשנות ההמשך ה"נקבה 50 ארבור אייקר" פותח מה"רוק לבן" ע"י שילוב חומר גנטי מגזעים נוספים ומשמע מכאן שכבר בשלב הזה האמא באמת לא ידועה, והם הביאו את הגן הדומיננטי הלבן מ"לעגהורן". גזע ה"ארבור אייקרס" שלט בשוק הפטמים בשנות ה 60, 70 ו 80 אך התחיל לאבד נתח השוק כאשר גזעי מתחרים עם מאפייני עיבוד יותר טובים נכנסו לשוק.

בשנות ה 90 המוקדמים לקוחות בארה"ב החלו לשים יותר הדגש על פטמים עם מאפייני עיבוד יותר טובים ותשואה יותר גדולה של בשר לבן במיוחד. למשל היה ידוע שגזע ה"קוב-ואנטרס" הכיל גנים מגזע ה"קורניש" ("מאלי"). לפני כן היו הרבה החלפות של קווים גנטיים בין מגדלי העופות אך בקושי שמו לב לשאלה אם אלו הכילו "קורניש" ("מאלי") או "פאבערולס" ("דורקינג") עם 5 אצבעות, או כל גזע אחר שאתם פוסלים לפי כללי הכשרות. לכן, זה בלתי אפשרי לענות לשאלתך של "מי היא האמא של האמא?" בגזעים התעשייתיים של היום.

גם שאלת אם גזע חדש יכול להיכנס לשרשרת המסחרית. קודם עלינו לשקול את האפשרות אם חברה חדשה של גידול עופות יכולה להיכנס לשוק. "רוס" (אביאג'ן), "קוב-ואנטרס" ("טייסן פודס") ו"האברד" ("גרופ גרימאוד") הן חברות מאד משוכללות המשתמשות בכלים והטכניקות הגנטיות

מכתב שנכתב ע"י נשיא חברת רוס (ארבור אייקרס) מתורגם מאנגלית

המעדכנות ביותר בכדי לשפר תמיד את קווי הייצור שלהם (- כל חברה מחזיקה קווי ייצור שמצולבים בשילובים שונים בכדי למכור את המוצרים שהם מוכרים). מערכות הגידול והייצור שבאים לידי שימוש ע"י המגדלים הינם מאד יקרים לפתח ולהחזיק וזו סיבה למחסום משמעותי נגד הכנסה של מתחרים חדשים. לדעתי, מאד לא סביר שחברת גידול עופות חדשה תוכל להשיג דריסת רגל בשוק.

השאלה הבאה היא אם אי אלו מהחברות הקיימות יוכלו להשיק קו גנטי חדש לתוך השוק. מגדלי העופות תמיד מנסים להגיב לצרכי לקוחותיהם ולכן הם מחזיקים קווי מחקר עם מגוון מאפיינים שונים. כמו שבמקרה של קווי הייצור, הרקע הגנטי המדויק של קווי המחקר אינו ידוע. הרבה מקווי המחקר נרכשו תוך כדי איחוד תעשייתי. בכנות, חברות המגדלים רק מעוניינים בביצוע חי ובמאפייני עיבוד לקווים שלהם, ולא במקור הפילוגנטי.

מפעם לפעם המגדלים יעשו שינויים למוצרים שלהם ע"י שינוי בשילוב קווי הייצור או ע"י הכנסת קו מחקר לתוך תמהיל הייצור. יש דחף מתמשך לקווים עם מאפיינים של תשואת בשר משופרת בארה"ב ובדרום אמריקה. **זה מקשה עוד יותר לקבוע אם הקווים האימהיים המוצעים ע"י חברות המגדלים באים ממקור של גזעים המותרים ע"י הלכה יהודית.** רק אם יוכלו לעקוב אחרי ההצלבה המקורי בשושלת יוכלו לאמת את המעמד הכשר - והפתרון היחיד הוא לטפח קו עצמאי.

בכבוד רב,

קולין באקסטר-ג'ונס

מסקנות עיקריות העולות מתוך המכתב:

גזע הרוק הלבן ממנו מורכבים עופות הפטם לא ידועים מרכיביו.

בשנות התשעים עקב ביקוש גובר לבשר לבן - חזה הכליאו עופות המעורבים עם עוף הקורניש לקווים של עופות הפטם.

מפעם לפעם מוכנסים קווי מחקר חדשים שתרכובותיהם אינם ידועים לתוך תמהיל העופות הקיים.

אין אפשרות בשום אופן לענות על השאלה מי האמא של הפטמים הנאכלים, האם יתכן שזהו עוף הקורניש או אולי העוף בעל חמש האצבעות - פאברולס [עליו דן בשו"ת מנחת יצחק ח"ה].

פיתוח תעשיית הפרגיות המודרנית

[תרגום] מאמר מקצועי מאת ד"ר קולין בקסטר-ג'ונס, 6 יוני 2017 [י"ב סיון תשע"ז]

(1) בשנת 1945, [תש"ה] חברת גרייט אטלנטיק אנד פסיפיק טיי קומפני (Great Atlantic and Pacific Tea Company) (A&P) יחד עם ה- USDA [United States Department of Agriculture] הכריזו על "תחרות עוף המחר" כדי לקבוע את הגזעים המתאימים ביותר עבור ייצור עופות-הבשר. בפברואר 1948, 40 מועמדים אזוריים שלחו ביצים בקיעות מכל אחד מלוליהם למדינת מרילנד, שם הם הבקעו לצורך השתתפותם בתחרות. כשהעופות התפתחו הם נשפטו הן על פי תצורת גופתם והן על פעילות החיים שלהם תוך שימוש ביחס שבין תצורת המזון הנדרשת לעומת הגידול במשקלן יחס (FCR), משקלי גופה ממוצעים וכן גורמים נוספים.

(2) ההחלטה הסופית היתה בין להקת "דֶרְק קורניש" (Dark Cornish) לחצות עם עופות ממדגרת וונטרס (Vantress Hatchery) לבין להקת גזע טהור של "ווייט רוקס" (White Rocks) שהוצגה בתחרות על ידי ארבור אַקָרס. בסופו של דבר הלהקה של ארבור אַקָרס הועדפה על פני זו של וונטרס למרות התשואות הגבוהות של האחרון.

(3) הנוצתיות של ווייט רוקס הוערכה כנקיה וקלה יותר מאשר הנוצה הכהה של הקורניש מה שהאמינו שיעשה רושם טוב יותר בשוק הקמעונאי. לאחר הזכייה בתחרות של שנת 1948 וכן בתחרות הלאומית השנייה של "עוף המחר" שהתקיימה בשנת 1951, ארבור אַקָרס הפך להיות מפיק הבכורה של עופות הבשר.

(4) בשנת 1964 היתה ארבור אַקָרס חברת העופות מלאה ומשפחת סגליומייסדת החברה מכרה את החברה לגלסון א. רוקפלר, אשר המשיך להפיץ את הגזע ברחבי העולם.

(5) מאוד קשה לקבוע אלו גזעים של תרנגולים משמשים ליצור קו מסחרי. הווייט-רוק שפותח על ידי ארבור אַקָרס שימש לייצור קו (שושלת) ה-AA50 (קו מגדל נקבתי) שהפך לגזע הדומיננטי בשוק בשנות ה-70. שושלת ה-AA50 היתה הכלאה בין שתי שושלות, שושלת 44 זכר עם שושלת 55 נקבה. שושלת 44 הורכבה מווייט רוק, בָּרְדֵּ רוק (Barred Rock); רוד אַיִלָּנְדֵּ רד (Rhode Island Red) ואולי גם חומר גנטי מן הגזע ניקולס (Nicholls). קו 55 הכיל ווייט-רוק יחד עם הָגֵן הלבן הדומיננטי מגזע לֶגְהוֹרְן (Leghorn). אין זה סביר כיאִי מי מקוים אלו הכיל גֵנים של קורניש.

(6) פרופסור פול סִיגֵל מווייג'יניה טק (Virginia Tech) שימר אוכלוסיית עופות ווייט-רוק למשך מעל לחמישים שנה ללא כל צורה של סלקציה (מיון, בחירה של יחידים לפיתוח ושיפור הגזע). בעבודתו עם עמיתים ממוסדות אחרים ובשימוש בטכנולוגיה הגנטית החדשנית ביותר, מנסים הם לברר את השירשור הגנטי האמיתי של הווייט-רוק. זה קשה מאד מבחינה טכנית, וצורך זמן רב ומחקר יקר שעבורו קשה מאוד להשיג מימון.

(7) לפני שהתקיימה "תחרות עוף המחר" היורק בארה"ב לבדה למעלה מ-1000 חברות הרבייה. היה זה נוהג נפוץ עבור חברות שכאלה להחליף שושלות גנטיות בינם לבין עמיתיהם. כאשר ההרבייה הפכה להיות מתוחכמת יותר וההבדלים התחרותיים שבין הגזעים בלטו יותר, מספר חברות ההרבייה ירד במהירות. בשנות ה-60, בשנות ה-70 ועד לתוך שנות ה-80, היה זה מנהג נפוץ למדי בקרב חברות הרֶבְיָה "לרכוש" שושלות גנטיות מן המתחרים שלהם. נוהג זה הופסק במידה רבה וכיום המגדלים הראשיים מגינים בקנאות על החומר הגנטי שלהם כמו גם הגיזרה (המקורות) שלו.

(8) במהלך שלושים השנים האחרונות הביקוש עבור פרגיות עם תשואת בשר גבוהה יותר הלך וגדל. מגדלים כמו קוב (Cobb) ורוס (Ross) החליפו די במהירות את מקומם של ארבור אַקָרס, אַוִיָּאן (Avian) ופִיטרסון (Peterson) בשליטתם החזקה בארה"ב. חלק מתשואת הבשר המוגברת הושגה על

ידי שילוב שושלות של קורניש אבל סביר כי שיפורים נוספים נעשו על ידי שילוב חומר גנטי מן הגזעים פִּילֶץ' (Pilch) וכן לֶדֶבְרֶסֶט (Led brest).

9) פרגיות מסחריות באופן טיפוסי יוצרות על ידי הכלאת קו הורי זכרי עם קו נקבי. בגלל שיקולים של אבטחה גנטית, קוי זכר ונקבה הם בדרך כלל כלאים המיוצגים על ידי הסמלים $A \times B$ (קו הזכר) ו- $C \times D$ (קו הנקבה). קוי זכר מועדפים זה על זה בשל תכונות של צמיחה ותצורה, אך תכונות הרבייה הן שממשיכות להיות החשובות בקוים נקביים. קוי זכר תורמים באותה מידה כמו קוים נקביים מכיון שהם משפיעים על מאפייני העיבוד של הפרגיות. עדות לכך היתה העלייה המהירה בנתח השוק של זכרי חברת רוס בשנות ה-80 וה-90. זה די נפוץ בארה"ב לזווג קו זכר מחברה מגדלת אחת לקו נקבה של אחרת.

10) כיום, רק שלוש חברות דומיננטיות בשוק מטפחי הפרגיות. חברת ארבור אקס כעת היא חלק של אַוִּיאֶג'ן (Aviagen) שבבעלות קבוצת GW בגרמניה. חברת וונטרס (Vantress) משולבת בתוך קוב-וונטרס (Cobb Vantress), אשר בבעלות טייסון מזון (Tyson Foods) בארקנסו, ארה"ב. שתי החברות הללו לבדן מספקות בהחלט מעל 90% מהתעשייה המודרנית של פיתוח הפרגיות הנרכשות ברחבי העולם. חברה שלישית, מגדלי הופֶרְד (Hubbard Breeders) שבבעלותה של חברת גְרופ גרימוֹד (Groupe Grimaude) בצרפת, מוכרת את רוב היתר.

11) כל אחת מחברות הגידול הראשיות שומרת הן על שושלות היצור והן על שושלות המחקרים כעל אוכלוסיות סגורות (קוים טהורים) ומפעילה טכניקות גידול מתוחכמות לצורך שיפורן.

12) במהלך 20 השנים האחרונות הם גם צברו חומר גנטי חדש על ידי רכישת חברות גידול פחות מוצלחות. כמעט בכל המקרים, הקוים הנרכשים נשמרים כקוים מחקריים עד שהם יוכלו להיות מוערכים מבחינת הסטטוס הבריאותי שלהם והכדאיות המסחרית שביצורן. למרות שנים של בחירה (סלקציה, מיון) אינטנסיבית, כמה קווי מחקר לעולם לא יהיו קווי ייצור.

13) כל חברת-הרבייה שומרת ומשחזרת אוכלוסיות גדולות ומיוחסות של שושלות הייצור אשר נדרשות לצורך המוצרים המסחריים שלהם (A, B, C ו- D). המינימום הוא ארבע שושרות אך מספר זה יכול להיות גבוה יותר בהתאם לתערוכת הנדרשת לצורך המוצר.

14) חברות הגידול פועלות ברוב המדינות מסביב העולם ודרישות-המוצר משתנות ממדינה למדינה ומיבשת ליבשת בהתאם לשלב בו נמצא פיתוח השוק של אותו איזור.

15) מדינות מתפתחות נוטות לשים דגש רב יותר על מספרי האפרוחים ועל קצב הצמיחה, בעוד ששווקים מתוחכמים יותר, למשל ארה"ב, האיחוד האירופי ואמריקה הלטינית נוטים להעדיף את שיקולי עלות הייצור (המושפעת מיחס ה-FCR) ותשואת הבשר.

16) בשנים האחרונות ההתמקדות גוברת והולכת בנוגע לרווחת בעלי החיים, איכות הבשר, שימוש אנטיביוטי וכדומה. האיחוד האירופי בפרט הוביל את הדרישה והגדיל את ההתענינות בגזעים הגדלים לאט יותר (40-45 גרם ליום לעומת 60 גרם ליום). כמידת הצורך, הדבר הביא את חברות ההרבייה להפנות יותר משאבים לעמידה בצרכים אלו ולזיהוי קוים העשויים להתאים למטרה זו.

17) כתוצאה מכך זה הביא וגם יביא בעתיד קוים מגוונים יותר וגנטית שונות שיוכנסו אל תוך מאגר הגנים של חברות הרבייה.

ד"ר קולין בקסטר-ג'ונס, 6 יוני 2017

מכתב מד"ר מארק קופר מחברת 'קוב'

רקע למכתב

מכתב זה נכתב ע"י ד"ר מארק קופר אחד הגנטיקאים הבכירים בחברת קוב - ואנטרס. חברת קוב היא החברה המתחרה של חברת רוס (ארבור אייקרס), והיא החברה השניה בעולם לייצור פטמים, כאשר שתי החברות הנ"ל - קוב ורוס שולטות יחד על כל שוק הפטמים התעשייתיים של כל העולם. ד"ר מארק קופר עבד בחברת קוב באירופה עד בערך שנת 2008 ומשנת 2008 עבר לעבוד בארה"ב ומשמש כגנטיקאי מרכזי בחברה.

מר מארק קופר הסכים לענות על שאלותיו של הרב משולם פאלטשאק שליט"א מאמריקה שהוא הבסיס המרכזי של מתירי עופות הפטם הרגילים, בתחילה היה המכתב חסוי ואח"כ פורסם ללא שם הכותב, וכעת כבר נתפרסם שמו של הכותב. עקב היותו בעיקרו מכתב חסוי לא פורסם בהקשר של איזה נושא כתב מכתב זה ואנו מדפיסים אותו בתרגום חופשי מאנגלית.

המכתב

תעשיית העופות המודרנית מבוססת על גזעים רב-תכליתיים (הבאים לידי שימוש הן לייצור ביצים והן לייצור בשר עוף) והיא התפתחה בחצי הראשון של מאה ה-20. חברת מגדלי עופות "קוב" התחילה בשנת 1916 רק שנה אחת לפני התחלת חברת "ווט" מו"ל.

כאשר רוברט קוב האבא קנה את החווה הישנה "פיקארד" בעיר ליטלטאון במדינת מסצ'וסטס, בכדי להתחיל את האפרוחים ה"מיוחסים" של "קוב", הוא שאף לשפר את הגזעים הרב-תכליתיים כגון "בארד פלימיט ראקס". אח"כ בשנות ה-40, קוב פיתח קו-גזע של עופות רק לבנות שהיו ידועים כ"ראק לבן", בכדי לעמוד בדרישות של שוק עוף ה"ברוילר" החדש שגדל במהירות.

בשנת 1955 המוצר הזה הוכנס לשוק ארה"ב והוא הפגין גידול של "ברוילר" יותר מהר ממה שראו קודם, עם ייצור ביצים טוב מאד ובציעה טובה מאד.

באותו זמן פיתחו קווים של זכרים כגון הזכר "ואנטרס" מהקו המקורי של "קורניש" אדום עם חזות רחבים (שבהמשך נבחרו לצבע נוצה הלבן) וחלק מהגנטיקה הזה הוכלל בקווי זכר של חברות אחרות, כולל "קוב".

בשנות ה-60 "קוב" התרחב באופן בין-לאומי ע"י יסוד "חברת גידול עופות קוב" ב"ממלכה המאוחדת" (אנגליה). שמה באמצע שנות ה-70 פיתחו את ה"ברוילר 500" של "קוב" ע"י שימוש בקווים הטהורים המסורתיים של "קוב" ביחד עם מטרה נוספת של בחירה בגין מראה בשר חזה מוגבר (שהיה כנוי בשוק "בלום").

בינתיים בשנת 1974 "טייסן פוד" הממוקם בעיר ספרינגדייל במדינת ארקאנסאו רכשה את קווי ה"ואנטרס" בכדי להבטיח אספקה של הורים זכרים "ברוילר" באיכות גבוהה לתפעולים הגדולים שלהם של עופות "ברוילר".

בשנת 1983 הקווים שהיוו "קוב 500" שולחו בחזרה לארה"ב, מוכרים כמוצר שמניב יותר בשר חזה ובסוף הקווים האלו נהיו חלק מהחברה החדשה שלנו, "קוב-ואנטרס בע"מ בשנת 1985. בסוף בשנים הראשונות של שנות ה-90 מכירת ההורה הזכר "ואנטרס" הופסקה אבל מוצרי "קוב" ובמיוחד "קוב 500 נקבה" ו"קוב 500 זכר" המשיכו לעלות במכירותיהם ברחבת העולם, כתוצאה לא מעט מהביקוש ההולך וגדל לתשואה של בשר חזה מרובה וגם מהצורך למוצר עם יעילות הזנה, קצב גדילה, ויכולת חיים יוצאים מן הכלל.

לכן, היום ההצטלבויות של עוף ברוילר של "קוב" מכילים גנטיקה מלפחות קדמונים של "ראק לבן" ו"קורניש" שכל אחד מהם התווסף לקו יצור של החברה כתגובה לדרישות שוק שהתפתחו במשך 70 השנים האחרונות.

במוצרים שלנו של "קוב" ו"קוב 700, שניהם הם הצטלבות של גנטיקה מקווים שונים שהיו אוכלוסיות סגורות להרבה שנים. החברה המתחרה מוכרת מוצרים העשויים באופן מאד דומה.

הקוב 500 נקבה הינו הצטלבות בין 2 אוכלוסיות סגורות שאנו בוחרים מתוך קוב.

מכתב מד"ר מארק קופר מחברת 'קוב'

אחד האוכלוסיות הינה הנקבה "ראק" לבן המקורית שנמכרה ע"י קוב והינה אוכלוסייה סגורה מאז 1947. נתייחס לאוכלוסייה הזו כ"אוכלוסייה 1".

האוכלוסייה השנייה הינה אוכלוסייה סגורה שבנבחרה בתוך קוב מאז 1972. הינה שילוב של קווים שמקורם מ"קורניש", "לגהרן", "ברד ראק", "ניו המפשייר", ורוד איילנד אדום". נתייחס לאוכלוסייה הזו כ"אוכלוסייה 2".

הקוב 700 נקבה הינו הצטלבות בין 2 אוכלוסיות סגורות שאנו בוחרים מתוך קוב.

אחד האוכלוסיות הינה הצטלבות בין קרניש וראק לבן אבל גם יש בה קצת "קענבאנק" (שהיה שילוב של הרבה גזעים). האוכלוסייה הזו סגורה ותחת שליטתנו (או שליטת "אייביאן פארמס") מאז 1989. נתייחס לאוכלוסייה הזו כ"אוכלוסייה 3".

האוכלוסייה השנייה הינה אוכלוסייה 2 שהינה קו משותף עם הנקבה קוב 500.

הקוב זכר הינו הצטלבות בין 2 אוכלוסיות סגורות שאנו בוחרים מתוך קוב.

שני האוכלוסיות (אוכלוסיית 4 - 5) הינם הצטלבויות בין קרניש וכמות מאד קטנה של לגהרן בו השתמשו בכדי לשנות את צבע הנוצות וסוג המסרק. האוכלוסיות של קוב זכר נוצרו בשנות ה 60 והינם אוכלוסיות סגורות מאז 1978.

העוף "ברוילר" קוב 500 וקוב 700 הינו הצטלבות של 4 דרכים (4 קווים).

ברמת הסבים אנו מזוגים זכרים מאוכלוסייה 4 עם הנקבות של אוכלוסייה 5 בכדי ליצור את ההורה הזכר של קוב.

ברמת הסבים אנו מזוגים זכרים מאוכלוסייה 1 עם הנקבות של אוכלוסייה 2 בכדי ליצור את ההורה הנקבה קוב 500 עם ניצוי מהיר

ברמת הסבים אנו מזוגים זכרים מאוכלוסייה 2 עם הנקבות של אוכלוסייה 1 בכדי ליצור את ההורה הנקבה קוב 500 עם ניצוי איטי

ברמת הסבים אנו מזוגים זכרים מאוכלוסייה 3 עם הנקבות של אוכלוסייה 2 בכדי ליצור את ההורה הנקבה 700 של קוב.

ברמת ההורה:

העוף ברוילר קוב F500 (ניצוי מהיר) נוצר ע"י זיווג של הורה זכר קוב עם C500 הורה נקבה עם ניצוי מהיר.

העוף ברוילר קוב S500 (ניצוי איטי) נוצר ע"י זיווג של הורה זכר קוב עם C500 הורה נקבה עם ניצוי איטי.

העוף ברוילר קוב 700 נוצר ע"י זיווג של הורה זכר קוב עם הורה נקבה C700.

קודם כל רציתי להביע הכרת הטוב על שאתה עונה באדיבות על שאלותיי.

אתה יכול רק להסביר בהקשר לקוב 500 נקבה - כאשר אתה מתייחס לאוכלוסייה 2, האם כל הגזעים האלו - קורניש, לגהרן, ברד ראק, ניו המפשייר ורוד איילנד אדום - האם משתמשים בהם רק בזכר בכדי לייצור אוכלוסייה 2 או שכלם לפעמים הנקבה ולפעמים הזכר. למשל, האם הקורניש יכול להיות לפעמים הזכר ולפעמים הנקבה בכדי להנפיק אוכלוסייה 2. תשובה קצרה: לא, אוכלוסייה 2 היא קו סגור.

רק להבהיר - שום מגדל עוף ברוילר מסחרי לא משתמש ב"גזעים" כפי שהוגדר ב"תקן השלמות". אנו משתמשים בקווים שהיו במקור "גזע" כפי שמתואר ב"תקן השלמות" אבל גזעים אחרים או שילוב של גזעים כבר השתלבו בו בכדי לייצור את הקווים המבוקשים בכדי להתאים למאפיינים וביצועים המבוקשים בהקשר למגדלי העוף ברוילר. האוכלוסיות האלו נסגרים ואז מגדלים אותם "טהורים" להרבה דורות כפי שמתואר בדוא"ל המקורי. כך גם לרוב האוכלוסיות של הראק הלבן, קורניש שחור, וכו' הקיימים היום. הגנטיקה שנכנס לאותם אוכלוסיות יכול להיות מגוון אבל הם מסווגים כ"גזע" מסוים כמבוסס על "תקן השלמות" (מאפייני הגזע). מאז הם שמרו שהאוכלוסיות האלו יהיו סגורים והם אמורים לבחור את מגדלי העופות שלהן לפי המאפיינים של הגזע המסוים. אנו לא מגדלים לפי תקנים של גזע כפי שמסווג ב"תקן השלמות", אז יש להימנע מהמונח "גזע" ולהשתמש במונח "קו" או "אוכלוסייה".

יש לי את אותן שאלות בהקשר לקוב 700 בהקשר לאוכלוסייה 3. האם יש איזשהו קורניש, ראק לבן, קמנבנק שבאים לידי שימוש לזכרים או האם זה יכול להיות לשתייהם?

תשובה קצרה: לא, אוכלוסייה 3 היא קו סגור.

מכתב זה שנשלח להרב פאלטשאק שליט"א מארה"ב יש בו מספר נקודות:

- א. המכתב מאשר שאכן קווי עופות הפטם בתחילת יסודם היו ע"י תערובות של מספר עופות שונים.
- ב. לא מפרט את מרכיבי הקו של הרוק הלבן, בדומה לדבריו של ד"ר קולין בקסטר ג'ונס שמרכיביו של עוף זה אינם ידועים.
- ג. מצהיר שהקווים נסגרו לפני הרבה שנים ומאז אין הרכבות של עופות נוספים.
- ד. ישנו וויכוח בינו לבין ד"ר קולין באיזה שנה נסגרו הקווים.
- ה. בנוסף, נראה מתוך הדברים כי קיים ויכוח האם גם לאחר סגירת הקווים, מפעם לפעם עלולים להחליף את הקווים או לשפר אותם ע"י הכלאות של עופות נוספים.

חלק ג' מאמרים

פתיחה למאמרו של הגאון רבי אפרים צבי שמילוביץ שליט"א
מחשובי הרבנים בארה"ב

ממאמרו של הרב הגאון רבי אמיטי בן דוד שליט"א
מח"ס שיחת חולין

מאמר הגאון רבי יוסף בנימין וואזנר שליט"א מקונ' 'פעמי יעקב'

מכתב תגובה להגאון הגדול רבי מגדל לובין שליט"א

מאמר הרב הגאון ש.צ. נכד מרן שליט"א

מאמר הרב הגאון רבי יוסף טאוב שליט"א בני ברק

מציאות הדברים

בפתח דברינו רצינו להבהיר כי השערוריה הנוראה שהתעוררה בזמן האחרון אינה על איזה מין סוג עוף מסוים כגון הרוק וכיו"ב, שנתגלה שהוא מבני תערובות של עופות בלי מסורת, אלא עיקר הנידון הוא על העוף הנקרא "פטם".

והוא שנודע שהעוף פטם אשר עם ישראל אוכלים יש עליו חששות גדולים מאוד, ושורש החשש בזה הוא שנודע הדבר שאין הפטם גדל אצל המגדלים דור אחר דור, אלא שיש בתי חרושת גדולים של גויים והם מייצרים הפטמים, וכמו בכל המוצרים הם כסדר עובדים להשביח הפטם שיהיה להם יותר רווח ממנו, ולמען בהירות הדברים נציג כאן סדר השתלשלות החברות עד שמגיע העוף לבית השחיטה.

חברה 1 - חברות טיפוח

עיקר עסקם הוא להשביח העוף שיהיה יותר רווח ממנו, והיינו שהם עוסקים בכל מיני הרכבות של עופות ולוקחים מין עוף שיש בו מעלה מסוימת ומזווגים אותו עם עוף אחר וכך נוצר עוף יותר משובח [בסמון נרחיב להסביר את דרכי פעולתם וכו']. עד שלבסוף הם מייצרים ד' עופות A B C D ונקרא להם א' ב' ג' ד'. שכ"א מהם הוא מתאים להיות בדיוק מה שהוא על מנת שיהא ממנו רווח ממון הטוב ביותר, וד' עופות אלו הם מוכרים לחברה 2 ומיד נסביר מה עושה בהם חברה 2.

חברה 2 - חברות גידול סבתות

לאחר שקנו הד' עופות שהם א' ב' ג' ד' לוקחים את א' שהוא זכר וב' שהיא נקבה ומזווגים אותם ומהם יוצא העוף הנקרא קורניש שהוא האבא של הפטם, וזה בדווקא כך כי עוף א' מתאים בדוקא להיות הזכר וב' בדווקא נקבה. ואח"כ מזווגים את עוף ג' שהוא זכר וד' שהיא נקיבה ומהם יוצא העוף הנקרא רוק שהוא האמא של הפטם שאוכלים. והקורניש בלשונם נקרא A-B (א'-ב') משום שהוא צאצא של A ו-B והרוק נקרא C-D (ג'-ד') שהוא צאצא של C ו-D. [האמת שיוצאים גם זכרים וגם נקבות אלא שאת הנקבות שיוצאים מהא' וב' משליכים משום שהם אינם מתאימים להיות האמא של הפטם, וכן הזכרים שיוצאים מהג' ד' משליכים]. והטעם בזה באופן כללי הוא שהזכר הוא שוקל הרבה והנקבה שוקלת קצת פחות, משום שטבע הבריאה הוא שמי ששוקל הרבה הוא נותן פחות ביצים וע"כ הם עושים בדווקא שהנקבה שוקלת פחות כדי שתתן הרבה ביצים ורק הזכר שוקל הרבה.

ואז לאחר שיצא להחברות ב' העופות הנ"ל א'-ב'-קורניש ג'-ד'-ראק מוכרים אותם להחברות 3.

חברה 3 - חברות גידול אמהות

מגדלים הקורניש והרוק הנ"ל ומזווגים אותם זה עם זה והצאצאים שלהם הם הפטמים הנאכלים ובלשונם הם נקראים ABCD דהיינו שהם צאצאים של ד' עופות אלו, והנה אם ישאל השואל למה חברה 3 צריכה לקנות בדווקא העופות מחברה 2 הלא היא יכולה לבדה לקחת הפטמים ולגדל אותם עד שהם יולידו וולדות. התשובה היא שכמו שאמרנו מכיון שהקורניש שהוא האבא של הפטם שוקל הרבה עי"ז הפטמים ג"כ שוקלים הרבה ואם רוצים שהם יתנו וולדות הם יתנו פחות וולדות ממה שנתנה האמא שלהם-הרוק, ובגלל זה עדיף להחברות לקנות שוב בפעם הבאה את העופות מחברה 2 שזה יותר מביא להם רווח ממון, ובנוסף וזה הסיבה העיקרית שאם ממשיכים להוציא מהם וולדות הם יוצאים לא אחידים במשקלם וגם מפסידים חלק מהמעלות שלהם כמו ימי גידול ארוכים יותר וכו' ואכ"מ להאריך. וכל זה נעשה בדווקא ע"י חברות הטיפוח-חברה 1 שהם עושים

פתיחה למאמרו של הגאון רבי אפרים צבי שמילוביץ שליט"א מחשובי הרבנים בארה"ב

בדווקא שהעופות שמוכרים לא יוכלו להמשיך לגדל מהם דורות כדי שבפעם הבאה שוב יקנו מהם את העופות שלהם.

החששות שיש בחברות

והנה החששות שיש הם רק על החברות 1 שהם מזווגים ומשביחים את מיני העופות עם הרבה סוגים, אבל חברות 2 1-3 אינם מכליאים ומזווגים שום עופות והם רק מגדלים העופות הנ"ל שקנו מחברות 1.

וכעת בעזה"י ננסה להרחיב הדיבור אודות החברות טיפוח. הנה בערך בשנת תש"ה לאחר מלחמת העולם, היה מחסור גדול בבשר בעולם והחליטה ממשלת ארה"ב שצריך לקדם באופן ממשי את תעשיית החברות של העופות, וכמו בשאר המוצרים לאכילה שמנסים להתקדם ולחסוך בהוצאות. ואז הם הוציאו מכרז פומבי לכל מי שרוצה לייצר עוף פטם שיהא מוצלח ביותר דהיינו שיהא בעל בשר גדול. וקל וזול לייצור. ואז נפתחו הרבה חברות למאות וכל אחד עשה הרבה ניסויים לזווג עופות שונים זה עם זה כדי להגיע ולזכות בתחרות של ייצור הפטם.

ובאמת לאחר כמה שנים הצליחו להגיע לפטמים טובים כפי שרצו, ונפרט קצת מן המעלות שהשיגו א. ימי גידול שבתחילה היה זמן הגידול של הפטם 4-5 חודשים עד שהגיע למשקל שראוי לשחיטה וע"י ההכלאות של החברות נתקצר בהרבה ב. חזה - שבתחילה כמעט ולא היה לפטם חזה וכהיום הגדילו החזה פי שלש-ארבע בערך. ג. נצילות מזון - היינו שבתחילה העוף היה אוכל כ-3-4 ק"ג של תערובת מזון וכנגד זה היה נוצר 1 ק"ג בשר והיום הוא אוכל 1.7 ק"ג מזון ומייצר 1 ק"ג בשר. ד. סילוק האברים שאינם נצרכים שמקודם היה לפטם רגליים ארוכות וכרבות גדולה והרבה נוצות, וגם איברים פנימיים יותר גדולים, לכיון שזה בגדר של אוכל ואינו עושה לכך הקטינו את הרגליים והורידו הכרבות והנוצות והזנב וכו'. ה. עמידות נגד מחלות שמקודם היו הרבה פעמים מתים הפטם ע"י כמה מיני מחלות וכהיום הם יותר חזקים כנגד זה. ויש עוד הרבה הרבה פרטים ופרטי פרטים של מעלות שהם כסדר עובדים עליהם ואין כאן מקום להאריך¹.

ובאותו הזמן שנפתחו כל החברות וניסו לייצר פטם הכי משובח, הצליחו אז לייצר פטם טוב והיה נקרא שמו קורניש שהוא הזכר ורוק שהיא הנקיבה אמנם אין הכוונה ששני מינים אלו רק הם אביו ואמו של הפטם אלא שעל סמך אלו המינים בעיקר היה מיוסד ההרכבה שלהם, שאם לא כן למה צריך את כל החברות אפשר לקחת קורניש ורוק וחסל סדר חברות. [גם רואים בעינים שהפטם הוא הרבה יותר מוצלח מהרוק ומקורניש לאין ערוך] ואז נתקבל בעיקר אלו המינים כהאבות ומהם ייצרו את הפטמים, אמנם גם בזה היה כמה וכמה סוגים והיה כאלה חברות שהיה להם קורניש יותר מוצלח מאחר, אמנם באופן כללי המסקנה היתה שמתרבות זו הכי משתלם והכי מוצלח לעשות פטם. אמנם בתקופה זו היה מאות מאות חברות שכל אחת ניסה להתחרות בשני ולייצר פטם יותר מוצלח. ובכל מקום היה פטם שונה כפי שהצליחו לייצר מהחברה שהיתה באותו מקום [וזה גם תשובה לשואלים היאך נכשלו צדיקי הדור ח"ו במאכ"א, והתשובה היא שא"א לדעת ממה כל א' אכל, שהי' מצוי הרבה סוגי פטמים].

והנה כל זה היה בכל התקופה הראשונה של החברות, אבל בהמשך הזמן לאט לאט נסגרו חברות היינו שקנו אותם החברות היותר מצליחות עד שבמשך הזמן נשארו מתי מעט של חברות, וכהיום יש בכל העולם רק שני חברות הא' נקרא קוב, והב' נקרא ראס, והם שולטים על כל ייצור העופות פטמים בכל העולם ויש להם כמה מקומות ברחבי העולם ששם הם מייצרים את הסבתות ומזה

¹ ואם רוצים להבין דבר זה על בוריו אפשר ללכת לבדוק בהעופות הישנים כמו שאינם מהחברות ולראות כמה הם יותר גרועים מהברוילער של החברות שבשרם קשה יותר ואינו רך כל כך ואין חזה והצוואר גדול ומיותר ויש הרבה נוצות ולוקח כמה חודשים לגדלם וכו' וכו'.

פתיחה למאמרו של הגאון רבי אפרים צבי שמילוביץ שליט"א מחשובי הרבנים בארה"ב

שולחים לכל המדינות כל שנה מחדש סבתות חדשים. וחוף מזה יש להם מקומות מיוחדים ששם עושים ניסויים של כל מיני הכלאות וזיווגים לנסות להשביח עוד ועוד את הפטמים, ואם הם מצליחים במשהו ורואים שזה כדאי אז מכניסים אותו לתוך הסבתות שמוכרים לכל העולם.

והנה יש שמכחישים ואומרים שאמת נכון הוא שהחברות מכיילים העופות וכו' אמנם כבר שלשים שנה לא החליפו ולא הכניסו לתוך הפטמים שום דבר חדש, וקודם כל נאמר שאפילו אם הם צודקים בדבריהם מ"מ וכי על מה שעשו לפני שלשים שנה יש היתר מיוחד שמותר לאכול? אתמהה בקול גדול. אבל מ"מ הרי הם מכחישים את השמש בצהריים, שהנה ידוע ומפורסם לכל מי שמגדל פטמים שמלפני שלשים שנה ועד היום הפטמים נעשו הרבה יותר משובחים בכמה וכמה דברים, וזה גלוי לעין כל. א. החזה עדיין לא היה כ"כ גדול כמו היום. ב. עד לפני 10 שנים עדיין היו מגדלים העופות כ-10 שבועות והיום מגדלים אותם כ-5 שבועות, ועוד כמה שינויים, וזה בודאי לא נוצר מאליו אלא שהחברות כסדר ממשיכים לעבוד ולהשביח מקחם.

ובנקודה זו שייך החסרון החמור של העופות שהנה שני החברות הגדולות קוב ורוס קנו מאות חברות קטנות, שכל אחד מאלו החברות עשה כל מיני זיווגים שונים ומשונים והצליח להגיע לפטם עם מעלה מסוימת שבעבור זה קנו אותו החברות הגדולות. אבל האם החברות הגדולות שאלו מורה הוראה האם לקנות את החברות הקטנות האלה? האם יש אצלם רק עופות טהורים? הלא פשוט הוא שלא חקרו אחר כל ההכלאות שעשהו בחברה הקטנה, והם מתעניינים רק בתוצאות למעשה, שאם יש פה איזה פטם טוב במשהו קטן יותר מהם מיד הם קונים אותו ומכניסים אותו לתוך הפטם שלהם.

ומה שעולה מזה הוא שאם מאן דהוא רוצה להכשיר את העופות של החברות, הלא הוא צריך לילך ולחקור עשרות שנים מאחור אחרי כל מיני החברות שהיו ושקנו אותם קוב ורוס ולבדוק עוף אחר עוף בכל חברה וחברה ולדעת שאין עופות טמאים בכל מאות החברות האלו. ומי הוא זה ואיזה הוא שיכול ליתן הכשר ולומר שהעופות מהחברות הם כשרים קודם שבדק כל מיני העופות של כל החברות הקטנות שהיו ואינם.

סוגי העופות המסוימים שעליהם יש חשש

והנה כדי להבהיר את הענין כדאי לחלק דבר זה לשתיים. א' העופות שמהם התחילו לייצר את הפטם שידוע ומפורסם לכל. ב' החששות שיש שאר מיני עופות שאין ידועים לנו.

והיינו שכהיום אין זה סוד וגלוי וידוע לכל ממה התחילו בעיקר לייצר בשנים הראשונות את הפטם שלנו, אמנם ודאי שיש עוד הרבה סוגים וכו' כמו שביארנו ורק אח"כ ובעיקר מלפני 30 שנה שאז כבר היה מספר קטן מאוד של חברות גדולות, נהיה הדבר בסוד גמור שא"א לדעת מה עשו ומה עושים ומה יעשו.

והנה זה ידוע כנ"ל שהזכר אבי הפטמים שלנו עיקרו מיוסד על הקורניש, ורק שמו של הזכר אבי הפטמים עד היום על שם הקורניש (אע"פ שמרוב הכלאות וזיווגים הוא אינו דומה לקורניש המקורי מ"מ שמו עליו) והנה זה הקורניש ידוע בשמו "אינדיאן גיים" שתרגומו עופות מהמזרח הרחוק, והיינו שהוא מיוצר מכמה מיני עופות הא' הוא מלאי והב' הוא אסיל ועוד. והנה אלו העופות אין להם שום מסורת והם עופות קרב ששם מנהג הגויים לשחק עמהם שכ"א מביא עוף כזה ונלחמים זה בזה עד שאחד הורג חברו. וגם כל מי שרואה אותם רואה מיד שאין להם שייכות לתרגול רגיל, שיש להם צוואר ארוך מאוד, ואין להם כרבולת וכו' וכו'.

ובשעתו לפני כעשרים שנה כשהתעורר מרן הגר"ש וואזנער זצוקללה"ה לענין חמור זה חשבו אז שרק הזכר הוא הקורניש שהרי כך שמו ועל כך כ' מרן זצוק"ל בתשובה שנתברר למעלה מכל ספק

פתיחה למאמרו של הגאון רבי אפרים צבי שמיילוביץ שליט"א מחשובי הרבנים בארה"ב

שהזכר מרכיבים ממין טמא. אמנם כהיום נתברר שגם בנקבה הנקרא ראק הכליאו את הקורניש, וכך הוא במסמכים של החברות קאב ורוס, וע"ז צווח מרן זצוק"ל שזהו עוף טמא. ומי הוא זה ואיזה הוא שמעיז פניו בזקני הדור ואומר שקורניש הוא עוף עם מסורת.

ובנוסף כבר פסק מרן זצוק"ל שאם רוצים להכשיר עוף מסוים שידוע שיש בו הכלאות צריך שיהא מסורת על כל עוף ועוף שממנו הכליאו את העוף, והאם מאן דהוא יש לו מסורת על המלאי או האסיל מהמזרח הרחוק?

וכל זה הוא החשש החמור שיש בפטמים ממה שידועים שהוא מיוסד על הקורניש, אמנם נוסף על צרינו עוד שלא יודעים מאומה ממה שעושים במחשך מעשיהם בכל השלשים שנה האחרונים, שזה פשוט שהם ממשיכים במלאכתם להשביח העופות, ומי פתי מאמין שהפסיקו ממלאכתם, וגם כידוע שמשביחים מקחם משנה לשנה וכפרי שכבר ביארנו איך שרק בשנים האחרונות השביחו והגדילו החזה, וקיצרו הימי גידול של הפטם וכו'. וכל זה נעשה ללא שום פיקוח והשגחה, ואיך יהיו מאן דהוא להעלות על שולחנו מאכל שיש בו אפשרות של איסורים דאו' של עופות טמאים ללא שום פיקוח והשגחה, והלא אפילו על מלח וסוכר וקמח וכיו"ב שהם דברים פשוטים בתכלית ללא חשש משתדלים מאוד שיהיה השגחה ראויה, ואיך בנושא חמור זה אין שום השגחה.

וביותר הדבר תמוה איך שיש כאלו שמתירים הדבר ללא פקפוק כלל וכלל ודבריהם מתקבלים מעט על הציבור, ואיך יתכן כדבר הזה, הלא אם יקום מאן דהוא ויאמר שאפשר לאכול גבינה וכיו"ב ללא הכשר ממפעל של גויים האם בר ישראל ישמע לו הלא ירגמוהו כל העם ויאמרו לית דין בר הוראה כלל, ומאי שנא כאן, אתמהה בקול גדול.

והנה יש שאומרים שהנה אנו נעשה השגחה במפעלים הנ"ל קוב ורוס שבודאי יסכימו לקבל על עצמם תנאי הכשרות, כי הציבור היהודי הוא ציבור גדול וכו' ויאכלו ענווים וישבעו, והנה כל בר בי רב יבין שזה שטות והבל, כי מלבד שמקודם צריך לבדוק כל מיני העופות שהרכיבו בפטמים, הלא כנ"ל בכל העולם כולו יש רק ב' מפעלים כאלו, והם מייצרים לכל מיליארדי האנשים בעולם העופות, ואם כן בואו חשבון הלא היהודים החרדים שיאכלו מוצר כזה, אינם אפילו אחד מעשרת אלפים מכל הברואים, ואם כן וכי בשביל זה ישקיעו המפעלים כוחות וכסף, הלא אי"ז שווה להם בכח זה, ומה גם שהלא לעולם יהיו כאלו קלי דעת שיגידו שאין צריך הכשר וכו' ואפילו לא כל היהודים יקנו דווקא פטם עם הכשר כזה, ואם מחצה יקנו דווקא מזה אשמח שמחה גדולה אלא אי"ז אלא צחוק גדול ומעשה ליצנות לומר אנחנו נעשה הכשר אצל המפעלים.

והמסקנא מזה הוא שצריך לקום אנשים בעלי ממון חרדים ויראים ולהקים חברות גידול עופות של חרדים לדבר ה' וליקח עופות טהורים בהסכמת כל הרבנים, ולהשביחם באופן המותר ע"י סלקציות מיני' ובי', ולעשות ככל האפשר ע"פ ההלכה, וכך נוכל לאכול עופות פטמים עם הכשר כמו כל מוצר אחר שמכניסים לפה רק עם הכשר ופיקוח, ולא נשגיח על כמה פרוטות שיעלה הפטמים קצת יותר ביוקר עקב כך, והעיקר שנזהר לאכול רק בהשגחה ופיקוח עופות טהורים למהדרין.

והנה כל בר דעת מבין שכל מטרתם באלו החברות הוא רק לייצר פטם שיהיו טובים למסחרם ושירבו להם רווח ממון ככל האפשר. ופשוט הוא שאינם מתחשבים איזה סוג עוף מערבים אם הוא כשר או טמא, וכל בעל חי שהוא שיכול להרבות ולהשביח מקחם ראוי הוא בעיניהם. [אלא שכידוע אי אפשר לזווג שאר בעלי חיים שאינם דומים] וממילא פשוט הוא כביעתא בכותחא שאי אפשר לסמוך על כל מיני השערות וסברות שמסתמא לא עירבו רק עופות טהורים וכו'. ואף שיש טוענים שמ"מ מסתמא לא עירבו מינים משונים מאוד שאין עליהם מסורת כי זה לא אפשר וגם זה לא רווחי עבורם, וזה אינו מכמה טעמים, א. שכידוע ומפורסם בתשובות האחרונים מלפני כמאתיים

פתיחה למאמרו של הגאון רבי אפרים צבי שמילוביץ שליט"א מחשובי הרבנים בארה"ב

שנה שהיה מצוי מיני תרנגולים עם קצת שינויים שהזהירו עליהם שאין להם מסורת ואסור לאוכלם, והיה נצרך להכיר ביניהם יען שהם דומים קצת לתרנגול הרגיל שהיה נאכל בעם ישראל ומי יימר לן שלא עירבו תרנגולים אלו בפטמים הנאכלים. ב. ומה שטוענים שאם כן הוא שעירבו מיני תרנגולים משונים היה צריך להיות ניכר השינוי בפטמים, זה שטות כידוע לכל אחד שקצת בקי בענין זה, שהנה החברות הנ"ל לוקחים מיני תרנגולים ומזווגים עם התרנגול הרגיל, ואז עושים סלקציה שלוקחים רק הוולדות אלו שדומים לתרנגול הרגיל שהאנשים מכירים, [כי בלאו הכי אנשים לא יקנו הפטמים, ולא בגלל שאכפת להם מהמסורת שצריכים היהודים] ואז בוולדות אלו שנראים כתרנגול רגיל יש המעלות של התרנגול המשונה, וכך הלאה מכליאים עם עוד מינים שונים עד שמקבלים תרנגול שיש בו כל המעלות של כל מיני העופות שמהם הכליאו.

אמתי בן-דוד

בית מדרש בכורי יוסף

חבורת חולין ובכורות, והוראת כשרות הבשר

בבית הכנסת שארית יוסף

ע"ש ר' בכור יוסף בן-דוד ז"ל

מח"ס שיחת חולין – עמ"ס חולין

רחוב הרב סורוצקין 24, ירושלים

בס"ד, ירושלים עיה"ק ת"ו, ח' באלול תשע"ז

לכבוד מעלת ידידי רב הפעלים לתורה ולחינוך

בוגר בית מדרשו הרב א"נ הכהן שליט"א

לאשר ביקשתני לכתוב לך דעתי הענייה אודות התרנגול המכונה **בראקל**, והאם השתנתה דעתי מאז המכתב שכתבתי לאגודת מסורת העוף לפני כשנה וחצי. שהרי בינתיים יצאו על עוף זה עוררין גדולים מזקני חכמי הדור שליט"א וטענו עליו טענות רבות ורעות, ולא ראית בכתובים תשובות עליהן.

הנה המכתב ההוא כתבתי בשעתו שעת הדממה שלפני הרעש, ואני עדיין עומד מאחורי כל מלה שבו ולא הדרני בי במאומה, אך כיון שעתה פרצה הסערה במלא עוזה ויצאה מכותלי ביהמ"ד אל השווקים והרחובות ופשה הנגע על קירותיהם, אין רצוני להשתתף בויכוח ולנקוט צד במחלוקת. אמנם בבית מדרשו בחבורת לומדי מסכת חולין אשר עמנו, ישמרם צורנו וינצרים, אשר אך לפני כמה חודשים עסקנו בסוגיא דנשר ועופות הטהורים והטמאים, חזרנו עתה לדון בכל הערעורים בכובד ראש כראוי להתייחס לדברי גדולים, וניסינו להבין ולהשכיל איזו טענה לקרב ואיזו לרחק ועמלנו למצוא להם תשובות, וכיון שלא ראינו במקומות אחרים שכתבו תשובות לערעורים, העליתי על הכתב מעט ממה שעלה בדינו, אך כיון שלא הגעתי לכלל הוראה ופסיקה, וקטונתי מלהכריע במצווה רבתא זו, וכל מעשי כתיבתי אינן אלא כלבלי בעלמא, על כן אינני מפרסם מכתב זה כדי שלא להכניס עצמי בין ההרים הגבוהים שלא ירצו מוחי, ולא יחברו עלי התלמידים כתרנגולים של בית בוקיא. ומכתב זה אשר לפניך שלחתי לך באופן פרטי ואישי כחבר בית מדרשו, ובין תבין את אשר לפניך שהוא עבודך בלבד ואל תראהו ואל תשלחהו לזולתך מלבד חבורת ידידינו ותלמידינו יצ"ו.

ועתה אלקטה בין האומרי"ם את כל תלונות בני ישראל אשר הם מלינים על תרנגול הבראקל, וארשום כאן אך ורק את הטענות שכתבו במכתבי קודש כדרכה של תורה והגיעו אלי בתוך כותלי ביהמ"ד (ולא מה שהתפרסם בתקשורת או ברחובות), ואביא דבריהם, הקטנים עם הגדולים, בלי הזכרת השמות הקדושים, ואתייחס רק לנאמר ולא לאומר, כל איש לפי מהללו ומעלת כבודו.

משום מה, ונשגב מבינתי מפני מה, כמעט כל הכותבים שליט"א תולים את היתר הבראקל באיסור התרנגולים התעשייתיים, שאם אלו אסורים אזי ההוא מותר, ואם אלו מותרים אזי ההוא אסור או שאין תועלת בהבאתו, ולא זכיתי להבין מאי תליא הא בהא, וכי אי אפשר ששניהם יהיו מותרים או אסורים.

ולכן אביא תחילה את הטענות שכתבו להתיר את התרנגולים התעשייתיים המצויים

ואח"כ את הטענות שכתבו לאסור את הבראקל.

(א) אין כל סיבה לאסור את העופות התעשייתיים המצויים, כי לא נשתנו כלל ממראה התרנגול של פעם, אלא הכל הוא רק השמנת חלקי הגוף והבשר הנצרכים

לאכילה, דבר שהיה מצוי גם בעבר בעופות בודדים ("תרנגולים מפותמים") אלא שעתה פיתחוהו שיהיה מצוי בכולם.

(ב) התברר אצל המומחים שכל ההכלאות שעושים הן אך ורק ממיני התרנגולים הידועים והמוכרים לנו ככשרים.

(ג) בדורנו אין לחשוש להכלאות שנעשו בעבר, כי כבר נטמעו ונתערבו בין העופות והרי הן כמין אחד (כמש"כ ערוה"ש בהלכות כלאיים סי' רצ"ז השני סעיף ט', ובדרכ"ת סי' פב ס"ק ל' שהביא משו"ת בית שלמה שהתיר הוולדות מטעם ספק ספיקא, וע"ע בשו"ת קנה בשם ח"ד מו).

(ד) עצם העובדה שמזה שנים אנו שוחטים ואוכלים את בשר העופות הנ"ל, היא עצמה יוצרת מסורת טהרה (כמש"כ הרב הנצי"ב בשו"ת משיב דבר ח"ב סי' כב על תרנגול האינדיק).

(ה) העובדה שאוכלים אותם מזה שנים כל רבותינו גאוני וצדיקי ארץ בלי פקפוק, היא ראיה שהם טהורים, שהרי בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידן, ואין להוציא לעז על רבותינו ואבותינו.

(ו) כאשר התחילו לשחוט עופות תעשייתיים בא"י בערך בשנת תשט"ו הביאו את האפרוחים הראשונים מארה"ב, וביררו תחילה רבני א"י ונודע להם שבשחיטות היראים בארה"ב יש להם מסורת על הגזעים קורניש ופלימות' רוק, ועל סמך זאת החלו לשחוטם בא"י. ואחד החכמים שליט"א אף טען לי שיש לו ראיות על מסורת לתרנגול הרוק גם באירופה עד דורו של החכם צבי.

תשובה

וזה החלי לענות בעניות דעתי ובקוצר הבנתי.

(א) רואים בבירור שינויים מהותיים בין התרנגולים שהיו מצויים בעבר הלא רחוק (לפני כחמישים שנה) לבין התרנגולים התעשייתיים של היום, כגון בגודל החזה הענק והרך (שניצל עשיר בבשר עסיסי), וכגון בשוקיים הבשרניים הקצרים והשמנים. ובכל אלו מודים ומצהירים חברות הפיתוח והטיפול שעשו במתכוין וביודעין כדי להשיג ולהגיע לתוצאות אלו. אולם התרנגולים המפותמים שהיו בדורות שעברו לא עלו במשקלם מחמת בשר שנוסף בהם בעיקר עקב שומן פיטום רב שנוסף בהם (ראה בשו"ת באר עשק סי' סא שהובא בתבואות שור סי' מט ס"ק ב').

(ב) יש הודאת בעל דין מפורשת בספרי חכמי המדע שבכדי לייסד בעבר את גזעי העופות התעשייתיים, הכליאו בהם עופות שאין לנו מסורת עליהם. (לפני שנים ביקרתי בספריית בית הספר ללימוד רפואה וטרינרית שבפקולטה לחקלאות בעיר רחובות, ואחד מעובדי הספרייה בעת"ש יר"ש הביא לי מספרי הלימוד המדעיים המעודכנים ביותר שמהם לומדים הסטודנטים וצילמתי לי מהם) בספריהם הרשמיים הם מתארים כיצד פיתחו את גזע הקורניש במחוז קורנוול שבבריטניה בהכלאות עם תרנגול הקרב המלאי (מארץ מלזיה שבמזרח הרחוק), מראהו של תרנגול זה רחוק ממראהו

של תרנגול רגיל וכל גופו מותאם להאבקות עם זכרים מבני מינו להנאת צופי האיצטדיון, רגליו דקות וארוכות, וחזהו בולט (כי משתמש בו לדחוף את יריבו בה תגוששיות) וצוארו ארוך וכרבותו זעירה ביותר גם כשגדל. הכלאות אלו הניבו את תרנגול שעשועי הקרבה **קורניש האנגלי** שנשאר בו מבנה הגוף הרחב והרגליים הפשוטות והחזה הבולט. ושוב מתארים שם כיצד פיתחו בארה"ב מהתרנגול המלאי את הגזע **רוז איילנד** (שהוא ספק הביצים העיקרי שם כיום). וממנו פיתחו את הגזע ניו המפשייר. עוד אחד מהגזעים שפותח מהכלאות של תרנגול **קוצ'ין** מארץ הודו המכוסה בנוצות מכף רגל ועד ראש, והכליאוהו עם התרנגול מאיי יאווה שבמזרח הרחוק ויצא גזע **הפלימות' רוק** (הידוע בארץ בשם 'רוק' שכנראה שמו הוא על שם בעל חברת הפיתוח העשיר הגדול רוקפלור שהשקיע כספים אדירים בפיתוחו). ולאחר מלחמת העולם השנייה כשהיה בעולם מחסור בבשר, החלו בארה"ב החל משנת תש"ה במירוץ אדיר תעשייתי לפיתוח והגדלת כמויות הבשר שבעוף, ופיתחו הכלאה של **הקורניש עם הרוק** ששילב את תכונותיהם יחד. כך הגיעו לתרנגול גדול ובשרני הראוי לעלות על שולחנם של הלקוחות הרעבתניים הדורשים שניצל גדול ושוקיים מלאים. ספרי המדע מתארים שם שלא היה די למפתחים בגזע החדש שיצרו, אלא בכוונה תכננו אותו באופן שתכונותיו מחזיקות רק לדור אחד או שנים, כדי להכריח את מגדלי העופות תמיד לרכוש מהחברות אפרוחים חדשים, כי אם ימשיכו להוליד ולדות, יהיו חלק מבני הדור הבא חסרים התכונות הרצויות כגון נוצות לבנות ובשר עשיר. ולכן כל הזמן מכליאים שוב ושוב את סוגי העופות זה בזה גם בזכרים וגם בנקיבות, כדי לשמור ולשפר ולטפח את התוצאות. לפי הדברים האלו יוצא שכל הזמן המפתח ביד חברות הפיתוח והטיפוח ושוב ושוב הם מכניסים מינים שאבותיהם היו חסרי מסורת טהרה ברורה. אני בעניי קיבלתי צוואה מחיים ממו"ר הג"ר משה הלברשטאם זצ"ל בשם רבו המובהק **בעל שבט הלוי זצ"ל**, שחובה קדושה עלינו לנסות למצוא דרך לפקח על ההכלאות, ואם לא נמצא אזי עלינו לחתור למצוא בעולם מין שלא עלה עליו עול ההכלאות או לפחות כמה שפחות התערבו בו יחסית לשאר מינים. ולפחות עתה נמתח קו ונעצור את מה שהיה עד כה, ונתחיל לפחות מעתה בשמירה עליו שלא יחמיר מצבו.

(ג) היתר הערוה"ש הוא נפלא כדי להצדיק את מה שאכלנו עד כה, והיתר הדרכ"ת מחמת ס"ס הוא טוב לאחר מעשה (כמש"כ פוסקים רבים בשם המרדכי יבמות רמז כא שהיתר ס"ס הוא בדיעבד אבל לא לכתחילה), אבל בשעה שיש חשש וחשד שממשיכים בהכלאות, מדוע שנמשיך לצרוך מתוצרתן אם נצליח למצוא עוף טהור יותר, ועד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר.

(ד) מש"כ הרב הנצי"ב על יצירת מסורת למפרע בעוף הנמצא בינינו ואנו רואים שאינו דורס, הוא דוקא אם גדל בינינו בחצרות בתינו ומחפש מזון בכוחות עצמו כמו בימים עברו, שאז יכולים אנו לעקוב אחר דרך אכילתו ותפיסת מזונו במשך שנים רבות עד שתיווצר לנו מסורת לטהרתו. אבל העופות שלנו גדלים בלולים סגורים ומזונם מסופק להם דבר יום ביומו, ואינם מסתובבים במקום שנוכל לראות כיצד הם תופסים את מזונם בכוחות עצמם.

ה) ודאי וודאי שאין הקב"ה מביא תקלה לצדיקים ולכלל ישראל קדושים, ואף אחד לא בא בטרוניה על הדורות הקודמים שהשתדלו עד כמה שידם מגעת, ויש היתרים לכל מה שהיה עד כה, ולא שמעתי על אף אחד מאותם שהפסיק לאכול את התרנגול התעשייתי, שהגעיל את כליו, רק אומר דמאי דהוה הוה ומעתה חושבנא טבא. ואנו רואים שבכל דור ודור באים הגדולים ומנסים לתקן דברים הטעונים תיקון, וכמו שאמרו בגמ' חולין דף ז ע"א 'מקום הניחו לו אבותיו להתגדר בו' ומשמע בפירש"י שם שהניחו בכוונה, וביאר בבן יהוידע שלא הניחו תיקון העניין מתוך עצלות חלילה, אלא מחמת תגבורת הסט"א לא הניחה להם לשום לב לתקן הדבר, ורק בדורות האחרונים נחלשה הקליפה וזכו חכמי הדור ההוא לתקנו וליסדו. וכך יש לומר בכל הדברים שאנו רואים בדורות הללו שאיכשר דרא, כגון לענין זהירות באיסור תולעים, ותשמישי קדושה מתוקנים, וארבעה מינים מהודרים, ואין בזה שום פחיתות או הוצאת לעז לדורות הקודמים שעשו כל מה שביכולתם וכלפי שמיא לא נתחייבו במאומה, אך בדור שהגיע בכוחו לתקן ודאי שמחוייב הוא לתקן.

ו) קשה לי להבין כיצד יש מסורת עתיקה לגזע הקורניש שפותח במאה השנה האחרונות במחוזות הכפריים שבבריטניה, ולגזע הרוק שפותח באמריקה היבשת החדשה חסרת המסורת הקדומה. לפי מה ששמעתי נ"ל דגופא דעובדא הכי הוי, מה שאמרו שבא"י בשנת תשי"ב סמכו על המסורת של קהל היראים בארה"ב, היה שסמכו על העובדה שבשחיטתה של ק"ק דחסידות סאטמר שחטו את העוף האמריקאי המצוי, כי האדמו"ר מהריט"ב זצ"ל בעל ויואל משה הגיע לשם בשנת תש"ט בשעה שפיתוח גזע העוף היה בשיאו, ומסתמא סמכו על הגר"א קוטלר זצ"ל שבישיבתו בלייקווד כבר שחטו מגזע זה עוד לפני כן, אבל לא קבלו מסורת מסויימת עליו, ואדרבה מספרים תלמידי הגרא"ק שכאשר הגיע ללייקווד בשנה הראשונה וראה ששוחטים אותם, לא רצה לאכול מהם ואמר שהם אינם נראים כמו התרנגול שהיה באירופה, והשוחט ענה בשנינות שגם האברכים של אמריקה אינם נראים כמו האברכים שהיו באירופה, והגרא"ק שמע והבין בצער שנקלע לעולם חדש שבו יש להתמודד עם הקיים במיעוטו, ושוב לא דיבר בעניין זה. וכך הוכשר התרנגול האמריקאי לבוא בקהל היראים שם, ועם הכשר זה הובא לא"י.

המשך מכתבו עוסק בענין עוף הבראקל ואינו שייך לקונו' זה.

הרב יוסף בנימין וואזנר

ר"מ ומנהל רוחני דשיבת "חכמי לובלין"
רב קהל חסידים
אלעד

אכילת בשר וביצי תרנגולים בזמנינו

לכבוד מערכת פעמי יעקב, ה' עליכם.

תה"ל שזכיתם אשר הקובץ "פעמי יעקב" עולה על שולחן מלכים - מאן מלכי רבנן, והשמועות הנידונות בין כותלי הקונטרס מהוות שיחה בפי תלמידי חכמים ומורי הוראה בישראל, והיא לכבוד ולתפארת לשמו ולזכרו, תאוות נפש של האב"ד דפה נ"ע זי"ע. היות וראיתי בקונטרס הקודם שהבאתם את תשובת הגאון הנודע לתהילה רבי מאיר בראנדסדארפער שליט"א, שהתייחס לבעיה הקשה של הכלאת העופות, ראיתי לנכון להעיר שכבר הקדימו מו"ז הגר"ש הלוי שליט"א, וכתב בשנת תשנ"ח תשובה חשובה בענין זה, וכנראה שלא היו הדברים לגנר עיניו הבדולחים של הגר"מ שליט"א. ולענ"ד יש לי להעיר בדבריו תרי ותלת מילין, ורצוי לשבצו בקונטרס החשוב הזה למען יראה הקורא שיש לפסקו של מו"ז שליט"א מקום גדול בהלכה, וזה החלי בעו"ה:

עיקרי הדין בענין מסורת העופות

הנה, בענין אכילת בשר וביצי עופות זמנינו, שכידוע נתעוררו על כך שאלות גדולות אשר יש בהם כדי להטריד הרבה את כל מי שיראת ה' נוגעת ללב, וכ"ש את המורה לצדקה, אמרתי לכנס למקום אחד את הסברות לאיסור ולהיתר שדנו בהם הפוסקים ומה שנראה לי להלכה למעשה, וה' יעזרנו שלא נכשל. הנה כבר כתב ק"ז מו"ר עט"ר שליט"א והעלה בקולמוס דעתו הגדולה בנידון זה, ועיקרו נתבאר בשו"ת שבט הלוי חלק י (י"ד סי' קיג), וגם יש יסודי הלכה בזה בחלק

ב (י"ד סי' כט), ומחמת דבריו נתעוררו כמד וכמה יודעי מדע שחננם השי"ת ידיעד בהכרת העופות ומיני ההכלאות ודרכיהם השונות בזה, ומאידך הם אנשים אשר הנני מכירם מכבר שהם יראים ושלמים, להקים וועד שיפקח בהשגחה גדולה וחמורה, שלא להביא לשוק החרדים רק עופות ממקור שהוא בדוק מחשש תערובת מינים אחרים (כדברי מו"ז שליט"א בתשובה שם), אך מאידך הגיע לידי כמה מהעוסקים בנושא, דברי הגר"מ שהודפסו בקובץ "פעמי יעקב" לאחרונה, ויש שתפסו את דבריו להיתר גמור וכדבר שאין בו ענין כלל להתאמץ בזה, וכבר כתבנו שנראה מתוך דבריו שלא

פעמי יעקב ★ גליון חודש מנחם-אב תשס"ד

שם (סא - סג), נמצא בענין כשרות עוף טהור, דמעיכרא דדינא - על פי התורה, השוו כשרותן לתורים ובני יונה, ולמדו מכך שכל עוף שיש לו הג' סימנים, יכירו עי"ז שהוא מהעופות הטהורים. ואלו הן סימני הכשרות: יש להם זפק, קורקבנם נקלף ביד ויש להם אצבע יתירה. ובנוסף לזה הובא שם גם סימן רביעי, שעוף טהור אינו דורס.

כיצד ניתן לבדוק האם העוף דורס אם לאו? ניתן לכך סימן; לדעת רבינו תם, וכן דעת רוב הראשונים להבנת הב"ח (י"ד סי' פב), כל שאינו אוכל עוף מחיים - בידוע הוא שאינו דורס. ולדעת רש"י: כל שאינו אווז בצפרניו את הבשר ומגביה מהקרקע מה שאוכל - זהו הסימן שאינו דורס. ובש"ך שם (ס"ק ג) מוכח דדעת רוב הראשונים היא כרש"י ולא כר"ת [ולא כהבנת הב"ח שרוב הראשונים מסכימים לר"ת]. ובמקום ספק אם העוף ההוא דורס, אפשר לבדוק האם כשעומד על החוט חולק אצבעותיו ב' לכאן וב' לכאן, וכן האם הוא תופס אוכל הנזרק באויר בפיו או שממתין עד שינוח על הארץ ואז אוכלו.

כ"ז זה נאמר מעיקר הדין, אמנם מסקנת הש"ס שם, דלמעשה אין לאכול עוף טהור על פי הסתמכות על הסימנים האלו, אלא צריך מסורת שידוע שחכמים אכלו עוף זה. וכדברי הגמ' (חולין סג, א), שקנאי ובטנאי - מקום שנהגו לאכול אוכלין, מקום שנהגו שלא לאכול - אין אוכלין. ומקשה בגמ': "אטו במנהגא

היו לנגד עיניו דברי מו"ז שליט"א, על כן אבקש את הקורא, נא ישים עין עיונו על דברינו, ואם יעלה בדינו לתקן שולחנם של ישראל, ונזכה עי"ז שיהא "שולחנו של אדם מכפר עליו" (ברכות נה, א), והיה זה שכרי. **אקדים** תחילה, שאין מטרתנו במו"מ זה להטיל איסור על העופות - מי אנוכי לכך אם גדולי ישראל הבינו שאין לאסור, רק שברצוני להעיר את לב הכלל לאפשרות הנותנת פתרון לכל המצב הדחוק שאנו מצויים בו אשר מי יכול לשער לאן תוביל אותנו התפתחות המדע גם בענין זה, ואם יכולים אנו לשפר את המצב ולאכול ממינים המיוחסים בלא תערובת - ראוי איפוא לומר על כך, "עד שתאכלנו באיסור - תאכלנו בהיתר!" **ל"א** באתי לפלפל בגופא דסוגיא דנשר (סוגית סימני העופות) העמוקה מיני ארץ ורחבה מיני ים, וכבר כתב הגה"ק בעל דברי חיים זי"ע (בשו"ת, י"ד ח"א סי' מה) בלשונו הטהור, שהגם שלפני ארבעים שנה למד סוגיא זו, מ"מ הוא צריך עכשיו לכל הפחות עוד חצי שנה להתעמק בה כדי לפלפל בה, עי"ש. גם האבני נזר (בשו"ת י"ד ח"א סוף סי' עד) כתב שהסוגיא דורשת זמן רב להתעמק בה. ומה אענה - קטן שבתלמידים - בתרייהו, מ"מ יש לנו לומר בזה תרי ותלת מילין, ויה"ר שלא נבוש בעוה"ז ולא נכלם לעוה"ב, ולא נכשל לעולם.

מסקנת הש"ס ודברי הראשונים
הנה, אחר העיון במתניתין דפרק אלו טריפות (חולין נט, א) וסוגיא דנשר

פעמי יעקב ★ גליון חודש מנחם-אב תשס"ד

דורסת, שוב ראוה דורסת ואוכלת, ומשום כך ביטלו חכמים את התירם ואסרוה, וזו הסיבה לחוש תמיד שלא לסמוך על הסימנים רק על המסורת.

¹²³⁴⁵⁶⁷

כמה ספיקות בענין המסורת
ובעיקר הדין הזה של "עוף טהור נאכל במסורת", יש לנו כמה הרהורי

¹²³⁴⁵⁶⁷

דברים, ונמנם בעז"ה כאן אחד לאחד: 1. האם גם כשכל הסימנים מוכחים להדיד צריך מסורת או רק בספיקות. 2. מהי מסורת? איך תתאמת לנו המסורת. 3. עוף שדומה ברובו למין העופות שיש לנו מסורת לכשרותם אך יש בו שינוי קטן מהמין המקורי, האם אותו שינוי מצריך מסורת נפרדת להחירו. 4. האם יש לחוש שברכות הימים טבע העוף ישתנר לגריעותא ויהיה שונה ממין העוף המולידו שינוי גדול יותר מאשר בזמנינו. אלו הן הדברים שיש לדון בהם כאשר אנו עוסקים בסוגיה עמוקה זו של מסורת העופות, לפנינו ננסה - עד כמה שידינו מגעת - לפשוט ספיקן ולבאר הדברים כשמלה וע"י כך שילובנו בס"ד ההלכות נדע האם ראוי הדבר לאסור את תרנגולי זמנינו.

והנה, בגדרי המסורת יש להבהיר כמד דברים: ידועה היא שיטת הרמב"ם הסובר שאין צריך מסורת, ומספיק שיהא לעוף סימני טהרה. וגדולי הראשונים נחלקו בשיטת הרמב"ם, האם צריך הוכחות שאינו דורס, או די שאין הוכחות שאותו עוף הוא כן דורס, וכן האם די בכל אחד מסימני טהרה לחוד וכו'. גם מצאנו לרבינו חננאל שדעתו

תליא מילתא?! ומתרצת הגמ': "אין, ולא קשיא" וכו', כלומר, אכן, במנהג תלוי הדבר, ע"כ דברי הגמ'. הרי דאין העיקר תלוי בבדיקת הסימנים רק שיש גם לברר האם מנהג המקום לאכלו. וכן הוא שם (סג, ב): "אמר ר' יצחק, עוף טהור נאכל במסורת. נאמן הצייד לומר עוף זה טהור מסר לי רבי".

ויש להתבונן בדבר, למה באמת הוצרכנו למסורת, הרי אין לנו ספק בבהירות סימני העוף ובקל אפשר להכירם על פי הסימנים, ומדוע איפוא הוצרכנו בנוסף לסימנים גם מסורת? ליישב זאת האיר רבינו רש"י את עינינו בדבריו (דף סב, ב, ד"ה חזויה), וז"ל: "ומתוך שאין אנו בקיאים בהם נראה לי דעוף הבא לפנינו יש לומר שמא ידרוס, דהא הך תרנגולתא דאגמא היו מחזיקין בטהורה ולאחר זמן ראוה דורסת. ואין עוף נאכל לנו אלא במסורת, עוף שמסרו לנו אבותינו בטהור, ושלא מסרו לנו יש לחוש, ובמסורת יש לנו לסמוך" וכו', עכ"ל.

והיינו, מאחר שאמרו חכמים במתניתין ריש סוגיין דכל עוף דורס טמא, עולה מכך שהגם שיהיה לאותו עוף את כל הסימני טהרה, בכל זאת אם יתברר שהוא דורס הרי זה עוף טמא, וא"כ אי אפשר לסמוך על הסימנים בלבד. והחידוש הוא דהגם שהרבה שנים הוחזק להיות עוף טהור מחמת סימניו, קיימת מציאות שהוא דורס ואוכל, כמו בעובדא המתוארת בגמ' שם, שלאחר הרבה שנים שסברו ש"תרנגולתא דאגמא" איננה

פעמי יעקב ★ גליון חודש מנחם-אב תשס"ד

[1234567]

המחבר את דעת רש"י בסתמא, ובסעיף ג' שם כתב בשם יש אומרים את דעת בעה"מ והרא"ש, ועפ"י כללי המחבר ידוע שהעיקר כדעה שמביא בסתם. מלבד זאת הרמ"א סיים על דברי המחבר בסעי' ג' (בהם הוא מביא את דעת הבעה"מ והרא"ש): "וי"א שאין לסמוך על זה, ואין לאכול שום עוף אלא במסורת שקיבלו בו שהוא טהור, וכן נוהגים ואין לשנות". נמצא עולה להלכה, שאף בעופות הוודאיים אין ^{לפי המנהג} היתר לאכלם אלא במסורת.

מהי מסורת

אלא שיש לנו להתבונן מהי אותה המסורת שעל פיה אנו מתירין לאכול את העופות, כיצד אנו מחליטים על מין עוף מסוים לומר שעליו יש לנו מסורת לאוכלו. והנה בלשון רש"י מצאנו שני אופנים לקבוע את המסורת, בדף ס"ב ע"ב (ד"ה חזויה) כתב: "עוף שמסרו לנו אבותינו בטהור", ובהמשך (דף סג, ב, ד"ד במסורת), כותב: "אם זכור הוא באדם כשר שאכלו או שמסר לו רבו או ציד חכם שהוא טהור". ובטור ושו"ע (סוף סעי' ב) העתיקו רק את דברי רש"י שכותב שצריך מסורת מאבותינו. ובאבני נזר (יו"ד סי' עה) הביא מספר צדה לדרך [לרבינו מנחם תלמידו של הר"י בן הרא"ש] בזה"ל: "כל ארץ שהם בני תורה והורגלו בה תלמידי חכמים ונהגו לאכול עוף שהוא מסופק לנו - יש לסמוך על מנהגם וקבלתם", עכ"ל. הרי שמסורת מתחזקת בין ע"י קבלת מאבותינו ובין ע"י שידועים אנו לתלמידי חכמים שאוכלים אותו.

שצריך דווקא הסימן דקורקבנו נקלף, וגדולי הפוסקים כבר האריכו בדבריהם. ובדרך כלל הכריעו כולם דלא כהרמב"ם ור"ח, כדברי הב"י והרמ"א, מלבד רבינו בעל פרי חדש שכתב ששיטת הרמב"ם היא העיקר, אך מכיון שכל הפוסקים ^{אוצר החכמה} שווים בזה שלא קיי"ל כהרמב"ם ור"ח, לא נכנס לדון בזה כלל, ועתה נבוא לפשוט ספיקן אחת לאחת בעז"ה:

[1234567]

האם יש צורך במסורת כשכל הסימנים ברורים

שיטת רש"י ברורה, דאין לאכול עוף ללא מסורת גם אם ידוע לנו בבירור שיש לו את כל הג' סימני טהרה שהוזכרו במשנה ובגמ'. אמנם הטור הביא את דברי בעל המאור, שהעופות שיש להם חרטום רחב וכף רגליהם רחבה, בידוע שאינם דורסים, ואם ימצאו הג' סימנים הנ"ל מותר לאכלם, והסכים עמו הרא"ש. זאת אומרת, לדעת רש"י אין לסמוך על שום סימן ללא מסורת, על כל מין ממיני העופות, ואילו לדעת בעה"מ והרא"ש ניתן לסמוך על הסמנים, רק שצריך סימנים מיוחדים לדעת שאינו דורס, אך כאשר יש את הסימנים האלו - אפשר לאכלם גם ללא מסורת.

ונראה שדעת בעל המאור והרא"ש דענין המסורת היא רק כדי לברר במקום ספק, שאין ידוע אם הוא דורס או לא, וכיון שיש דרך אחרת לברר אם הוא דורס או לא, ע"י סמני חרטום או כף רגלו וכדו', תו אין להקפיד דווקא על המסורת. אמנם לדינא, בשו"ע סי' פב סעי' ב' כתב

פעמי יעקב ★ גליון חודש מנחם-אב תשס"ד

עוף הדומה למין שיש עליו מסורת אך יש בו שינוי

יש לדון על אותם עופות אשר מלבד מה שיש בהם את הג' סימני כשרות ואין ידוע עליהם שהם דורסים, הם גם דומים מאוד לאותם עופות שיש לנו עליהם מסורת אך אינם דומים בכל מאת האחויות למין המקורי, האם הם נחשבים כעוף שיש עליו מסורת, או שצריך ממש על כל עוף ועוף מסורת נפרדת.

והנה, מדברי מרן החת"ס (בשור"ת יו"ד סי' עה, ובעיקר בד"ה ולדידי) מוכח להדיא שאין צריך ממש מסורה על כל עוף ועוף, אלא כל העופות הדומים ביותר למין שיש עליו מסורה, הוא נאכל על סמך המסורה, מלבד היכא שיש לו שינוי מובהק עד שיתכן שהם שני מינים, אז צריך מסורת נפרדת על אותו מין. וע"ע בשור"ת אבני נזר (יו"ד סי' עה סק"ב), ועוד העתקות מכמה גדולים בזה תמצא בדרכי תשובה (יו"ד סי' פב ס"ק כז - לג), מהו גדרי שינוי להצריך מסורת נפרדת על כל מין ומה אינו בגדר שינוי שאפשר לסמוך על המסורה בדדמי.

אמנם הבית שלמה, דרב גובריה בהלכתא, כתב באחת מתשובותיו הרבים בנידון זה (יו"ד סי' קמח) דכיון שהמסורה סומכת על עדות אנשים המכירים בטביעת עין שעוף זה נאכל באותם מקומות שיש בהם תלמידי חכמים וכדומה, ואם יש שינויים שוב אין שייך בזה גדר טביעת עין [עיי"ש שהאריך לפלפל בזה בגדרי טביעת עין כשיש שינויים], וא"כ שוב אי אפשר לסמוך על

העדות שיש מסורת. ומתוך דבריו למדתי שיש להחמיר אף על שינויים קלים שלא להתיר מחמת המסורה, ככתוב בתוך דבריו שם בזה"ל: "אלא ודאי דכל שיש שינוי מועטת' אי אפשר להתיר רק על פי מסורת על מין זה ממש".

נמצא שהמסורת בנויה על אכילת תלמידי חכמים ובני תורה או צייד חכם המכירים ומבינים בשינויי המינים, וגם שהמעידים על המסורה יכירו בטביעת עין שזה ממש דומה לאותו המין הידוע להם שיש עליו מסורת.

ועוד יש לציין, דלאו דווקא מי שסומך על עדות אחרים המעידים על פי טביעת עין צריך שיהא דומה לגמרי ובשינוי קל כבר בטלה טביעת העין וממילא בטלד עדותם, אלא גם מי שמכיר בעצמו וסומך על טביעת עינו שלו, לא יוכל לאכול עוף שיש לו שינוי קל ממה שהוא מכיר, דסוף סוף אין לו טביעת עין על מין זה.

והנה בעצמך, האם נתיר אשה לשוק על פי עדות טביעת עין שמת בעלד כשיש שינוי קל בגוף המת?! וכן האם נוציא ממון על פי עדות שפלוגי לווד מפלוגי על אף שהם מודים שיש שינוי קל שבקלים בין הנתבע העומד לפנייהם לבין אותו אדם שראו בשעת הלואה? הרי ברור הדבר שלא נוכל לסמוך על עדות כגון זו (וראה חולין צו, א), ומדוע איפוא יהא נידון דידן שונה מהנידונים האמורים.

ואף שיש לו לבעל דין לחלוק ולומר דשאני התם שהכל בנוי על טביעת עין, לא נתיר חזקת אשה איש ולא נוציא ממון מחזקתו ללא טביעת עין גמורה, אבל

פעמי יעקב ★ גליון חודש מנחם-אב תשס"ד

הכא דבלא"ה איכא ג' סימני טהרה ולדעת הרבה ראשונים די בזה, אלא שהחמירו להצריך מסורה מנין שגם בזה נקפיד על טביעת עין גמורה. אלא שלענ"ד אין נכון לומר כך, שהרי טביעת עין שאינה גמורה אינה בגדר טביעת עין חלשה, אלא אין היא נחשבת כטביעת עין כלל וכלל, אמנם בסמנים מצינו גדר של 'סימן מובהק', 'סימן בינוני' ו'סימן גרוע', אבל טביעת עין אין בה דרגות, ואם אינה טביעת עין גמורה - אינה טביעת עין כלל, ואם הצרכנו מסורה הבנויה על טביעת עין, הרי שמסורה ללא טביעת עין גמורה אינה מסורה כלל, ולא שהיא מסורה גרועה או בינונית, רק כלום. ועי' גם בשו"ת תפארת צבי (להגאון רבי צדוק הכהן מלובלין, י"ד סי' טו, ח-ט) והובאו קצת מדבריו באוצר הפוסקים (אה"ע סי' יז, כה, אלא שיש שם ט"ס במ"מ) שהאריך מאוד בכל ענין טביעת עין, ומוכח שם להדיא כדברינו, ששינוי גורם העדר ההגדרה של טביעת עין, ויש עוד צדדים לכאן ולכאן.

ד"ר הוברר לנו היטב שעוף שנשתנה בשינוי קל נחלקו בו גדולי האחרונים האם אפשר לאוכלו בלי מסורת נפרדת על מין העוף ההוא, ואם נשתנה שינוי הניכר, כמו רבים מהעופות בני זמנינו לכו"ע אין לאוכלו בלי מסורה נפרדת. ומכאן נעבור לפשוט ספק הד' שלנו:

האם יש לחוש שהעוף ישתנה יותר מבזמנינו
הנה, בזמנינו שיושבים כהיום מומחים גדולים בכמה בתי חרושת (לפי

הידוע יש בעולם שבעה בתי חרושת כאלה, ומהם ג' או ד' שהם שולטים על רוב שוק התרנגולים בעולם) אשר מצאו כל מיני דרכים, ע"י הכלאת העופות זה בזה - מינים ממינים שונים, להביא לכל שינוי הרצוי בשוק, כגון להרבות בשר החזה מעוף רגיל, או למעט את הנוצות מעוף רגיל. ויש שאף מבטלים חלק מסויים מגוף העוף, כגון שלא יהיו לעופות אלו הזנב המצוי אצל התרנגולים וכדומה. ויש הרבר שינויים פנימיים הבאים לידי ביטוי בגדיל מהירה, במינימום אוכל וכדו', וכל זאת כדי למעט ההוצאות ולהגדיל ההכנסות, וכן קיימים בעופות שינויים שונים במערכת העיכול, כגון שיוכל לאכול מן החי ולא רק זרעים וכדומה. ויש עופות שיש בהם שינויים בביצים שהם מטילות, שהם גדולות יותר וכו', ועוד ידם נטויה, ככתבם בספרי המדע שלהם. ומתוך שכן, היה מקום לומר שצירוף ריבוי השינויים הללו מבטל את המסורה על התרנגולים הדומים, וכ"ש לדעת הפוסקים הנ"ל שגם שינוי קל מבטל המסורה.

ע"כ כן גם אם יהיה מי שיאמר שאין לאסור את העופות מאיזה סיבר שתהיה ולא יחשיב את כל השינויים שמנינו בזאת לשינוי גדול מהמין המקורי, מכל מקום אין מקום להסתפק שיש לעשות כדברי מו"ז שליט"א, להעמיד השגח חמורה וקפדנית לקנות ולהביא עופות ממקומות כאלו שניתן לדעת בבירור שאין בהם הכלאות אסורות. כי ברבות הזמן הלא עלולים אותם בתי חרושת לשנות

פעמי יעקב ★ גליון חודש מנחם-אב תשס"ד

בשובה שם יראה עד כמה נדחק הבית שלמה להתיר תרנגולים אלו, ותחילה הוא כמתנצל להתירם בגלל שכל כך נתפשטו התרנגולים האלו עד שממש אי אפשר להשמר מהם, והוא סמך שם על מה שרוב הראשונים אינם סוברים כרש"י ולדבריהם די בג' סמני טהרה, וא"כ הוה ס"ס להקל. וגם הוא מסתמך על עדות של כמה בני אדם שבאו מארץ ישראל, וכיניהם שני תלמידי חכמים, שהעידו שהתרנגולים הללו דומים לגמרי לאותם הנאכלים באר"ק, מלבד שינוי קל מאוד בצבע הביצים. ואחרי ככלות הכל, לאחר שנטה להתיר הנולדים מאותם ביצים, סיים: שאינו מתיר למעשה עד שיסכימו עמו הגה"ק מרן הדברי חיים זי"ע ועוד אחד מחכמי הדור המפורסמים, עיי"ש היטב.

וכאן הבן שואל, בסיכום תשובתו כותב הגר"מ שליט"א בזה"ל: "לסיכום, אין כל חשש לאכול בשר או ביצים של תרנגולי זמנינו, מסורת אין צריכים אלא על גוף של מין התרנגול המסופק ולא על התרנגולים הנולדים מעירוב של מין זה במין כשר", והנה דבריו קשים לי להולמן, שדברי הבית שלמה שונים מנידון דידן מכמה צדדים, וכמו שאפרט:

א. הרי אנו רואים שהבית שלמה נדחל מאוד בהיתר זה, ומתירו רק בגלל שאי אפשר להשמר מהם, משא"כ בנידון דידן שאנו באים בהצעה שניתן בהחלט להשמר מהכלאות וכדומה. ב. המעיין בפנים התשובה שם ראה שהסתמך מאוד על המסורה, וכתב שהם דומים

שינויים מהותיים יותר ממה ששינו כרגע. **הוי אומר:** שינוי אפילו קל בעופות כהיום כבר דורש שימת לב מיוחדת, להשגיח על הבתי חרושת בעינא פקחא שלא יעברו את גבול המותר במעשיהם.

ודברתי עם כמה מן העוסקים בזה ואמרו שהדבר ניתן להעשות, וכמובן שאם תהיה היענות מצד הציבור לכך יהא כדאי להשקיע בזה ולספק דבר הנקי מכל חשש, וכבר הוכח מכמה וכמה מערכות שניהלה היהדות החרדית, אם זה בנושא שמירת שבת, או בענין פרסומי תועבה, תקשורת ועוד, שצרכני הציבור החרדי המהווים נתח חשוב בהיקף הכללי של הלכות, יש לדעתם משנה תוקף והמוכרים מודעים לכך ובאים לקראתם ברגע שהם מבינים שהדבר חשוב ביותר ללקוחותיהם, ועל כן עלינו להוכיח להם שאכן הציבור חפץ בכך, ולכן תשובת הגר"מ בראנדסדורפער שהתפרסמה בקובצכם שדי ביה נרגא, וחבל!

דברי הבית שלמה בנושא

ועתה, לאחר שהוברר הדבר היטב בעזה"ת, שמצד ההלכה הפשוטה העופות ראויים להיאסר, נבוא לבדוק את התירו של הגר"מ בראנדסדורפער שליט"א.

עיקר ההיתר שעליו סמך הגר"מ, הוא על דברי הבית שלמה (יו"ד ח"א סי' קמד) שהתיר את התרנגולים בזמנו אף שיצא עליהם ריגון שהם שונים מן התרנגולים המקוריים. אמנם כל המעיין

פעמי יעקב ★ גליון חודש מנחם-אב תשס"ד

לגמרי לאותם הנאכלים בארץ ישראל ואין בהם שום שינוי, אף לא שינוי קל, חוץ מהשינוי בגוון ביצים, משא"כ בנידון דידן שיש שינויים המתרחבים מעת לעת, בצורת גדילתן, אופן אכילתן, כמות הנוצות, גודל החזה ועוד ועוד, מלבד שינויים מהותיים בביצים שהרבה מהם אינם כד-חד וכו' כמבואר הכל לעיל. ג. עוד יש להעיר, שהמעין בדברי הבית שלמה הנ"ל, יראה שלא רצה לסמוך על זה רק בצירוף כמה גדולים, הרי ברור כשמש שהבית שלמה ראה בזה קולא גדולה מכורח המציאות, וכמו שהעיר בזה מו"ז שליט"א בתשובה הנ"ל, וא"כ למה בנידון דידן דאיכא דרכא אחרינא נסמך על זה. ד. על פי מה שראיתי כמה וכמה פעמים בהוראות של מו"ז בעל שבט הלוי שליט"א, הוא לא רצה בשום פנים ואופן להתיר דבר דרך קבע והוראה לרבים ענין שהפסק שלו נסמך על היתירים כמו "בדיעבד", "ספקות", ביטולים¹²³⁴⁵⁶⁷ ברוב וכדומה. וכן העיר בתשובה הנ"ל, שאין לנו להעמיד שולחנם של בני ישראל על דוחקים והיתר של דיעבד וכדומה, תחת אשר ניתן על ידי השגחה קפדנית להזהר מכל זה.

עוד היתר כתב הגר"מ בסוף התשובה שם, וז"ל: "דאפילו אם נבוא לחוש ששינוי זה נובע מתערובת גינעטים ממיני וסוגי תרנגולים שטמאים, על ידי זריקות או דרכים אחרים, מכל מקום כל שאינו התערבות מינים בדרך הטבע וההולדה - אין זה פסול ומטריף מדינא", עכ"ל. הנה, מלבד מה שחידש בכאן חידוש גדול מאוד

שיש בו כדי לעשות מהפכה בכמה וכמה הלכות, ומהם החמורות מאוד במה שקורר היום בשדה ההזרעה המלאכותית ^{המחממה} המתועבת, שבה מערכבים, מכניסים ומוציאים כוחות גנטיים וחלקים שונים מהזרע, הן בבעלי חיים והן בפירות וירקות, ואם באנו לחדש שאין זה בגדר תערובת מינים כיון שאין ההתערבות בדרך הטבע וההולדה, נמצא שגם לענין כלאי זרעים אין בהם חשש, ועולה על כך שגם לענין דיני יחוס באדם על כל המסתעף מכך נאמר שאין זה נחשב כתערובת מין בשאינו מינו (ואין כאן המקום להיכנס לזה) ותמיהנו אם לזה נתכוון מעכ"ת. ובהמשך דברינו גם נוכיח אי"ה מדברי כמה פוסקים שרואים בדבריהם להדיה שנחלקו על חידוש זה.

ההיתרים השונים להכשיר העופות

כדי להשלים המלאכה, אמרתי להציע מד שעלה באמתחתי במו"מ של הלכר כדת של תורה בענין חמור זה, אשר יתכן שגדולי דורינו מרוב עמלם בעבודת הכלל והפרט לא פרסו השמלה, ומקום הניחו לי להוסיף בזה, ויה"ר שנכוון אל האמת. **לפנינו** נמנה שמונה דרכי היתר כלליים שמצאתי בדברי הפוסקים, שכתבו כל אחד כדרכו לצדד להקל בנידון דידן: 1. לילך אחר רוב המינים של העופות, שהם - כידוע - טהורים. 2. שאין עוף טהור מתעבר מעוף טמא, כדרך שאמרו בבהמות. 3. היוצא מן הטהור טהור גם אם

פעמי יעקב ★ גליון חודש מנחם-אב תשס"ד

ועיי"ש בטו"ז ס"ק לה וש"ך ס"ק סד
(והדברים פשוטים), ובפרט במקום שאינו
חסרון ידיעה לכל העולם.

הטעם השני: שהרי אלו המרכיבים
המינים זה בזה, שהם הבעלים
על הענין, הם יודעים בדיוק כל מין ומין
ממה הורכב, מהיכן, מתי וכו', שהרי הם
מנהלים דין וחשבון מפורט (מחמת
חוקותיהם ובשביל צרכי הסטטיסטיקה)
כידוע, ובספרי המדע שלהם הדברים
מפורטים ביתר דקדוק. וא"כ לא חל כאן
דין רוב כאשר לעוסקים בזה הדבר ידוע
היטב, ויש כהיום אפשרות לכל אחד
להכנס ולבדוק הדברים, ואף להעתיק
מספריהם, כאשר ראו עיני ולא זר.

הטעם השלישי: היות שהם עושים
פעולות רבות ותמידיות
בהרכבת המינים זה עם זה, באופן כזו
ובאופן אחר, וזאת כדי לבדוק היאך כדאי
ביותר להרכיבם, נמצא שהם עושים
מעשים לקלקל את הרוב, כאשר ידוע
בכללי רוב שמעשה שנעשה לבטל את
הרוב ואין יודע אם עלה בידו או לא,
א"א לסמוך על הרוב מפני שהורע כוחו,
ויש לנו ראיות לכך ואין כאן מקומו.

ועל ארבעה ולא אשיבנו, והוא עיקר
הטעם שא"א לסמוך על הרוב,
שלפי המבואר בגמ' שמאה עופות טמאים
יש במזרח וכולן מין 'איה', שוב ניתן
לומר שמיני הטמאים הן באמת הרוב
וא"א לומר שרוב העופות טהורים, וכן
כתבו כמה מן הראשונים (עיי' תוס' חולין
סג, ב, ד"ה ודילמא; ר"ן על הרי"ף כא, ב

נראה כמו טמא. 4. זה וזה גורם מותר. 5.
אין חוששין לזרע האב. 6. הולד דומה
בסימניו לאמו שהיא מוחזקת כעוף טהור.
7. הולד מעפרא או מאוירא קא רביא (קא
גביל). 8. הכלאה שהיא דרך עיבור שלא
כדרך הטבע אינה אוסרת (התירו של הגר"מ
המובא לעיל). אלו דברי רבותינו הפוסקים,
וכדרכה של תורה נבחון כעת כל היתר
בפני עצמו בפלס ההגיון וההלכה עד כמה
שידינו מגעת, למען נשכיל לדעת האם
ניתן לסמוך עליו להתיר בנידונינו:

לילך אחר רוב העופות
הנה בדבר ההיתר הראשון, שכיון שכל
זה רק בגדר ספק יש לנו לילך אחר
רוב עופות, שעל פי דברי הגמ' בסוגיא
דנשר (שם) רוב מיני העופות טהורים הם
נולך מנה הכתוב את ד' העופות
הטמאים, מפני שהם מועטים מעופות
הטהורים. הנה, אמנם כבר הוזכרה בנידון
העופות הערה כעין זו בתוס' בחולין (סג,
ב, ד"ה ודילמא) וכן בכרתי ופלתי (סי' פג
ס"ק ד) ובדרכ"ת (ריש סי' פב) בשם כמה
אחרונים, עיי"ש. אמנם לנידון דידן אינני
רואה דרך לסמוך על הרוב מכמה טעמים.
הטעם הראשון: שכאן אין זה ספק
במציאות רק הוא ספק חסרון
ידיעה, שפשוט הוא להלכה כדעת
הרשב"א, דדעת שוטים הוא ואין לצרפן
לצד ספק. וכבר הובא בשו"ע בכמה
מקומות (עיי' סי' צח טו"ז סק"ו, סי' ק"י ש"ך
כללי ס"ס אות לד. ואף בכתמים שהדין הוא
דשומעין להקל, פסק המחבר בסי' קצ סעי'
מו שספק חסרון ידיעה לא נחשב לספק,

פעמי יעקב ★ גליון חודש מנחם-אב תשס"ד

טמא מתעבר מטהור", וכתב החת"ס להסתפק האם נאמר כלל זה רק בבהמות או גם בעופות, ומלשונו 'ואם אולי יש לפקפק' וכו', משמע שיותר נוטה שאין לחלק. וכן נראה מהעתקת האבני נזר (י"ד סי' עה סוף סק"ד) את דברי החת"ס, שגם הוא הבין שהחת"ס נוטה יותר לומר כלל זה גם בעופות. אמנם הבית שלמה שם כתב בזה"ל: "והעיקר כדברי החת"ס, דבעוף מתעברין טהור מטמא" עכ"ל, עיי"ש שהביא ראיות לכך. נראה שהוא הבין בדברי החת"ס דלא כהבנת האבני נזר הנ"ל, והנני נוטה יותר לדרך זו מפני שגם המהר"ם שי"ק - תלמיד מובהק למרן החת"ס - כתב בתשובותיו (י"ד סי' צט ד"ד ועתה) שאין לסמוך בנידון זה על דברי ריב"ל שאין טהור מתעבר מטמא, שהרי כבר כתב מרן הגאון זצ"ל בשו"ת חת"ס סי' ע"ד, דאולי לא נאמר הכלל הזה בעופות, והביא עוד ראיות לכך. וכ"כ בסתמא החזו"א ביו"ד (סי' יג ס"ק יא), עיי"ש.

ומלכד כל זה, יש מקום להתבונן ולברר אצל המומחים, דכהיום שההזרעה היא מלאכותית, יתכן שאף הבהמה הטמאה תתעבר מן הטהורה וכן הטהורה מהטמאה, ואולי כל מה שאמר ריב"ל שאינם מתעברים זה מזה, כוונתו שבדרך זיווג טבעי לא יבואו זה על זה ולא יתחברו זה עם זה, אבל אם ע"י מעשה אדם יוכנס זרע הטמא לגוף טהור או איפכא יתכן שיתעברו זה מזה, וכ"ש בעופות. אך היות ובלא"ה אין לסמוך על

בדפי הרי"ף ד"ה תנו רבנן; חידושי הרשב"א שם; תורת הבית בית ג שער ד ועוד. וכ"ה לדינא בפמ"ג סי' פ' שפ"ד סק"ד).

וא אמנע טוב, הוא ניהו מה שכתב הריב"ש (בשו"ת סי' קצב) להוכיח מדברי הרמב"ם (ריש הל' מאכלות אסורות) שכתב שיש מצות עשה לידע ולבדוק הסימני טהרה וכו', ולמד הריב"ש מתוך דבריו שאין סומכין בעניינים אלו על רוב או חזקה, ולא על היתר של ספק ספיקא וכדומה, כי זה צריך להיות מבורר בבירור והיכר ממש, וכבר הוכחתי במקום אחר, שדברי הריב"ש הם גמ' מפורשת בסוגיא דטריית שאינה טרופה (עי' ע"ז לט, ב), ואכמ"ל.

ועי"נ במה שכתב על דברי הריב"ש הללו בשו"ת בית יצחק (י"ד ח"א סי' קז ס"ק ו-ז). ושור"ר מה שכתב עוד בזה באבני נזר (י"ד סי' עו, טו-טז) עיי"ש, ואין כאן המקום להאריך. עכ"פ, יהיה איך שיהיה, לדעת הרמב"ם והריב"ש בלא"ה אין סומכים בסימני בהמה חיה ועוף על הרוב. ובזה נסתר ההיתר הראשון.

אין עוף טהור מתעבר מעוף טמא הראשון שהעלה נידון זה, הלא הוא מרן החת"ס ז"ל (י"ד סי' עד), הובאו דבריו בקוצר אמרים בפת"ש (ריש סי' פב), וכן הביאו בבית שלמה (ח"א מיו"ד סי' קמד) ומיישב ההערות שהשיג אבדק"ק בארשא על החת"ס. **ויסוד** דברי החת"ס מושתתים על דברי ר' יהושע בן לוי (בכורות ז, א): "לעולם אין טהור מתעברת מטמא ואין

פעמי יעקב ★ גליון חודש מנחם-אב תשס"ד

לחקלאות משנת תשמ"ב עמ' 253 ובעוד ספרים בנושא, ונלאיתי להאריך בהעתקת דבריהם]].

וגם יש לדון במה שכתב המהר"ם שיל (שו"ת יו"ד סי' ק ד"ה איכרא), שהביא מדברי הגמ' (בכורות ז, א) דיליף ר' יהושע מ"שה כשבים ושה עזים", עד דאיתי מכולו טהור, ומסתמא יליף עוף מבהמה, עיי"ש.

זה וזה גורם

בהיתר דזה וזה גורם, ראשית יש לדון האם גם בעוף איכא האי כללא דזה וזה גורם, דהא התוס' בנדה (הנ"ל) כתבו בהמשך דבריהם שם דליכא כללא דזה וזה גורם בעוף, דהא האפרוח לא יצא אלא מן הביצה ומעפרא קא גדיל. ועיין כמה שכתב בזה בשו"ת אבני נזר (סי' עה), ועוד נידון בזה בבית שלמה (יו"ד ח"א סי' קמד) ובבית יצחק (יו"ד ח"א סי' קו-קז) ועוד, ואין ברצוני להאריך יותר בזה, רק אומר שהרבה פוסקים הטילו ספק בהתירא דזה וזה גורם, מצד שאין ברור אם נאמר גם בעוף, ואפי' את"ל שנאמר גם בעוף יש לצדד דלענין יצירת העוף צריך כולו טהור כנ"ל, ואפי' את"ל שהצורך שיהיה כולו טהור לא נאמר רק בבהמה - יש שחילקו בין אם אמו טמאה לבין אם אביו טמא עי' בחת"ס שם, וזה דבר שקשה ביותר לברר בזמנינו.

ועוד, דכל ההיתר של זה וזה גורם תלוי בדין אי חוששין לזרע האב או לא דאם אין חוששין אין כאן שני גורמים ואין זה שייך להתירא דזה וזה גורם, עי' חת"ס הנ"ל ועוד, ועי' לקמן בענין ההיתר

היתר זה כנ"ל, לא נכנסתי בימים אלו הטרודין ביותר לברר ענין זה.

לצורך התוספת

עוף טמא היוצא מן הטהור
היו שרצו להתיר, שגם אם נאמר שיש כאן תערובת איסור, מ"מ הרי הביצה יוצאת מן הטהור, וכל היוצא מן הטהור - טהור, גם אם נראה כטמא, כדברי מתני' דבכורות (ה, ב) "בהמה טהורה שילדה כמין בהמה טמאה - מותר באכילה".

וראשית יש לדון בדבריהם, האם גם בעוף נאמר הכלל שהיוצא מן הטהור טהור, שהרי התוס' בנדה (נ, ב ד"ה תרנגולתא) כתבו דאין בעופות הכלל דיוצא מן הטהור טהור, משום שהאם לא ילדה האפרוח אלא רק הטילה ביצים, והאפרוח מארעא קא גביל, ונאסר על ידי סימני טומאה. אמנם התוס' בסוגיין (חולין סב, ב ד"ה תרנגולתא) כתבו להדיה דגם בעופות אמרינן הכלל דהיוצא מן הטהור טהור, וכבר העיר בזה בחכמת בצלאל (פתחי נדה עמ"ס נדה שם, להגר"ב מרנשבורג ז"ל).

ומעתה גם אם נאמר כדעת התוס' בחולין, ואשר לפ"ז יש להתיר בנידון דידן אם היה ברור לנו שאכן העופות ההם יוצאים מן הטהור, אבל מאחר שגם אבותיהם ואבות אבותיהם של העופות שלנו הוכלאו ונתערבו בכמה מיני זנים שונים ונמצא תח"י העתקות מכתבי פרופ' וכתבי עת רבים מאונברסיטאות שונות בעולם, שכבר משך קרוב למאה שנה מערבים מינים ממינים שונים בתרנגולים, ומבהיל לראות עד כמה הרחיקו לכת במעשיהם (ראה אנציקלופדיה

פעמי יעקב ★ גליון חודש מנחם-אב תשס"ד

כחומר ביד היוצר להבדיל אלף הבדלות, והם משחקים עם לידת העופות ומבטלים אברים שונים וטבעים שונים, כמו שהזכרנו בריש דברינו שינויים כאלה שגם האבני נזר וגם הבית שלמה וכל הפוסקים שהוכאו באריכות בדרכי תשובה, כולם יסכימו פה אחד שנחשבים לשינויים מהותיים, ועוד ידם נטויה, וממילא לא קיים כיום היתר זה שהוזכר בכל הפוסקים על העופות ההם.

מעפרא קא גביל

כבר הזכרנו לעיל בשם האבני נזר ועוד פוסקים, שחלקו על כל ההיתר של מעפרא קא גביל, ועי' עוד בחידושי הגר"ח על הרמב"ם בסוף דבריו (פרק ג הל' יא), ויש הרבה להשתעשע בדבריו המתוקים שם, אך כבר פנה יוס, והנני בשער היום הקדוש הבעל"ט, ולכשירחיב לנו ה' אי"ד נמשיך מה שיש עוד לומר בענין זה.

תן חלק לשבעה דרכי ההיתר שהוזכרו בדברי גדולי הפוסקים הנ"ל, וגם לשמונה - ה"ה ההיתר שחידש הגר"מ שליט"א, יש גם בזה להרחיב קצת היריעה.

הכלאת כלאיים שלא כדרך הטבע

כבר כתבנו לעיל במו"מ בדברי הגר"מ שיסוד זה קשה להלמו, עיי"ש. וראה גם מה שכתב החת"ס בתשובה (י"ד סי' רפז, והובא בקוצר אמרים בפת"ש י"ד ריש סי' רצה), שמרן החת"ס ז"ל הסתפל אם יש איסור הרכבה בהכנסת חיטה לענף של שושנים, ולא רצה לאסור לאחרים ורל לעצמו אסרו, וסיים: 'המחמיר תבוא עליו

החמישי (שאין חוששים לזרע האב). נמצא העולה מכל זה שהיתר דזה וזה גורם דחוק ביותר, אף שאינו מבוטל לכו"ע.

אם חוששים לזרע האב

נידון זה, אם חוששין לזרע האב או לא, מלבד שכל זה לא שייך אלא במציאות כזאת שידוע לנו שהאב טמא והאם טהורה, משא"כ באופן שיתכן שהאם היא הטמאה, כמובן שלא שייך היתר זה, וא"כ בזמנינו שההכלאות מרובות כל כך שאי אפשר לדעת מי הוא הטהור ומי הטמא, שוב לא שייך היתר זה כלל.

נוסף על כך, אף לו יצוייר שיתברר הדבר ונדע שהביצה נעשתה מאם טהורה ואב טמא, הלא הכלל הזה שאין חוששין לזרע האב במחלוקת שנוי, עי' בגמ' חולין (עט, א), וגם לר"י דאמר התם שאין חוששין לזרע האב, מסיקה הגמ' שזה רק מספק, ולחומר א יש לחוש לזרע האב. ולדינא, יש מחלוקת גדולה בראשונים איך לפסוק, עי' רמב"ם (כלאים ט, ו), וע"ע ברמב"ן, רשב"א, רא"ש, ר"ן וש"ר בחולין שם, נמצא שגם היתר זה שנוי מאוד במחלוקת, מלבד מה שמציאותו אינו ברורה, כמבואר לעיל.

הולד דומה בסימניו לעוף הטהור

בדבר ההיתר הששי, שהולד דומה בסימניו לאמו הטהורה, וא"כ עלינו להחשיב הולד כמותה ולא כאביו הטמא - אין כלל מה להאריך בזה, כי כבר כתבנו בריש דברינו שהיום הם מכניסים שינויים כה גדולים בהזרעה, עד שנעשה

פעמי יעקב ★ גליון חודש מנחם-אב תשס"ד

ואין לומר שיש להבדיל בין נידון כלאים והרכבה לנידון דידן, שהרי בסימני בהמות ועופות פשוט בכל דברי הפוסקים, ה"ה התשובות שהזכרנו בכאן ועוד הרבה שלא הזכרנו, שאם משתנים הילודים ע"י תערובת המולידים מכל מיני כוחות - אין הילודים נידונים כדן מולידיהם, ויש להאריך בזה עוד ואין כאן מקומו. ומלבד כל זה, בעצם נידון דידן אין דרך התערובת דווקא ע"י זריקות, שהרי יש להם הדרכים לערב זרע המינים כעין הזרעה מלאכותית המצויה אצל כל בעלי החיים.

המורם מכל הנ"ל, שאי אפשר לזוז מדברי מו"ז שליט"א להקפיד לאכול רק ממקום בדוק שלא נעשה ע"י הכלאות למיניהם, וז"ל מו"ז שליט"א: "היות כי הדברים נמסרים כהיום ביד מגדלי עופות שאין להם כל ידיעה בשטח זה גם אם הם שומרי תורה ומצות, ומכל שכן אחרים שרחוקים מזה, א"כ דבר חמור הוא לפנינו שמערבים מינים שאינם בדוקים בטהרתן עם המינים המקובלים, ונמכרים ונשחטים הגידולים אח"כ בתור עופות במסורה בלי להרגיש וכו', והוא משגה חמור דנעשים הדברים על ידי אינם בקיאים כלל, וגם הוא דבר תמידי, וכבר כתבתי בעניין בכמה מקומות שאין להעמיד הנהגת הכלל על דברים של דיעבד, ובפרט לענין קדושת האכילה. ונתרבה מיום ליום שמרכיבים המינים מבלי להודיע מה מרכיבים, והדברים עלולים לבוא למכשול גדול באיסור מאכלות, על כן עלינו להתעורר ולעמוד

ברכה'. והחזו"א (כלאים סי' ב, יז) סיים בפשיטות להחמיר אם החטה משתרשת ומזדווגת עם השושנה, עיי"ש. ועוד כתב החזו"א (שם אות טז), וז"ל: "יש מרכיב שמתאחין ומולידין מין חדש, ויש מתאחין והפירי אינו משתנה, ושני ההרכבות אסורות. ונראה דאין חילוק בהרכבה בין מרכיב גוף למרכיב שרף, שאם נוטל שרף ונותנו בסדק והוא חוזר ועושה ענף מאותו השרף, הרי זה מרכיב גמור שאין בדומם חילוק בין העב לנוזל, וכיון שיש בשרף כח ההולדה חשוב הרכבה, ולא דמי להרבעה שאין איסור בנתינת זרע של מין זה למין אחר" וכו', עכ"ל. גם יעויין בשו"ת מנחת יצחק (חלק ז סי' יב, ב), שכתב להחמיר בנתינת אבקה של סוג פרח אחד על גבי פרחים אחרים, שיש לחוש שזה צומח יחד עם הפרח הקיים, עיי"ש.

מכ"ל הלין דוכתי חזינן, דאין כזה כלל בתערובת מינים, שיהא התערובת כדרך הטבע וההולדה דווקא, שהרי ברור מעל כל ספק שדרך הרכבת חיטה ואילן הוא הטלת החיטה בקרקע יחד עם האילן, ודרך הרכבת סוגי אילנות הוא בנתינת ענף מאילן אחד בתוך ענף של האילן השני, ואין דרך הרכבה מצד הטבע בנתינת חיטה בתוך סדק של צמח, ולא בנתינת שרף אילן לתוך סדק, וכ"ש שלא בנתינת אבקה על גבי צמח אחר, ובכל זאת - אם זה מתחבר עם הצמח הקיים וגדלים יחד - גם אם אין לו השפעה לשנות את הקיים, הרי זו הרכבה האסורה, וכל שכן כשזה משנה את הקיים, ולכאור' מכל זה מוכח שלא כדבריו.

פעמי יעקב ★ גליון חודש מנחם-אב תשס"ד

הרב שמואל הלוי ואזנר

שלכאורה נסתרים מדברי גדולי הפוסקים, מ"מ אין בכונתנו לאסור הדבר לחלוטין ולהכניס את כלל ישראל למצב שא"א לעמוד בו, ולא נכתבו הדברים אלא כדי לחזק את ידי העסקנים, ולבקש מהמורים בעם שיראו לעמוד לצד אותם אשר באמתחתם פתרון למצב הדחוק הזה.

בהשגחה חמורה שלא להביא לשחיטת עופות רק ממקור שהוא בדוק מחשש תערובת מינים, ושהאפרוחים גדלים רק ממין שהמסורה ברורה בלי פקפוק, בין מצד הזכר ובין מצד הנקבה, עכ"ל. ואסיים מעין הפתיחה; האומנם שכל ההיתרים דחוקים, ויש מהם

אצרף מכתב מאת מורי זקוני הגר"ש הלוי שליט"א, מה שכתב לי בענין לאחר ראותו את הדברים המתפרסמים לפנינו.

הרב שמואל הלוי ואזנר

רב אב"ד ור"מ זכרון מאיר
בני ברק

היראים, דדעתו דיתכן דאפילו יונים יכולים להתהפך מטהור לטמא, וכן להיפך, ואע"ג שזה חידוש עצום, ואני כעניי בשבט הלוי יו"ד (ח"ב) סי' כט פקפקתי על עצם ההוכחה, מכל מקום אם אנו מכניסים טמא ממש, שזה יכול לגרום אפילו לשינוי הסימנים כידוע - אין בידינו להכשיר, ועוד לי קצת ראיות לזה, ואין עתה הזמן.

ובכל אופן, להאכיל לבני ישראל שמצווים על 'והתקדשתם והיתם קדושים' במאכלות, כדאיתא בפ' קדושים, ולפטמם אפילו בעופות טהורות עם טבע של עופות טמאים - לא ירד בני עמכם. **כתבתי** בקיצור על הגליון (של דברי נכדי הג"ל), המצפה לרחמי ה'...

ב"ה, ראיתי מה שביאר כבוד נכדי הרב הגאון וכו' ר' יוסף בנימין שיחי' לאוי"ט, בטוב טעם ודעת. ואין לי שום ספק בלבי, דמה שהביא בסוף דבריו מסקנתי ע"פ מה שכתבתי לענ"ד בחלק י' שבשבט הלוי סי' קיג - דהמצב כהיום יכול לבוא לידי הירוס במאכלות אסורות, אם לא נשגית על מקור מגדלי עופות שמקלקלים ע"י הזרעה מלאכותית - הוא האמת, ודבריו נכונים בטעמם, ומיניה לא יזוע.

ומה שכתב ידידי המכובד הגאון ר' מאיר ברנדסדורפר, שאין הזרעה כזאת יכולה לגרום שינוי הלכה מטהור לטמא, דהיא רק שינוי גנטי, במחכ"ת לא נראה כן, ועי' בחידושי סוגיות למרן החת"ס בסוגיא דנשר, שהוכיח מדברי רבינו

פעמי יעקב ★ גליון חודש מנחם-אב תשס"ד

הקדמה

בענין הנושא של עופות זמנינו, נחוץ להקדים הקדמה חשובה, אשר כמדומה שעדיין לא הודגשה דיה.

כל יהודי כשר, מחנך את בניו מקטנותם, כי אין מכניסים אל הפה אוכל "בלי הכשר". לא יעלה על דעתו של שום יהודי כשר לאכול שוקולד המיוצר ללא השגחה מוסמכת, בהסתמך על כי "לפי מיטב ידיעתו" החומרים גלם [אינגרידיענס] של שוקולד אמורים להיות סוכר וקקאו ועוד חומרים אשר "לא אמור" להיות בהם מאכלות אסורות ח"ו. ועדי הכשרות אף הם, מכתתים רגליהם אל כל קצוות תבל לשם פיקוח על כל חומרי הגלם של כל מאכל המיוצר תחת השגחתם, ואינם מסתמכים על שמועות. וכמובן שגם במפעל עצמו אינם מסתמכים על הצהרתו של בעל המפעל שאינו משתמש אלא בחומרי הגלם המאושרים על ידם, אלא שולחים משגיחים שיפקחו היטב בפועל על מעשי הפועלים, והאם אכן עומדים הם בדרישות הכשרות המתבקשות.

הנהגה זו, מלבד חשיבותה מבחינת הנהגה [ראה לדוגמא שו"ת חזו"א סי' קל"ו בענין אבקת ביצים ללא השגחה: "איני מקיל לבריאם מפני שדלת העם אינם מבחינים, ורגילים היינו שלא לשמש בשר חוץ וכיו"ב וע"י הגדרים הורגלנו בחומר של מאכלות אסורות, ולכן יש להחמיר בכל מאי דאפשר" עכ"ל ואין צורך להאריך עוד בזה], וזאת אף כאשר מבחינת הלכה יש מקום להקל בדיעבד וכיו"ב.

אולם באמת מצינו גם בשו"ע דוגמא כזה וכמו שיתבאר.

זה לשון השו"ע יו"ד סימן קי"ד סעיף ו': "צריך להזהר ולבדוק ולחקור בשכר ובמשקה של דבש שעושים העכו"ם עכשיו אם נותנים בהם שמרים של יין", זאת אומרת: אע"פ שאין ידוע כי הם נותנים יין, וחומרי השכר הידועים אין בהם פקפוק, בכל זאת אם רוצים לקנות מהם צריך לבדוק ולחקור אם אינו מכיל גם שמרים, וכן שם בסעיף ד': "כל אלו המשקים וכן החומץ של שכר אסור לקנותו מהם אם דמיהם יקרים מדמי היין שאנו חוששים שמא עירב בהם יין", וזאת אף כאשר עצם עשיית המשקאות אלו אינה כוללת יין, בכ"ז כיון שהגוי עלול לערב כדי להרויח ממון, אסור משום חשש זה.

הלכות אלו לא מצינו בגמ' שהושיבו ב"ד לגזור על ספיקות אלו בדווקא לאסורם, ובפשטות כן הוא הדין בכל דבר אשר הגוי יכול לערב בו איסורים, וירוויח בכך, אי אפשר להתירו כל זמן שאין אנו יודעים בבירור שלא עירב בו דבר האסור.

לפי האמור, בטרם נדון מה נעשה בפועל בתרגומים המשווקים לשחיטה ללא שום פיקוח והשגחה, והאם אכן ידוע כי הוכלאו בעופות טמאים, חובה עלינו לברר מקודם איזה חששות קרובות מה שיכול להיות במכוני טיפוח העופות, האם יש באפשרותם להכליא תרגומים עם עופות טמאים? האם יפסידו בזה ממון או ירויחו? האם יש מי שמפקח עליהם שאכן לא יעשו זאת? אם כנים הדברים שיש באפשרותם להרויח ממון ע"י הכלאת עופות טמאים, ואין מי שמפקח עליהם שלא יעשו זאת, הרי מובן לכל מי שאינו מרמה את עצמו כי הדבר חמור בהרבה יותר מאשר לאכול שוקולד בלי הכשר.

דוגמא נוספת בולטת לדבר, הנה מסורת האתרוגים. גלוי וידוע כי מימות משה רבינו ע"ה, כולל ימות הנביאים, תנאים ואמוראים, גאונים וראשונים – לא היה צורך במסורת על אתרוג. היה כמובן צורך במסורת בכדי לדעת מהו האתרוג שעליו אמרה התורה פרי עץ הדר, כמש"כ בהקדמה לפהמ"ש להרמב"ם אולם כל מי שידע מהו אתרוג, לא היה זקוק למסורת נוספת על הפרי שלפניו כי אכן הוא זן האתרוג המקורי. גולי ירושלים שהתישבו בארצות תימן מרוקו ואיטליה, הכירו בטבעות עינם את פרי האתרוג, אשר למרות השינויים שבין האתרוגים הגדלים בארצות הגולה לאתרוג א"י, ידעו להכריע בחכמתם כי אכן הפרי הוא אותו הפרי והשינויים הנם שינויים

המתבקשים משינויי אקלים, תנאי גידול וכד'. אך לא היו זקוקים בנוסף לכך לשום מסורת, ומסתבר שאף אילו היו מבקשים, לא היה להם מי שיעיד על מסורה באתרוגים אלו.

במשך הדורות, כאשר למדו האומנים הגויים את מלאכת הרכבת האתרוגים, ראו חכמי הדורות כי אין אפשרות מעתה לסמוך על מראה עיניים בלבד, ונתנו סימנים להבחין בין אתרוג מקורי לאתרוג מורכב, אולם להלכה למעשה נתקבלו דברי החתם סופר [או"ח סי' ר"ז] האומר כי מכיון שלא נזכרו סימנים אלו בש"ס אין לסמוך עליהם כלל להקל **ודינם של אתרוגים כדין עוף טהור שאינו נאכל אלא במסורת** [הובא במ"ב סימן תרמ"ח ס"ק ס"ה].

דעת לנבון נקל כי הוראה זו כשם שיפה כחה לענין אתרוג, כך יפה כחה לענין עוף טהור עצמו, כי אם כי בכל הדורות הכירו את התרנגול הטהור לפי מראה עיניים בלבד [והשינויים שבין מדינה למדינה הכריעו מסברא וכנ"ל] בכל זאת אם קרה והתפשט בין הגויים אומנות ההכלאה, אין מקום כלל לסמוך על מראה עיניים של יצור הכלאיים שבא לפנינו, אלא חובה עלינו לחקור את מוצא התרנגול לבית אבותיו, או, לחילופין, להמנע מאכילתו עד שיתברר טהרתו. עד כאן ההקדמה,

והנה המציאות כהיום בתרנגולי הפטם, הנשחטים מידי יום לרבבותיהם בכל רחבי א"י, אינם צאצאיהם של התרנגולים שהיו מצויים בחצירות לפני המהפכה של המפעלים, ואף אינם מתגדלים בלוליהם דור אחר דור, ומידי תקופה מגיעים משלוחי ענק ממפעלי טיפוח עולמיים מארה"ב הכולל שני זנים של אפרוחים, זכרים מהזן האחד ונקבות מהזן השני, יצור הכלאיים הנוצר מהכלאה זו מכיל את מכלול המעלות הדרושות למגדלי העופות מבחינה חסכונית ושיווקית, אולם עם תחלופת הדורות מאבדים העופות ממעלותיהם – הדבר מתוכנן כך בידי מומחי מפעלי הטיפוח – כך שעל מגדלי העופות לרכוש מחדש אפרוחים לצורך גידול דור חדש של עופות.

תיאור מפורט על מקור העופות הנני מעתיק ממה שכתב הרב אמיתי בן דוד שליט"א, מחבר הספר המפורסם "שיחת חולין", על פי מחקרו:

"יש הודאת בעל דין מפורשת בספרי חכמי המדע שבכדי לייסד בעבר את גזעי העופות התעשייתיים, הכליאו בהם עופות שאין לנו מסורת עליהם. (לפני שנים ביקרתי בספריית בית הספר ללימוד רפואה וטרינרית שבפקולטה לחקלאות בעיר רחובות, ואחד מעובדי הספרייה בע"ת יר"ש הביא לי מספרי הלימוד המדעיים המעודכנים ביותר שמהם לומדים הסטודנטים וצילמתי לי מהם) בספריהם הרשמיים הם מתארים כיצד פיתחו את גזע ה"קורניש" במחוז קורנוול שבבריטניה בהכלאות עם תרנגול הקרב המלאי (מארץ מלזיה שבמזרח הרחוק), מראהו של תרנגול זה **רחוק ממראהו של תרנגול רגיל** וכל גופו מותאם להאבקות עם זכרים מבני מינו להנאת צופי האצטדיון, רגליו דקות וארוכות, וחזהו בולט (כי משתמש בו לדחוף את יריבו בהתגוששות) וצוארו ארוך וכרבותו זעירה ביותר גם כשגדל. הכלאות אלו הניבו את תרנגול שעשועי הקרב הקורניש האנגלי שנשאר בו מבנה הגוף הרחב והרגליים הפשוטות והחזה הבולט.

ולאחר מלחמת העולם השנייה כשהיה בעולם מחסור בבשר החלו בארה"ב החל משנת תש"ה במירוץ אדיר תעשייתי לפיתוח והגדלת כמויות הבשר שבכוף, ופיתחו הכלאה של הקורניש עם הרוק ששילב את תכונותיהם יחד. כך הגיעו לתרנגול גדול ובשרני הראוי לעלות על שולחנם של....

ספרי המדע מתארים שם שלא היה די למפתחים בגזע החדש שייצרו, אלא בכוונה תכננו אותו באופן שתכונותיו מחזיקות רק לדור אחד או שניים, כדי להכריח את מגדלי העופות תמיד לרכוש אפרוחים חדשים, כי אם ימשיכו להוליד ולדות יהיו חלק מבני הדור הבא חסרי התכונות הרצויות כגון נוצות לבנות ובשר עשיר. ולכן כל הזמן מכילאים שוב ושוב את סוגי העופות זה בזה גם בזכרים וגם בנקיבות, כדי לשמור ולטפח שוב את התוצאות. עכ"ל

לפי הדברים האלו יוצא שכל הזמן המפתח ביד חברות הפיתוח והטיפוח, ושוב ושוב הם מכניסים מינים שאבותיהם היו חסרי מסורת טהרה ברורה".

למען האמת, די במה שהובא עד כאן בכדי לקבוע כי קיימים חששות כבדים על התרנגולים שלנו. אם אכן יש ביד המדע המודרני להכליא עופות קרב בעופות אחרים כאשר התוצאה תהיה

כמראה התרגולים הנראים לעינינו בבית השחיטה, הרי שאי אפשר לברר תרגול על פי מראה עיניים, כל עוד קיים חשש להכלאות.

אך נניח את ההכלאה המדוברת, שהתבצעה לפני למעלה משבעים שנה, ונתמקד במה שקורה עד היום בפועל במפעלי הטיפוח. במידע דלעיל תואר כי מגדלי העופות עליהם להזמין מידי תקופה עופות חדשים מהמפעלים, משמעות הדברים כי יצור הכלאים הקיים עדיין אינו מכיל את מכלול המעלות הדרושות למגדלים, ולצורך כך בעלי המפעלים מכליאים בכל שנה ושנה עם עוד מיני עופות, כשהם מתכננים את ההכלאה כך שתתן את מיטב המעלות רק לדור אחד של עופות. נשאלת השאלה: **מי הם מינים אלו???**

מנהלי המפעלים שומרים על שתיקה בענין, מחשש שמפעלים אחרים ילמדו מהם את המתכון ויקפחו את פרנסתם. מסיבה זו גם באוניברסיטאות וכד' אין נחקר הענין, ואין שום מידע למלומדים שאינם מצוות המפעל על מיני העופות. גם שליחי בד"צ העדה"ח שנשעו לברר את הענין נתקלו בסירוב מוחלט מטעם המפעל לשתף פעולה, כך שבכל פעם קיבלו תשובה מתחמקת אחרת וסותרת את קודמתה. אחד היה הגאון רבי חיים ישראל הלוי בלסקי זצ"ל, ראש ישיבת 'תורה ודעת' בפלטבוש ומגדולי ראשי הישיבות והפוסקים בארה"ב שהצליח לרקום קשרים עם הנהלת המפעל, לצורך כשרות, עד שהביאו לו עופות שיכריע עליהם אם אפשר להכניסם להתרכובת העופות או לא. בחיבור "ששון הציפור" (באנגלית) שחיבר האחראי מטעם הכשרות הנ"ל ר' חיים לויקי הי"ו מעיד שהביאו לפניו את תרגול הגיונגל האפור ועוד תרגולי גיונגל, הרב בעלסקי זצ"ל התיר את התרגולים האלו והתירם על סמך דימויים לתרגול ועוד שמתעברים מתרגולים בוולדות פוריים בהכלאה טבעית. יודגש בזאת כי ישנם עופות שנפסלו על ידו, והם משמשים במפעל – לקוי יצור אחרים לכל הפחות – ומערכת הכשרות הנ"ל אין לה שום פיקוח על הנעשה בפועל, וגם אם נקבל כל הכרעות אלו, עדיין אין מי שיודע האם המפעל אכן עומד בתנאים אלו. כמו כן לא ידוע כי קיימת דרישה מועדות הכשרות בארץ להשתמש רק בזנים שאושרו על ידו. [יצויין בזאת כי לא יכולתי לקרוא בחוברת זו, הכתובה באנגלית, והנני מסתמך בזה על המידע שנמסר לי ע"י בנו של הר"א בן דוד הנ"ל].

ובכן, יבין הקורא את אשר לפניו: כאשר זכינו בעזהשיית והובא לא"י זן תרגולים טהור מהכלאות (בראקל), אשר היה למראה עיני מרן בעל שבט הלוי זצוק"ל ולהבחיל"ח מרן הגר"נ קרליץ שליט"א אשר אמרו כי הוא זה תרגול הטהור שהיה מוחזק לאבותינו מימי קדם – מיד נודעו כל מבקרי מומים שבעולם ומצאו בו כמה וכמה שינויים זעירים, ולא נתקררה דעתם עד שהכריזו בפה מלא כי עוף זה הינו מחוסר מסורה ואסור לאוכלו ועוד כהנה וכהנה אזהרות. ואילו כאן –

לא מדובר בעופות ביתיים, אלא בעופות בר. לא מדובר בתרגול רגיל ומקורי, אלא בעוף הדומה לתרגול, עוף שצריך הכרעה על כשרותו, והיא ניתנה על סמך צירופים שונים, על ידי חכם יחיד, ובכל אופן אין עליהם כלל מסורת טהרה. האמנם סבור מאן דהו כי כל עוף שדרכה רגלו על מפתן המפעל נהפך בכך להיות עוף כשר ובעל מסורה? האם סבורים מתנגדי הבראקל כי ברגע שיובא עוף הבראקל להכלאה במפעלי הטיפוח יהיה מעתה עוף כשר מכאן ולהבא ואף למפרע?

אך בל נקדים את המאוחר, אנו עוסקים כעת בענין עוף הפטס הרגיל, המגיע ממכוני טיפוח, אשר קיימים לרשותם כל האמצעים המשוכללים וכל מיטב המדע לטפח עופות ע"י הכלאה. אין שום גוף כשרות המפקח על מעשיהם. למה אנו ממתנינים? האם אנו ממתנינים שיעידו בפנינו שני עדים כשרים כי המפעל מכליא תרגול בעורב? (הכלאה שכמובן לא תיתכן. עיקר החשש הוא על עופות טמאים הדומים לתרגול, אשר אין לנו מסורת על טומאתם).

לא נעלם מעיני שכבר ישבו גדולי ההוראה זצוק"ל על מדוכה זו, ואמרו טעמים שונים להקל. ברם כבר כתב מרן בעל שבט הלוי זצוק"ל בספרו [ח"י סמן קי"ג] בזה"ל "אבל נדון שלפנינו כבר כתבתי שהוא משגה חמור... וגם הוא דבר תמידי, וכבר כתבתי שאין להעמיד הנהגת הכלל על דברים של דיעבד, ובפרט לענין קדושת האכילה, ונתרבה מיום ליום שמרכיבים המינים, בלי

להודיע מה מרכיבים והדברים יבואו ח"ו למכשול גדול באיסור מאכלות". כמובן שדברים כדברנות הנ"ל, יפה כחם גם על היתירים של **חכמים אחרים**¹.

כמו כן, דעת לנבון נקט, כי אף אם כל העופות שהוכלאו **עד היום** הינם עופות טהורים, הרי שבהעדר פיקוח תמידי אין מי שערב לנו כלל שלא יערבו עופות טמאים בעתיד, כאשר המדע משתכלל מיום ליום.

מידע נוסף חשוב שאין להתעלם ממנו הוא כי גם שושלות המקור לא נשמרו כלל בטהרתם בידי בעלי החברות. חשיבותו של מידע זה הוא מפני שגם אם יש מי שיטען כי יש לו מסורת טהרה על גזעי הקורניש והרוק עצמם [דבר בלתי הגיוני בעליל, כי עופות אלו הינם עופות כלאיים חדשות], עדיין אין זה מספק לנו מידע על שאר העופות שבתערובתם.

לא זו בלבד שהשושלות לא נשמרו בטהרתם, אלא שחברות הפיתוח כלל לא טרחו לברר את מקור מוצא העופות המוכלאים, ואין להם שום מידע על כך. וכך מספר ד"ר קולין בקסטר – ג'ונס נשיא חברת רוס העולמית לטיפול עופות, במאמרו מתאריך [המקביל ל-] י"ב סיון תשע"ז (הציטוט מתוך תרגום המאמר):

"מאד קשה לקבוע אלו גזעים של תרנגולים משמשים לייצור קו מסחרי. הווייט – רוק שפותח ע"י... שימש לייצור קו ה-AA50 (קו מגדל נקבתי) שהפך לגזע הדומיננטי בשוק בשנות ה-70. שושלת ה-AA50 היתה הכלאה בין שתי שושלות שושלת 44 זכר עם שושלת 55 נקבה. שושלת 44 הורכבה מווייט רוק, ברד רוק, רוד איילנד רד, ואולי גם חומר גנטי מן הגע ניקולס. קו 55 הכיל ווייט רוק יחד עם הגזע הלבן הדומיננטי מגזע לגהורן². אין זה סביר כי אי מי מקוים אלו הכיל גנים של קורניש".

"פרו'... שימר אוכלוסיית עופות וייט-רוק למשך מעל כחמישים שנה ללא כל צורה של סלקציה. בעבודתו עם... מנסים הם לברר את השירשור הגנטי האמיתי של הווייט-רוק. זה קשה מאד מבחינה טכנית וצורך זמן רב ומחקר יקר שעברו קשה להשיג מימון".

"...בשנות ה-60, בשנות ה-70, ועד לתוך שנות ה-80, היה זה מנהג נפוץ למדי בקרב חברות הרביה לרכוש שושלות גנטיות מן המתחרים שלהם. נוהג זה הופסק במידה רבה..."

"במהלך 30 השנים האחרונות... חלק מתשואת הבשר המוגברת הושגה על ידי שילוב שושלות של קורניש אבל סביר כי שיפורים נוספים נעשו על ידי שילוב חומר גנטי מן הגזעים פילץ' וכן לדברסט".

ובמכתב אחר כותב: "בשנות ה-90 המוקדמים לקוחות בארה"ב החלו לשים יותר הדגש על... למשל היה ידוע שגזע הקוב – ואנטרעס הכיל גנים מזרע הקורניש. לפני כן היו הרבה החלפות של קוים גנטיים בין מגדלי העופות אך בקושי שמו לב לשאלה אם אלו הכילו קורניש או פאבערולס עם 5 אצבעות או כל גזע אחר שאתם פוסלים לפי כללי הכשרות. לכן, זה בלתי אפשרי לענות לשאלתך של "מי היא האמא של האמא?" בגזעים תהעשייתיים של היום".

"מפעם לפעם המגדלים יעשו שינויים למוצרים שלהם ע"י שינוי בשילוב קווי הייצור או ע"י הכנסת קו מחקר לתוך תמהיל הייצור. יש דחף מתמשך לקווים עם מאפיינים של תשואת בשר משופרת בארה"ב ובדרום אמריקה. זה מקשה עוד יותר לקבוע אם הקווים האמיתיים המוצעים ע"י חברות המגדלים באים ממקור של גזעים המותרים ע"י הלכה יהודית. רק אם יוכלו לעקוב אחרי ההצלבה המקורי בשושלת יוכלו לאמת את המעמד הכשר – והפתרון היחיד הוא לטפח קו עצמאי".

¹ כאן המקום לציין, את האמור במכתבו של הגאון רבי משה שאול קליין שליט"א, כי בהיות ואחד הדברים אשר עליהם הסתמכו בשעתו היא היות זרע האם נקי, הרי שלפי הידוע כיום אין הדברים כן, ולכן הדברים חמורים יותר בזמנינו, וכן נרמז ענין זה במכתבו של הגאון רבי מנחם מנדל לובין שליט"א.

² זן הלגהורן הינו במקורו זן טהור, והוא זן התרנגולים המטילות בא"י. המידע הובא בכדי ללמוד ממנו כי זן הרוק, לאחר פיתוחו המשיך לעבור הכלאות.

ישנם הטוענים כיום כי "אין מורגש הבדל" בין העופות הנאכלים כיום, לבין העופות שהיו לפני כך וכך שנים. וכאן הבן שואל: אבותינו שאכלו עופות "כמו שלנו" – ההיה זה 'קורניש' או 'רוק'? העופות שלנו הם **הכלאה** של קורניש עם רוק, האם גם אבותינו הכליאו קורניש עם רוק? לא ידוע לנו, וכנראה שלא. איך עוף מוכלא מקורניש ורוק דומה לעוף טבעי בלתי מוכלא? ולשם מה משקיעים המגדלים הון עתק לרכישת קורניש ורוק אם התוצאה דומה להפליא לעופות אבותינו? כמובן שהתשובה היא, שטענות אלו בטעות יסודם. ישנם כנראה אנשים, בעלי כשרון הבחנה מועט, וזיכרון חלש, בנוסף לכך הינם זקנים מופלגים, ומרוב הרגלם בתרגולי זמנינו, אינם זוכרים היטב כיצד באמת היו נראים התרגולים בתקופה הרחוקה. ואי אפשר לבנות "מסורת" על עדות זו, כאשר הינה מזויפת מתוכה.

אם אכן יתעקש מאן דהו, כי אין כאן סתירה, ויש בכח המדע המשוכלל של זמנינו להכין תרכובת מופלאה, שלא יראה שינוי בין עופות אלו לעופות שאכלו אבותינו, אף אנו נאמר לו: אם כן בטלה המסורת מעיקרה, כי אין קשר בין מראה התרגול ובין מוצאו ולא כלום, אלא יש כאן טכניקה מיוחדת שלא תרגיש בתערובת. ואתה על מי תסמוך?!

בסיום חלק זה של המאמר, ברצוני להתייחס לדברים שפורסמו במהלך החדשים האחרונים, המבשרים אותנו כי "לפי דברי מומחים" בלתי רווחי למפעלי העופות להכניס בשרשרת ההכלאות גם עופות טמאים, ולכן אין לחשוש על כך. וכמובן שכל קורא מתפלל: מה הם העופות הטמאים הבלתי רווחיים?! נשר ועורב? האם מומחי המדענים יודעים מהו עוף טמא ומהו עוף טהור, ובדקו ומצאו מאה מיני איה (חולין ס"ג ע"ב) ושאר עופות טמאים שכולם בלתי ראויים להכלאה עם תרגול?

חקרתי ודרשתי ונודע לי שה'פרופסור' אמר [מסברת כריסו, לא מידיעה] כי לא שווה להם להכניס מינים **חדשים** לשרשרת, כי כל מין חדש שיביא איתו מעלות, יביא איתו גם חסרונות, ולכן נח להם להשאיר בתרכובת הקיימת. אכן, תשובה כהלכה, וראוי הוא הפרו' הנכבד להתמנות כיועץ במפעלי הטיפוח. לדאבונינו עדיין אין מתייעצים איתו, וגם מצאו דרך פשוטה להתגבר על הבעיה הפעוטה הנ"ל: קודם כל מפתחים את הזן החדש בבידוד משאר התרגולים, ורק אחרי שמגיעים לתוצאה הרצויה אזי יוכנס לשרשרת העופות. אינני אומר זאת מידיעה, אולם במה נפל חלקי מחלקו של הפרופסור בכל הנוגע להעלאת ניחושים? [כל זאת מלבד המינים ה"ישנים", אשר ועדות הכשרות אינם טורחים כלל לברר את כשרותם]. [שוב נתברר לי שאכן המפעלים מחזיקים במשך שנים עופות נסיוניים, עד אשר מגיע זמנם להכנס להכלאה].

עוף הבראקל

בשונה ממצוות אתרוג, אשר בה אם אין אתרוג בלתי מורכב שומה עלינו לחפש אתרוג מיוחס למצוות ד' מינים, הרי שבכל הנוגע לעופות טהורים, אין עלינו שום מצוה לאכול תרגולים בדווקא. אם כל העופות המצויים הינם עופות מוכלאים בעופות מופקפקים, אפשר בהחלט להתנזר מאכילת תרגולים מפותמים ולהסתפק באכילת בשר בהמה, כפי שאכן נהגו רבים מיראי ה' במהלך השנים האחרונות. אפשר גם לשחוט מיני עופות אחרים בעלי מסורה אשר מחלת ההכלאות לא נדבקה בהם. וישנה גם אפשרות שלישית: לחפש תרגול מקורי, בלתי מוכלא, מהזן אשר היה גדל בחצרות במשך כל הדורות – ולהשגיח בפיקוח הדוק שלא יוכלא במשך השנים בזני עופות בלתי מוחזקים בכשרות.

לא קל היה למצוא תרגול בלתי מוכלא. הישמעאלים המגדלים בחצרותיהם את תרגולי בלאדי אינם שומרים על טהרת ייחוסם, והינם מתערבים בתרגולי הפטם הנרכשים גם על ידי הישמעאלים, מלבד זאת הישמעאלים עצמם אינם בוחלים בשום הרכבה והדבר מצוי ביניהם להרכיב מיני עופות שונים, כך שאי אפשר להסתמך עליהם. משכך הוצרכו הרבנים שליט"א לנדוד לקצוי ארץ לחפש אם נשאר לפליטה מקום הנקי מנגע ההכלאות.

בסייעתא דשמיא נודע לרבנים שליט"א על בני מחוז הברקאל שבבלגיה, אשר ליופיו הנדיר של צבעי תרגולי הבלאדי הגדלים במחוזותם, מקפידים הם בזהירות מיוחדת שלא להכליאו בשום מין

אחר. וכן מתאר הרב אמיתי בן דוד שליט"א: "שומרי תרגול הבראקל מקפידים מאד שלא לערבו בשום מין אחר. ברגע שמערבים אותו מאבדים הוולדות את צורתו האופיינית היפה המחולקת לשלש דוגמאות צבע: צוואר, גוף וזנב. יש בידם ציורים עתיקים המראים כיצד היה נראה לפני מאות שנים והם טוענים שלא נשתנה מראהו מאז. אחד התנאים לקבלה למועדון שומרי הבראקל ולהשתתפות בתחרות היופי השנתית של התרגולים הוא שלא מחזיקים בלול שום זן אחר, והעושה כן נפסל להשתתף. וכל אחד נכוה בחופתו של חברו וצופה עליו להפילו ולנסות לתופסו ברמאות ולפסול את זכייתו בתחרות".

בירורים רבים ערכו רבני מסורת טהרת העופות, בירורים אחרי בירורים, עד שהגיעו למסקנה כי אכן מדובר בזן טהור לחלוטין. [כעבור מספר שנים, כאשר הוחלט ע"י בד"צ העדה החרדית לעבור לעופות אלו, ערכו שלוחי הבד"צ מחדש את כל הבירורים, והגיעו לאותם מסקנות]. אלא שבעיה אחת ניצבה לפתחם: בני דורינו, הרגילים לתרגולי הפטם המוכלאים, קצוצי החרטום וקצרי הרגלים וקטופי הכרבולת, המסורבלים בבשר ודלי עצמות – לא ראו מימיהם את התרגול המקורי, אשר נאכל ע"י אבותינו עד בא מפעלי הטפוח. ובהעדר מסורת רצופה, מי יעיד לנו על התרגול הטבעית?

לא השבית ה' לנו גואל, ובימים ההם עוד היה חי עמנו מרן השבט הלוי זצוק"ל, בהילו נרו עלי ראשו, התרגול המיובא מבליה הובא לפניו, ומרן זצוק"ל אישר כי אכן, זהו תרגול הטהור, המוחזק לאבותינו מימי קדם כעוף טהור, וראוי הוא תרגול זה להאכל על שלחנם של ישראל קדושים. זיהוי זה נעשה כמובן בטביעות עינו הק' של מרן זצוק"ל, אשר למרות מרחק השנים, ולמרות צבעו הנדיר זיהה באופן מוחלט כי זהו העוף הטהור. כמו כן הובא תרגול זה לפני זקנים אחרים מזקני ישראל, ואף עלה על שולחנו של מרן הגר"נ קרליץ שליט"א – המתנזר מאכילת עופות הפטם – ואף השתמש בו לכפרות [כמו כן קיים מכתב ממנו, המאשר את טהרתם של עופות אלו].

כאשר אנו אומרים שהתרגול הבלגי הוא התרגול שנאכל ע"י אבותינו, יש להדגיש נקודה חשובה, לא מפני שאינה פשוטה, אלא מפני שבפרסומים קנטרניים מוצגים הדברים בצורה נלעגת: אין הכוונה כי אבותינו ואבות אבותינו היו קונים את תרגוליהם מבליה, ואף אין הכוונה כי הקפידו שיהי צבע הנוצות כפי סדר הצבעים שבבליה. ההיפך הוא הנכון, מקום הגידול וצבע הנוצות אינם משמעותיים כלל. בכל ארץ ובכל מדינה גדלו התרגולים כפי שגדלו והיו ביניהם שנויים מתבקשים הן בצבע הנוצות והן בשאר הפרטים, שינויים אלו קיימים בכל בעלי החיים שבעולם [גם בני אדם משונים זה מזה לפי ארצותיהם, ובשינויים קטנים יותר ממשפחה למשפחה]. וכשם שההולך ממדינה למדינה לפני כמאה שנה היה רשאי לשחוט את התרגולים שמוצא למרות השינויים הקטנים, כן הוא הדין בהולך למדינת בליה, ועל כך העידו מרנן כי אין בתרגולים אלו שינויים מהותיים משאר תרגולי העולם. בימים אלו, כאשר פסו תרגולים מקוריים מקרב העולם, לא נותרו לנו לפליטה אלא תרגולים אלו [כמובן שיתכן כי ימצאו עוד], אשר לא צבעם מטהרם, אלא שבאמת הם תרגולים.

נשמעים כיום ערעורים האומרים כי נמצאו שנויים בין תרגולי בליה לתרגולי הבלאדי, אבל אין זה אמת כי שינויים קטנים מצויים בכל בעלי החיים שבעולם ועדיין אין זה מין חדש. מה שהוזכר באחרונים חרטום שחור באווזים שהוא שינוי, הנדון הי' מפני שזה היה **סימן ההיכר** בין האווזים הרגילים ובין המוכלאים עם אווזות הבר, וכן מה שהוזכר רגליים שחורות ביונים הוא הי' סימן ההיכר בין יוני הבית ליוני היער אבל יסודו הוא שינוי המין, שזה יוני בית וזה יוני בר, (יעוי' פ"ת סי' פ"ב סק"א, ודרכ"ת סקל"ה), אבל **במין אחד** בוודאי מצויים כל מיני השינויים, ואינם מצריכים מסורה נפרדת.

להמחשת הדברים, נתבונן נא בשאלה הפשוטה: מדוע צריך מסורה לעופות? בתוה"ק מנויים כל העופות הטמאים, חוץ מעופות אלו כל העופות שבעולם טהורים [אמנם לדעת התוס' חולין ס"א ע"א קיימים עוד עופות שלא נמנו בתורה, וטומאתם מפני שיש להם את כל

מאמר הרב הגאון ש.צ. נכד מרן שליט"א

ארבעת סימני הטומאה שיש בנשר, אך אי"ז נוגע לענינו כי בבראקל קיימים בודאי זפק קורקבן נקלף ואצבע יתירה]. כאשר בא לפנינו עוף, עלינו לחשוש שמא הוא אחד מעופות אלו. האם הבראקל יכול להיות אחד מעופות אלו? זאת אומרת: אילו היינו יודעים שהבראקל הוא אחד מעופות אלו, מהו השינוי שבשאר תרנגולים, המתירים?! האם, לדוגמא, עורב שיבוא עם רגלים צהובות, יהיה מי שיעלה בדעתו כי אין זה עורב האמור בתורה, מאחר ורגליו שונות מעט?! מלבד זאת, הן העוף היה למראה עיניו של מרן בעל שבט הלוי זצוק"ל, האומנם לא ידע מרן להבחין בכל שינויים הללו? האם גם בשאלות אחרות שנשאל הוא "לא שם לב לפרטים קטנים"? או כמו התשובה הפשוטה ששינויים אלו לא נחשבו בעיניו כלל, מאחר והכיר את השינויים הטבעיים המצויים בין תרנגול לתרגול.

מלבד זאת, יש כאן חוסר אמת, הזועק עד לשמים: הן כל מפקפקי הבראקל, כולם פה אחד, מתירים את עופות הפטם התעשייתיים. האם תרנגולי הג'ונגל כשרים בעיניהם יותר? האם הם כן דומים לבלאדי? האם עד כדי כך נסתמאו עינינו?

אין ספק, שהנסיון שהעמיד הקב"ה בפנינו בימים אלו, הוא נסיון גדול, לא קל לשנות הרגלי אכילה של שנים רבות. ובפרט כאשר רבני ועד השחיטה (בעדה"ח) מנועים – למרות רצונם העז – לקיים שחיטת עופות כשרים, במסגרת שחיטת הבד"ץ. אולם "לפוס צערא – אגרא". מבואר במסלת ישרים פרק א' כי עיקר מציאות האדם בעולם הזה הוא רק לקיים מצוות, ולעבוד, ולעמוד **בנסיון**, ומי יודע אם לא נסיון זה הוא שבאנו בעבורו לעולם הזה.

לא קל הוא להדר אחר מאכלות כשרים, כאשר מכל עבר נשמעים זריקות הרגעה כי הדבר אינו חמור כ"כ. אבל אנחנו אומרים בכל יום "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך", ופירשו חז"ל: בכל נפשך – אפילו הוא נוטל את נשמתך. ובכל מאדך – אפי' נוטל כל ממונך, ובוודאי גם נסיון זה איננו שונה, ועלינו לעמוד בו. ונאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעולתך! ובוודאי ראויה היא העמידה על קדושת המאכלות להיות למליץ יושר על כלל ישראל, בפרוס עלינו השנה הבאה עלינו ועכ"י לטובה, להתברך בכתובה וחתימה טובה, ולהוושע בתשועת עולמים בב"א.

החותם בהערכה ובכבוד רב - ונא להתעורר מבעוד מועד

וברכת כתיבה וחתימה טובה.

על חיוב מסורת בתרגולים שלנו

מהדורת ביקורת, תשרי ע"ח. - להערות: 8323096@gmail.com

תוכן עניינים

1	השאלה בתרגולים המצויים כיום
2	דברי האחרונים על התרגולים החדשים שבזמנם
3	הנידונים בהלכה
3	איזה דרגת שינוי מצריכה מסורת
4	נידון האחרונים באווי בר, ברווי בר ויוני בר
5	כשהמין החדש הוא כלאים עם המין שיש עליו מסורת
5	הדמיון בין מיני העופות השונים
5	חזקות וסתמות בהכלאות בהוה ובעתיד
7	החשש להנדסה גנטית בהוה ובעתיד
7	החששות לעתיד ואם מחזקין ריעותא
7	דינם של צאצאי הכלאות
8	סיכום עיקרי החששות ונימוקי היתר
9	עיבור טהורה מטמאה בבהמות ובעופות
10	המצב במטילות
10	הוספה - האם ייתכן שהעיבור נכשל

הדברים דלהלן באים לבאר השאלה בפטמים שאנו אוכלים. והנה אין הכותב רואה עצמו כמי שראוי להורות הלכה לרבים שהוא דבר המסור לגדולי ההוראה, וח"ו לקבוע הלכה ע"פ מאמרים שונים של מי שלא הגיעו לדרגה הראויה לכך. לא באו הדברים אלא לבאר צדדי השאלה ולהציג הנידונים כאשר השיגה יד הכותב, ולעניין מעשה ישאל כל אחד לרבותיו וכאשר יורוהו יעשה.

השאלה בתרגולים המצויים כיום

א) התרגולים כיום מחולקים לזני פטמים המיועדים לאכילה ולזני מטילות המיועדות לביצים. הפטמים כיום מגודלים ע"י חברות ענק של טיפוח עופות שמשקיעים הרבה במחקר ו'מעדכנים' את הזנים בכל תקופה. למעשה אנו לא אוכלים היום את הצאצאים של מה שאכלנו לפני חמש שנים אלא זן חדש שיצא מקו הייצור בשנים האחרונות. (מבחינה טכנית אין אפשרות לגדל דורות לבד בלי לאבד את התכונות המשובחות, ולכן המגדלים קונים בכל פעם מחדש את הזנים המעודכנים).

הפטמים המשווקים כיום הם, כפי הידוע, פרי ותוצרת של הכלאות עם זנים מהמזרח הרחוק ועוד, השונים ורחוקים מהתרגול הרגיל (היינו התרגול שהיה מצוי תמיד בארצות שהיו בהם ישראל). וראה המידע בקובץ 'מן השורש' תשס"ו במאמר מהרב אריאל בוקוולד (ובעדכון שכתב בשנת תשע"ז) ובקובץ 'צהר' י' (תשס"ב) במאמר מהרב אמיתי בן דוד¹. המציאות הברורה היא שהפטם שלנו מטופל ע"י חברות המערכות בו מזני התרגולים שבהישג ידם אם יש בהם איזו תכונה מועילה.

וכתב בשבט הלוי (חלק י" ס" קי"ג) 'ונתברר למעלה מכל ספק שמינים שמרכיבים לפעמים הזכר הוא ממין תרגול עוף שאין לנו מסורה עליו ובמשך הדורות מדקדקי ההלכה פרשו ממין זה', [כוונתו כנראה להכלאה הידועה של קורניש זכר עם רוק נקבה, כאשר ידוע שמקור הקורניש הוא הכלאה של עופות מהמזרח הרחוק שיש בהם שינויים ניכרים].

¹ וראה על עצם הטיפוח ע"י הכלאות באנצי' העברית ערך 'עופות' (עמ' 430), [אבל לא נכנסו שם לפרטי הזנים מעבר לידיעה הכללית שמקובל בפטמים להכליא קורניש עם פלימות-רוק ובמטילות רד או ניו המפשייר עם גהורן וכו']. וראה מאמרו של הרב בוקוולד על ההיסטוריה של הקורניש, אלול תשע"ז, שבינס מקורות מוסמכים, מתקנות הסטנדרטים החוקיים בבריטניה ועוד, על אבות הקורניש. ובמכתב הרב אמיתי בן דוד (מח"ס שיחת חולין, מאלול תשע"ז) שהמידע מופיע בספרי הלימוד הרשמיים.

מאמר הרב הגאון רבי יוסף טאוב שליט"א בני ברק

דברי האחרונים על התרגומים החדשים שבזמננו

בסביבות שנת תר"כ הגיע לאזורי היהודים באירופה זן תרגומים חדש ונתעורר עליו פולמוס רחב מאד בין פוסקי אותו דור, ורבים פסקו לאיסור וביניהם הערוך לנר (שו"ת בנין ציון, מהדור' חדשה כרך ב', סי' מ"ב מ"ד) וכתב שם ש'כל רבני אשכנז היראים' אוסרים, המהר"ם שיק (יו"ד סימן צ"ח ואילך), הגרי"ד במברגר מוירצבורג בשו"ת יד הלוי (יו"ד סי' ל"ה ואילך) הבית שלמה (במסקנתו ביו"ד סוף סימן קמ"ו ולשונו 'ולמעשה איני מתיר')² הגר"ש קלוגר בשו"ת 'טוב טעם ודעת' (סי' ק"נ ואילך) ובשו"ת האלף לך שלמה (סי' קמ"א ואילך), והגר"ש סופר אב"ד קראקא (שו"ת מכתב סופר סי' ג). ובתשובת הכתב סופר (קובץ פנים מאירות ד', תשרי תשל"ז) 'ולא אמרתי בהם לא היתר וגם לא איסור בפה מלא כי כבר נתברר ובהרבה מקומות אוכלים אותם, ושוחטים פה מנועים ומונעים מלשחטם כל האפשר'³. ובשו"ת בית יצחק (לר"י שמעלקיש מלמברג, יו"ד סי' ק"ז) 'סוף דבר לדעתי אין שום מבוא להתיר עופות אלו רק עפ"י מסורת כדברי רמ"א' ולמעשה נתחבט בעניין העדויות והסתירות אם יש מסורת וכתב שעד שיתברר העניין אינו אומר היתר. וכן הביא בדרכי"ת שבספר היכל הברכה דברים מהאדמו"ר רי"א אב"ד קומרנא כתב בחריפות לאסור.

ולאידך היו גם רבים שהתירו ובהם המהר"י אסאד (יו"ד סי' צ"ב ואילך) השואל ומשיב (בכמה תשובות וראה מה שסיכם בספרו יוסף דעת ליו"ד סי' פ"ב) החסד לאברהם (יו"ד תנינא סי' כ"ב ואילך) והדברי חיים (יו"ד ח"ב סי' מ"ה ואילך) ועוד מהמשיבים באותו דור. ובשו"ת הרי"ם (סי' ח', לבעל חידושי הרי"ם) שמתחילה כששמע שאוכלים אותו באיזה מקומות היה קשה עליו מאד וגם הבי"ד בווארשא אסרו, ואחרי שבאה עדות שאוכלין בארץ ישראל התיר הרב וכן הגאון אב"ד טשעכנאוו אכל בעצמו על סמך מסורה שבייר (ועיי"ש כל התשובה שנראה שאין דעתו נוחה כ"כ)⁴. ובדרכי תשובה (יו"ד פ"ב ס"ק ל"ד) הביא המו"מ וכתב שנתפשטה ההוראה להיתר בכל המדינות.

והמעין בדברי המתירים יראה שהטעם העיקרי להיתר היה שסמכו על עדויות שהיו לפנייהם שבאנגליה או בארץ ישראל ועוד יש מסורת טהרה לאותם תרגומים. (ובדברי חיים ובשואל ומשיב כתבו שאם יש זן שונה שאין לו מסורת הוא אכן אסור יעו"ש). ומתוך דבריהם הן של האוסרים והן של המתירים אתה למד שנקטו כולם כהנחה פשוטה שאין כלל גדול שכל זני התרגומים מותרים אלא כל שיש שינויים הניכרים צריך מסורת נפרדת, ובלי מסורת אסור לאכול, ועיקר הפולמוס היה אם העדויות על המסורת מתייחסות לזן שהיה לפנייהם ועל הנאמנות וכו'. ואמנם יש בין המשיבים באותו דור שדנו גם מצד השינויים קטנים אינם מצריכים מסורת נפרדת, ולשיטתם צ"ב מאיזה דרגת שינוי צריך מסורת, ועיין הערה⁵.

² מתוך לשונו: והאמת הוא שרוב חכמי הדור במדינתנו הורו להקל בהם... ולמעשה איני מתיר כי העיקר אשר סמכו עליו קצת גדולים הוא על מה שהעידו בפניהם אנשים מארצנו הקדושה שאוכלין שם ממין התרגומים ההם, ואני חקרתיו... (יעו"ש שהיו הכחשות בעדויות אם אכן הם אותם תרגומים), והאמת שהוא מחמת שהחילוק מועט בין אלו החדשים לבין הישנים, על כן קשה לסמוך על עדותן של אלו הבאים משם...

³ ושם 'ושמתי אל לבי ליקח פנאי לעיין אולי אמצא היתר ומי אני להכריע... מ"מ אפשר לצדד ולעשות צרופים דחזי לצרופי, אולם הפסיקו טרדות רבות...'. ע"כ. וראה ב'מכתב סופר' הנ"ל ששאל את אחיו הכתב סופר לדעתו וענהו הכת"ס 'לא היה בידי למחות ולאסור אחר שכבר נתפשטו בכל המדינה ונתערבו עד שקשה כמעט למצוא תרגומים שתהיה ברור שאינה מבני התערובת, וכל כיו"ב יפה השתיקה מהדיבור, ע"כ איני אומר בה לא איסור ולא היתר שלא לצאת חלילה ביד רמה נגד הרמ"א צ"ל אלו דברי מר אחי הגאון נ"י"'

⁴ ועיין לעיל מבית שלמה ש'רוב חכמי הדור במדינתנו' מקילים (והוא אינו מיקל כי נתעוררו לו פקפוקים בעדויות על המסורת).
⁵ יש בין המשיבים שהזכירו הטענה ש"ל שא"צ מסורת כשברור שזהו תרגול, יעוין מהר"י אסאד (יו"ד צ"ב ד"ה אמנם אף שאין) שטען כן אבל נראה בדבריו שעכ"פ למעשה לא התיר לולי שהעידו על מסורת, וגם הזכיר שם שמכלל הדמיון הוא הדמיון בסימנים, שנבדק ויש לו סימני טהרה. ויל"ע אם זה שייך בנידון דידן שאין בידינו לבדוק סימנים בכל המינים שמהם הפטם מורכב. ובדיקת הצאצא בן הכלאים אינה הוכחה למצב אצל האב המסופק וכמובן, (וכן כתבו בשם הגאון בעל שבט הלוי צ"ל).

ובתשובת המכתב סופר ביאר היטב סברא זו שניכר לכל שהם תרגומים וכו', ומ"מ נקט לדינא שא"א להתיר ע"פ זה יעו"ש.
ומצאתי בשו"ת אורי וישעי שפתח שיש מסורה ברורה מארץ ישראל והארץ, ושוב כתב שכיון שאמרו בגמ' ב"ק נ"ה דאריך קועיה וזוטר קועיה וכן אלים קועיה וקטין קועיה הוא חד מינא הרי שמע מינה ששינויים קטנים אינם מצריכים מסורת נפרדת, ובנידון התרגומים הגדולים הם ג"כ שינויים קטנים ומדינא א"צ מסורת. ע"כ. והנה גם לדבריו שינויים גדולים צריכים מסורת אלא שכתב שהשינויים קטנים, ועיי"ש, וגם זה כתב כחידוש ולמעשה הרחיב הרבה לבאר שיש מסורת וכו'. ויל"ע אם סמך על זה לבד ומאיזה דרגת שינוי הוא מצריך מסורת נפרדת. ובשו"ת ערוגות הבושם האריך לבאר שא"צ מסורת נפרדת מפני שאין שום שינוי בחדשים מלבד שהם גדולים, וזה מצוי בכל הבע"ח שיש הפרש כזה בין המקומות, (ועיין שם לשונותיו שאין שום הפרש חוץ מהגדל, ושאינו נכון לומר שקולו שונה אלא קולו לפי גדלו וככל התרגומים שקולם מתחזק כפי הגדל) ויעוין שם ששוב דן אולי זה שצבע הביצים שונה מעט הוא סיבה להצריך מסורת נפרדת, ונראה שזה השינוי היותר גדול שמצא. וכמדומה שהאוסרים תיארו הבדלים הרבה יותר ניכרים, וחוששני שדיברו על תרגומים אחרים (והיינו כנראה שבמקומו הגיעו התרגומים כשהם פחות שונים). – ועכ"פ רוב האחרונים שנתקבלו להוראה בישראל נקטו כמבואר בפנים.

וראה בספר משפחת רם מכתב מהגרש"י קרליץ אביו של החזו"א שכתב להחזו"א שבתרגומים הגדולים פשטה הוראה להיתר והביאו עדויות על מסורת, ומ"מ במשפחת חמיו פורשים מהם דהוי כבהמה שהורה בה חכם, והביא שם התיאורים על השינויים, וכתב שכיום

מאמר הרב הגאון רבי יוסף טאוב שליט"א בני ברק

והנוגע לנו מכל זה, היות שלצערינו הרי בין אבותיו של הפטם שאנו אוכלים יש זנים בעלי שינויים גדולים, ולפחות לפי חלק מהבירורים⁶ הפטם הוא צאצא של תרנגול מזן 'קוצ'ין' שהמראה שלו הוא כפי התיאורים של התרנגול שעליו דנו האחרונים באותה תקופה, יחד עם עוד מינים שונים וזרים נוספים⁷, וכמו שנתבאר.

ולפי ההתייחסות של רבותינו האחרונים שעסקו בעניין, הרי ברור שהפטם שלנו נתון בשאלה גדולה.

הנידונים בהלכה

ויש כאן כמה נידונים.

א', מצד הצרכת מסורת, שפסקו המחבר והרמ"א בשו"ע יו"ד שאין עוף טהור נאכל אלא במסורת. ולשון המחבר (יו"ד פ"ב סעיף ב') 'ואף על פי שיש לו ג' סימנים אלו אין לאכלו לפי שאנו חוששין שמא הוא דורס, אלא א"כ יש להם מסורת שמסרו להם אבותיהם שהוא טהור'. ע"כ. וברמ"א שם סעיף ג' (כלפי קבלת הרו"ה שרגלי אווז ומקור רחב הם סימן מובהק שאינו דורס, ובעוף כזה א"צ מסורת) 'ואין לאכול שום עוף אלא במסורת שקיבלו בו שהוא טהור וכן נוהגין ואין לשנות'. ע"כ.

ויש לדון שהשינויים שבעופות אבות הפטם שלנו מצריכים מסורת ואותם תרנגולים בעלי שינויים אסורים לנו באכילה. ו'כמה החמירו רבותינו הראשונים והאחרונים ז"ל שלא לפרוץ גדר שגדרו הראשונים ז"ל... (לשון החזו"א על מסורת בבהמות דקילא טובא מבעופות, וכנראה שהשינוי שדן בו לא היה גדול יותר מהשינויים שבתרנגולים).

ונידון זה מסתעף לנידון שני, מה הדין בהכלאה של עוף חסר מסורת עם עוף טהור, ותלו האחרונים דין זה בדין הכלאה של טמא וטהור, ויש בזה נידון בהלכה כשהזכר טמא ונידון נפרד כשהנקיבה טמאה, ויבואר מעט להלן.

ב', יש לדון מצד שיש כאן הכלאות ותערובת של הרבה זנים ואין מי שבדק שיש לכל אחד ואחד סימני טהרה, (וראיתי בדברים נוספים מהרב בוקוולד שיש מהזנים האלו שכבר א"א להשיג אותם בטהרתם), ומי יערוך לנו שאין עופות טמאים מעיקר הדין בין האבות של הפטם. ובדיקת העוף שלפנינו אינה מעידה כלום על כל אבותיו, וכמובן.

ג', מצד שלא ברור מה יעשו בעתיד, וצ"ב אם מן הדין אפשר לסמוך על המידע כיום כאשר ידוע לנו שהם עוסקים כל הזמן לטפח ולשנות, ואין עליהם שום פיקוח שיברר מה הם הפיתוחים החדשים.

ונרחיב בכמה פרטים.

איזה דרגת שינוי מצריכה מסורת

(ב) יש לדון איזה דרגת שינוי מצריכה מסורת.

ואין בזה תשובה ברורה אבל המעיין באחרונים (הנ"ל ורבים נוספים, וראה דרכ"ת יו"ד פ"ב) יראה שההוראה המקובלת וסוגיין דעלמא היה להחמיר בשינויים משמעותיים ניכרים וברורים גם אם ברור שלפי הגדרותינו הם רק זן נפרד מאותו מין.

והנה יש מקום לטענה שאין לראות כאן הכרעה מוחלטת שדרגה כזו אסורה מדינא, ונוח לקבל שיש כאן גם עניין זהירות שלא להיכנס לגבול של עיקר הדין כדי למנוע מכשול של טעות בשיקול הדעת. ואמנם בכמה אחרונים נראה ברור שסברי שזה צריך מסורת מעיקר הדין, וגם אם טעם חלק מהאחרונים הוא מפני זהירות הרי הא גופא מחייב אותנו (בדרגה מסויימת), ובדר"כ אין בכוחנו לנטות מההוראה המקובלת בכגון דא וזה מכלל שמירת גדרן

אינם מצויים וצאצאי הכלאים מותרים משום זוז"ג, ויש עוד מין שאינם שונים אלא רק גדולים מסתם תרנגולים ובהם אין פקפוק, ודו"ק. (ומה שכתבו במפתחות שם שהנידון היה בתרנגולי הודו, אינו מדויק).

וכן יש לציין שבכמה תשובות בין מהמתירים ובין מהאוסרים האריכו לבאר שעיקר השיטה בראשונים כרמב"י שבג' סימנים א"צ מסורת, אלא שא"א להתיר דלא כהוראת שו"ע ורמ"א.

⁶ הרב בוקוולד (במאמרו הנ"ל) כתב שעוף הרוק (הוצג בארה"ב בשנת 1829 - תקפ"ט), שהוא ה'אם' של הפטם שלנו מקורו בהכלאה עם תרנגולת נקיבה מזן קוצ'ין ויש סוברים שמקורו מנקיבה מזן ז'ווה. ע"כ. כפי שהבנתי הסיבה לחילוקי הדעות היא כי בשעתו היו יבוסים בין המפתחים של העופות על הבעלות על הפיתוחים ומה הם זני המקור, וכתב כנראה לפי המקובל בין החוקרים כיום על סמך הכוחות או הסתברויות.

⁷ לפי מרבית התיאורים שבאחרונים נראה שהתרנגול שהיה לפנינו היה מראהו כזן 'קוצ'ין' והכלאותיו בדרגות שונות (וכך כתבו גם הרב בוקוולד ועוד), ונראה שלחלק מהמקומות הוא הגיע בצורה פחות קיצונית ממקומות אחרים, ואכמ"ל. ברם יש שתיארו גם שיש לו רגליים ארוכות בכשליש יותר מהתרנגולים הנפוצים, ואיני יודע אם כן הוא בקוצ'ין. ויש בין המשיבים שנראה שסבר ששינוי זה לבדו מצריך מסורת, וכמדומה שבמלאי ודומיו ודאי יש לשינוי זה, וכפי הידוע גם הם מאבות הפטם המודרני.

מאמר הרב הגאון רבי יוסף טאוב שליט"א בני ברק

של ראשונים, ואכמ"ל. – ולהלן הבאנו מהח"ס והערות לנר והבית שלמה ומהר"ם שיק שגם בצאצאי תערובת של מינים בלי מסורת ראו הנידון כשאלה של איסור גמור, אף שהיה הנידון במינים קרובים יעו"ש.

ויש להדגיש פרט חשוב, שאין הכוונה בזה למצב שסתם בנ"א מזהים את העוף הבא לפנינו כאותו עוף הידוע ללא שינוי, ויבוא מומחה או מבקש תואנה ויטען שמוצא איזושהו שינוי קל במבנה וכדומה, שזה מצב כמעט מוכרח בשינויי ארצות, וברור שלא חששו לכגון זה מעולם. (ובשו"ת חסד לאברהם יו"ד כ"ג י"ג פה יש שינוי בעופות קצת ממקום למקום ואין משגיחין בזה כלל" ועיין בדרכי תשובה סי' פ"ב כמה כללים ופרטים בזה).⁸

והצורך במסורת נפרדת הוא היכן שיש שינויים ניכרים הנותנים מקום למחשבה שזה אינו בן מינו של התרנגול אלא עוף אחר דומה, ובזה אמרין שאף שהדעת מכרעת שאינו כן וזהו רק זן שונה, מ"מ כבר מצריכים מסורת.

נידון האחרונים באווי בר, ברווי בר ויוני בר

ג) יש לציין הנידון באחרונים על אווי בר וברווי בר שהיה המנהג לאוסרם, ועיין שו"ת צ"צ הקדמון סי' כ"ט, ובכר"פ סימן פ"ב חלק עליו והתיר (ועיקרו מפני שהכריע לסמוך על קבלת הר"ז"ה כשיש גם רגלי אווז וגם חרטום רחב וכו' דלא כהרמ"א, וזה אינו שייך בתרנגולים), ובח"ת ס"י יו"ד ע"ד כתב על המתיר 'דלית הלכתא כוותיה בהא' ונקטינן לאיסור, וכן הוא סוגיין דעלמא בשאר אחרונים, (ואמנם יש אחרונים שהתירו, ובכנפי יונה מסיק שאם ידוע מסורת להתיר במקום אחד יש לסמוך ועי"ש, ובתשובה מאהבה הביא מתירים וסיים שעכ"ז לא ראה ולא שמע לרבותיו שיתירו במדינה זו, וראיתי באחרונים מי שכתב שאין טעם האיסור ברור, וטעמו כיון שהדמיון כ"כ גדול שקשה להבין למה אינו נכלל במסורת של האוויים והברוויים המבויתות).

ועיין פמ"ג יו"ד פ"ו שפ"ד ז' שיש מקומות שנוהגים לאיסור באווי וברווי בר וסיים שהמנהג לאוסרן.

עוד כתב בפמ"ג שם ביוני בר שיש להקל בכלים שאינם בני יומן כי איסורם מספק ובאופן זה הו"ס ס"ס, ומקורו בסולת למנחה (לבעל מנחת יעקב כלל ס"ו אות א'), ושם צידד בעיקר דינם להתיר ע"פ האו"ה שכתב שאין יונים שאסורות, ומ"מ כתב שבמקום שנהגו לאיסור יש לאסור והתיר הכלים רק באינו ב"י וכנ"ל ויעו"ש, ונראה שבמקומו דהפמ"ג נהגו להחמיר בזה. [ועיין שו"ת מהר"ם שיק שנראה שנהגו לאיסור, וכן בשו"ת אבני צדק (סי' כ"ט, לבעל י"ט לב' אבדק"ק סיגט שבהונגריה) נקט בפשיטות שהמנהג לאיסור יוני בר ודן על מעשה שהיה שבישלו בטעות מה דין הכלים, וש"מ שגם שם נהגו איסור בזה, וייתכן שאחרי דברי האחרונים הנ"ל נתפשט מנהג האיסור בהרבה ארצות, וצ"ב].

והנוגע לנידון דידן, שההבדלים שם קטנים וכל אדם מזהה מיד שזה זן של אוויים או ברוויים ויונים עם שינויים מסויימים, ומ"מ היה המנהג לאסור וכן נקטו האחרונים לדינא.

ובאמת שקצת צ"ב בטעם האיסור כיון שהחילוק קטן, ולכא' אין שינויים כאלו מצריכים מסורת נפרדת. וייתכן מאד שמכלל הטעם שאסורם מפני שעצם זה שמדובר במיני בר נותן סיבה לחלק אותם לזן נפרד שצריך מסורת נפרדת. (ובאוויים נוסף שאמרו בגמ' ב"ק נ"ה א' שמין הבר והבייית כלאים זה בזה שהבר הוא מין נפרד לפי שביציו מבחורין, ואמנם באווי וברווי הבר שדנו עליהם הפוסקים לא היה שינוי זה, ושם בגמ' עוד שינוי במספר הביצים בחדא שיחלא, ואיני יודע מהי המציאות במינים המצויים, ויש שהביאו מספרי הטבע שיש מינים שונים בברוויים, וצ"ב, ואכמ"ל).

והנה בין התרנגולים השונים יש גם מינים של תרנגולי בר, ואם יצטרכו להם יכליאו בהם (ומצוי שיש להם חיסון טבעי חזק יותר ועוד), וראיתי בדברים של מומחה שכתב במסל"ת כדבר פשוט שבתרנגולים כיום מוכלאים עופות בר, וצריך ברור אם יש בהם שינויים ניכרים.

⁸ והנה הלגהורן, שהוא הזן של חלק גדול מהמטילות עד היום, הגיע לארץ לפני כ-130 שנה, ומעולם לא שמענו שפקפק אדם לאוסרו, אף שכל מבין מזהה אותו מיד כזן נפרד וגם תכונותיו אחרות, הן בהטלה המוגברת הן במבנה הגוף והנוצות ועוד. (ראיתי כותבים שהובאו בסוף המאה ה-19 ע"י גרמנים שהתיישבו בארץ (טמפלרים), ועב"פ הגיע בתקופה הזאת או אחריה בתקופת ההתפתחות של המשקים היהודיים לפני קרוב למאה שנה. הזן הגיע כנראה מארה"ב או מאנגליה, מקורו מאיטליה ושמו ע"ש העיר לגהורן – ליוורנו. משנת תש"ח כנראה שזה היה מהעופות העיקריים שנאכלו כאן במשך כמה שנים, אלא שבששרו קשה ובמשך הזמן עברו לזנים המיובאים לבשר). וכן בארה"ב כשהגיעו הפליטים אחרי מלח"ע אכלו מינים מקומיים ששונים באופן ניכר מהמינים שהיו נפוצים באירופה (וכגון הפלימות-רוק) וחבריו שהמראה שלהם שונה ממראה התרנגולים הרגילים שנאכלו באירופה, מלבד שלמעשה הם מינים מוכלאים).

ובמדינה שלא התירו מינים אלו ע"פ הכרעה לסמוך על איזו 'מסורת' אלא שראו השינויים האלו כשינויים שאינם מצריכים מסורת נפרדת, כיון שהמבנה הכללי הוא של התרנגולים המוכרים מעולם. (וראה ב'אבני חן' מסורות מזקני השוחטים בירושלים על שינויים שונים ביונים ובתרנגולים, וברור שם שבשינויים קלים לא הצריכו מסורת נפרדת).

מאמר הרב הגאון רבי יוסף טאוב שליט"א בני ברק

כשהמין החדש הוא כלאים עם המין שיש עליו מסורת

ד) בדרגת שינוי שהיא כלאים מדינא לכאורה צריך לרש"י מסורת מעיקר הדין. ונראה פשוט שאנו חייבים להחמיר כן (ע"פ הכרעת המחבר והרמ"א להצריך מסורת כרש"י). וכמובן שהכרעה זו גופא, ששינוי מסוים הוא בדרגה שנחשב כלאים, היא הכרעה חמורה ומרובה בזה הספקות.

ולגבי זני התרנגולים השונים צ"ב אם הם כלאים זה בזה, והגרמ"מ לובין שליט"א כתב שנראה שלפחות חלק מהם הם כלאים.

הדמיון בין מיני העופות השונים

ה) יש להוסיף שמיני העופות קרובים זה לזה יותר ממה שאנו רגילים בבהמות וחיות. ולפעמים מינים שונים דומים מאד זה לזה עד שההבדל בין גדול לקטן ובין זכר לנקבה גדול מההפרש בין מין למין (כך ראיתי אצל רי"מ לוינגר ואני מניח שזו העתקה מספרים של ידיעה מקובלת אך לא ביררתי כעת). ושוב הראוני בשו"ת נודע ביהודה (תניינא יו"ד סי' כט) בתשובה מהגר"ש בן הנוב"י "ובעופות הוא דבר מצוי שכמה מינים שוים זה לזה בתואר ובקומה וצריך טביעת עין להכיר בין זה לזה להבדיל בין טמא לטהור ואין כל אדם יכול לבחון כי אם הציד".

והנה מצאנו בגמ' שסנונית לבנה יש בה טהורה וטמאה ותלוי בצבע הכרס שבירוק טמאה ובלבן טהורה, וכן מצאנו בגמ' דיונים וחילוקים לפי אורך השוקיים והצבע וכיו"ב, ומשמע שהיה דמיון גדול בין הטהור לטמא במראה החיצוני עד קרוב להשוואה. [והרשב"א ועוד ראשונים כתבו שאנו פורשים מכל הסנוניות, ובמהרי"ק (סי' קנ"ח) שהוא 'מפני שאסורה והמותרת נראין מין אחד ויבאו העולם לטעות' ועיין שם שמבאר איזה עוף הוא הקרוי סנונית, והיינו שהכירו את העופות האלו].

ומצאנו בראשונים שהיה מסורה בידם שאיערהה"ן טמא ובירקהה"ן טהור. (ויש שחילקו בין הזכר לנקבה ואכ"מ). וכפי המקובל לזהות כיום הם שני מינים של שכו היער (וראיתי כן גם בספר 'תולדות הארץ' - ספר טבע שנדפס בשנת תר"א בהסכמת חכמי דורו, והביא לפי תומו את שמות המינים בלע"ז, ונראה שכך קראו להם בזמנו ומקומו). וכפי שהבנתי שני המינים האלו דומים מאד והטהור נראה כמעט כאותו מין של הטמא אלא שהוא קטן יותר, וצ"ב עוד אצל מומחים. ואם כן הוא הרי זה תוספת חשובה להנ"ל.

[ולעיקר מסורת הראשונים באיערהה"ן לא ביררתי כעת אם יש חולקים וכו', ובשו"ת מהרי"ל סי' צ"ה כתב שגם אם יבוא מי שיעיד על מסורת לאכול איערהה"ן נקיבה אינו נאמן כי מסורת שלנו ברורה לאיסור ועדיפא ממסורת שלו, ויעו"ש].

וזה משפיע הן כלפי הנידון בעיקר הדין, שייתכנו הכלאות ותערובות עם דברים האסורים, והן כלפי הצרכת מסורת, שגם אם נסכים ששינוי בדרגה מסוימת בבהמות לא יצריך מסורת נפרדת (כשא"א לבדוק את הסימני טהרה או להחכ"א ודעימה שסוברים שצריך מסורת גם בבהמות) מכיון שדי לנו במסורת על צורה כללית מאד שמוכיחה על טהרה, הרי בעופות צריך מסורת יותר מפורטת. ונראה לבאר שזה מכלל טעם האחרונים שהחמירו הרבה במסורת העופות, ועיין.

ושוב הראוני בשו"ת מהרי"ל סי' צה, 'והבא להעיד מסורת חדשה על עוף נכרי שאין מכירין אותו יצטרך שיהיה בר סמכא וכו' דכדאי לסמוך על עדותו דודאי דייק שפיר וחזי מאן דאסהיד עליה, אבל איניש דעלמא וכו' לא סמכינן דילמא לא דייק שפיר, ובשינוי מועט מתהפך הענין ועביד דטעי' וכו'. ע"כ. וייתכן שמכלל כוונתו שמצוי שיש 'שינוי מועט' בין הטהור לטמא.

חזקות וסתמות בהכלאות בהה ובעתיד

ו) כיום יש ביד המטפחים זנים רבים של תרנגולים, ואין לנו דרך לדעת מה כבר הוכלא ומה יכלאו בעתיד הקרוב והרחוק. (ונתפרסמו טענות ודברים שנלקחו מתוך שיחות וביוררים עם מומחים בתחום זה. וכמדומה שהעולה מדברי כולם שאצל הקרובים לתחום ידוע או מסתבר שמכליאים מכל הזנים הקיימים אם מקוים להשיג מהם איזו תכונה של טיפוח והשבחה).

והנה יש שטענו מצד שכפי הידוע הם עסקו עד היום רק בתרנגולים, וכפי הידוע מיני התרנגולים קרובים זה לזה עד שנראה כאילו כולם צאצאים של אב משותף בדורות קדומים מאד. (והגויים שאין להם התוה"ק ומסורת ישראל על מנין השנים מבריא העולם אף מתקבל על ליבם לומר שבתקופות שלפני ההיסטוריה הידועה אכן היה אב משותף, ונפק"מ לדידן, שהרי ידענו שברא הקב"ה בעולמו משפחות משפחות של בע"ח ויש בע"ח קרובים ורחוקים זה לזה וכו', ומדבריהם יש לשמוע עכ"פ שכל התרנגולים הם בני משפחה קרובים). וטענו הנ"ל שכיון שלא מצאו עד היום בין התרנגולים מי שאין לו סימני טהרה או שדורס, אין לנו לחשוש לזה.

מאמר הרב הגאון רבי יוסף טאוב שליט"א בני ברק

והנה מסתבר שזה לא מפקיע החיוב של מסורת במינים השונים בצורה ניכרת (עכ"פ לפי ההוראה המקובלת לאסור במינים שההפרש ניכר וכו'ל), ועיין, ומה יושענו זה לענין הלכה למעשה, שאנו מחוייבים להכרעת שו"ע ורמ"א ורבותינו האחרונים. ומ"מ יל"ד שיועיל כלפי עיקר השיטה למה שביארו האחרונים שעיקר השיטה כהראשונים שבג' סימנים א"צ מסורת, ונדרון שאף שלא בדקנו את כל הזנים המקוריים אבות הפטם, יש כאן סתמא וחזקה שלכולם יש ג' סימנים. וברם נראה שיש לפקפק בזה הרבה, הן על העבר והן על העתיד.

א', נראה שצריך מקור והכרע לחדש סתמא כזו. והגע עצמך אם ימצאו אנשי המדע שאחד מהתרנגולים פראי עד כדי שדורס (וכמדומה שלחלק מהפירושים בדריסה הוא יותר קרוב, אבל איני בקי בטבעי העופות), וכי יהיה זה פלא מדעי הנוגד לכללים הידועים, וכמדומה שאין מקור להנחה כזו, וקרוב להניח שיהיה זה מידע חדש ומעניין ותו לא. והמקובל כיום בנוי על סמך זה שכל עוד אין מידע סותר וכל עוד אין מידע מדויק על סמך צפייה ובדיקה הרי יש הנחה של הסתברות שהקרובים מתנהגים בצורה דומה. ומהיכיל תיתי ליצור כאן חזקת טהרה הלכתית, וצ"ע לדינא. [ושאלה זו נוגעת גם בבהמות ודגים אם א"א לבדוק את סימני הטהרה, האם נתיר לאכול בלי בדיקה על סמך הסתברות כזו].

וגם כלפי קורקבן נקלף ואצבע יתירה צ"ב טובא מהי רמת הוודאות שלא ייתכן יוצא מהכלל, והאם זה בגדר הסתברות בעלמא כל שלא הוכח להיפך או שזה דבר המוכרח מצד עצמו.

ב', במינים שהם כלאים זה בזה יל"ע אם מצד כללי הדין יש מקום ללמוד מזה על זה בגלל הסתברויות של קרבת משפחה מדעית, וצ"ב ועיין.

ג', הנה מפורש בגמ' חילוק בין תרנגול לתרגול ברא ובין תרגולא דאגמא לתרגולתא דאגמא ובין הסנוניות הלבנות וכו' וכבר הערנו מזה לעיל, ובין מיני השכוי יש את שכוי היער שהיה מסורה שהוא עוף טמא, (וכן הטווס שהוא ממשפחת הפסיוניים כמדומה נתחבטו בכשרותו והחיד"א בברכ"י אוסר, וכיו"ב על עוד עופות מאותם משפחות, ויל"ד על כל עוף מה היה הספק וכו'), אף שהם כולם מינים קרובים.

וקשה לדעת בבירור בכל מין שהוזכר בגמ' מה הוא, אבל עכ"פ הדעת נותנת שהסנוניות ושכוי היער ועוד מהמינים המחולקים שהוזכרו בגמ' ברא' ובפוסקים הם ממינים קרובים מבחינה מדעית. (ותרנגול ברא הטמא ותרנגולא דאגמא הטמאים קרוב יותר לומר שהם ממשפחות התרגוליים השכויים והפסיוניים שהם משפחות קרובות).

ונראה מזה שההלכה מבדילה בין מינים קרובים שהחלוקה המדעית משווה אותם. והנה אילו היינו רואים שכל המינים הקרובים דינם שווה להלכה (וכמדומה שבבהמות כן הוא, שכל משפחת הבקר טהורה וכל משפחת החתוליים טמאה וכו'), הרי יש בכך לקרב אותנו לסמוך על קרבת מינים במקומות של חוסר ידיעה, אבל אם יש בין מיני השכוי הקרובים ודומים מאד טמאים וטהורים, וכן בסנוניות, מנא לן לסמוך שאצל התרגוליים ודאי אינו כן. ולכאור' אין שום מקור לאומדנא כזו.

וכתבנו הדברים בהנחה שנקודה זו, שעד היום עסקו רק במשפחת התרגוליים, נתבררה במוחלט. ובאמת שגם בעיקר המידע הזה צריך בירור מה המשמעות ההלכתית שלו, ואם הוא ברור בדרכה הראויה להתיר בספקות דאורייתא, ולא תמיד ההסתברות העובדתית או המדעית קובעת מבחינה הלכתית.

ויש לדון במצב שמידע כזה מגיע ממומחה חיצוני שאינו בסוד הדברים, ומודה שאין לו מידע מתוך חברות הטיפוח, וגם הוא מודה שבהחלט ייתכן שבעתיד די קרוב יגיעו לזה (כמדומה מדברים על לפחות כחמש שנים או קצת יותר), ושהחברות לא מתכננים להיעצר ולהגביל עצמם בשום הגבלה, האם זה מתיר להלכה לאכול. ולכאור' כל האומד במצב כזה הוא מפני שסומך שבדרך כלל סודות מסחריים הידועים להרבה אנשים מתפרסמים בסוף למי שקרוב לתחום וכדו', וצ"ב האם זה יוצר איזו חזקה הראויה לסמוך.

[ולדוגמא, הנה ההכלאה במינים רחוקים כתרגוליים עם עיט ונשר ודומיהם היא בלתי אפשרית כלל (וניתן רק לקחת מהם גנים ויעוין להלן), אבל בין מיני השכוי הפסיוני והתרנגוליים יש קרבה טבעית, ולמסורת הראשונים ודברי האחרונים יש ביניהם מינים האסורים וכדלעיל. והנה ראיתי כתוב שבני המשפחות האלו מזדווגים זה לזה, (איני יודע אם גם כשיש להם ממינם לפנייהם וכנראה בכל אופן אינו כבני מינם ממש, וצ"ב בפרטים), ולפחות יש מהם שיכולים להביא בני כלאים בלתי פוריים. עד כאן ממה שראיתי אצל ר"מ לוינגר. ואיני יודע אם יש מידע פרטי על התערבות של תרגוליים ושכוי היער וכדומה. וצ"ב כמה מוחלט הדבר שלא ייתכנו בני כלאים פוריים בין המשפחות האלו. ואם אכן אינו כלל מוחלט וייתכן כן, הרי אין לנו מי שיברר שלא ניסו כבר והכליאו כן כדי לקבל תכונות רצויות מאותם מינים או שיעשו כך בעתיד הקרוב ממש, ומנין לנו חזקה או אומדנא שהמציאות היא כך או כך].

מאמר הרב הגאון רבי יוסף טאוב שליט"א בני ברק

וכלל הדברים שיש עופות שהתורה ק אוסרת את אכילתם, וכשאנו נותנים לגויים להשביח עופות טהורים ע"י הכלאות בלי שום השגחה וכלי שום מעקב, הרי ייתכנו הרבה חששות, וקשה מאד לסמוך שיש חזקות הלכתיות כלפי כל ההתפתחויות שיתכנו. ולכאן אין מנוס מהחובה להשגיח ולוודא שעושין כחוקת התורה.

ובעדכון מהרב בוקוולד "באותו זמן שעסקתי בבירורים (א"ה, היינו תשס"ד – תשס"ו) הגיע לידי מכתב של מומחה גדול בבדיקת DNA של תרנגולים (פרופ' פאול סגל מארה"ב), ולפי בדיקותיו לא נראה שהכליאו בעוף המשוק עוף שאינו תרנגול". ע"כ. והנה יש בזה פתרון מסוים בשאלה של עיקר הדין, אבל אין בזה פיתרון לבעיה של תרנגולים בלי מסורת, ואין בזה פיתרון להמשך הפיתוח בלמעלה מעשר השנים שעברו מאז. ולגופם של דברים צריך בירור מהי כוונת ההגדרה 'לא נראה', האם זה 'לא ייתכן' או שזה 'לא מסתבר', וכן צ"ב מהי רמת האמינות המדעית של בדיקה כזו. [וכבר דנו וביררו כלפי בדיקות כאלו בבג"א לגבי קביעת ממזרות וכו', והדבר משתנה לפי הדבר הנבדק (היינו שלילת אבהות או אישור אבהות וכו') ולפי שיטות בדיקה שונות והמומחיות של הבודק, ויש לברר מה המצב בבדיקות כאלו בתרנגולים וכלפי שאלה כזו. וכן צ"ב כמה דורות יש ביטוי בד.נ.א. לעקבות של הכלאה חד פעמית]. והלב חוכך בכל זה, ואכמ"ל. ואין לי הכלים לברר דברים אלו, וייתכן שיש מהעוסקים בזה שיש להם מידע יותר ברור בעניין, וצ"ב.

[ומש"כ הרב בוקוולד שם שהשינויים הניכרים לעינינו "בפשטות אינם שינויים מהותיים בצורת התרנגול ואין ריעותא לתערובת זן אחר", כוונתו כנראה שאין מהשינויים שלפנינו הוכחה חיובית ובירור על עירוב של זן אחר, ברם נראה שא"צ לזה, וכל שינוי שמעיד על התערבות חיצונית שנעשתה ע"י גוי שיש לו תועלת מחייב בירור במקור].

החשש להנדסה גנטית בהוה ובעתיד

(ה עוד יש כאן שלמעשה יכולים לקבל תכונות ולהשביח העופות ע"י הנדסה גנטית והשתלת גנים. ואמת שכפי המידע שבידינו הרי עד היום לא ידוע שעשו כן בעופות המשווקים לאכילה ולהטלה, ושמעתי שע"פ החוק בארה"ב ובאנגליה יש איסור לשווק מאכל שעבר השבחה ע"י התערבות גנטית (או שעכ"פ חובה לציין על המאכל שעבר השבחה גנטית), אבל מי יאמר שלא ייתכן שיעברו על החוק. וצ"ב עד כמה יש לסמוך על ה'מירתת' שזה משתנה לפי הריווח אם יעשו והעונש אם ייתפסו.

והנה יש מטפחים פרטיים המוכרים פיתוחים לחברות הגדולות (כפי שהבנתי נתברר כן לרבני ועד הכשרות של העדה החרדית ועוד), ונמצא שיכולים לבטח עצמם ע"י עשיית השינוי בטיפוח פרטי ואח"כ הכלאתו בצורה טבעית אצלם וכדומה, באופן שהם מכוסים מתביעה חוקית.

החששות לעתיד ואם מחזקין ריעותא

1) באופן כללי בנוגע לעתיד הרי המצב הוא שהם עוסקים בכל אונם והונם בפיתוח ומחקר וכל שינוי תכונות לטובה יכול להתבטא בסכומים גדולים, וקשה מאד לצפות את העתיד, ולא טען אדם שיש מי שהתחייב להודיע על שינויים, ומחודש מאד לומר שיש חזקה הלכתית שלא יגיע אלינו עוף שאסור לאכלו ע"י שימצאו דרך להתגבר על ההבדלים הטבעיים או שימצאו זנים פראיים יותר או שיעשו שינויים גנטיים ויפרסמו זאת רק אחרי זמן מסוים באופן שאנו ובנינו נאכל את העוף המטופח מבלי ידיעה.

והנה כלל גדול הוא שאחזוקי ריעותא לא מחזקין ולמאי דלא חזינן לא חיישינן וכו', וברם כלל זה נאמר בדברים ההולכים כפי טבעם (וגם בזה יש הגבלות, והרבה יש שחיישינן מדאורייתא או שחששו חכמים לריעותא שעלולה לבוא), אבל אם יש גויים החשודים לערב ולשנות בכוונה משום ריווח ממון או טעם אחר הרי עלינו לחוש לכל מה שאפשר שיעשו, והדוגמא לזה מהני דיני דשו"ע יו"ד קי"ח במאכל הנשלח ע"י גוי שיש שצריך חותם או חותם בתוך חותם ולולי זה חיישינן להחלפה ותערובת וכו' אף דלא חזינן קמן שום ריעותא, מפני שיש לגוי ריווח ממון וכדומה. (ויפה הראו הלשון בשו"ע יו"ד קי"ד ס"ו 'צריך ליזהר ולבדוק ולחקור בשכר ובמשקה של דבש שעושים העובדי כוכבים עכשיו אם נותנים בהם שמרים של יין').

ובנידון דידן צ"ב מהיכי תיתי לחדש חזקה שלא יצליחו לעשות תערובת שאוסרת מן הדין או שיודיעו לפני שיעשו, בשעה שהרבה ריווח ממון תלוי בזה והם עושים כל מה שביכולתם כדי להשביח מקחם.

דינם של צאצאי הכלאות

היה מקום לטעון שכלפי צאצאי הכלאות של תרנגולים משונים (שברור שהם תרנגולים) יש להקל למעשה. ושמענו כע"ז בשם ת"ח מגדולי ההוראה שהקילו מטעם זה (או בצירוף שלא קיבלנו עדות ברורה על הכלאות אסורות שנעשו, ויעויין לעיל).

ואמנם כבר דנו בזה רבותינו האחרונים בדין בני כלאים בתרנגולים החדשים ועוד, וטרחו הרבה בסוגיות דזה וזה גורם וחוששין לזרע האב, ולא עלה על ליבם לומר שהוראת השו"ע והרמ"א כהראשונים המחמירים בעופות בלי

מאמר הרב הגאון רבי יוסף טאוב שליט"א בני ברק

מסורת אינה כדאית לאסור צאצאי תערובת, ואף שעסקו במינים שקרובים למינים עם המסורת יותר מהשאלות דידן⁹ ויעו"ש.

ולעניין דינא כשהזכר בלי מסורת והנקיבה טהורה יש שהתירו ויש שאסרו, וכשהנקיבה בלי מסורת לרוב האחרונים אסור.

[סיכום קצר לפו"ר. הערוך לנר (בנין ציון מהדורה מהדור חדשה כרך ב' סימן מ"ד) סתם בה לאיסור, ובמהר"ם שיק (יו"ד סי' ק') הרחיב לבאר שאם הנקיבה מהחדשים אסור ואם הנקיבה טהורה מותר (ובספק מי הטמא נתחבט לדינא יעו"ש), והגר"ש קלוגר בטו"ט ד' (סי' קנא) התיר בתערובות משום זה וזה גורם, ובהאלף לך שלמה (סי' קמ"ג) נקט שאם הנקיבה מהחדשים אסור ואם הנקיבה טהורה והזכר מהם מותר וראוי לפרוש משום סחור סחור וכו'. ולפי התשובות הסמוכות נראה שהתשובות שבהאלף לך שלמה בעניין זה הם בתראי, וצ"ב. ובשו"ת בית יצחק (יו"ד ק"ו ק"ז) האריך בזה, ומסקנתו שלגבי העופות צריך בירור על טענת המסורה 'אך לחוש על הביצים או על העופות שלנו שמא מבני התערובות הם אין לחוש'¹⁰. ולגבי מצב שידוע בבירור שאחד מההורים בלי מסורת נראה בדבריו בסי' ק"ו שנקט לאיסור¹¹, ויל"ע.

והבית שלמה דן כשהאם מהתרנגולים הישנים וכתב (יו"ד סוף סי' קמ"ד) שאם יבדקו שיש ג' סימנים בלי פקפוק בתרנגולים החדשים יש להקל (דג' סימנים בלי מסורה הוי ספק ודין הנולד הוי ספק והוי ס"ס), וכתב שאם האפרוחים דומים לחדשים הרי למעשה אינו מתיר אם לא יצטרפו אליו בעל דברי חיים ועוד אחד מחכמי הדור המפורסמים יעו"ש. (ודיונו הוא כשהאם ודאי טהורה, ויל"ע היטב בכל דבריו אם מבואר דעתו מה הדין כשהאם מהתרנגולים החדשים). ויל"ע בהעולה מדבריו לנידון דידן שלא נבדקו כל המינים המוכלאים, ויש לדון כמה צריך לחשוש שאחד מהמינים שהוכלא אין לו ג' סימנים ויעו"ב לעיל.

ובשו"ת חת"ס (יו"ד סי' ע"ד) לגבי חשש בני כלאים מזכר של ברווזי בר עם נקיבה טהורה התיר בכמה צירופים ובעיקר מפני שלא היה סימן באפרוחים שהם צאצאי הזכר שאין לו מסורת וכתב ש'רחוק הוא שיהיה מזה האב' וא"צ לחוש לזה, ולעיקר הדין היכן שברור לחלוטין שהם בני זכר שאין לו מסורת עם הטהורה אין שם הכרעה ברו"ה¹², וצ"ת. ויש בעוד אחרונים שאם אין רואים שינוי א"צ לחוש שהביצים או האפרוחים הם מתערובת, ובבית שלמה נראה שסבירא ליה שזה גם קובע הדין ולא רק מצד החשש, ויל"ע שם היטב].

ובפוסקי זמננו המנחת יצחק (ח"ה סי' ל"א אות ט"ז) נקט שבנקבה בלי מסורת אסור ובנקבה טהורה מותר וכהמהר"ם שיק, ועיין בשבט הלוי (ח"י סי' ק"ג) שגם כשרק הזכר בלי מסורת ובירורו שעכ"פ יש לו ג' סימנים נתקשו האחרונים להתיר. ובחזו"א (יו"ד י"ג ס"ק י"א) נראה שנקט שבנקבה בלי מסורת אסור ובטהורה והזכר בלי מסורת מותר¹³, והעירו שיש מקומות שנראה שהחמיר גם בזכר טמא, ויל"ע.

סיכום עיקרי החששות ונימוקי היתר

לכאור' סיכום הדברים שלפי ההוראה המקובלת באחרונים בגדרי הצרכת מסורת יש כאן ודאי הכלאות של דברים שנהוג בהם לאיסור (ועייין להלן בדין הצאצאים המוכלאים), וגם לא ברור מניין לנו חזקה שאין תערובת איסור מעיקר הדין של מינים בלי סימני טהרה, ובודאי שקשה לומר שיש לנו סמיכה וחזקה על העתיד שלא יערבו מינים טמאים ע"י תחבולות בלי שיוודע לנו.

והנה כלפי עיקר הדין יש עדיין מקום לדון, שהרי עיקר הצרכת מסורת קיימא בפלוגתא ראשונים, ובהרבה אחרונים מבואר שזו חומרא שהכריעו השו"ע והרמ"א ולא עיקר השיטה (ועייין ש"ך פ"ב סק"ח ובאור הגר"א סק"ג), ואף שלדין אסור מ"מ הוא איסור מהוראת השו"ע וממנהגא ולא מדאור' או מדינא דגמ', וגם הוראות האחרונים לאסור מינים קרובים יש מקום לדון שמא בידינו להכריע שאינו מעיקר הדין. (אבל בכמה אחרונים נראה שלא צירפו זה

⁹ הערוך לנר והבית שלמה והגר"ש קלוגר ומהר"ם שיק והבית יצחק דנו בתרנגולים משונים, וראה בתחילת דברינו שקרוב שהזן שדנו עליו נמצא בפטמים שלנו יחד עם עוד מינים משונים נוספים, החת"ס מיירי ברווזי בר שדומים מאד למינים המבויתים וכבר כתבנו בזה לעיל.

¹⁰ 'כיון דאף בעופות החדשים רוב פוסקים מתירין רק שהרמ"א החמיר שלא לאכול רק במסורת על כן אין להחמיר לחוש לבני התערובות כיון שיש כמה סברות להתיר'. עכ"ד.

¹¹ יעו"ש סוף אות ד' 'והמורם מזה לדינא דביצה שנולדה מתרנגולת טמאה שבא עליה עוף טהור או איפכא אין להתיר מטעם זוז"ג דכיון דביצה מטמאה אסור מדאורייתא ל"מ מ"מ זוז"ג מטעם ביטול חד בחד כן נ"ל'. ונראה בהמשך שם שלא חזר בו מהוראה זו.

¹² להתירו הוסיף שהוא בפרט שבאזז הבר עצמו יש אחרונים שהתירו ואף שאנו אוסרים מ"מ אינה מיכל אכלי וכו', וגם חוששין לזרע האב הוי ספק, על כן נראה דיאכלו עננים וישבעו. ולגבי עיקר הנידון יש שם צד להתיר שנאמר שאם ילדו זה מזה הרי מוכח שהוא טהור שהרי אין טהור יולד מטמא, וכתב שאם אולי יש לפקפק שאינו בעופות וכו' והביא טעמי ההיתר הנ"ל. ומלשון יש מקום לשמוע שצידד שהכלל נאמר גם בעופות אבל בהמשך נראה שחיפש עוד צירופים בשביל להתיר, וכבר דנו בתראי בדעתו (ובבית שלמה נראה שהבין מסקנת החת"ס לצד לאסור כשהוא ודאי מזכר מהחדשים, ויל"ע). ועכ"פ כמה אחרונים כתבו שלא נאמר בעופות, ונת' במקומו בס"ד.

¹³ ומש"כ שם שלפ"ז 'הנולדים בתמונת המשונים אסורים לעולם' לכאור' הכוונה שבסתם תרנגולים שצורתם בתמונת בעלי מסורת א"צ לחוש שהם צאצאי תרנגולת המשונה. ובאלו שהם בתמונת המשונים כנראה ס"ל שיש לחוש שאינם בלי מסורת אף שאין אינם ידועה לנו. ובעיקר הדבר שבאלו שהם בצורת הישנים א"צ לחוש כתבו כיו"ב כמה אחרונים.

מאמר הרב הגאון רבי יוסף טאוב שליט"א בני ברק

אפילו לספק ספיקא). וכלפי שאר החששות יש מקום לעיין כמה מוכרח שזה נקרא שהריעותא קמן, ואולי מעיקר הדין אין חובה לחוש, וצ"ע.

ובהכלאות שזו השאלה המעשית הרי נוסף גם ספק מסויים בדיני צאצאי ההכלאות ויעויין לעיל, וכן צ"ב על דרגת הוודאות והחשש מעיקר הדין, שאף שנתברר זה להדיא מספריהם וכו' וגם המציאות מוכיחה שהתערבו בעופות ושינו אותם והשאלה רק איך הגיעו לזה, מ"מ אין לנו עדים כשרים שהכליאו, וצ"ת.

והנה הנידון אצלנו למעשה תלוי בכמה פרטים ויש מקום לדון מהו מעיקר הדין, ודנו בזה גדולי ההוראה ויש מהם שהקילו, וצריך ברור בטעמים ונימוקים. ועכ"פ במקום שאפשר להחמיר צ"ע טובא על מה נסמוך להתיר לכתחילה כאילו אין כאן שאלה ואפילו בגדר בהמה שהורה בה חכם וכדומה, וצ"ע.

ויש להדגיש כאן פרט אחד. הנה יש אחרונים שביארו הטעם שאנו אוכלים תרנגולי הודו אף שמקורם מאמריקה ולא הייתה להם מסורת, מפני שאחרי שנים רבות מאד שהם גדלים בחצרות לאלפים ולרבבות, ניתן לומר שברור לנו שאינם דורסים, והרי זו מסורת המועילה גם לרש"י. ובנידון דידן אין שייך לטעון כן כיון שהעוף דקמן מוכלא ממני עופות רבים, וגם אם ברור לנו שהוא אינו דורס הרי אין בכך להעיד על כל אבותיו. וכ"ש במציאות שלנו שהעופות מתערכנים בכל תקופה, והעוף מהיום ייתכן שנשתנה מהעוף של אתמול לרעה, ומהיכן נוציא מסורת של שנים רבות מאד. ויש שהביאו משו"ת משיב דבר (חלק ב' סי' כ"ב) שאם כבר אכלו ע"פ חכם שפיר דמי, וגם זה אינו שייך כלל בעופות שעלולים להשתנות כל תקופה, ולעיקר הדברים ראה בהערה¹⁴.

עיבור טהורה מטמאה בבהמות ובעופות

(ז) ניש לכתוב על עיבור טהורה מטמא וכו', שמלבד שאין הכרח בגמ' שהוא גם בעופות וכמו שכבר דנו בחת"ס ומהר"י אסאד ובית שלמה וחזו"א ועוד (ובחת"ס יש נידון אם צידד כן או שרק חשש לזה ואכמ"ל), ורוב האחרונים שדנו בתרנגולים המשוונים שהגיעו לאירופה בסביבות שנת תר"כ לא התירו מחמת זה¹⁵.

והנה במציאות הטהורים והטמאים בעופות יותר קרובים, ויש לטעון שאם לימדנו חכמים שאין טהורה מתעברת מטמא בבהמות היינו שפרה אינה מתעברת מחזיר ומחמור שהם מינים רחוקים במהותם, אבל עדיין אין הכרח שכוונת חז"ל גם לעופות שבהם המינים האסורים והמותרים קרובים יותר, ומניין לומר שתרגולת לא תתעבר מתרנגול ברא, וכ"ש שלכאור' אין בכך ללמד שאייערהא"ן ובריקהא"ן (-שכוי היער הגדול והקטן) אינם מתעברים זה מזה, וכע"ז במיני הסנונית לבנה. ואין לנו ראייה שכוונת חכמים לומר כלל זה בעופות. ושו"ר כעין טענה זו

¹⁴ יש שהביאו משו"ת משיב דבר ב, כג שאם אכלו הרבה שנים בהוראת חכם אין לאסור מחסרון מסורת כדי שלא להוציא לעז. והוכיח כן ממה שאנו אוכלים תרנגולי הודו. והנה כבר ביארו כמה אחרונים היתר תרנגולי הודו שהוא משום שכבר הוחזקו שאינם דורסים, והם דברי סברא, ושוב אין ראייה לחדש כלל כזה. והדברים עצמם לכאור' קשים מאד להיאמר לדעת השו"ע ורמ"א, שכתבו לחיוב מסורה כדון גמור, ואין נתיר על סמך שכבר עשו כן, וכי דברי הראשונים שהחמירו יכולים ליבטל מפני מי שאכל בטעות. (ובפרט שאם אינו מעיקר דינא הרי אינו לעז כ"כ וספיר יש לנו להחמיר, ועיין). ומהרבה אחרונים נראה דפליגי, שנתנו טעמים אחרים בהודו, ועוד שדנו למעשה במיני תרנגולים ואוזים אף אחרי כמה שנים שאכלו בהוראת חכם, ולא הזכירו כלל סברא כזו, וצע"ג.

ואמנם המעיין שם יראה שבעובדא דשם אף לא היו ג' סימני טהרה, וא"כ הם חייבים מסורה מעיקר הדין ולכו"ע, וע"כ שטעמו היה שמעיקר הדין יש לסמוך על כך שאין השינוי גדול, ויש סברא לומר שסגי להם במסורת הישנה. ואף שאם לא אכלוהו 'הייתי מגמגם בהיתרו' כלשונו מ"מ בדיעבד שכבר נהגו להיתר ע"פ חכם בזה סמך על עיקר הדין. ומעתה י"ל שאין כוונתו לחדש כלל גדול שאם כבר נהגו אפשר לעקור דברי המחבר ורמ"א, אלא הכל לפי העניין. ובהודו שאני שאכלוהו כמעט כל ישראל מאות בשנים בלי פקוק, ונחשב כהלכה קבועה שקשה מאד לעקור, וזה עצמו גדר ומשמרת במידה מסויימת. וגם החכמים שהורו לאוכלו הם מגדולי האחרונים וכו', וי"ל שהביאו רק כדוגמא להוכיח שיש מקום להקל כדי שלא להוציא לעז במה שהוחזק בהיתר, ועדיין צ"ת בדעתו בכל זה. (ולמעשה בהודו יש טעמים אחרים וכנ"ל).

ואין שיהיה כל זה אינו מועיל בנידון דידן שהחשש מתחדש בכל שנה ושנה ואין כאן היתר של שנים רבות. וגם המשיב דבר הזכיר שהוא כשאכלו ע"פ חכם ובנידון דידן אכלו בשגגה מפני שלא ידעו מהשאלה, וי"ל אם היה אומר דבריו גם בכה"ג.

¹⁵ ויש באחרונים שטענו שמהראשונים שפירשו שבתרגולתא דאגמא הזכר טמא והנקיבה טהורה או שעב"פ חשבו שטהורה מבואר שאין את הכלל בעופות, ויש שדחו שאינו ראייה לשאר מינים כי ודאי הוא עניין יוצא מן הכלל שיהיה הבדל בין הזכר לנקיבה באותו מין, וייתכן שחז"ל אמרו הכלל רק בסתמא שהטמא וטהור אינם מאותו מין, ולאידך גיסא יש לטעון שממה שלא פירשו דשאני הכא יש מקום ללמוד שלא נאמר כלל זה בעופות כל עיקר.

יש אחרונים שטענו בתרנגולים המשוונים מצד שכן ונדמה ולמעשה הסכמת כמעט כל האחרונים שאין להתיר בלי מסורת. ובנידון דידן אינו יודע אם יש לנידון זה כי צ"ב כמה הזנים השונים נחשבים דמה והאם הם בבחינת שכן. (ויש שאמרו לי ששמעו שהמלאי והתרנגול המצוי מתנהגים כמין אחד ממש, ומדווגים זה עם זה בלי שינוי מתרגולים מאותו זן, ולאידך גיסא ראיתי מי שכתב שכמעט לא תיתכן הדווגות טבעית ביניהם, אלא שהיה נראה שכותב קצת מסברא או מהשערה, וצ"ב בכל זה).

מאמר הרב הגאון רבי יוסף טאוב שליט"א בני ברק

במהר"י אסאד יו"ד צ"ב ובהאלף לך שלמה להגר"ש קלוגר סי' קמ"ג ובמהר"ם שיק יו"ד צ"ט¹⁶. - כל זה נכתב בקצרה ויש להרחיב.

המצב במטילות

לגבי מטילות הבעיה קלה יותר הן מצד שביצה טמאה היא בגדר יוצא ולא בגדר גוף האיסור והאוכל כזית ממנה אינו לוקה, והן מצד ההכלאות הידועות שבמטילות המצב קל יותר. ושמעתי אומרים שבארץ ישראל כיום המטילות הם לגהרון טהור (היינו 'לומן' או 'היליין' שהם מגזע לגהרון, בשאר ארצות איני יודע מה המצב). ויש מדקדקים שמהני טעמי פורשים מהפטמים ואינם פורשים מהביצים שבשוק. ועדיין צריך לסדר השגחה שלא ישתנה המצב ושלא ייבאו מארצות אחרות ושאינן תערובת ביצים של תרנגולות אחרות וכדומה.

[ואמנם יש להעיר שגם בלגהרון נעשו בשעתו הכלאות ו'הצלבות' (עם ניו המפשייר או רד), וכפי שהבנתי אין בירור ודאי שהמטילות שלפנינו אינם מצאצאי המוכלאות. וצ"ב אם יש בזה מידע או אומדנות מכריעות. ואיני יודע הפרטים המדויקים. ויל"ע אם זו משנת חסידים, ואולי הוא חמור מזה].

הוספה - האם ייתכן שהציבור נכשל

יש שקשה להם לשמוע שייתכן שרבים נכשלו ובהם צדיקים ויר"ש וכו'. ולגופו של דבר אמת ויציב שמצינו בפוסקים הרבה לימודי זכות, וזה עניין עיקרי בפוסקים וטרחו ועמלו בזה הרבה, ושמחו אם העלו להקל או שעכ"פ מעיקר הדין יש מקום להקל, אבל הדין נשאר תמיד שאין אוכלים ואין עושים מעשה בדבר שפשטות ההלכה לאיסור, אלא באו הלימודי זכות כדי ללמד זכות, ויש שבאו כדי להתיר שלא למחות או אף לומר שיש למיקל על מי לסמוך. ומעולם לא נהגו חכמי ישראל להקל לכתחילה ח"ו במה שעלה בידם שפשטות הדין שצריך לנהוג איסור, וא"צ להאריך¹⁷. ולשון הרא"ש (שו"ת הרא"ש כלל כ סי' כ'), 'וכן מצינו בחכמי התלמוד שהיו אוכלין עוף והיו סבורין שהוא טהור, כי מצאו לו סימני טהרה, ואחר כך אסרוהו'.

ברם בנידון דידן כל הנושא לא שייך כ"כ, כי הרי פסק השו"ע שחייבים מסורת הוא כפה"נ ע"פ הרשב"א שהביא בב"י ומבואר שם שעיקר השיטה להקל ומ"מ למעשה אין לאכול, (וכדרך הפוסקים הגודרים גדר לפרוש מדברים אף שמעיקר הדין יש להתיר כדי לחוש לשיטות האוסרים או למנוע מכשול וכו'). וכן רהיטת האחרונים שמצד הסוגיא עצמה עיקר השיטה שמותר בג' סימנים אלא שאסור לאכול מצד גדר הרשב"א ופסק השו"ע והרמ"א.

וכ"ש להוראת הגר"ש וואזנר וצ"ל (ושמענו כן גם בשם הגר"נ קרליץ השי"ת ירפאהו) שמעיקר הדין יש מקום להקל בשאלה זו אבל ההנהגה הנכונה להחמיר כשאפשר, וכי זה סותר לזה שעד היום הקילו.

[ובאמת שגם להראשונים שחייבים מסורת מדינא הוא כדי למנוע מכשול שמא עוף שנבדוק ונראה שאינו דורס יתברר ברבות השנים כדורס לפעמים, ולא שיש איסור בעצם ובתורת ודאי, והאחרונים הוסיפו להחמיר בשינויים שיל"ד טובא שאינם מצריכים מסורת וייתכן לבאר שגדרו גדר כדי שלא להיכנס לשאלות של עיקר הדין].

וכל זה לגבי העבר אבל אינו נוגע כלל לעתיד שממשיכים לפתח כל הזמן. וגם אם כלפי העבר נסמוך שכנראה שמרו משמים ולמעשה היה איזה היתר הרי לא מובן איך נסמוך להתיר הפיתוחים שעדיין לא אכלנו, ואם שמרו עלינו קודם שידענו הרי אין בכך להתיר לנו להתעלם מהנעשה כיום. וכבר נתבאר שמפתחים העוף כל הזמן, ומה שאנו אוכלים היום אינו מה שאכלנו לפני כמה שנים, ואינו בהכרח מה שנאכל שנה הבאה¹⁸. וכלפי העתיד הרי ודאי שגודל החשש שיעברו גם עופות טמאים מעיקר הדין, ועל מה נסמוך.

¹⁶ בספר של ר"מ לוינגר כתב שעושים כיום הכלאה בין דג סלומון לדג הנחש שמקובל כדג טמא שאין לו קשקשים כלל או שהם טמונים בעומק העור, ואולי זה מסייע לטענה זו, אבל מלבד שצ"ב כמה ברור שהוא טמא מדינא עוד ייתכן שדגים שאני שהזכר מפרה בצים שהנקיבה הטילה, ואינו כעופות ובהמות, וצ"ב.

¹⁷ וכבר כתב הנהיבות בצוואתו לבניו שלא יסמכו על קולות שיש בהם ערעורים והאחרונים לימדו זכות יעו"ש. וכל זה אינו נוגע למקום שהקילו ע"פ חכמים ונתעורר דיון על ההכרעה שיש שעלינו לכופ ראשינו להכרעת הקדמונים, והוא נידון נפרד. – יש מקום להרחיב בעיקר מה שאמרו שאין הקב"ה מביא תקלה ע"י צדיקים, ואם הוא שייך בדורנו, והאם יש לזה משמעות לעניין הלכה (ומשמאי יכולים לשמור על הצדיקים ע"י ניסים וע"י מאורעות רחוקים ואין זה נוגע כלל להכרעת הדין במציאות הפשוטה), ויש בזה הרבה מקורות ומעשה רב בראשונים ובאחרונים (ועיין רמב"ן חולין ז' א' שהגביל עניין זה), ואכמ"ל.

¹⁸ וכשדנים על המצב כיום אין כ"כ טעם להזכיר גדולים וצדיקים מן העבר (וכ"ש מלפני עשרות שנים כאשר ברור שהעופות נשתנו מאז וגדלים בהרבה פחות זמן וכו'), והמציאות בשטח היא שהזנים מעודכנים בכל תקופה.